

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/halvestandpunkte00fris

259

Halve Standpunkter.

Et Bidrag

til Belysning af den politiske Stilling.

Redigeret

af

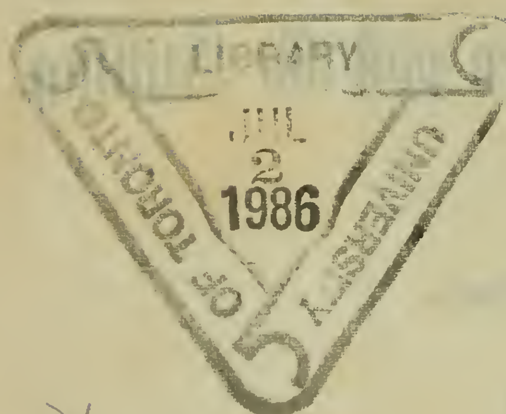
Cand. jur. M. P. Friis.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. H. Schultz.

1889.

DL
201
H36
1889

Indholdsfortegnelse.

Sag- og Navneregister.

Halve Standpunkter.

Tre Fordringer er der, som maa stilles til ethvert politisk Parti. Det maa vide, hvad det vil. Det, som Partiet vil, maa due noget. Partiet maa have Evne til at gjennemføre sine Formaal. Har Partiet gode Øiemed, men savner Midler og Snille til at føre dem igjennem, er det et udygtigt Parti; har Partiet et forkasteligt Formaal, er det et samfundsskadeligt Parti; men har Partiet aldeles intet virkeligt og alment Formaal, fortjener det end ikke Navnet af Parti. Det er da ikke en organiseret Form for de Kræfter, der findes i et Samfund, og de Bestræbelser, som udfolde sig i dette, men det er en tilfældig Sammenpakning af Mennesker, der ere enige i at rive ned paa, hvad der staar overfor dem, men ude af Stand til at bygge Noget op paa den Plads, som de selv maatte beherske.

Der har været Tider, hvor det har maattet være den nærmeste Opgave for Prøvelsen af politiske Tilstande her i Landet at undersøge: Duer det noget, hvad Venstre vil? Saaledes har Forholdet været i den første halve Snes Aar af Venstreflertallets Existents. I denne Periode, da Folkethingsparlamentarismen stod som Partiets vedkjendte Maal, da al politisk Kamp havde det aabenlyse og uomtvistelige Øiemed at indføre eller at afværge Folkethingsparlamentarismen — i denne Periode maatte Dagens Spørgsmaal med Nødvendighed være, hvad Godt og hvad Slet denne nye Fremtoning i dansk politisk Liv maatte antages at skjule i sit Skjød. Det blev ogsaa Dagens Spørgsmaal. Der foreligger fra hine Tider Undersøgelser og Beviser nok for den Sandhed, at en Forfatning, der bestaar i en Haandfuld Almueføreres Despoti, er den sletteste af alle — en Sandhed, som da ogsaa Erfaringer udefra og Forsmag hjemmefra kappedes om at indbanke i Bevidstheden hos den oplyste Del af Folket.

Saa oprandt der en Tid, hvor den politiske Hovedinteresse maatte samle sig paa det Spørgsmaal: Hvad evner Venstre? Hvor langt række dets Midler? Fra det Øieblik, da Venstre i 1881 proklamerede Beleiringstilstanden, standsede den dagligdags

politiske Gjerning og forkyndte, at nu skulde der gjøres en Ende paa Guerillakrigen om Magten i dette Land, fra det Øieblik var der kun eet politisk Spørgsmaal af nævneværdig Betydning: Have de Magtmidlerne, eller have de dem ikke?

De havde dem ikke. I Aaret 1886 traadte det endelig og uigjenkaldelig frem: De havde dem ikke. De havde en Hoben Visnepolitik, og de havde Struberne fulde af Stemningsudbrud, som vilde gjøre Hyæner den største Ære, og de havde hist en Riffelforening og her en Proskriptionsliste til økonomisk Krigsbrug, og paa Skattenægtere, der foretrak at betale deres Skat ved at spadsere til Kjøbstaden og løse Spiseskeer og Tobakspiber hjem, skortede det dem ikke ganske. Men den Art Meningstilkjendegivelser dræbe ingen Mand. Det afgjørende Magtmiddel havde Venstre ikke, hverken det lovlige, som man heller ikke havde gjort Regning paa: Rigsretten, eller det ulovlige, som man saa smaat havde gjort Regning paa: Revolutionen. Visnepolitiken var og blev halvgjort Gjerning. Vendingens Tid var inde.

Hermed var det Øieblik kommet, da Dagens politiske Problem maatte blive det tredie: Hvad vil Venstre? Vil det visne, eller vil det forhandle, vil det Forlig, eller vil det Strid? Har det slaaet af paa sine Maal, eller fastholder det dem, underkjender det de gamle Midler, eller skulle de bruges endnu just paa de afgjørende Punkter?

Det er dette Spørgsmaal, som behersker det Afsnit af vort politiske Liv, hvori vi i Øieblikket befinde os, Spørgsmaalet: Hvad vil Venstre? Det er dette Spørgsmaal, som vil staa forrest baade ved de nye Folkethingsvalg og i den Tid, der kommer efter. Thi næppe nogen Sag af politisk Betydning er for Øieblikket oppe i vort Samfund, i hvilken man med Sikkerhed kan sige: Der staar Oppositionen, der og ikke andetsteds.

Lad os begynde med selve den Sag, der i en Aarrække har været skrevet paa Venstres Banner med prangende Skrift: **Folkethingsparlamentarismen**. Hvorledes staar det med den? Dr. E. Brandes har jo sagt det: Parlamentarismen er skrinlagt, og Grev Holstein Ledreborg har med ikke mindre Eftertryk forsikret, at Folkethinget har ladet Ministerspørgsmaalet falde og overladt dets Afgjørelse til Kongen. En Politiker af mindre Rang, Folkethingsmand Thorup, har igjen forklaret Standpunktet paa den om megen kritisk Sands vidnende Maade, at det maatte vente med Folkethingsparlamentarismen, indtil Folkethinget blev „virkelig oplyst og uddannet". (I Løvel 2den Paaskedag 1887. „Viborg Stiftstid.") Før og under de kommende Valg vil det i Kjøbstadkredse og andetsteds, hvor besindig Politik har Tilslutning hos Vælgere, ikke fattes paa Forsikringer af samme Art. Men herovenfor staa talrige Udtalelser, der med Styrke hævde det Modsatte. Vi minde blot om Følgende:

Grev Holstein Ledreborg talte den 12te Juni 1887 i Herthadalen for „Folkets Selvstyre" — det nordfra laante, fol-

kelige Udtryk for Parlamentarismen — og endte ifølge Venstrebladenes samstemmende Beretninger sin Tale med et „Op med Folkets Selvstyre!"

Samme Politiker erklærede ifølge de stedlige Blade den 7de Juni 1887 i Frejlev Skov: Venstre maatte have en Taktik, der gav det, hvad det vilde. Det var en fuldstændig Misforstaaelse, hvis Nogen troede, at der var sket Forandring i Venstres Politik; den var ganske den samme som hidtil, men Partiet førte den kun paa en anden Maade, efterat Regjeringen havde viist, at den ikke respekterede konstitutionelle Tilstande. Fremgangsmaaden havde imidlertid mindre at sige; Hovedsagen var, at Folket stod som en sluttet, fast Masse om det Maal, Venstre vilde naae.

N. J. Larsen vedkjendte sig den 1ste September 1887 i „den frisindede Vælgerforening" i Kjøbenhavn Parlamentarismen i følgende rene Ord: „Venstre har aldrig været bange for at sige: Ingen over og Ingen ved Siden af Folkethinget" („Politiken").

Folkethingsmand Henning Jensen, hvis Ord der tilkommer den særegne Troværdighed, paa hvilken de Umyndiges Sandhedsforkyndelse efter al anerkjendt Sædvane har Krav, udviklede i Juli 1888 i „Enhver Sit", at for et Par Aar siden sloges Folkethinget „for at tvinge Landsthinget og Regjeringen til at bøie sig", og han siger endvidere: „Venstres Maal er en Tilstand, hvor Folkethinget er nogenlunde eneraadende. Kunde vi føre den Tilstand igjennem nu, saa gjorde vi det selvfølgelig. Men det kan vi ikke, og derfor venter vi som fornuftige Mennesker, indtil vi kan".

„Morgenbladet" skrev den 10de Mai 1888: „Der er derfor intet Forlig muligt uden Straf for det Passerede og en beroligende Overenskomst om Fremtiden. Den mildeste Form for Straffen er selvfølgelig Krigsministerens Afgang".

Folkethingsmand Bojsen vil end ikke nøies med at diktere en enkelt Ministers Afgang; han vil have dem bort alle tilhobe. Ifølge „Morgenbladet" af 19de April 1887 udtalte han kort iforveien i Rødkilde: „Hvis Regjeringen har nogen Tanke om at føre os ud af den truende Konflikt, saa maa den kunne indse, at det ikke kan ske paa nogen bedre Maade end ved at gaa af".

„Morgenbladet" forkyndte den 5te April 1887 (under Form af et Brev til en Høiremand): „Ere de fraserige Taler og den daarlige Punsch i din konservative Klub steget Dig saaledes til Hovedet, at Du ikke kan se, at dit Parti har tabt Slaget, har lidt et Nederlag, som er uopretteligt. Det, der ene staar tilbage, er at underskrive Kapitulationsvilkaarene; de kan blive mildere eller strengere, dit Partis Førere kan komme til at afmarschere med mer eller mindre Honnør — det vil afhænge af Underhandlernes større eller mindre

Snildhed og Standhaftighed; men hvorledes Underhandlingerne end falde ud, væsentlig forandre Kampens Resultat kan de ikke".

„Socialdemokraten", der mulig kan betragtes som et paa dette Felt nogenlunde uvilligt Vidne fra den oppositionelle Leir, skrev den 3die April 1887: „Folkethinget har skiftet Taktik, men ikke Politik. Dets politiske Endemaal er det samme, nemlig at faae Grundloven fortolket demokratisk. Alt, hvad der er sket, er dette, at vi ikke længere behøve at visne dette Ministerium bort, nu da det har lagt Sagen saaledes til Rette, at vi kan klemme det bort mellem dets egne Provisorier".

En om mulig endnu stærkere Vaklen og Halvhed møde vi paa Spørgsmaalet **Forhandlingspolitik — Visnepolitik.**

Det sande Forhold er dette:

Da Venstre var kommet paa det Standpunkt, som Grev Holstein Ledreborg den 7de Juni 1887 i Freilev Skov træffende karakteriserede som: „Riflen paa Nakken eller Forhandling", valgte Partiet Forhandling. Forholdet stillede sig saa beklagelig, at Førerne ikke turde tage bemeldte Mordredskab paa Nakken, og at de Menige som naturlig Følge deraf ikke vilde gjøre det. Den eneste Venstrefører, der vides overhovedet at have erklæret sig villig til at tage Riflen paa Nakken, er Jens Busk, og hans Tapperhed indfandt sig først Aar og Dag, efter at Øieblikket til at udvise denne Borgerdyd var forbi.

Forhandlingspolitiken valgtes da med det Maal af Frimodighed og Lyst, som staar til en Mands Raadighed, naar han vælger den eneste Udvei, der endnu ikke er spærret. Hurtig viste denne Politik sig ogsaa at have en vis Bekvemhed og Elasticitet, at byde Noget for Alle. Til maadeholdne Vælgere hed det: Vi forhandle jo Alt, hvad vi kunne, vi ere Fredens bestaltede Mænd. Til utaalmodige og stridbare Vælgere hed det: Vi klemme jo bare Estrup bort imellem Provisorierne, vi ere sandelig Krigsmænd trods nogensinde. Som N. J. Larsen ifølge det liberale „Helsingørs Dagblad" udtalte i Tikjøb den 21de August 1887: „Naar man har sagt, at Forhandlingspolitiken var en Opgivelse af Forfatningskampen, saa er det en Misforstaaelse. Forhandlingspolitiken er fuldtud en Kamppolitik." Eller som „Aarhus Amtstidende" skrev samme Foraar ved Rigsdagssamlingens Slutning: „Der er spundet mangen solid Traad mellem Folkethinget og den fornuftige Del af Landsthingets Høire, og naar der spindes videre paa de Traade, vil Folkethinget ad Aare faae fast Tag i det andet Thing til Kvide for Estrup og til Klemsel for Provisorierne." For ikke at tale om Dr. Pingel, som den 12te November 1887 oplyste i Aarhus: „Taleren havde troet paa Nødværgerettens Anvendelse, og han havde ogsaa engang troet, at man aldrig skulde komme til at bevilge en eneste Øre til dette Ministerium, men Tiden havde viist, at man ikke kunde sluge Estrup i een Mundfuld,

man maatte derfor nu se, om man kunde sluge ham i flere". („Jyllandsposten.")

En anden Omstændighed var der, som maatte bidrage til at anbefale Forhandlingspolitiken. Det var Muligheden for derigjennem at faae Statskassen tømt. Som Folkethingsmand Leth saa troskyldig udtalte i Kjøge i August 1887 („Morgenbladet"): „Om ikke før, saa kommer vor Tid, naar Statskassen er tømt, og nye Skattepaalæg staa for Døren. Den Tid synes ikke at kunne lade vente ret længe paa sig, siden Udgifterne nu hvert Aar ere større end Indtægterne. Der er ingen Pengemænd, der giver Statslaan til en Regjering uden Repræsentationens Samtykke. Nye Skatter maa der altsaa til, men dem synes Skatteyderne ikke om. Saa kommer den Tid, om ikke før, da de Høistbeskattede blive betænkelige, og vi kan vente at faae Flertal ogsaa i Landsthinget, og det skal vi naturligvis benytte til at afskaffe Regjeringens Støtte, det nuværende Landsthing, og gjenindføre 5te Juni Grundlovens Landsthing." Det var den samme Tanke, som Hørup gav Udtryk ved Grundlovsfesten i Horsens 1887: Han troede, at Ministeriet snarere for længe siden var gaaet sin Vei, naar Venstre gjennem rigelige Bevillinger havde tomt Statskassen; thi naar Krybben er tom, bides Hestene. (Horsensbladene.)

At en Politik, der begyndtes under saadanne Forudsætninger og kom til Verden med saadanne Formaal for Øie, ikke kunde blive nogen helstøbt Skikkelse, ikke kunde drive det til mere end et halvt Standpunkt, vil ikke undre Nogen. Forhandlingspolitiken fødtes af den tidligere Politiks Halvhed, og den er selv bleven til Halvhed. Kun i dette ene Punkt har Venstre holdt Ørene stive, kun denne Synsmaade er ingensinde forladt, at Taktiken ikke var til for Sagernes Skyld, men Sagerne for Taktikens Skyld. Endog paa et saa ømt Punkt som Smørret, der truede med at blødgjøre selv de haardeste Forsteninger i Demokratiets Dybder, forkyndte Venstres Bestyrelse i sit Manifest af 16de Februar 1888, at den bestemt maatte fraraade, at den politiske Kamp skydes tilside for dette Spørgsmaal. Og Hørup skildrede den 22de November 1888 („Politiken"s Referat) Nutidens Taktik saaledes: „Folkethingets Politik er den koldblodige og samdrægtige Modstands Periode. Dens Program er Modstand mod Provisoriet og Militarismen. Det er det ene Fornødne. Saa skal alt det øvrige, som Venstremænd have Behov af Love og Reformer og sligt, blive Venstremænd tillagt".

Men bortset herfra, eller rettere netop paa Grund af denne Synsvinkel for Forhandlingen, møde vi over hele Linien Selvmodsigelse, Forkvaklethed og Ufærdighed.

Vi møde disse Egenskaber i selve Forklaringen af Forhandlingspolitiken, denne Politik, der af Grev Holstein — den Samme, som efter Valgene 1884 slog fast i Folkethinget, at Væl-

gerne fuldtud have godkjendt Visnepolitiken — er proklameret som Et med den tidligere Politik, af Hørup er prist som en grundig Vending, der ikke var uden Storhed, og af N. J. Larsen — hvis Specialitet det i sin Tid var at forklare, at Visnepolitiken ikke betød Andet end at vrage daarlige Love — med Styrke er hævdet at være en ganske ensartet Fortsættelse af Forhandlingspolitiken i 1881—86.

Vi møde Halvheden i Omraadet for Forhandlingspolitiken, saa vist som Venstre fra Forhandlingen aabenlyst og planmæssigt banlyser de Ting, der baade af konstitutionelle og saglige Hensyn mest trænge til at drøftes og afgjøres: de foreløbige Foranstaltninger og Hovedstadens Sikkring. Et Parti, der ivrigt driver „Forhandlingspolitik", men som aarlig lader Finantsloven strande bl. a. paa to anerkjendt nødvendige Dommere til en Ret, og som ubeset forkaster et justitsministerielt Lovforslag om et forbedret Politi, fordi der tidligere er udkommet en krigsministeriel foreløbig Lov om et Gensdarmerikorps, et saadant Parti vilde i et større Land, hvor den oplyste Opinion virkede med mere Eftertryk end her i Landet, næppe i Længden blive taget alvorligt. Og ikke engang i denne Skyen af Alt, hvad der har provisorisk Oprindelse, er Venstre konsekvent, ikke engang i denne Halvhed har Partiet helt kunnet tage Standpunkt, saaledes som Exempler i det følgende Afsnit om „Skarp Front mod Provisorierne" ville godtgjøre.

Vi møde Halvheden i de fra den konstitutionelle Strid fjernere liggende Reformer, der med eller uden saglige Paaskud unddrages fra Fremme. Samtidig med, at der fra Venstres Leir lyder jævnlige Veklager over dansk Retspleie, har det ikke trods gjentagne Tilbud fra Justitsministerens Side hidtil været Partiet muligt at bestemme sig til nogensomhelst Slags Tilkjendegivelse af, at det endelig engang vil tage Haand i Hanke med denne store Opgave, der for 8 Aar siden faldt som Offer for den umaskerede Visnepolitik. Og naar Regjeringen forelægger en Toldreform, der ved sine Toldlettelser for Livsfornødenheder stemmer med, hvad Folkethinget selv anser for ret, og som ledsages af Forslag om en Øl- og Brændevinsbeskatning, hvis Udbytte delvis tilfalder Kommunerne, just som det fra demokratisk Side er ønsket, saa sættes alle Hjul i hurtig Bevægelse for at fabrikere Vanskeligheder og Hindringer paa denne Reforms Vei. Man mindes Grev Holstein Ledreborgs Ord, da han den 6te November 1887 i „Morgenbladet" beskrev Forhandlingspolitikens Maal saaledes, at den skulde bringe den offentlige Mening paa det Rene med, at Grunden til, at de økonomiske Spørgsmaal ikke løses, alene laa hos Ministeriet. Hvorledes kan, maa man ganske vist spørge, et Parti, der begynder Forhandlingen om de økonomiske Spørgsmaal med det Formaal at vise, at de ikke lade sig løse ved denne Forhandling, gribe Sagen anderledes an?

Vi møde endelig Halvheden i den Langsomhed og Uvillie, hvormed Sagerne, endog i en Samling som denne, hvor Alt opfordrer til Hurtighed, fremmes fra Folkethingets Side. Alt, Stort og Smaat, sendes i Udvalg, og der drøftes og omkalfatres og smaaændres og korresponderes i det Uendelige om Keiserens Skjæg. Det er et af de rigtigste Ord, der ere sagte om dansk Politik, naar Hørup (ifolge „Politiken") den 22de Novbr. 1888 yttrede i Kjøbenhavns liberale Vælgerforening: „Sandheden er, at der aldrig i Verden har været og rimeligvis aldrig vil komme et Folkething, som formaar at drive en Nølerpolitik som det danske Folkething".

Saa er der Spørgsmaalet om et **Forlig**, om Vaabnenes Nedlæggelse og en virkelig og total Forhandlingspolitiks Opkomst i Stedet for den nuværende Tids partielle Forhandling. Er der noget Omraade, hvor Venstre har svinget og vaklet og været ude af Stand til at finde sin Plads, saa er det her. Vi henvise til de alt foran anførte krigeriske Udtalelser, hvortil endnu bør føies følgende fyndige Erklæring, som Grev Holstein-Ledreborg den 7de Juni 1887 afgav i Freilev Skov: „Al Tale om Forlig var Vrøvl. Venstre havde ikke Noget at slutte Forlig om, thi ved et Forlig kunde der kun være Tale om, at Noget af Uretten skulde seire, og det gik Venstre aldrig i Evighed med til". Og saa betænke man, at dette er den samme Grev Holstein, som i Foraaret 1887 skaffede en Sammenkomst i Stand til Forligsforhandlinger mellem et Par Venstreførere og Repræsentanter for Regjeringen, og som overfor en Folkethingsmand af Høire erklærede, at „han og de andre Oppositionsførere, undtagen Berg, havde megen Lyst til at faae et Forlig" (Se Afsnittet „Forligsforhandlingerne"). Man erindre fremdeles de Meniges Forligsforsøg i Foraaret 1888 paa den ene Side og Venstredelegeretmødernes Bussemandsvirksomhed og de Bergske Rodomontader paa den anden Side. Halve Standpunkter.

Heller ikke **udadtil** har Venstre formaaet at finde et fast og ensartet Standpunkt. Samtidig med, at der fra vore europæiske Venstremænds Side er spekuleret i tydske Sympathier, hvorom Afsnittet „Danmarks Vagvadskelse i Udlandet" i det Følgende vil afgive rigt Vidnesbyrd, se vi „Politiken" af 16de Juni 1888 karakterisere den unge Keisers Tydskland som opslugt af den europæiske Reaktion, denne uhyre Helvedhund, der efter en kort Pause uhindret paany vil kunne gjø med sine tre Hoveder, Fædrelanderiet, Bigotteriet og Krigsvildskaben.

Ikke mindre uklart er Venstres Forhold til **Kongemagten**. Baade fra enkelte Personer og fra Partiet som Helhed kommer der nu og da Forsikkringer om trofast Kongesind, og i Adressen til Kongen af 18de Marts 1885 findes der bevægede Ord om Kongens

høie Kald, Kongens skjønneste Prærogativer og Majestætens Visdom. Men ikke længe efter maa man høre en **Jens Busk** i Folkethinget vurdere Kongemagten til 25 Øre og være Vidne til, at Venstres officielle Repræsentanter Aar efter Aar forsømme at vise Kronens Bærer skyldig og sømmelig Opmærksomhed.

Hvad **Forsvarssagen** angaar, kunne vi indskrænke os til at henvise til den kyndige Redegjørelse for den grændseløse Raadvildhed og Principløshed, der i saa Henseende er til Huse indenfor Venstre, som gives i dette Skrifts Afsnit om „Oppositionens militære Program". Man vil se, at det vilde være en uhyre Overdrivelse af smigrende Art paa dette Omraade at tale endog blot om et halvt Standpunkt.

End ikke i det lille indre Spørgsmaal om **Venstres Organisation og Virksomhedsformer** har det i en lang Aarrække været Venstre muligt at finde sig til Rette. En idelig Skiften med tilhørende offentlige Nævekampe: Sprængninger og Sammensveitsninger, Udtrædelser og Udkastninger, Fællesbestyrelser og Særbestyrelser have afløst hverandre evindelig. En foreløbig Ende paa endel af Forvirringen er fremkommen paa den for Førerne mildest talt ydmygende Maade, at Vælgerfolket selv har dannet sig en Overbestyrelse med kategorisk Udelukkelse af sine grundlovmæssige Repræsentanter. Og i Forholdet til Oppositionens anden Del, Socialisterne, henlever Venstre fremdeles i nervøs Uvidenhed om, hvorvidt Partiet er kjøbt eller solgt.

Vel maa Venstre sande, hvad **Henning Jensen** saa vemodig bekjender („Enhver" Sit", December 1887): „Det er intet Under, at Høire roser sig af sin Enighed i Modsætning til Venstre. Der er selvfølgelig ogsaa indenfor vore Modstanderes Rækker forskjellige Afskygninger, ja, rimeligvis indenfor Ministeriet selv. Men udadtil staar Partiet sluttet og enigt. Og en lille Hær, hvori der er Enighed og Sammenhold, udretter Mere end en stor, hvori der er Splid og Tvedragt."

Anerkjendelsen for Enighed og Sammenhold er den eneste, som et Parti kan tage imod fra Modstanderes Side uden først at maatte spørge sig selv, om det nu ogsaa er paa rette Veie, siden det bliver rost. Den Opgave er det da, som atter nu med en ny og indholdsvægtig Valgperiode foran os er stillet Høire: at voxe sig stærkt og stort. Valgene i 1887 gave med runde Tal det Resultat, at Partierne raadede over følgende Stemmetal i Befolkningen:

Høire	88,000	Stemmer.
De Danske	77,000	—
Europæerne ...	41,000	—
Socialisterne ..	14,000	—
De Liberale ...	10,000	—

Her er det Udgangspunkt, som Høires Fremgang skal have, og her er det Talforhold, fra hvilket Høire skal høste Opmuntring til sit Arbeide. Hver vunden Kreds er ikke blot en Stemme for Høires Sag, men den er Mere endnu: den er et nyt Tryk paa Folkethinget til at gjøre Gavn. Der er ingen anden rationel Maade til at vænne Modstandere af med at gjøre Landet Skade end at stille dem saaledes, at de gjøre sig selv Skade tillige. Der er ingen anden Maade til at drive Venstremænd til fuldstændig Forhandling end at vise dem, at Strømmen bærer fra dem, beslutte de sig ikke derfor. Til dette Maal bidrage voxende Mindretal lige saa fuldt som Mindretal, der forvandle sig til Flertal. Høires Opgave er derfor lige betydningsfuld, hvor det har Haab om at seire, og hvor det har Vished for at tabe. Mindretallene ville som Flertallene bidrage til at vise Intransigentsen i Venstre, at dens Sag er tabt, og til at støtte de Elementer, der ville forlade det halve Standpunkt og gaa over til det hele.

Lykkes dette, har Høire naaet de kommende Valgs Formaal, og den næste Valgperiode vil give bedre Dage for Fædrelandet, end dens Forgængere have kunnet. Anerkjendelsen af hver Statsmyndigheds grundlovmæssige Ret, en forholdsmæssig Sikring imod fjendtligt Overfald og energisk Optagelse af tilsidesat Reformarbeide vil da blive Landets Vinding. Da vil det fuldtud i Gjerningen have viist sig, at Høire veed, hvad det vil, at, hvad Høire vil, duer til Noget, og at Høire har Evne til at føre det igjennem.

M. P. Friis.

Venstre og Kongemagten.

I Aaret 1883 forbausede en Række Rigsdagsmænd af Venstre den offentlige Mening ved i høie Toner at tale om den voxende republikanske Bevægelse her i Landet. Lad os i Korthed kaste et Blik paa denne Bevægelse, lad os se, hvem der drev den frem, og hvorledes den har yttret sig, for derigjennem at finde Strømmens Kildespring.

I Halvfjerserne.

Lige siden vor Friheds første Dage havde Bondevennerne, som nærmere skal blive paaviist nedenfor, staaet blandt de ivrigste Forsvarere af en stærk Kongemagt og Kongens Ret til at gjøre sin personlige Villie gjældende i det politiske Liv. Svingningen i Opfattelsen skriver sig fra 1873. Da der efter gammel Skik og Brug ved Rigsdagssamlingens Slutning udbragtes det sædvanlige „Kongen leve", gjorde Oppositionens Fører Hr. Berg sig bemærket ved at blive siddende. Begivenheden vakte en Del Forskrækkelse hos Vennerne, der søgte at tilsløre det Skete og give det Udseende af, at der forelaa en tilfældig Uopmærksomhed fra vedkommende Folkethingsmands Side. Berg tog imidlertid Sagen fra den heroiske Side paa et Møde i Kolding den 20de Juli 1873. Efter et under Debatten i Folkethinget angaaende Kjældernæssagen benyttet Referat, der forblev uimodsagt, yttrede han ved denne Leilighed, at han havde givet Kongen et advarende Tegn, hvilket var et Vennestykke af ham. „Han betragtede det at raabe „Kongen leve" som Hofsyge". Han ventede, at Tusinder vilde erklære ham for den loyaleste Mand i Landet næst efter Kongen. Referatet i Bergs eget Organ „Kolding Folkeblad" af 24de Juli 1873 lyder saaledes:

„Hensigten med hans „sidste Afstemning" (ↄ: at blive siddende) var — takket være hans Modstandere — nu naaet, navnlig under Forudsætning af, at der gaves Blade, som vilde vise ham Retfærdighed ved at optage denne Udtalelse, og saa

sandt det var oprigtigere at gjøre opmærksom paa en tilstedeværende Fare end at søge at skjule den for Vedkommende, ansaa han sig selv for den loyaleste Undersaat i Landet".

Man havde bebreidet ham, sagde han endvidere under Forsamlingens Munterhed, at han ene var bleven siddende: „Hvad om to eller flere vare blevne siddende?"

I det samme Foredrag, i hvilket Berg slog sig for sit Bryst og var den loyaleste Mand i Landet, fortalte han, at Kongen ikke besad sit Folks fulde Kjærlighed, og at han kun kunde vinde den ved at godkjende Parlamentarismen (jfr. „Kolding Folkeblad"). Endvidere opmuntrede han efter bedste Evne til republikanske Agitationer. Da han atter fik Ordet, yttrede han saaledes („Kold. Folkebl." af 26de Juli 1873):

„Naar Høyer (Høiremanden Overlærer Knud Høyer) talte om at demonstrere mod Kongemagten, saa vilde han for at forebygge Misforstaaelse udtrykkelig fremhæve, at man ikke maatte opfatte det saaledes, at det var ulovligt at arbeide for en Republik. I Sverig og tildels i Norge var der saaledes en ikke ringe republikansk Bevægelse. Her i Danmark havde man i de forskjellige Egne af Landet hørt mange agtede Mænd udtale sig til Gunst for Republiken, hvis Fordele ogsaa vare lettere ioinefaldende. Var Bevægelsen voxet frem til et modent, veloverlagt Folkeønske, vilde en saadan Forandring formentlig ligesaa let kunde tænkes — selvfølgelig efter Grundlovens Forskrifter og i fuld Overensstemmelse med den daværende Konge — som Statsforandringen i 1848."*)

Begivenhederne skulde inden kort Tids Forløb sætte disse Udtalelser i et endnu stærkere Lys. Paa et Møde i Skanderborg sammenlignede Berg den konstitutionelle Konges Stilling med en Skrivers eller Forvalters. Referatet i „Kolding Folkeblad", der indeholder Berigtigelser til Bergs Yttringer, som kun kunne skrive sig fra hans egen Haand, lyder saaledes:

„Grundlovens § 2 fortolkedes af Høire saaledes: Magten var delt i tre Dele, den lovgivende, den udøvende og

---

*) Ved samme Leilighed udtalte Berg, at naar han i sit Forsvar havde henvist til Halls Optræden i 1859, var det kun „for Morskab". Synderlig træffende er denne Sammenstilling ikke. Med denne Begivenhed forholder det sig saaledes: Da der under et Møde i Folkethinget kom Efterretning om, at Ministeriet Hall var gaaet af og afløst af et Ministerium Rottwitt, reiste J. A. Hansen sig og udbragte et „Leve Kongen". Ved denne Leilighed blev Hall siddende og deltog ikke i den temmelig upassende, mod ham selv rettede Demonstration. At Hall aldrig har gjort sig skyldig i nogen mod Kongen eller Kongedømmet rettet Demonstration, er det overflødigt at gjøre opmærksom paa.

den dømmende. Den lovgivende var atter delt mellem tre Faktorer: Konge, Folkething og Landsthing, og følgelig blev Folkethinget reduceret til en Niendedel, en skjøn lille Tingest mellem otte haarde Skaller. Den hele Fortolkning var falsk. Den udøvende Magt kunde nærmest sammenstilles med en Skriver eller en Forvalter i en Forretning, den dømmende Magt var ikke anderledes uafhængig af den lovgivende, end at denne sidste fuldstændig var Herre over Domstolenes Ordning".

Senere oplyste han sine Tilhørere om, at naar Grundloven nævner Kongen, mener den Ministrene. („Aarhus Amtstidende").

Berg har senere, f. Ex. i Samlingen 1874—75 og i 1876, da efterfølgende Begivenheder havde understreget denne Yttring yderligere, og den Opmærksomhed, den havde vakt, begyndte at genere ham, søgt at slippe fra den ved at henvise til, at han kun havde talt om „den udøvende Magt". Den Maade, hvorpaa hans eget Referat kiler den udøvende Magt ind mellem Folkethinget og Domstolene, synes, Referatets Rigtighed forudsat, naturligt at maatte bibringe Tilhørerne den Forudsætning, at det var Kongen, der taltes om. Selv om det paagjældende Udtryk forstaas om Ministrene, forandrer det imidlertid ikke Udtalelsens Mening det mindste. Thi ere Ministrene Folkethingets Skrivere, og Grundloven, naar den nævner Kongen, sigter til de ansvarlige Ministre, er det ikke godt at se, hvor Kongens Myndighed bliver af.

Næste Rigsdagssamling fortsattes i det givne Spor. Under 2den Januar 1874 offentliggjordes i Ministerialtidende en kongelig Haandskrivelse af 2den Januar til Ministeriets Chef (Grev Holstein-Holsteinborg). Denne Haandskrivelse, der saa skarpt og klart som vel muligt viste, at det ikke var Hans Majestæts Mening at lade Kongemagtens Rolle indskrænke sig til „at række det seirende Parti Prisen og lade det raade", saaledes som en af Oppositionens Førere (Høgsbro, „Dansk Folketidende" den 30te Juli 1869) saa Aar i Forveien havde betegnet Kongens Opgave, fremkaldte en Forespørgsel i Folkethinget. Man frakjendte under denne Kongen enhver Ret til at have en selvstændig Mening om Landets Anliggender. Grev Holstein Ledreborg, der Aaret forud havde bekjæmpet Venstre, fordi det vilde stille Flertallet ikke blot ved Siden af Thronen, men over Thronen, paastod, at Kongen ikke havde handlet selvstændig. Ministeriet havde brugt Kongen, erklærede han, men Ministeriet skal ikke raade over Kongens Person, det skal ikke bruge Hans Majestæt til at dække sig med, naar det føler Trang dertil. Forespørgslen afsluttedes med Vedtagelsen af en Dagsorden, der nedlagde Indsigelse mod, at Kongen inddroges i Partistriden.

Uheldigvis glemte man, at der for den kongelige Haandskrivelse af 2den Januar 1874 ikke blot kunde paaberaabes vægtige Præcedentser fra Fortiden, men at særlig Bondevennerne i fortrinlig Grad havde gjort sig til Forkjæmpere for den Anskuelse, at Kongen har Ret til at lade sin personlige Villie lægge et Lod

i Vægtskaalen. Endnu uheldigere var det imidlertid, at man i den følgende Tid fuldstændig glemte det Hensyn til Kongen, som man ved denne Leilighed havde skudt sig ind under.

Allerede ved Rigsdagssamlingens Slutning lagde J. A. Hansen for med et Forsøg paa at benytte Grundlovens Navn til en Demonstration imod Kongedommet. Istedetfor at udbringe det sædvanlige „Kongen Leve" udbragte han nemlig et „Leve Kongen og Grundloven". For at ingen Mistydning af den heri liggende Demonstration skulde være mulig, blev der paa en stor Venstrefest, som afholdtes i Mai Maaned 1874 i Slagelse, paa en særlig demonstrativ Maade to Gange udbragt et Leve for Frederik den 7des Minde af Balthazar Christensen og Berg, medens Kongens Skaal blev udeladt.

Mest utilsløret fremtraadte de republikanske Sympathier indenfor Partiet og Førernes opmuntrende Holdning overfor disse ved forskjellige Festmaaltider, som afholdtes i Aarets Løb. Bedst underrettede ere vi om det senere saa omtalte Festmaaltid i Arninge, der gav Anledning til den saakaldte Kjældernæssag, idet en Lærer Andersen ved denne Leilighed skal have brugt Udtrykket: „han, som kalder sig Konge". Det blev senere under Forhandlingerne i Rigsdagen paa det bestemteste benægtet af Berg, at denne Yttring skulde være falden, skjøndt det var godtgjort ved et optaget Thingsvidne, og Udtrykkene blev paatalte paa selve Mødet. Rigtigheden af det øvrige paa Mødet Forefaldne, saaledes som det var fremstillet i det daværende uafhængige Venstreblad „Natskov Avis", blev indirekte godkjendt under Forhandlingen i Folkethinget og er ingenlunde mindre betegnende.

Under Mødet udbragte Lærer Andersen fra Kjældernæs en Skaal for Hans Majestæt Kongen med Haabet om, at den Mur, som skilte ham fra Folket, snart maatte blive brudt. Det skulde ikke siges om denne Fest som om nogle, der kort i Forveien havde fundet Sted, at det var en Skjændsel, at Kongens Skaal ikke var udbragt ved dem.

J. A. Hansen gjorde Indsigelse mod den Opfattelse, at det var en Skjændsel ikke at udbringe Kongens Skaal. Kongen var kun konstitutionel Konge. Lærer Andersen forsøgte at forsvare sig og skal derved have brugt de omtvistede Ord om den, „der kalder sig Konge".

Murmester Petersen: „Det havde altid her paa Lolland været Skik først at udbringe Kongens Skaal. Det havde d'Hrr. glemt. Kongen leve".

Redaktør V. Petersen: „Skal det være Gilde, saa lad det være Gilde, han vilde udbringe en Skaal for Kongen af Bogø, som havde udrettet mere end mange Aarhundreders Konger."

En Tilstedeværende spurgte Lærer Andersen, hvad han mente med Ordene: „Den, som kalder sig Konge." J. A. Hansen erklærede det for en „Feil", hvis dette Udtryk var blevet brugt.

Berg: „Vi have Lov til at tale og drøfte ved vore offentlige Forsamlinger, om vi ville have Kongedømme eller Republik. En Rigsdagsmand har fuld Frihed til at lade sig vælge paa det Program, at han vil støtte et Forslag om at indføre Fristaten."

Det morsomste Udtryk for Venstres republikanske Tilbøieligheder var det dog forbeholdt Hr. Alberti at give, da han ved et Festmaaltid sluttede et Svar paa en Tale for ham med at lovprise den danske Almue for Egenskaber, der, naar de udvikledes, vilde skabe et Folk fuldt af republikanske Dyder. („Morgenbladet" 6te Februar 1874).

Selvfølgelig gik der ved Siden af denne utvetydige Slaaen paa Republiken de sædvanlige Forsøg paa at tilsløre Bevægelsens sande Karakter. Naar Hr. Høgsbro f. Ex. i „Dansk Folketidende" for 26de Juni 1874 taler om, at en fortsat Styrelse i den af Ministeriet betegnede Retning „mer og mer fjerner Konge og Folk fra hinanden og udsaaer en bitter Splid mellem de forskjellige Dele af Befolkningen, som kan true Riget med de alvorligste Farer", saa er denne omhyggelig indsvøbte Trudsel fuldstændig af samme Art som den Forsigtighed, der gjengiver en Folkethingsmands Udtalelser paa et Møde i Silkeborg om den republikanske Understrøm og om, at en Præsident var billigere end en Konge, saaledes: „Dinesen havde talt om en republikansk Understrøm i Folket, men hvor maatte man da søge Grunden dertil uden i Forsøgene paa at drage Kongen ned i Partistriden". („Dansk Folketidende" Nr. 28. 1874).

Det her skitserede Afsnit af vor konstitutionelle Historie bør ikke gaa i Glemme. Det viser

1) at den saakaldte „republikanske Understrøm" allerede fra Begyndelsen af den politiske Strid blev opmuntret og tildels sat i Scene af Venstres egne Førere,

2) at det er disse, der ere gaaede foran med Bestræbelserne for at nedbryde Ærbødigheden for Kongemagten hos de brede Lag,

3) at endelig de forskjellige Former for den mod Kongemagten rettede Bevægelse — Forsøgene paa at demonstrere mod Kongedømmet ved paa en iøinefaldende Maade at nægte dets Indehaver den Ærbødighed, som det er Skik at yde, ved at misbruge Kjærligheden til Kong Frederik den Syvende i Agitationens Tjeneste, og ved at benytte Grundlovens Navn til Demonstrationer mod Kongemagten — at alle disse Agitationens Hovedformer lade sig føre tilbage til Venstres Førere og særligt Hr. Berg som deres første Ophav.

De vise endvidere, at det Forsvar, der føres, saasnart de brugte Udtalelser begynde at genere, en foregiven Omhu for Kongedømmets Stilling i Befolkningen, som i næste Øieblik paa det Kraftigste modsiges af Kjendsgjerningerne, allerede den Gang var det samme, som senere benyttedes.

Hurrakrigen.

En Oversigt over den af J. A. Hansen i 1874 indledede „Hurrakrig" ved Rigsdagssamlingens Slutning giver et godt Overblik over Venstres senere Stilling til Kongemagten. Rigsdagssamlingen 1875—76 sluttede nemlig paa god gammel Vis med et „Kongen leve". I 1877 optager J. A. Hansen Traaden fra 1874 og ledsager det sædvanlige „Kongen leve" med et „Grundloven leve". I 1878 udbringer Balthazar Christensen samtidig med det sædvanlige „Kongen leve" et „Kongen og Grundloven leve". Rigsdagssamlingerne 1878—79 og 1879—80 slutte som sædvanlig med et „Kongen leve". I 1881 udbringer Berg et „Grundloven leve", efter det sædvanlige „Kongen leve". Dette gjentager sig i Aarene 1882 og 1883. I 1884 udbringer Høiremanden N. Andersen et „Kongen og Grundloven leve". I 1885 indvier Grev Holstein Ledreborg — der i 1874, efter at han var bleven Venstremand, opstillede det som en nødvendig Betingelse for en Oppositions Tilværelse, at den „ikke beskyldtes for Mangel paa Loyalitet, fordi man gjorde Opposition mod et bestemt Ministerium", Folkethingstid. 1873—74 Sp. 709 og 724 — en ny Æra ved at erstatte „Kongen leve" med et „Grundloven leve". 1886 slutter Rigsdagssamlingen uden nogen Ceremoni. I 1887 optager Bojsen, i 1888 Berg den grevelig-holsteinske Tradition at demonstrere med et „Grundloven leve". 1889 slutter Folkethinget Samlingen med et Forsøg paa at udbringe et „Grundloven leve", samtidig med at der udbringes et „Kongen leve."

De to væsentligste Afsnit af den Udvikling, der har faaet sit symbolske Udtryk i den Maade, hvorpaa Folkethingets Samlinger ere sluttede, gruppere sig om Aarene 1881—83 og 1885—88.

1881—83.

Atter i den førstnævnte Periode er det Hr. Berg, der lægger for, ved først og fremmest at optage Traditionen fra den forrige Konflikt paa Hurrakrigens Omraade. I 1882 paa et Møde i Esbjerg (September) benyttes Leiligheden til i Anledning af Folkethingsmand Hviids Udtalelser om Ønskeligheden af Republikens Indførelse at ride den gamle Kjæphest om Muligheden af at fjerne Kongedømmet ad „lovlig Vei". Da Udtalelserne paa dette Møde ere karakteristiske, hidsætte vi dem efter „Aarhus Amtstidende" for 2den September 1882:

„Hviid hævdede, at Grundloven i sidste Samling havde vundet en Seir, men Kampen med Estrup var endnu ikke endt. Samlingen var sluttet med Udsigt til hans Fald, men han sad endnu fast, og nu havde vi kun ham at skyde efter. Det gjaldt nu blot om at forberede sig saa grundig som mulig til at binde an med ham, saa vi, naar Øieblikket kom-

mer, kunne tage ham paa Kornet, kunne kjøre ham saa fast, at han maa gaa sin Vei. Man vil feie os til Side med den Sætning, at Kongen udnævner sine Ministre, som om dermed det hele skulde være afgjort, men Folket har Lov at overveie, hvor megen Vægt der skal tillægges denne Sætning, hvor vidt man i det Hele vil beholde Kongen eller ikke. Han troede imidlertid, at det danske Folk havde Hengivenhed for sin Konge, men netop derfor var det ham imod, at hans Navn droges ind i Debatten."

Senere tager Berg Hviids Udtalelser i Forsvar med følgende Ord:

Hviid havde ikke sagt, at Kongen skulde afsættes. Han havde tvertimod fremhævet, at det danske Folk nærede Hengivenhed for sin Konge, men Kjelst*) vidste dog vel saa meget, at vor Forfatning ad lovlig Vei kunde forandres. Vilde det danske Folk en Gang afsætte Kongen, kunde det gjøres ad fuldstændig lovlig Vei.

De fleste af disse Aars republikanske Agitationer, saasom Bestræbelserne for at vinde Tilslutning til det Bajerske „Nordisk Fristats Samfund", Dønnergaards Forsøg med Indvarsling af republikanske Møder (f. Ex. i Leire Marts 1882) havde tilsyneladende et temmelig kummerligt Udfald. De komme imidlertid først i deres rette Belysning ved at sammenstilles med den bekjendte Jens Busk'ske Episode i Foraaret 1882. Ved en Feiltagelse — som den fungerende Formand (Høgsbro) senere maatte indrømme, og som i en betænkelig Grad minder om det Uheld, der i 1877 bevirkede, at Bergs Yttring under Finantslovens Behandling: „denne Finantslov eller ingen", ikke kom i Tidenden — bragte Folkethingstidenden et urigtigt Referat. Jens Busk's Udtalelser lød ifølge Folkethingstidenden (1881—82 Sp. 2470—71) — med indskudte Berigtigelser — saaledes:

„Jeg tror ganske vist ikke, at der blandt det danske Folk, navnlig den danske Landbostand, som er den Del af Folket, jeg nærmest kjender til, vil være ret Mange, som vil reise nogen synderlig Bevægelse for at blive Kongemagten kvit. Jeg tror ikke, at det vilde være rigtigt at aflægge et Referat, som gaar i denne Retning, men paa den anden Side tror jeg, at jeg uden at sige for meget kan udtale, at dersom vi tænkte os, at nu existerede Kongemagten ikke mere i Danmark, at nu var Kongemagten borte (skal være: at nu var Kongen jaget væk) saa vilde der ikke være saa meget som Een af Tusinde ude paa Landet, der vilde gjøre saa meget som løfte sin Lillefinger for at faa Kongemagten (Kongen?) tilbage igjen. Jeg tror ikke, at der vilde være Een blandt Tu-

---

*) Høiretaleren Redaktør Kjelst.

finde, der vilde give saa meget som 25 Øre ud for at gjenindføre Kongemagten .... *). Saaledes er altsaa Stillingen, siger jeg, men dersom Stillingen er saaledes, dersom dette Referat virkelig er overensstemmende med Sandheden, er det saa ikke en rigtig god Jordbund for en republikansk Agitation?"

Det fortjener at bemærkes, at saavel Berg som Grev Holstein i et følgende Møde med Hæftighed paastod, at Udtrykkene vare faldne saaledes, som i Tidenden refereret, og at „Morgenbladet" ligeledes refererede dem i den afdæmpede Form. Grev Holstein saae i dem kun en Beklagelse over, at Regjeringens Politik medførte en Stemning rundt omkring i Befolkningen, hvis Fremkomst Vedkommende selv ansaa for høist uheldig (Folkethytid. Sp. 2526.)

Endnu en Episode fra disse Aar fortjener at fremdrages, fordi den slaaende belyser, hvorledes det Skjær af Loyalitet og Omhu for Kongemagten, som Venstre til visse Tider lægger over sin Optræden, i næste Øieblik afløses af de voldsomste og mest aabenbare Undsigelser.

Den 26de Mai 1883 havde en Deputation Foretræde hos Hans Majestæt Kongen for at overbringe ham de paa Mødet i Herthadalen vedtagne Resolutioner. Ordføreren, Gaardfæster Peter Jensen af Estrup, benyttede Leiligheden til for Hans Majestæt at udtale sig om „den Misfornøielse og Uvillie, der paa en for Kongedømmet og Folket lige betænkelig Maade breder sig i Landet".

Akkompagnementet til denne Betænkelighed paa Kongedømmets Vegne give Yttringerne i Venstres Presse og paa Møderne i den følgende Tid. Der forekom her Udtalelser som:

Dr. Pingel i Ulstrup: „Vi haabe ikke, at vore Modstandere absolut ville drive os ind paa en Republik". („Veile Amts Folkeblad" den 20de Juli 1883.)

Thomas Nielsen i Greisdalen: „Vi staa i en Kamp mellem Kongemagten og Folkemagten". („Veile Amts Folkeblad" den 23de Juli 1883.)

Faa Dage efter denne sidste Yttring møder „Morgenbladet" med en ledende Artikel (af B. B. efter „Verdens Gang"), der blandt Andet forfægter den mærkelige Sætning, at hvis man ikke tillader, at Kongedømmets Magtomraade langsomt viger, saa fornægter man den fri Forfatnings Grundprincip. Dette vil paa andet Dansk sige: Hvis Kongen benytter de Rettigheder, som Grundloven giver ham, saa er han i Strid med Grundloven. En ikke aldeles klar Tankegang.

Artiklen truer endelig med, at hvis man ikke giver Venstre, hvad det anser for sin Ret: „I Navn af Alt, som er helligt for os, vi tager det selv".

---

*) „føre Kongen tilbage", hedder det i andre Referater.

1885—88.

Det næste Afsnit af Venstres Forhold til Kongemagten indledes af den bekjendte Adresse til Kongen af 18de Marts 1885.

Eiendommelig for dette Afsnit er den Maade, hvorpaa Førerne i det Hele holde sig tilbage, idet de indskrænke sig til at lade Folkethingsformandens Udeblivelse ved Nytaarskuren hos Kongen og lignende Leiligheder antyde deres Følelser. Det er mærkeligt nok „Danskerne", de saakaldte Moderate, der denne Gang have vanskeligst ved at holde deres Følelser i Tømme. Saaledes forklarede Folkethingsmand Harald Holm i Mai 1885 paa et Møde i Pejrup, at i England havde man set, at Kongen og Ministrene havde maattet miste Hovederne til Løn for 11 Aars Provisorium. Man skulde tro, at dette var et Fingerpeg ogsaa for andre Lande („Fyns Tidende" og „Sorø Amtstidende"), en Tanke som forøvrigt en fremskreden sjællandsk Gaardmand en fjorten Dage forud havde givet den endnu mere udtryksfulde Form: „Saa blev Kongen og Ministrene ogsaa bagefter et Hoved kortere. Vi veed ikke, hvorledes det om 10—11 Aar kan gaa hos os." Kort efter lykkedes det Har. Holm at præstere følgende smagfulde Udtalelse: „Vor Konge har antaget det skjønne Valgsprog: Med Gud for Ære og Ret, men Godseierne have handlet saa, at man skulde tro, at de have vendt det om, saa at det kom til at lyde*): Med Godseierne for Vanære og Uret („Morgenbladet" Mai 1885 Mødet i Voldby).

Et endnu eiendommeligere Bidrag er dog Hr. N. J. Larsens Udtalelser om Kongehuset i Frederiksberg liberale Vælgerforening i Begyndelsen af det følgende Aar. Som Prøver paa dets Tone hidsætte vi af Begyndelsen og Slutningen:

> „Vi veed jo, hvor heldigt vor Kongefamilie har været med at blive besvogret med de første Papirer. Vort Kongehus hører jo ikke til de allerfineste. Det er kun kommet paa Thronen ved Valg (?) og det er jo ikke saa fint at være Valgkonge som at være „født" (Munterhed)". Derefter følger en Omtale af Kongehusets enkelte Medlemmer, holdt i samme Toneart. Som Prøve hidsættes Udtalelsen om Kong Georgs Thronbestigelse: „Da det danske Kongehus altid har været rigt velsignet, kom Deputationen hertil. Georg modtog Kronen, men derved anerkjendte han, at Folket havde jaget en daarlig Konge bort. Altsaa var han paa en Maade delagtig med det græske Folk i Revolutionen, da de bortjog Otto". Til Slutning gav Taleren sit eget Syn paa Kongemagtens Stilling i følgende Ord: „Den Mening stod vel klart hos Alle, at Kongen var til for at tjene det hele Folk. Altsaa som en

---

*) „Jyllandsposten"s Referat har: „men dette burde staa omvendt". Skjøndt baade Venstre- og Høireblade have Ytringen, skal dog Taleren senere have fralagt sig denne.

Embedsmand. Mange betragter det som en Majestætsfornærmelse at sige dette. Men det er ikke saa. I den gode gamle Salmebog — autoriseret af Scavenius som Hus- og Andagtsbog — staar der ogsaa om det høie Kongelige Embede. Men til et Embede maa der dog høre en Embedsmand. Vi kunne godt bruge Kongedømmet, naar det holdes indenfor Grundlovens Ramme. Men naar det fra anden Side maatte blive draget ud af denne Ramme, kunne vi ikke bruge det. Og saa staar den franske Forfatters Ord til Troende: Kongernes Historie er Folkenes Lidelseshistorie".

Venstreforernes Exempel havde imidlertid efterhaanden virket med ad, hvad der viser sig i den ret betydelige Mængde af Majestætsfornærmelsessager, som Tiden omkring 1885 har at opvise. Allerede i 1882 og 1884 havde en Venstreredaktør havt to Majestætsfornærmelsessager, den ene for Udtrykket „det kronede Gjøgl og Humbug", den anden for Udtalelser om Kongens Svar paa Adressen fra Herthadalsmodet. Den voldsomme Ophidselse, man søgte at sætte i Scene i 1885, skaffede hurtig disse Sager en hel Række Efterfolgere, mindst henimod et Dusin. Ret interessant er det at se, hvilke Livsstillinger de Dømte indtage, fordi det ret tydelig viser Bevægelsens Udspring fra visse Midtpunkter og dens Forplantning ovenfra og ned ad. Der er iblandt deres Tal 1 Folkethingsmand, 3 Redaktører af Venstre- og Socialistblade, 1 Medarbeider ved „Politiken", 1 Proprietær, 1 Gaardeier, 1 Gaardbestyrer, 2 forhenværende Høiskoleelever, 1 Manufakturhandler. Den bekjendte Hasselkjæpssag i Anledning af et i „Politikens" Brevkasse optaget Stykke endte med Frifindelse. Den anføres i denne Forbindelse, da Redaktør Hørup, ubekjendt med dens Fremkomst efter sin under Sagen afgivne Erklæring, ikke var umiddelbart moralsk ansvarlig for den. En anden af disse Sager endte med Frifindelse paa Grund af Drukkenskab. Ikke mindre end tre omhandlede Beskyldninger mod Kongen for Meneed.

Atter denne Periode udmærker sig ved sin skarpe Afgrændsning. Det syntes ind i Aaret 1886, som om det hele skulde løbe ud i en „lille Krig" af en temmelig barnagtig Natur. Vel optog Folkethinget ved Slutningen af Rigsdagssamlingen 1886—87 Hurrademonstrationen, der det forrige Aar havde hvilet blideligen, men den ny Formand, Hr. Høgsbro, begyndte med at gjøre sig bemærket ved at være tilstede i Slotskirken ved Prindserne Christian og Carls Konfirmation, knap sex Uger efter at Hr. Berg paa et Møde i Kolding havde erklæret, at han var udebleven ved Nytaarskuren for at hævde Thingets Værdighed.

Naar Hr. Fr. Bajer i et Brev til „République Française" i Sommeren 1887 forsikrede Franskmændene om, at Republikanismen gjorde rivende Fremskridt i Danmark, forvexlede han utvivlsomt sine egne Ønsker med Virkeligheden. De Vidnesbyrd, han anfører, og som ganske vist kunde forøges betydelig, f. Ex. at en Dragon har raabt „Leve Republiken", at en Redaktør paa en Jernbanestation havde gjort sig skyldig i Majestætsfornærmelse

vare netop kun Udslag af en lille Krig mod Kongemagten, som var saa taabelig, at den netop skulde synes særlig egnet til at aabne Partiets Øine for den falske og taabelige Stilling, hvori dets Førere havde bragt det. Ligesaa lidt betyder det, at en Mand som Dr. Pingel i Thisted Fremskridtsforening erklærede, at han principielt holdt paa Republiken, men at „Kongedømmet ikke kunde afskaffes lige strax (Juni 1887 — „Thisted Amtsavis") eller at Venstremænd og Socialister ved en Høstfest i Nakskov faldt hinanden om Halsen, efter at Dr., Gaardmand Wederkinch-Madsen og Pianofortearbeider Holst havde slaaet fast, at begge Partier efter bedste Evne arbeidede paa Republikens Indførelse i Danmark („Lolland Falsters Stiftstidende" September 1887), eller at Redaktionssekretær Lyngby paa et Møde senere erklærede Kongedømmet for en forældet Institution, og at Republiken var den eneste Regjeringsform, der passede sig for et demokratisk Land (Mai 1887). Alt dette var efter de voldsomme Udtalelser de foregaaende Aar kun at betragte som svage Dønninger, der kunde forudses at ville tabe sig, efterhaanden som Opmuntringen fra oven blev mindre ihærdig. Ja man kunde vel endogsaa efter Hr. Høgsbros rigtignok frygtsomme Forsøg paa at indlede en ny Æra vente, at det Øieblik var kommet, da man fra oven vilde holde igjen. Det laa jo ikke saa fjernt at faae Øie paa den store Modsigelse i paa en Gang at ville være et parlamentarisk Parti og samtidig i det Uendelige at fortsætte i det Spor, hvori Hr. Berg i sin grændseløse Enfoldighed to Gange havde ledet Partiet ind. Ganske vist vare Førerne gaaede saa vidt, at de riskerede ved en Vending at faae Latteren over sig. Man tænke sig f. Ex. Hr. Hørup, der forrige Sommer ifølge de franske Arbeideres Beretning paa „Politiken"s Kontor klinkede med de franske Arbeidere paa, at den franske Republik snart maatte faae en ung Søster i Danmark, og erklærede, at han „som Republikaner" ikke kunde være Boulangist, fortsætte i det samme Spor, som han med saa stort Held havde betraadt ved Festen paa Amalienborg nogle Maaneder i Forveien. Man gjør imidlertid næppe de Paagjældende Uret, naar man gaar ud fra, at denne Side af Sagen vilde genere dem mindre.

Ved Kongejubilæet.

Venstres Optræden ved Kongejubilæet var sikkert en Overraskelse for flere end dets Modstandere. Allerede et halvt Aar i Forveien havde „Fyens Tidende" proklameret, at det maatte være hver Enkelts Sag at afgjøre, om han kunde og vilde være med eller ei. (20de Januar 1888). Røster i modsat Retning vare vel hørte tidligere. Saaledes havde Hr. Harald Holm paa forskjellige Steder i Sommeren 1887 erklæret, at Venstre ikke kunde feire Kongens Jubilæum, med mindre han tog et Venstreministerium. J. K. Lauridsen havde udtalt sig i samme

Retning. Man tør dog sikkert nære den Gisning, at Partiet ikke havde valgt at benytte dette Øieblik til en Demonstration, hvis ikke en mellemkommende Begivenhed havde givet adskillige Rigsdagsmænd en Følelse af, at nu gjaldt det om at vise sig frygtelig radikal, naar man vilde sidde fast i Saddelen.

Denne Begivenhed var Venstres Delegeretmøde, hvorom Nærmere andet Steds i dette Skrift.

Den af dette Møde indsatte Fællesbestyrelse, hvis Medlemmer ikke vare Rigsdagsmænd og boede spredt om i Landet, optraadte første Gang samlet med et Opraab i Begyndelsen af November, hvis Indhold i Korthed var, at Hs. Maj. Kongens Regjeringsjubilæum vilde være at feire som Høirefest, — for at bruge et fra Venstres Presse hentet Udtryk, — med Angivelse af de Grunde, der forbyde („Politiken" 3die November 1888) Venstremænd at feire denne Fest. Som saadanne nævnes

1) at Slesvigs Tab er indtruffet i Kongens Regjeringstid.

2) at Folket styres ved Love, til hvilke Rigsdagens Samtykke ei er erhvervet (efter udtrykkelig Hjemmel i Grundlovens § 25).

3) at omfattende Foranstaltninger, der ville virke ødelæggende paa Statens Finantser (det er det Parti, som Aaret efter gaar til Valg paa Holsteins Millionpolitik, som siger dette!) og medføre Fare for dens Stilling udadtil (mon Forsvarsløsheden ikke er større Fare?) sættes i Værk efter at være forkastede af Folkets Repræsentanter (ɔ: fordi det ene af Thingene ikke engang kan blive enigt med sig selv om, hvad der bør gjøres for Landets Forsvar).

Det bør noteres, at Udtalelsen om Slesvigs Tab var selv Hr. Hørup for stiv, saa at han i en Periode, hvor han ellers med Ængstelighed fulgte den fælles Parole, fandt sig foranlediget til at gjøre opmærksom paa, at om hin „ulykkelige Politik havde Konge og Folk været fælles, og at Kongens Opfattelse, om der var nogen Modsætning, sikkert var paa den tryggeste Side."

Ad hvilken Vei dette hadefulde Aktstykke er blevet til, er ikke offentlig oplyst. Med den Bevægelse indenfor Venstre for Øie, der senere affødte de 4 Partimøder, forend der kunde opnaas Enighed om Partiets Stilling overfor Jubilæet, ligger den Opfattelse nærmest, som gik ud fra i Overensstemmelse med et i Rigsdagskredse udbredt Rygte, at Opraabet var udgaaet fra Kasernen i Fredericiagade og sat i Scene for paa Forhaand at umuliggjøre alle Loyalitetsytringer fra Folkethingsmændenes Side paa Høitidsdagen. Det er maaske en anden Forfatter, men Slægtskabet mellem den og den af Folkethingsformanden den 14de November holdte Tale er umiskjendelig. Til Sammenligning hidsættes denne:

„Inden jeg hæver Mødet, maa jeg endnu minde om, at i Morgen festligholder Hs. Maj. Kongen sit 25 Aars Regjeringsjubilæum. Det vilde været i høi Grad ønskeligt, om jeg da kunde have havt den Ære at overbringe Hs. Majestæt Folkethingets Lykønskning.

Naar jeg ikke desmindre maa undlade at søge Thingets Bemyndigelse dertil, er Grunden den, at Thingets store Flertal, hvor stærkt det end hævder Kongens, ifølge Grundloven, uansvarlige Stilling, dog — i Overensstemmelse med den sidste, i Marts 1885 (hvor Kongen truedes med Borgerkrig, hvis han ikke tog et andet Ministerium) her vedtagne Udtalelse til Hs. Majestæt — ikke med Sandhed formaar at ønske Hs. Majestæt til Lykke med en Regjeringstid, under hvilken hans Ministerium har valgt det Brud med Grundloven, Thinget dengang søgte at afværge (?), og har sat sig ud over dette Things Ret til en medbestemmende Deltagelse i saavel den finantsielle som den almindelige Lovgivning.

Dermed er Grundvolden for Landets fri Forfatning rokket, Folkets Retsfølelse krænket og dets Kræfter oprevne i bitter Splid istedetfor at samles til enigt og udholdende Arbeide for det haardt prøvede Fædrelands Vel. En saa beklagelig og faretruende Tilstand kan Thinget ikke ville tilsløre for Landets Konge, mindst i et for Konge og Folk saa betydningsfuldt Øieblik som det nuværende"*).

Efter et i Rigsdagskredse almindeligt Rygte var Striden om Partiets Holdning ved Jubilæet bleven bilagt saaledes, at Rigsdagsmændene personlig skulde holde sig tilbage, men at Folkethingets Formand paa Thingets Vegne skulde „holde en pæn Tale."

Man var, som man vil se, ved disse Skridt kommet langt bort fra det af „Fyens Tidende" forfægtede Standpunkt, at overlade det til hver Enkelt, om han vilde slutte sig til Kongehyldingen eller holde sig tilbage. Et eiendommeligt Udtryk fik denne Bestræbelse for at kvæle enhver Ytring af Hengivenhed for Landets Konge i Venstrepressens Holdning overfor Skytteforeningernes Beslutning om at lade sig repræsentere paa Amalienborg og overfor Illuminationen. Angaaende det første Spørgsmaal skrev „Politiken":

„Af Alt, hvad vi have oplevet siden den 1ste April, synes dette det Ynkeligste". Skytteforeningernes Optræden betegnes som „en aabenbar Undsigelse mod Venstre, et utvetydigt Frafald, naar Venstremænd svigte det fælles Løsen og dog klemme sig frem for at komme til Hove". Med Hensyn til Illuminationsspørgsmaalet var det særlig „Morgenbladet", der var ivrigt for at stemple denne som en „Høiredemonstration". Venstres andet Fællesorgan stillede sig mere kjøligt til Spørgsmaalet. Fremtrædende Medlemmer af Redaktionen gjorde sig bemærkede ved selve Festaftenen at have deres Vinduer oplyste. Af dets forskjellige Udtalelser fortjener den sidste, et Stykke med Overskriften: „Apostlen Peter", som foreskiller at være indsendt, men ganske vist

---

*) Man sammenligne Bergs Ytringer paa Mødet i Kolding 1873 om Grunden til, at han var bleven siddende.

i en paafaldende Grad minder om Redaktørens egen personlige Stil og den Tænkemaade, han ved flere Leiligheder har lagt for Dagen, delvis at anføres:

„Det er dog ikke Skinnet, det kommer an paa, men Hjertelaget, og naar Hjertet er venstre, hvorfor skulde saa forstandige Venstremænd betænke sig paa at spille Høire det Puds med Lysene? Naar baade Venstre og Høire sætte Lys ud, saa staar Hoire net i det, ligesom Molboerne, og kan ikke kjende Hoireben fra Venstreben".

Selvfølgelig var der inden for Venstre selv meget delte Meninger om Rigtigheden og Sømmeligheden i den Holdning, der ved et Magtsprog blev foreskrevet Partiet. Disse Røster naaede dog kun enkeltvis frem, f. Ex. i en Piece: „Hvorfor jeg illuminerer" af en Venstremand, eller i en Artikel i „Dagens Nyheder", hvor en Medarbeider af „Politiken" i en med Navn underskreven Artikel stærkt kritiserede „Opraabet" og erklærede det for „et komplet Skaberi" at fremstille de svundne fem og tyve Aar som en Række Ulykkens Aar. Selve det Forsvar, som førtes for Partiets Opførsel, fortjener ogsaa en vis Opmærksomhed. Først lod man forstaa, at det var Høire, som vilde benytte Dagen til Demonstrationer til Fordel for Partiets Politik, og som derfor havde tvunget Venstre til Moddemonstrationer (f. Ex. „Politikens" Artikel om Opraabet af 3die November 1889). I Følelsen af, at det Svar laa saa temmelig nær: Ja, men naar Venstre og Hoire gaa sammen, bliver der ingen Høiredemonstration af, tog man imidlertid sin Tilflugt til andre Udveie. „Politiken" søgte saaledes ved lange Optryk af gamle Aviser at gjøre gjældende, at de Nationalliberale i sin Tid havde været meget værre. Med en Freidighed overfor Kjendsgjerningerne, som ikke er langt fra at gjøre den modsatte Virkning af, hvad der var tilsigtet, skrev Bladet blandt Andet: „Venstre har benyttet enhver Leilighed til at protestere mod de Nationalliberales taabelige Insinuationer og til at hævde, at det aldrig drev Agitation mod Kongen, men altid mod Kongens Regjering, ɔ: mod Ministeriet („Politiken" den 15de November). „Morgenbladet" foretrak at lade Sorgetonen være overveiende og give det Udseende af, at Partiets mørke Syn paa Forholdene i Landet gjorde, at det maatte holde sig tilbage fra Glædens Regioner: „Lad dem juble og holde Fest, som kan det", skrev Bladet paa Festdagen, „men Venstre forlanger sine Følelser respekterede, naar det i Dag alvorligt og stille holder sig tilbage".

Hvorledes Venstre aldrig har drevet Agitation mod Kongen og Kongedømmet, er formentlig tilstrækkelig belyst i det Foregaaende. En Udflugt til Venstre i Provindserne vil vise, hvorledes Partiet alvorligt og stille holdt sig tilbage.

Af de tre Former, som Venstres Angreb paa Kongemagten pleie at antage, hvor man ikke tør vedkjende sig sin Hjertens Mening, Uartighederne, ved hvilke man giver Kongen „en Advarsel", ligesom Hr. Berg i 1873, Benyttelsen af „Grundloven"

til at demonstrere mod Kongen og Brugen af Frederik den 7des Navn til at svække Ærbødigheden og Hengivenheden for Landets nuværende Konge, valgte man den sidstnævnte.

At det ikke var nogen naturlig Pietetstrang, der fik sit Udslag ved „Minde-Festerne“ for Frederik den 7de, men en slet og ret Agitation, viser sig allerede i den Maade, hvorpaa Sagen blev sat i Scene. Som sædvanlig lystrede alle Venstreblade som paa en Snor. Ikke et af de større Venstreorganer, der ere komne os for Øie, mindede paa Jubilæumsdagen med et Ord deres Læsere om, at Landets regjerende Konge havde Jubilæum. Derimod havde alle spaltelange Artikler om Frederik den 7de, af hvilke flere gik gjennem en hel Række af Numre, og Flere fandt det passende paa Jubilæumsdagen at udkomme med Sørgerand. („Veile Amts Folkeblad“, „Ribe Amtstidende“.) At deltage i Jubilæumshøitideligheden udpegedes ikke blot — paa samme Maade som „Politiken“ overfor Skytterne — som et Tegn paa at, man var Høiremand, men det stempledes af de mere Fanatiske som en Krænkelse af Frederik den 7des Minde *). For at Ingen skulde tage feil hverken af Bevægelsens Art eller dens Kilde, omsendtes der endelig en Resolution til Vedtagelse ved Frederik den 7de-Festerne. Den lød saaledes:

„Frisindede danske Mænd og Kvinder, samlede i Mindet om Kong Frederik den Syvende, Grundlovens Giver, paa 25-Aarsdagen for hans Død, udtale deres Sorg og Harme over Grundlovens Vanrøgt og Tilsidesættelse ved den nuværende Regjering og Ønsket om en Regjering, der i Forstaaelse med Folket og i Grundlovens Aand kan bygge Landet ved Lov.“

Et Tilbageblik.

Uden i nogen Maade at gaa ind paa en historisk Sammenligning turde det maaske ikke være af Veien at erindre om, at den foreløbige Lovgivningsmyndighed ogsaa under Kong Frederik den 7de

*) „Horsens Folkeblad“, November 1888, under Overskriften Taktløshed: „Der har her i Byen dannet sig en Komite, som vil holde Jubelfest den Dag, da Frederik den 7de døde. Jubelen skal bestaa i et Spisegilde med Bal.“

En anden Notits lyder saaledes: „25 Aarsdagen for Frederik den 7des Død, den 15de November, ville alle Skolebørn faae fri, saa de ville kunne deltage i Sørgehøitideligheden, som finder Sted samme Dag.“

„Stubbekjøbing Avis“: „Den 15de November er det 25 Aar siden, at Kong Frederik den 7de døde. Den Dag eller Dagen derefter, maaske begge, vil af vort Høireparti blive feiret med Jubel og Glædesblus. De konservative Klubber ville paa denne Dag dandse efter Musiken: „Gine, Du deilige Mø“. Der vil være Glæde paa den folkekjære Konges Dødsdag“ o. s. fr.

blev benyttet i ikke ringe Udstrækning. Antallet af foreløbige Love i denne Konges 15aarige Regjeringstid beløber sig til 60, medens der i de sidste sexogtyve Aar kun er udstedt 36. Endvidere fortjener det at erindres, at der ogsaa under Frederik den 7de er udstedt foreløbige Finantslove (den 12te Mai 1853), ligesom allerede i denne Konges Regjeringstid den Fremgangsmaade er benyttet, at slutte Rigsdagen og udstede en foreløbig Lov uden forud at sikkre sig Rigsdagens Billigelse.*) Det bør heller ikke glemmes, at ogsaa Frederik den 7des Tid havde sine Majestætsprocesser og sine Beskyldninger for Grundlovsbrud. Vi erindre saaledes om den bekjendte Sag fra 1854, hvor en Person i Tivoliprogrammet havde faaet optaget en Vise, som var bygget saaledes, at naar Versernes Begyndelsesbogstaver læstes nedad gav det Sætningen: „Gid Satan havde Kongen, som har tyvstjaalet Grundloven".

Det maa endelig ikke glemmes, at der under Frederik den 7des Regjering var Øieblikke, hvor Spændingen mellem Konge og Folk antog en saa bitter Karakter som vel mulig. Vi erindre saaledes om de aabne Breve af 20de og 21de Oktober 1854, og det stærke Sprog, som Kongen førte i disse:

I det første retter Kongen saaledes en indstændig Opfordring til alle, at de vogte sig for de fordærvelige Indskydelser, som man ikke undser sig ved at fremme ved de skammeligste Misbrug af den af Os Selv ved Grundloven givne Presse- og Forsamlingsfrihed. Han paalægger endvidere geistlige og verdslige Embedsmænd, „at de af yderste Flid søge at fremme Regjeringens Formaal". I det andet aabne Brev, der oplæstes i Folkethinget, ere Udtrykkene endnu skarpere: „Den hele Maade, hvorpaa Thinget er gaaet frem, bærer Vidne om en planmæssig Modstand mod vor Regjering", hedder det. Det bebreides Folkethinget, at det ikke har behandlet de forelagte Lovudkast, at det har beskjæftiget sig med „at modtage og lade oplæse Adresser og deslige, som udgaar fra det fjendtligste Sindelag imod vor Regjering. Man har tilsidesat den Agtelse, man skylder de Mænd, som vi ifølge den Ret, vi ifølge Grundlovens § 19 have forbeholdt os, have kaldt til vore nærmeste Raadgivere". Oplæsningen af dette Brev besvaredes med „et rungende Hurra for Danmarks Riges Grundlov ukrænket", samt med Hurra fra Galleriet for Rigsdagens Formand og det danske Folks Mod og Kraft.

„Ingensinde før eller senere", skrev „Almuevennen" senere, „har Danmarks konstitutionelle Konge talt saaledes til Folkets Repræsentanter". Ikke desto mindre fraveg Bondevennerne ikke i mindste Maade det kongeligsindede Standpunkt, de tidligere ved forskjellig Leilighed havde indtaget. Vi minde i saa Henseende om Grundtvigs Ord fra 1831: Det vilde være en stor Ulykke for Danmark, om det nogensinde fik en Rigsdag med en Skyggekonge,

*) 29de Juli 1850 om Fængselsvæsen.

samt om J. A. Hansens og Tschernings Ytringer paa den grundlovgivende Rigsdag. J. A. Hansen begrunder saaledes sin Tilslutning til det saakaldte suspensive Veto netop derpaa, at Erfaringen viser, at dette bliver brugt og derfor styrker Kongemagten, medens det Modsatte synes at være Tilfældet med det absolute Veto. I Anledning af en Ytring af Fr. Barfoed, der ligeledes hørte til Bondevennernes Parti, men var for det absolute Veto, ligesom ogsaa hans Vælgere udtrykkelig havde forlangt af ham, at han skulde stemme for „Kongens Nei", sagde J. A. Hansen blandt Andet: „Jeg troer, at det er saa, at de (Vælgerne) have forlangt af ham, at han ikke skulde bidrage til at tage Magten fra Kongen, det er de simple Bondeudtryk, de ville, at Kongen skal have en stærk Magt." Ikke mindre bestemte ere Tschernings Udtalelser: „Jeg troer at have sagt", erklærede han, idet han berigtigede en tidligere Ytring, der var bleven misforstaaet, „at siden vi Alle have udtalt os for en stærk Kongemagt, vi Alle have sagt, at den i Danmark havde en saa dyb Rod, saa skulle vi ikke lade den blive til et Mundsveir". Disse Ytringer, de mest kongeligsindede Udtalelser af en hel Række Udtalelser i denne Retning, — og ikke mindst fra Bondevennerne — paa den grundlovgivende Rigsdag, fortjene saa meget mere at paaagtes, som de neppe ere udsprungne af nogen særlig Forkjærlighed for Kongens Person. Frederik den 7des store Yndest hos Almuen blev ikke til paa een Dag. Den Behandling, han ved sin Regjerings Tiltrædelse havde viist den store Bondedeputation — af hvilken kun tre Medlemmer kom inden for Slottets Porte, medens de øvrige maatte staa udenfor og vente, og hvis Ønske om, at Kongen vilde vise sig for dem, blev efterkommet paa den Maade, at de fik ham at se gjennem en Glasdør, — skulde ikke i nogen fremtrædende Grad paa Forhaand sikre ham Bondestandens Kjærlighed.

Det er næppe nødvendigt at levere nogen fyldigere Kritik af den her fremdragne Side af Venstres politiske Agitation. Mere end noget Andet turde den være et Bevis paa det umodne i den politiske Bevægelse, der i 1872 skrev Parlamentarismen paa sin Fane. Thi det parlamentariske Systems Eiendommelighed er netop det, at det formelt respekterer Kongens Ret og undgaar enhver aabenbar Konflikt. Kun i Danmark og en Tid lang i Norge har man troet bedre at naae sit Maal ved tydelig at vise Kronens Indehaver, at naar han ikke vilde indskrænke sig til „at lade det seirende Parti raade" (Høgsbro), saa burde man rette Stødet mod Folkets Ærbødighed for Kongedømmet og dets Hengivenhed for Kongens Person. Taabeligere og mere i Strid med sine egne Ideer har vel et Parti aldrig handlet, og det er ikke vanskeligt at se, at denne Handlemaade er ligesaa uforsvarlig overfor Landets Interesser.

Thi som det i sin Tid blev bemærket af Høires Ordfører i Folkethinget (Høiesteretsassessor Rimestad), da Jens Busk havde holdt sin berygtede Tale om, hvad det danske Folk vilde give for at faae Kongedømmet igjen, hvis Kongen var jaget væk: „Dersom Kongemagten her i Landet falder, saa falder der Mere, saa falder først og fremmest Landets Selvstændighed."

Høires Opfattelse af Kongedømmet blev med stor Klarhed netop ved Jubilæet fremsat i „Avisen"s Festnummer i en Artikel af Professor Matzen. Det hedder her:

„Kongedømmets Styrke er dets grundmurede, historiske Tilværelse, dets gjennem Aarhundreder beviste Evne til at føre Folkenes Udvikling fremad. Den folkelige Deltagelse i Styrelsen er derimod i de fleste Lande endnu saa ung, at Folkesamlingens rette Sammensætning er Gjenstand for stadig Drøftelse i Theorien og idelig underkastes Ændringer i Praxis, navnlig ved Udvidelser af Valgretten. De gamle parlamentariske Forfatninger have endnu kun vist sig brugelige, naar Valgretten var begrændset, og skulle først staa deres Prøve, naar de bredere Lags Talsmænd i stigende Tal trænge sig ind paa den politiske Kampplads, hvor tidligere kun et exklusivt Selskab drev Politiken som en Eftermiddags Sport. Hvad den almindelige Valgret, naar den er overladt til sig selv, har magtet der, hvor den er naaet til Herredømmet, viser Frankrigs Exempel; og hvad den kan drive det til i Oppositionen, viser vort eget Lands nyeste Historie. Resultaterne paa begge Steder turde ikke være fuldt saa gode, som de burde være.

„Fristaten" har derfor i det Væsentlige kun Theorien at støtte sig til; men den bliver saa sørgelig graa, naar den overføres i Virkeligheden, fordi den regner med ideelle Personer og Tilstande, som ikke findes nogetsteds. Selvfølgelig vil en Fristatsmand kunne give en tiltalende Skildring af, hvorledes Statens gode Borgere vælge de bedre til Folkeforsamlingen, medens den bedste Borger vælges til Formand. Men i Virkeligheden breder et saadant Valg, og hvad dermed staar i Forbindelse, den værste politiske Demoralisation over Landet. Derom vil den nye Verden kunne afgive Vidnesbyrd. Og hvis man saa tror, at Valget altid falder paa den dygtigste, viser Exempler fra den gamle Verden, at undertiden, naar to Dygtigheder strides, en Ubetydelighed bliver valgt.

For at værne om Selvstyrets Ide vælges Fristatens Formand dernæst kun paa Aaremaal. Men hvorledes skulde nu en Mand kunne tale som den, der har Myndighed over dem, som have valgt ham for et Par Aar og kunne lade være at vælge

ham om et Par Aar, hvis han er saa uheldig at handle imod deres Ønske? Hvorledes skulde han dernæst kunne gaa op i sin politiske Gjerning, naar han maa gaa ud fra, at han om flere eller færre Aar igjen vender tilbage til sin borgerlige Haandtering? Og hvorledes kan han hellige al sin Stræben til det Offentliges Vel, naar han ved Siden deraf tillige har at sørge for sine egne private Interesser? Hvorledes kan han endelig i lige Grad føle sig som hele Folkets Repræsentant, naar han kun er valgt som det ene Partis Kandidat mod det andet? I Virkeligheden er da ogsaa Fristaten og dens Formandskab kun et Skærmbrædt, i Læ af hvilket de professionelle Politikere regjere, og det er et sørgeligt Regimente for et Land.

Derfor er det et stort Fortrin, som den monarkiske Regjeringsform frembyder, at den høieste Magt og Værdighed i Landet er unddraget Partiernes Kappelyst og Partiledernes Ærgjerrighed".

A. D.

Kjøbenhavns Befæstning.

Kort historisk Tilbageblik over Befæstningssagens Udvikling indtil 1886.

Tanken om Kjøbenhavns Befæstning er af gammel Dato. Betydninger af Kjøbenhavns Befæstning har altid været fuldt anerkjendt selv i Tider, hvor Flaaden i en ganske anden Grad, end det nu er Tilfældet, var istand til at sikkre os Herredømmet i vore egne Farvande. Landets militære Sagkyndige have til mange forskjellige Tider været kaldede til at fremsætte Forslag til Fæstningens Forbedring, medens den endnu existerede, og til at bygge en ny, efter at den gamle var forsvunden, og altid har disse Sagkyndige udtalt sig i samme Retning: Nødvendigheden af en fuldstændig og stærk Befæstning, der satte Hovedstaden istand til at modstaa et langvarigt, regelmæssigt Angreb. Men medens Kommissionerne altid have udtalt sig i denne Retning, saa have Regjeringerne, som skulde gjennemføre det Foreslaaede, altid været nødte til af Hensyn til Omkostningerne at foretage Reduktioner. Da saaledes Kommissionen af 1855 indgav et fuldstændigt Befæstningsforslag for hele Landet, var Kjøbenhavns Befæstning mod Landsiden deri anslaaet til ca. 25 Mill. Kroner; Regjeringen mente dengang ikke at kunne anvende stort mere til hele Landet og forlangte af Ingenieurkorpset et reduceret Forslag, som ogsaa bragtes tilveie. I dette indgik Kjøbenhavns Landbefæstning med 19 Mill. Kroner, som iøvrigt ikke skulde udredes af de foreslaaede 27 Mill., men komme ind ved Salget af de gamle Fæstningsværker, hvad utvivlsomt kunde være sket, om man havde villet det. — I 1858, da Alt stilede hen imod en Krig med Tydskland, under hvilket det erkjendtes som en bydende Nødvendighed at have befæstede Punkter paa Halvøen, forelagde Regjeringen kun en Lov om Kjøbenhavns Befæstning mod Søsiden. Denne vedtoges, medens derimod Dannevirke- og Dybbøl-Stillingen maatte nøies med de Feltværker, som man i Hui og Hast anlagde

i 1861, fordi det dengang saa ud til Krig. Hvor meget man end maa bebreide Regjeringen, at den dengang forsømte Forberedelsen til Halvøens Forsvar, saa vidner i alt Fald dens varme Interesse for Søbefæstningen noksom om, hvilken Betydning man allerede i 50'erne tillagde Spørgsmaalet om Kjøbenhavns Befæstning.

Efter Krigen 1864 nedsattes atter forskjellige Kommissioner. Kommissionen af 1866, der for at slutte sine Forhandlinger inden Rigsdagens Sammentræden stærkt maatte begrændse disse, kom kun leilighedsvis, nemlig ved Spørgsmaalet om Anvendelsen af Forstærkningsbataillonerne, ind paa at tale om befæstede Stillinger. Til Forsvaret af disse skulde Forstærkningsbataillonerne fortrinsvis anvendes, og blandt befæstede Stillinger nævnedes netop Kjøbenhavn.

Kommissionen af 1869, der nedsattes i Anledning af den forestaaende fransk-tydske Krig, udtalte, at Hovedobjektet for et Angreb paa Danmark var Kjøbenhavn, men da en permanent Befæstning krævede Tid til sin Anlæggelse, kunde med krigerske Eventualiteter for Øie Udførelsen af enkelte provisoriske eller stærkere Feltværker omkring Kjøbenhavn blive til Nytte.

Kommissionen af 1872, sammensat af Land- og Søofficerer, fordrede Kjøbenhavn befæstet saavel mod Land- som mod Søsiden og gik i Detail med Anlæget af Værkerne. Fortliniens Længde blev 3 Mil, Minimumsbesætningen ca. 34,000 Mand. Kommissionsbetænkningen drøftedes i en Række Forhandlinger mellem Krigs- og Marineministrene og flere af Hærens og Flaadens høieste Officerer. Den projekterede Befæstningsform admitteredes og blev Grundlaget for alle Forslag paa Befæstningsvæsenets Omraade, der fremkom i de følgende Aar.

Da Sagen skulde udføres, ansaa vedkommende Minister (nuværende General Thomsen) det for rigtigt at begynde med det mest Nødvendige og foreløbig indskrænke sig til en Befæstning til ca. 13,800,000 Kr., der kunde sikkre Hovedstaden mod en Overrumpling, og hvis Værker (en sammenhængende Enceinte med 2 Batterigrupper foran) vare byggede saaledes, at de kunde komme til Anvendelse, hvis man engang senere bestemte sig for en Befæstning med et mere udvidet Formaal. Da General Haffner et Par Aar efter fremsatte sit Befæstningsforslag, troede ogsaa han foreløbig at maatte indskrænke sig til det mest Paatrængende og forlangte kun en Bevilling til Søbefæstningens Udvidelse, men fremhævede i Motiverne tillige Nødvendigheden af Befæstningen mod Landsiden til Dækning mod Overrumpling og mod virksom Beskydning med Feltskyts. Han akcepterede den af General Thomsen anslaaede Sum, ca. 14 Mill. Kr. Det vil heraf ses, at Regjeringen nu ved med Hensyn til Landbefæstningen at begynde med det mest Paatrængende og udføre dette saaledes, at den fuldstændige Gjennemførelse ikke præjudiceres, kun har fulgt en gammel Tradition.

Lovforslagene fremmedes ikke. Et Minde om Samlingerne 74—75 og 75—76 er Folkethingets Tilbud om de bekjendte 30 Mill. Foruden at imidlertid Udredelsen af dette Beløb var knyttet til uantagelige Betingelser, vare de foreslaaede Befæstnings-foranstaltninger af saadan Art, at man maa være glad over, at man ikke fik dem, og Tilbudet var nærmest et Forsøg paa at blive af med Ministeriet. „Politiken" Nr. 21 af 1884 skriver herom:

„man makadamiserer Veien med et Materiale, som Høires Vogne ikke er indrettet til at kjøre paa. Den anden Part knytter Formue- og Indkomstskatten til Millionerne. Naar de ikke udbetales, før efterhaanden som Formueskatten gaar ind i Kassen, er al Fare vel ikke fjernet, men Faren er dog rykket saa langt ud i det Fjerne, at det ikke er meget sandsynligt, at den naaer os i vor Levetid ....

„De 30 Mill. blev opfundne i 1874—75. De skreve sig fra et Tidspunkt, hvor Venstres Stilling i Folkethinget endnu var usikker .... Befolkningens Stilling til Militarismen var endnu uvis. Spørgsmaalet havde ikke i første Række været fremme ved noget Valg, saa at man med Rette kunde sige, at der var stemt over det. Under disse Omstændigheder var 30 Mill. den Parade, som o. s. v.

.... „En halv Snes af de mindst krigerske Venstre-mænd toge i sidste Øieblik Mod til sig og forkastede det Hele. De 30 Mill. faldt i den kostelige Afstemning den 29de Marts 1876 med 47 Stemmer mod 47. Baade Løftet og Truslen vare ude af Verden Valget over, og det viste sig, at man kunde undvære begge Dele".

Efter 1876 hengik der 5 Aar, inden Befæstningssagen atter bragtes frem. Af disse var 1879 et betydningsfuldt Aar i Forsvarets Udvikling derved, at den hint Aar under Krigsminister Kauffmann udarbeidede Forsvarsplan saavelsom Lovforslag angaaende Hærens og Søværnets Ordning forinden deres Indbringelse i Rigsdagen forelagdes en under Forsæde af Hs. kgl. Høihed Kronprindsen nedsat Kommission af Land- og Søofficerer, der billigede saavel de i Forsvarsplanen udtalte Principer som med en enkelt Modifikation (vedrørende det jydske Punkt) ogsaa de foreslaaede Befæstningsanlæg. Ogsaa tilførtes der i hint Aar Søbefæstningen en væsentlig Styrke derved, at de af Krigsminister Kauffmann foreslaaede 6 Stkr. 35½ ctm. Kruppske Bagladekanoner bevilgedes af Rigsdagen.

Det Lovforslag, som forelagdes Rigsdagen i Samlingen 1881—82, var forskjelligt fra tidligere derved, at der for første Gang var optaget det hele Beløb, som var fornødent for at gjennemføre det samlede Befæstningssystem; der var medoptaget et fast Punkt i Jylland, og Kjøbenhavns Landbefæstning var medoptagen blandt Foranstaltninger, der snarest muligt maatte paabegyndes. Der forlangtes:

Til Søbefæstningen med tilhørende Bestykning		ca.	13 Mill.
Til Landbefæstningen med	do.	do.	34 Mill.

Desuden forlangtes 8 Mill. Kr. til Havnebefæstninger paa Sjælland samt Befæstningsanlæg ved Lillebelt og paa Helgenæs.

Lignende Forslag forelagdes i de følgende Samlinger. Og da disse fuldstændige Befæstningsforslag stadig forkastedes under forskjellige Former, forelagde Regjeringen i Samlingen 84—85 et reduceret Forslag, der gik ud paa en Befæstning af Kjøbenhavn, som indskrænkedes til det mest Nødvendige, og en Befæstning af Helgenæs i Jylland. Dette Forslag vedtoges af Landsthinget, dog i en forandret Form — man udskød Helgenæs og anbefalede flere Anlæg ved Kjøbenhavn — men forkastedes i Folkethinget, der ved denne Leilighed som ved saa mange andre ansaa det for „ørkesløst at forhandle med dette Ministerium."

Situationen i 1885 var den, at de forskjellige Regjeringer Gang efter Gang havde søgt at faae Repræsentationen til at udføre Forsvarsplanen. Regjeringen havde, som Krigsministeren udtalte i 1886, forelagt Planen stykkevis, stillet Noget i 1ste Række, Andet i 2den, forelagt den helt udarbeidet i alle dens Detailler, for at det fuldstændig kunde ses, hvad den hele Foranstaltning vilde koste, udtalt, at Regjeringen var villig til at forhandle, hvis Oppositionen saae sig i Stand til at opstille en anden Plan paa et andet Grundlag, og at den vilde tage imod meget Lidt, naar blot der kunde begyndes. Sagen var stedse bleven afvist eller knyttet til Betingelser, som ingen Regjering kunde gaa ind paa.

Da Regjeringen saaledes havde Grund til at anse det for umuligt — idetmindste foreløbigt — at faae en frugtbringende Forhandling igang med Folkethinget om et selvstændigt Befæstningsforslag, besluttede den paa Finantslovforslaget for 1886—87 (forelagt Rigsdagen 1885—86) at indsætte en Post til Paabegyndelse af de fra alle kompetente Sider for nødvendig ansete Befæstninger ved Hovedstaden.

Inden vi imidlertid komme ind paa Skildringen af de derefter for provisoriske Midler tilveiebragte Befæstningsanlæg om Kjøbenhavn, skulle vi nævne et for Gjennemførelsen af Kjøbenhavns Landbefæstning betydningsfuldt Skridt.

I Sommeren 1884 traadte nogle Mænd sammen og drøftede i en Række Møder Planen til ved en frivillig Selvbeskatning at samle Midler ind til at paabegynde Arbeiderne til Fædrelandets Sikring. I „Vort Forsvar" opfordredes under Mærket N. S. W. til en yderligere Virksomhed for Forsvarssagen end den, de forudgaaende Adresser og Forsvarsforeningernes Virksomhed havde været istand til at udfolde, og den 28de Marts 1885 traadte derefter Selvbeskatningen offentlig frem med et Opraab til det danske Folk, underskrevet af 2,727 Mænd, der frivilligt havde tegnet sig for Bidrag til Beløb ca. 243,000 Kr. Allerede ved Aarets Udløb var der tegnet 800,000 Kr., og den 27de Marts 1886 blev det første Spadestik gjort til Kjøbenhavns permanente Befæstning paa en frivillig skjænket Grund ved Garderhøien.

Faa Dage efter at Grundstenen hertil var lagt, saa Selvbeskatningen sig istand til at skaffe Krigsbestyrelsen de Arealer, der vare nødvendige til Kanalen over Lyngby Enge, og den 15de September 1887 paabegyndtes Opførelsen af et andet fast Fort ved Gammelmosegaard.

I September 1885 erholdt Selvbeskatningen allerhøieste Bemyndigelse til af de indkomne Midler at anskaffe et større Antal Fæstningskanoner, og disse bleve ogsaa bestilte hos Støberiet Finspong i Sverig, men senere overtog Krigsministeriet selv denne Bestilling og tilbagebetalte Selvbeskatningen de Beløb, denne havde udlagt.

For ikke senere at vende tilbage til Selvbeskatningen anføre vi, hvad der ved den er udrettet til Dato.

Der er til Dato tegnet over $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., og Landet er inddelt i over 500 Kredse, hver med en Kredsforstander, der virker for Selvbeskatningen. Der virkes ved Foredrag og Skrifter samt Fester, Bazarer o. Lign.

Til Garderhøifortet er der hos Grusonwerk ved Magdeburg bestilt et stort Pantsertaarn, som nu er færdigt og modtaget af Selvbeskatningen. Det har med tilhørende Skyts kostet ca. 225,000 Kr.

Den almindelige Deltagelse, der fulgte det første Opraab, konstaterede ligesaa fuldt som Kvindernes Indsamling til 8 Kanoner og de 106,000's Adresse Nationens alvorlige Villie til at ville gjøre Noget før Forsvaret og har derigjennem udøvet en stor og vækkende Indflydelse.

Ogsaa har det havt Betydning, at Folk gjennem Bygningen af Garderhøifortet have faaet en Ide om et moderne Forts Udseende. Herom herskede tidligere meget uklare Forestillinger og megen Uvidenhed, hvilket bl. A. saaes af nogle Artikler i „Morgenbladet“ af Bladets militære Medarbeider. For at udbrede Kjendskab til og Interesse for Sagen har Selvbeskatningens Bestyrelse jevnlig tilladt en Forevisning af Værket med Forklaring af dets enkelte Dele.

Beslutningen om ogsaa at begynde Bygningen af Gammelmosegaard-Fortet bærer Vidne om den Energi, Indbyggerne ere i Besiddelse af, og den Tillid, de nære til Nationens Offerberedvillighed. Selv om imidlertid Fuldendelsen af dette Fort trækker i Langdrag — til næste Sommer maa det dog antages at kunne gjøre god Nytte — eller Opgaven vel endog ikke fuldt lykkes, har dog Selvbeskatningen allerede, ved hvad den har udført, Krav paa at mindes med Tak. Det ved dens Initiativ reiste Garderhøi-Fort vil altid staa som et smukt Vidnesbyrd om en levende Fædrelandskjærlighed.

Befæstningssagens Udvikling fra 1886 indtil Dato.

Regjeringen gjorde altsaa (i 1885—86) et Forsøg paa at fremkalde en Drøftelse af Befæstningssagen ved paa Finantsloven at indsætte Poster til Paabegyndelse af Befæstningen. Men Finantslovforslaget behandledes ikke, idet der negtedes det Overgang til 2den Behandling. Sagen forhandledes med Landsthinget, og paa Krigsministeriets Budget i Henhold til den foreløbige Lov af 26de Marts 1886 fandtes følgende Bevillinger opførte:

Til Anlæg af Kystbatterier ved Kastrup og Charlottenlund og til disses Bestykning	1,370,000 Kr.
hvoraf 800,000 Kr. som 1ste Bidrag til Bestykningen.	
Til Forberedelse til Oversvømmelse af Lyngby Enge	1,285,000 Kr.
Til Positionsskyts, 1ste Bidrag	500,000 Kr.

Den første Bevilling vedrørte nærmest Søbefæstningens Forstærkning, men dog har Charlottenlund Kystbatteri en dobbelt Karakter, idet det foruden at indtræde som et ikke uvæsentligt Led i Søbefæstningen tillige skal beskyde Farvandet udfor Nordfrontens høire Fløi og saaledes ogsaa spiller en vis Rolle i Landbefæstningen. Fortet paa Middelgrunden var man jo ikke kommen til Enighed om; dets Udførelse vilde desuden tage 7 Aar; Regjeringen, der under de truende politiske Udsigter ikke turde lade Søbefæstningen henligge i dens daværende Tilstand, foreslog at give den en Støtte i de nævnte Fløibatterier.

Hensigten med den anden Bevilling var at styrke den Feltbefæstning, som man ved Krigs Udbrud kunde blive nødt til at anlægge om Kjøbenhavn, og som paa Grund af sin store Udstrækning vilde blive vanskelig at forsvare. Regjeringen nærede Ønsket om at indskrænke Udstrækningen af den Linie, der i Krigstilfælde skulde befæstes, og hertil maatte en Oversvømmelse paa Nordfronten være et heldig valgt Middel. Ved at lede Vandet fra Fursøen gjennem en Kanal ned til Lyngby Enge kunde disse sidste oversvømmes helt ned til Jernbanen; 2 permanente Batterier i Ordrup Krat skulde bidrage til Forsvaret af Oversvømmelsen.

Den 28de Mai 1886 paabegyndtes Anlæget af Kystbatteriet ved Charlottenlund og kort efter de øvrige angivne Værker.

Regjeringen blev stærkt angrebet for disse Foranstaltninger. Det udbredtes vidt og bredt, at den (Regjeringen) nu gjennem-

førte Kjøbenhavns permanente Landbefæstning; der ankedes over, at man netop begyndte paa Nordfronten, den Front, hvorom Anskuelserne divergerede mest, og det paastodes, at Befæstningen paa Nordfronten vilde medføre Dyrehavens Ødelæggelse.

Den førstnævnte Anke var grundløs, eftersom de paabegyndte Anlæg som sagt kun skulde styrke den Feltbefæstning, man i Krig kunde blive nødt til at anlægge. Anlægene vare imidlertid indrettede paa tillige at kunne passe ind i den permanente Befæstning, forsaavidt man i Tidens Løb vilde gaa ind paa denne. Man stræbte at opnaa i Krigstilfælde at kunne forsvare Nordfronten med underlegne Kræfter for at anvende Hovedstyrken af Hæren paa de andre Fronter.

At der var begyndt paa Nordfronten er meget forstaaeligt; paa intet andet Sted af Fæstningens Omkreds vilde man for en billig Penge kunne opnaa en saa betydningsfuld Sikring af et temmelig udstrakt Terrain og derigjennem en langt fyldigere Anvendelse af Stridskræfterne i Krig.

Paastanden om Dyrehavens Rydning blev en Periode igjennem et storartet Agitationsnumer, men tabte sig i Sandet. Militæretatens Ønske om Sloifninger indskrænker sig i Virkeligheden til rene Ubetydeligheder, og intet Menneske taler nutildags derom.*)

I Rigsdagssamlingen 1886—87 søgte Regjeringen atter om Bevillinger til Landets Forsvar, og da det syntes, at Venstre sympathiserede med Tanken om Kjøbenhavns Søbefæstning, foretog Regjeringen den Forandring, at medens tidligere de søgte Bevillinger vare samlede i eet Lovforslag, fremsattes de nu i to, et om Søbefæstningen (Middelgrundsfortet ca. 14¾ Mill.), et om Landbefæstningen (ca. 31½ Mill.). Det var derved muligt for Oppositionen at give sin Stemme til det første uden i ringeste Maade at generes af Landbefæstningen. Lovforslagene vedtoges i Landsthinget, men kom ikke til Forhandling i Folkethinget.

Paa det følgende Aars Finantslovforslag — for 1887—88 — indsatte Regjeringen ligesom Aaret forud en Post til Styrkelse af den eventuelle Feltbefæstning ved permanente Værker: det var Nordvest-Fronten, som Regjeringen nu ønskede styrket paa en lignende Maade som Nordfronten Aaret forud, samtidig med at man yderligere styrkede denne Nordfront.

Paa Forslaget til Finantslov for 1887—88 var under § 26 IV 9 optaget følgende:

f.	Til Positionsskyts (2det Bidrag).......	550,000 Kr.
g.	Forberedelse til Anlæg af et Fort paa Middelgrundens Nordspids...........	300,000 —
h.	Anlæg til Styrkelse af en eventuel Feltbefæstning om Kjøbenhavn...........	1,200,000 —

*) Se iøvrigt en Artikel af Overførster P. E. Müller i „Vort Forsvar“ af 22de Januar 1888.

Paa Krigsministeriets Budget i Henhold til foreløbig Lov af 1ste April 1887 optoges de under f og h opførte Poster, hvorimod Post g selvfølgelig bortfaldt.

Det, som saaledes vedtoges, og som derefter udførtes, var at fortsætte Forberedelserne til en Vandafspærring fra Lyngby Enge mod Syd gjennem Hundesø, Søndersø, Gjentoftesø og dennes Afløb indtil Utterslev Mose, saaledes at man i Krigstid kunde danne en sammenhængende Vandafspærring fra Øresund til Frederikssund-Veien ved Husum; dette Forsvar styrkedes yderligere ved 2 permanente Batterier paa det høie Tinghøisplateau udenfor Vandafspærringen, samt ved en befæstet Linie ved Kristiansholm til Forsvar af Klampenborgdefileet og to mindre Batterier ved Gjentofte til Forsvar af Jernbanedæmningen over Kanalen mellem Søndersø og Gjentofte Sø. Disse Befæstningsarbeider udførtes i Finantsaaret 1887—88.

Paa Finantslovforslaget 1888—89 var intet Forslag til Befæstninger indsat. Man vilde række Oppositionen en Haand, om den muligen skulde ønske at vende tilbage til ordinære Tilstande gjennem et alvorligt Forsøg fra Folkethingets Side paa at enes med Landsthinget om en Finantslov. Ikke destomindre var det Regjeringen om at gjøre at faa konstateret, at den ikke derfor opgav Forsvarssagens yderlige Udvikling; derfor forelagde den i Samlingen 1887—88 atter Befæstningsforslaget i Folkethinget, saaledes som det i den foregaaende Samling var vedtaget af Landsthinget og samtidig altsaa et Finantslovforslag uden Befæstninger.

Da Regjeringen imidlertid maatte tænke sig Muligheden af, at den udrakte Haand med Hensyn til Finantsloven ikke modtoges af Oppositionen, ligesom den jo heller ikke kunde skjule for sig selv, at der ikke var megen Sandsynlighed for, at Lovforslaget om Hovedstadens Befæstning skulde blive vedtaget i Folkethinget, saa maatte den være forberedt paa, at Ansvaret for Udviklingen af Forsvarsvæsenet, naar 1ste April kom, atter vilde komme til at hvile paa den alene; den maatte derfor tage under Overveielse, hvorledes den paabegyndte Sikring af Hovedstaden under en eventuel Krig kunde fortsættes, dersom de politiske Forhold i Europa skulde vedblive at være af en saadan Beskaffenhed, at en almindelig Krigstilstand let kunde indtræde. Fra Krigsministeriets Side blev det derfor allerede i Sommeren og Efteraaret 1887 foranlediget undersøgt af Ingenieurkorpset og Artilleriet, om man ved permanente Foranstaltninger kunde styrke den eventuelle Feltbefæstning paa Vestfronten (Strækningen fra Utterslev Mose til Kalvebodstrand) paa samme Maade som paa Nord- og Nordvestfronten, saaledes at det permanent Anlagte kunde finde fuld Anvendelse, dersom man senere skulde ville gaa over til en fuldstændig permanent Befæstning. Disse Undersøgelser skete samtidig med de sædvanlige Undersøgelser i Krigsministeriet angaaende Feltbefæstningen. Som bekjendt ligger der i Krigsministeriet fuldt færdige Planer til Feltbefæstnings-Anlæg, men disse maa selvfølgelig ændres, efterhaanden

som Anlægene paa Nord- og Nordvestfronten skride frem, for nemlig at bringes i Harmoni med disse. I Begyndelsen af Vinteren 1887—88 indkom der til Krigsministeriet et Forslag om permanente Værker til Styrkelse af Feltbefæstningen paa Vestfronten; de vilde koste ca. 3 Mill. Kr., og der udtaltes, at medens de nok væsentlig kunde bidrage til at dække Hovedstaden mod Overrumpling, saa vilde de næppe kunne dække mod et Bombardement af Feltskyts, endsige af Beleiringsskyts — Værkerne kunne nemlig af Hensyn til Terrainet og den eventuelle Besætnings Størrelse ikke skydes længere ud end tæt Vest for Damhussøen og dens Afløb. Det oplystes endvidere, at disse Værker saa godt som ingen Anvendelse kunde finde, dersom man senere gik over til den fuldstændige permanente Befæstning. Dette Forslag blev derfor opgivet. Imidlertid var der samtidig paa Krigsministeriets Foranledning foretaget en foreløbig Undersøgelse af, om det ikke skulde være muligt at give den sammenhængende Linie, som i det fuldstændige Forslag til Hovedstadens Befæstning danner Dækningen mod Vest, og som var beregnet til at kunne bygges i Løbet af ca. 4—5 Aar, en saa meget lettere Konstruktion, at den kunde bygges i ikke meget over et Aar, og at Udgiften ikke blev større, end at den kom til at staa i et passende Forhold til, hvad der var anvendt til de andre Fronter i de foregaaende Aar. Denne Undersøgelse gav et gunstigt Resultat, og Ingenieurkorpset og Artilleriet blev nu beordrede til paa det saaledes givne Grundlag at udarbeide et detailleret Forslag, som indkom til Krigsministeriet i Februar 1888, og som, efterat det yderligere var godkjendt af Generalstaben, har dannet Grundlaget for de Overveielser i Ministeriet, hvis Resultat blev de Befæstningsarbeider, som i Løbet af Sommeren 1888 ere satte igang paa Vestfronten, og hvortil 8 Mill. Kr. forlangtes bevilget paa Lovforslaget om en Tillægsbevilling for Aaret 1888—89.

Paa dette Lovforslag var nemlig opført følgende Post:

Fuldstændiggjørelse af de i 1886—88 paabegyndte Landbefæstningsanlæg ved Kjøbenhavn samt Anskaffelse af nogle Munderings- og Udrustningsgjenstande m. m. 8,000,000 Kr.

Motiveringen var følgende:

„Som det vil erindres, var der paa Finantslovforslaget for 1888—89 intet Beløb optaget til Iværksættelsen af nye Befæstningsanlæg ved Kjøbenhavn, hvilket var begrundet i, at man i samme Rigsdagssamling forelagde et samlet Forslag til Landbefæstninger ved Kjøbenhavn og fandt det rigtigt at afvente Behandlingen af dette. Da imidlertid Folkethinget afviste enhver Forhandling med Regjeringen om denne Sag, og dette først skete paa Samlingens sidste Dag, saaledes at der ikke kunde foreslaaes optaget en Bevilling paa Finantslovforslaget for 1888—89 til Befæstningsanlæg,

maatte Regjeringen paa eget Ansvar tage Bestemmelse om, hvorvidt det kunde forsvares at opsætte — selv en kortere Tid — at skride til yderligere Befæstningsanlæg ved Byen.

Medens man nemlig under rolige og betryggende Forhold i Europa kunde have forholdt sig afventende, saa meget mere som Danmark stod paa den venskabeligste Fod med alle Magter, maatte man under de ved Finantsaarets Begyndelse herskende Forhold, hvor der vel ikke var nogen umiddelbar Fare for Krig, men hvor dog Rustninger dreves med feberagtig Iver af saa godt som alle Lande, der kunde ventes berørte af Forviklinger, og kun Lidet behøvedes for at fremkalde en Krig, der let kunde blive almindelig, anse det for aldeles uforeneligt med sin Pligt mod Landet at undlade at træffe saadanne Foranstaltninger til dets Betryggelse, som maatte findes særlig paatrængende. Hvad disse Foranstaltninger angaar, skal man bemærke Følgende:

De indtil da paabegyndte, noksom bekjendte Befæstningsanlæg ved Kjøbenhavn, hvis Opgave det er, at danne en Støtte for Feltværker, anlagte i Tilfælde af Krig eller Krigsberedskab, ligge alle N. og NV. for Byen, hvor det var naturligt at begynde de fortifikatoriske Foranstaltninger, da disse her kunde udføres med mindre Bekostning og kom til at ligge i den paatænkte feltbefæstede Linie, samtidig med, at de ogsaa passede ind i den foreslaaede permanente Befæstning. Der savnedes saaledes fuldstændig enhver Sikring af Byen mod Vest, til hvilken Side Byen laa helt aaben, og man maatte altsaa her, paa Strækningen fra Kalvebodstrand til Utterslev Mose, i paakommende Tilfælde alene støtte sig til hurtig opkastede Feltværker, som, selv om de bleve færdige i rette Tid, kun vilde have ringe Værd. Under disse Omstændigheder har Regjeringen maattet finde det uundgaaeligt nødvendigt, navnlig at søge Byens Vestfront sikret, medens man dog ogsaa har ment at maatte foretage nogle supplerende Arbeider paa Nord- og Nordvestfronten og anskaffe forskjellige Munderings- og Udrustningsgjenstande for at lette en hurtig Mobilisering af Hæren. Hvad særlig Vestfronten angaar, kunde man have ønsket at kunne indskrænke sig til lignende, mindre bekostelige Foranstaltninger som de paa Nord- og Nordvestfronten trufne, men da dette viste sig ugjørligt, idet man enten maatte lægge de Værker m. v., som bleve at udføre, saa tæt ind til Byen, at denne ikke vilde blive sikret mod Beskydning, eller saa langt frem i Terrainet, at man paa Grund af Befæstningens Udstrækning i Forbindelse med dens ringe Styrke og Konstruktion ikke vilde kunne paaregne at have den fornødne Besætning til dens Forsvar, og da det derhos i begge Tilfælde vilde være umuligt at faa de paagjældende Anlæg til at passe ind i den foreslaaede permanente Befæstning, bestemte man sig efter forudgaaet Undersøgelse til at anlægge en lettere sam-

menhængende Linie paa Vestfronten og udenom Husum, saaledes at Linien lagdes paa samme Sted som den paatænkte permanente, men foreløbig kun konstrueredes som en simpel Jordvold med foran liggende vaad Grav (Vold og Grav af nogle mindre Dimensioner end den permanente Konstruktion) og med de fornødne Flankeringsbygninger m. v. En saadan Linie kan ventes fuldført i alt Væsentligt i et Tidsrum af ca. 5 Fjerdingaar (virkelig Arbeidstid) og vil allerede til næste Foraar *) kunne benyttes, om det maatte behøves.

Til de ovenfor kortelig omtalte Foranstaltninger vil medgaa det Beløb af 8 Mill. Kr., som her søges bevilget. Naar bemeldte Arbeider m. v. ere fuldførte, vil man da have opnaaet, at en saavidt mulig hurtig Mobilisering af Hæren vil være sikret, og at der vil være tilveiebragt en befæstet Stilling ved Kjøbenhavn, som, om end svagere end ønskeligt, dog vil kunne dække Byen mod Overrumpling og Bombardement, og sætte den i Stand til at modstaa et kortvarigt Artilleriangreb, og som midlertidigt vil kunne forsvares af ca. 20,000 Mand Besætningstropper, saaledes at den egentlige Felthær vil blive disponibel til at imødegaa Landgangsforsøg paa Sjælland eller til om fornødent at operere andetsteds i Landet."

Det vil af det Foranstaaende være let at se, hvor meget der ialt er anvendt paa Landforsvaret. Da der til de Arbeider, som i de nærmest foregaaende Aar ere udførte til Dækning af Nordfronten og Nordvestfronten, er anvendt ca. 5 Mill. — 2½ Mill. til Ingenieurarbeider, og 2½ til Skyts — saa vil der altsaa, naar de nu igang satte Arbeider ere fuldendte, være anvendt ca. 13 Mill. til Dækning af Hovedstaden mod Landsiden, medens Gjennemførelsen af det fuldstændige Forslag, naar Hensyn tages til, at Enhedspriserne for Arbeidet og for Grunderhvervelserne erfaringsmæssig have viist sig at maatte sættes noget høiere, end man nogle Aar tilbage troede at kunne gaa ud fra, vilde koste ca. 40 Mill. Kr. Det er altsaa en god Begyndelse, der er gjort; men ses hen til, at det foruden at være en Begyndelse tillige er en afsluttet Befæstning, der, om end af lettere Beskaffenhed, dog, som ovenfor udtalt, vil kunne dække Byen mod Overrumpling og Bombardement og præstere en vis Modstandskraft, saa maa det indrømmes, at der for de 13 Mill. er opnaaet forholdsvis Betydeligt. Tillige maa det, som ogsaa ovenfor antydet, fremhæves, at de udførte Anlæg gjøre det muligt at forsvare Hovedstaden mod et coup de main ved Besætningstropper (Forstærkningen og Fæstningsartilleri) saa at den egentlige Felthær kan have sin Opmærksomhed henvendt paa andre Opgaver, navnlig paa Sjællands Forsvar mod Landgangsforsøg.

---

*) Foraaret 1889.

Det kan maaske have sin Interesse til Sammenligning med de ovennævnte 13 Millioner at undersøge, hvor Meget der i de senere Aar er anvendt til Udviklingen af de øvrige Sider af Forsvaret i materiel Henseende. Vi skulle da for Søbefæstningens Vedkommende oplyse, at der, naar de Beløb, som ere opførte paa det Rigsdagen forelagte Finantslovforslag for 1889—90, regnes med *), vil i 11 Aar være anvendt 9 Mill. til den, hvoraf omtrent de 8 til Skyts og Ammunition, nemlig ca. 2½ Mill. i 1879—83 til 6 Stk. 35½ ctm. Kanoner, 4 Mill. i 1885—88 til Forstærkning af Krudtmagasiner, til Bygning af Kastrupfortet og Charlottenlundfortet, til 4 Stk. 30½ ctm. Kanoner, til Trekroners og Prøvestens Forsyning med nye Kassematkanoner (11 Stk. 15 ctm. Kanoner og 12 Stk. 17 ctm. Kanoner), og endelig 2½ Mill. Kroner i 1889—90 til en Del ugangbart Skytses Afløsning af 24 ctm. og 17 ctm. Kanoner; samtidig er der i de senere Aar anskaffet en Del hurtigskydende Kanoner af mindre Kalibre.

For Flaadens Vedkommende maa det erindres, at den i en lang Aarrække har været Gjenstand for en jevn Udvikling, idet der har været anvendt ca. 1,700,000 Kr. aarlig til Nybygninger, hvilket i 11 Aar — den samme Periode, som ovenfor er lagt til Grund for Beregningen for Søbefæstningens Vedkommende — giver 18½ Mill. Kr., en Sum, der vistnok, naar Hensyn tages til, at der i de senere Aar er brugt noget Mere end 1,700,000 Kr. om Aaret, kan afrundes til 20 Mill., hvoraf de 13 maa regnes for at være ordinære Udgifter, da de findes paa Marinens ordinære Budget, og de 7 Mill. ere anvendte extraordinært.

Det vil af de anførte Tal, 13 Mill. til Landbefæstningen, 9 Mill. til Søbefæstningen og 20 Mill., hvoraf dog kun de 7 ere bevilgede extraordinært til Flaaden, formentlig ses, at alle 3 Retninger ere nogenlunde ligeligt udviklede; det kan i ethvert Tilfælde ikke med Rette siges, at man for Landbefæstningens Skyld har forsømt de andre Retninger; der er ganske vist i de sidste Aar anvendt forholdsvis Meget til Landbefæstningen, men saa maa det til Gjengjæld erindres, at der i en lang Række af Aar — lige fra 1868 af — er anvendt betydelige Summer til Udvikling af Søbefæstningen og Flaaden, medens der inden 1886 ikke var stillet en Øre til Krigsministerens Disposition til Anvendelse til Fæstningsskyts eller til Landbefæstning.

Som det ovenfor er antydet, er det, der i de senere Aar er udrettet for Forsvarsvæsenet, at betragte som en god Begyndelse. Det, der nu fortrinsvis bør tages fat paa, er Hovedstadens fuldstændige Sikring mod Søsiden ved Hjælp af Middelgrundsfortet; derved opnaaes tillige, at Flaaden i større Ud-

---

*) Af dette er dog 1 Mill. til Haubitzer ikke antaget af Landsthinget og saaledes ikke kommen paa den provisoriske Finantslov. Summen er altsaa 1 Mill. mindre end i Finantslovforslaget.

strækning bliver frigjort til Løsning af andre Opgaver; og naar da samtidig Flaadens extraordinære Budget bliver forøget efter det af Marineministeren forelagte Forslag, saa vil Flaaden samtidig med, at Middelgrundsfortet bliver færdigt, kunne have naaet den Styrke, som blev fastslaaet ved Søværnets Ordning af 1880. Tillige maa Bestræbelserne gaa ud paa at faa de personelle Ordninger gjennemførte baade for Hærens og Flaadens Vedkommende, hvortil der gjentagne Gange har foreligget Forslag, som Folkethinget hidtil slet ikke har villet behandle. Førend disse Ordninger ere gjennemførte, kan det ikke nytte at gaa væsentlig videre med Landbefæstningen. Heldigvis bliver for dennes Vedkommende det meste Paatrængende udført; hvad der mangler, vil kunne udføres gjennem Bevillinger paa de aarlige Finantslove hurtigere eller langsommere, Alt afpasset efter Finansernes Tilstand, og med behørigt Hensyn til den almindelige politiske Situation i Europa.

Indvendinger mod Kjøbenhavns Befæstning.

Anker vedrørende Fæstningen i Almindelighed.

En meget almindelig Paastand er den, at Tanken om Kjøbenhavns Befæstning skriver sig fra en Klike af nulevende Artilleri- og Ingenieurofficerer. Denne Anke behøver vi ikke her at komme ind paa, men henvise blot til hvad ovenfor er anført, at alle Kommissioner, sammensatte af fremragende Land- og Søofficerer, selv langt tilbage i Tiden have taget Ordet for Kjøbenhavns Befæstning.

I Forbindelse hermed er det blevet paastaaet, at Officererne ikke turde tale frit. „Horsens Folkeblad“ af 12. Jan. 1887 skrev: „Viis os en eneste afskediget betydelig Officer, som er enig med Ministeriet om Kjøbenhavns Befæstning, saa vilde Paastanden om de „Sagkyndiges Raad“ have nogen Betydning. Men det kan Høire ikke“. Bladet havde aabenbart glemt det Opraab, som høiere afskedigede Officerer i Mai 1884 udstedte. Det var underskrevet af Generalerne Hegermann Lindencrone, Wörishöffer, Nielsen, Kauffmann, Bülow, Harbou, Wolle, Glahn og af Oberst Haxthausen samt af Admiralerne van Dockum og Suenson. De skrev: „Med den Krigserfaring, vi erhvervede i fordums Dage under Seir og Nederlag, og som I kjende fra den Tid, da vi stode Side om Side, mene vi, at Sjælland og Kjøben-

havn efter faa Dages Kamp vil blive Fjendens Bytte, fordi vore Tropper og vore Skibe intetsteds finde faste Værn til Støtte og Modvægt imod Fjendens samlede Magt. Vi have ikke engang Skandser som dem, paa hvis Grusdynger vi bød Fjenden Trods ved Dybbøl".

En anden Indvending er, at Kjøbenhavns Befæstning er rettet mod Tyskland og vil vanskeliggjøre det fredelige Forhold til denne Stat. Men Tanken om denne Befæstning er som sagt af gammel Dato, og Regjeringen begik den Feil, da den i Aarene 1850—60 bestemte sig til Nedlæggelsen af de gamle, ubrugelige Fæstningsværker, da ikke samtidig at tage Bestemmelse om de ny. Krigen 1854—55 skræmmede en kort Tid Nationen op. Denne Krig førte fremmede Flaader til vore Farvande og bevirkede, at vi maatte træffe Foranstaltninger for at hævde vor Neutralitet. Det var England, Rusland og Frankrig, man dengang frygtede. Tyskland, som ingen Flaade havde, tænkte intet Menneske paa. I „Vort Forsvar" findes Udtalelser fra hin Tid, fra den senere Chef for Generalstaben, General Stjernholm, om at Bevarelsen af Sjælland og Kjøbenhavn var et Livsspørgsmaal for Danmark. Han skrev i 1856: „Uagtet sin uheldige strategiske Beliggenhed kan der paa Grund af Kjøbenhavns aldeles overveiende militære, politiske og sociale Betydning ikke tænkes nogen anden Hovedfæstning paa Sjælland. Befæstningen af et hvilketsomhelst andet Punkt bliver uden Interesse, saalænge Kjøbenhavn ikke er sikret".

Altsaa: Kjøbenhavns Befæstning er fordret som en bydende Nødvendighed paa en Tid, da intet Menneske, naar det gjaldt et Angreb paa Sjælland, fornuftigvis kunde tænke paa Tyskland som Modstander. Fordringen herom fandt sit bestemte Udtryk i Regjerings-Lovforslaget fra 1858 saaledes som tidligere berørt. At Tydskland senere har faaet sig en Flaade, kan ikke fratage Fæstningen dens rent defensive Charakteer. En lille Stats Forsvarsforanstaltninger paa en Ø kunne overhovedet ikke siges at være rettede mod nogen bestemt Magt. Regjeringen fører en Fredspolitik; den vil under indtrædende Forviklinger mellem Stormagterne stræbe at bevare Landets Neutralitet. Men denne Politik kræver Ofre for energisk at kunne gjennemføres i Krig, hvad Schweitzs, Hollands, Belgiens og Rumæniens Exempel vise. Danmark maa befæste Kjøbenhavn og Indløbene til sine vigtigste Havnestæder. Kjøbenhavns Befæstning vil desuden snarest være i Tysklands Interesse. Saalænge Kjøbenhavn ligger ubefæstet, maa Tyskland under en Krig have et vaagent Øie med sine Modstanderes Stridt og stræbe at forebygge, at Kjøbenhavn kommer i deres Besiddelse. Kun et befæstet Kjøbenhavn giver Tyskland Garanti for, at Danmark under en stor Krig ikke alene vil hævde sin Neutralitet, men ogsaa formaar at gjøre det.

En tredie Paastand er, at de Pengemidler, der begjæres til Kjøbenhavns Befæstning saavel mod

Sø- som mod Landsiden, ere i en uafbrudt og foruroligende Stigning. Denne Paastand savner enhver Berettigelse. Til Søbefæstningen forlangtes i Aarene 1872—73, 74—75 og 75—76 vel kun henholdsvis 6, 12 og 16 Mill. Kr., men der forlangtes dengang kun en Del af det hele som nødvendigt ansete Beløb; dette sidste angaves derimod til over 27 Mill. Fra 1881 at regne er man bleven staaende ved et Beløb af 13—15 Mill., altsaa kun Halvdelen af det Beløb, der i 1875 angaves som nødvendigt. Fordringerne til Bekostningen ere altsaa for Søbefæstningens Vedkommende endog blevne betydelig mindre, end de tidligere have været.

Hvad Landbefæstningen angaar, have Fordringerne i det Hele holdt sig temmelig uforandrede. Thi vel nævnedes i Halvfjerdserne kun en Del af det som nødvendig ansete hele Beløb, men dels gjennem Betænkninger, dels gjennem Brochurer om Forsvarssagen kom efterhaanden den Sum af 35 Mill. Kr. at staa som det til Landbefæstningen nødvendige Beløb. Og netop denne Sum (nøiagtig 34 Mill.) forlangtes i 1881—82 til Landbefæstningen og har derefter i det Væsentlige holdt sig uforandret.

I Forbindelse hermed kan nævnes Paastanden om, at Regjeringen ved de nu paabegyndte Befæstningsanlæg hindrer Landets økonomiske Udvikling. Til Udvikling af Landforsvaret — deri indbefattet Søbefæstningen — vil der, som oven vist, naar Beløbene for Finantsaaret 1889—90 medregnes, være anvendt 22 Mill. Kroner; gaar man ud fra, at der i Aarene forud for 1879, det Aar, der ovenfor valgtes til Udgangspunkt, er anvendt 2—3 Mill. til Søbefæstningen, saa vil den hele Sum, som ved Udgangen af Finantsaaret 1889—90 vil være anvendt i det nævnte Øiemed, ikke overstige 25 Mill. Kr., det vil sige: der vil i de 26 Aar, som til den Tid ville være forløbne, siden vi i den sidste Krig gjorde en sørgelig Erfaring af, hvad det betyder at være slet forberedt i Retning af Befæstningsanlæg og materiel Udrustning, knap være anvendt 1 Million om Aaret i Gjennemsnit, og betydelig Mindre, end om der virkelig var betalt 1 Million om Aaret, fordi den større Del af Pengene først ere anvendte i de sidste af de 26 Aar. Vi tro ikke, at denne Sum kan kaldes stor, hverken naar man sammenligner den med vort aarlige Hærbudget eller med, hvad der i det samme Tidsrum er anvendt paa Flaaden, som har havt den Lykke paa sit ordinære Budget at have en ret betydelig Sum (1,200,000 Kr.) til Nybygninger. Det maa desuden ved Sammenligningen med Flaaden erindres, at af de 25 Millioner er Halvdelen anvendt paa Søbefæstningen til indirekte Gavn for Flaaden, hvis Opgave med Hensyn til Forsvaret af Kjøbenhavn fra Søsiden derved lettes. De 25 Mill. kunne heller ikke kaldes nogen meget stor Sum ligeoverfor, hvad der i 26 Aar er anvendt til Landets almindelige økonomiske og materielle Udvikling, hvorom vi iøvrigt henvise til Afsnittet „Civile og militære Udgifter“.

En Indvending, der hyppig er kommen til Orde, er den, at Regjeringen stadig forandrer Planen til Befæstningen. Denne Anke er uberettiget, hvad strax vil blive vist, men paa den anden Side vilde det være utilgiveligt og vidne om Sorgløshed, ja Udueligheb hos Regjeringen, om den haardnakket var bleven staaende ved Kommissionsforslaget af 1872, ubekymret om Udviklingen i de derefter forløbne 17 Aar. Man er i Tidens Løb bleven nødt til at gaa længere ud med Værkerne af Hensyn til de forøgede Fordringer i Henseende til Sikring mod Bombardement; ogsaa har det været en ligefrem Pligt at overveie, om Opgavens Løsning var den heldigste, eller om der ikke hist og her kunde skabes gunstigere Forhold for Forsvaret.

De vigtigste Overveielser have havt til Formaal at skabe gunstigere Forhold for Besætningen og bl. A. ikke at binde en for stor Styrke til Forsvaret af selve Fæstningsværkerne, men derimod at skaffe sig en passende mobil Styrke. Det er dette Hensyn, der har ledet til den eiendommelige Form af en sammenhængende Kampenceinte, der er foreslaaet for visse Dele af Fæstningens Omkreds. Overveielser af denne Art kunne selv nu ikke siges at være helt afsluttede. Bliver der saaledes engang i Tiden Tale om paa Basis af, hvad der nu er udført, at gaa over til den fuldstændige Befæstning, kan man ganske vist gaa den Vei at omdanne den lettere Enceinte paa Vestfronten til en Kampenceinte ved at gjøre den stærkere og forsyne den med skudsikre Rum, men sandsynligst er det imidlertid, at man vil underkaste det en fornyet Overveielse, om det ikke er at foretrække at give Vestfronten den fornødne Styrke ved at lægge nogle mindre Forværker foran den. Lignende Overveielser ville formentlig ogsaa finde Sted for Nordfrontens Vedkommende.

En nærmere Betragtning af de forskjellige Forslag fra 1881 at regne, da det første fuldstændige Forslag forelagdes Rigsdagen, vil vise, at det overalt er de samme Punkter og Linier, der nu foreslaaes befæstede, som i tidligere Forslag have dannet den samlede Befæstning, men at der derimod i Konstruktionen af de enkelte Værker eller af enkelte Dele af Befæstningen er foretaget ikke uvæsentlige Forandringer. Man er bl. A. bleven nødt til at sætte Skyts i Taarne, som man tidligere kunde lade staa under aaben Himmel, og man er bleven nødt til at forøge Jorddækket over Hulrum. Endelig ere alle Opmaalinger og Projekteringer først udførte i 1885, fordi der først da ved kgl. Resolution blev givet Bevillinger til deres Udførelse.

Som tidligere fremhævet er Grundtanken ved, hvad der nu er udført i Marken, den samme, som raadede i 1872.

Anker særlig vedrørende de provisoriske Anlæg.

Et Spørgsmaal, der særlig har interesseret Oppositionen, er Berettigelsen af at opføre de 8 Mill. paa Tillægsbevillingen. Vi henvise derom til det foran Udviklede og skulle som Supplement tilføie nogle Udtalelser herom i Rigsdagen af Krigsministeren.

Ministeren udtalte, at naar Befæstningssagen henvistes til et Udvalg, var det fornuftigst at afvente dettes Betænkning, samtidig med at Krigsministeriet traf alle de forberedende Undersøgelser, som vare nødvendige, hvad der saa end kom ud af Forhandlingen. Forskjellige Forslag forelaa i Krigsministeriet, og man afventede nu, hvad Tiden vilde føre med sig paa det almindelige politiske Omraade ogsaa med Hensyn til Befæstningssagen:

„Der kunde tænkes mange Muligheder, der kunde f. Ex. tænkes den Mulighed, at Befæstningsudvalget hurtig blev færdigt og indstillede Sagen til Forkastelse, og at det saa blev forkastet her i Thinget paa en saadan Tid, at man kunde indbringe et nyt Forslag. Det kunde ogsaa tænkes, at det skete, som virkelig fandt Sted, at det blev fremmet saa sent, at der intet Videre kunde gjøres. Endelig kunde det ogsaa tænkes, at det blev forkastet samtidigt med, at det kom ind paa Finantsloven, thi det maa vi fastholde, og det kan ikke lades ude af Betragtning, at samtidig med Befæstningslovforslaget var der forelagt et Finantslovforslag uden Befæstning, Noget, om hvilket ansete Mænd af Oppositionen have udtalt sig med vis Anerkjendelse, da denne Sag var til Forhandling. Man maa da ogsaa kunne forudse som en Mulighed, at denne Finantslov ogsaa kunde vedtages, og det er da klart, at saa vilde Situationen være bleven ganske forandret, thi saa vilde Rigsdagsarbeidet formodentlig være blevet fortsat, og saa havde der været Tid og Leilighed til at bringe dette Forslag frem, og saa vilde Regjeringens Stilling have været afhængig af, hvorvidt det var blevet vedtaget af begge Thing. Saaledes vare vi nu komne ind under ganske andre Forhold, end vi nu ere. Det er den sande Sammenhæng med disse Forslag. Jeg troer ikke, at man kan sige, at Krigsministeriet har gjort Andet end sin ligefremme Skyldighed ved at forberede Sagen, saa at den stod saaledes, at man, naar Tiden kom, og Forholdene udviklede sig paa en eller anden Maade, da ikke skulde kunne sige: Nu staa vi der og vente paa Krigsministeriet. . . .

Da Thinget ikke gik ind paa Finantsloven, vedblev Situationen at være den samme, som den var, hvor det unægtelig var Regjeringen, der havde Ansvaret. I det Øieblik, man bagefter kunde sige, at det var Folkethingets Skyld, at vi ikke fik det, da var det en anden Sag . . . Hvis man ikke havde gjort Noget af det, som nu skete, og hvis der saa

var kommen Krig, vilde man have hørt det som en almindelig Bebreidelse, at Regjeringen, der stod med den Magt, som den havde, ikke havde gjort Noget . . ."

Til den af Oppositionen fremhævede Ulempe ved „provisorisk" anlagte Værker, at Mandskabet ikke vil slaas i dem, bemærkede Ministeren, at her forelaa en fuldstændig Misforstaaelse:

„Naar Soldaten kommer ind, og Fædrelandet virkelig er i Fare, er jeg overbevist om, at Enhver, enten han saa hører til Venstre eller Høire, vil gjøre sin Pligt og være glad ved, at man ikke har forsømt det, som tidligere Erfaringer have vist, var saa overordentligt skjæbnesvangert at forsømme. Jeg troer ikke, at det politiske Standpunkt har det allermindste med denne Sag at gjøre. Historien har mange Exempler derpaa. Jeg skal blot for at nævne et sige, at i Begyndelsen af Tredserne fik Tyskland en ny Hærordning, provisorisk, imod Rigsdagens Mening, og der gik flere Aar hen med Konflikt. Kort efter kom man til at bruge denne Hærordning, i 1864 og 1866, men jeg troer ikke, man har mærket det allermindste til, at Befolkningen var vred paa Regjeringen, fordi den havde handlet paa egen Haand, tvertimod paaskjønnede de preussiske Soldater i høi Grad, at de havde en udmærket Hærordning."

Oppositionens militære Program.

Paa samme Tid som Oppositionen har indtaget en kjølig Holdning til Spørgsmaalet om Kjøbenhavns Befæstning, har den gjentagende udtalt som sin Overbevisning, at der i Folket raader en kraftig Villie til at værge Landets Ære, Udelelighed og Selvstændighed, ligesom den gjentagende har krævet en Regjering, der gjorde Spørgsmaalet om Ordningen af Landets Forsvarsvæsen til sin alvorlige Opgave.

Der paatrænger sig derfor naturligt det Spørgsmaal, hvad Oppositionen da egentlig vil i Forsvarssagen.*) Da den som bekjendt ikke har evnet at samle sig om noget bestemt Program, er man for at vinde Klarhed i denne Sag henvist til de foreliggende spredte Udtalelser fra forskjellige af Partiets Mænd.

Hærvæsen.

Hvad da først Hærvæsenet angaar, skulde man tro, at naar Oppositionen (se Udvalgs-Betænkning af 15de Marts 1875), vedkjender sig, at Sjælland er „Danmarks naturlige Fæstning", men iøvrigt er en Modstander af Kjøbenhavns Befæstning, den da vilde arbeide paa at tilveiebringe en stærk Hær for nemlig at sætte alt ind paa Forsvaret af Sjællands udstrakte Kyst. I denne Tro rokkes man dog strax ved at bemærke Oppositionens Holdning til

*) Emnet er behandlet i 1887 i en i Kommissiou hos Andr. Fred. Høst & Søn udgiven Piece: „Et Par Ord om Oppositionens militære Program", af en Forsvarsven. De senere fremkomne Udtalelser fra Partiet have snarere bidraget til at gjøre Uenigheden og Uklarheden større.

de forskjellige krigsministerielle Forslag, der have havt til Formaal at gjøre Hæren mere egnet til Operationer i aaben Mark; disse Forslag have altid mødt Modstand. Forøvrigt vise Udtalelser fra Partiets Mænd, at man med Hensyn til Hærordnings-Spørgsmaalet hverken veed ud eller ind, og at den mest forbausende Uklarhed her er raadende.

En lille Hær kræves af Dr. Pingel samt d'Hrr. Lauridsen og Jungersen. Dr. Pingel siger (Tale i Odense 7de Oktober 1888), at et af Demokratiets vigtigste Formaal er Nedbringelse i Militærudgifterne, men at man vel maa vogte sig for Afvæbning. Han vil „indskrænke Hæren til noget mindre, men dog et virkeligt Forsvar, saa vi ved Overfald i det Mindste bide i Græsset paa hæderlig Maade". Han vil (se Rigsdagstidenden 1887—88 Spalte 1741) „En lille udsøgt og velorganiseret Hær, udgaaet af den almindelige Værnepligt". Folkethingsmand Lauridsen (Rigsdagstidenden s. A. Spalte 1564) tror, at hvis der tilbød sig en Alliance for os, vilde en dansk Hær paa i det Højeste 10 eller 15,000 Mand, der var uddannet i Overensstemmelse med den Uddannelse, man nu i Udlandet giver Soldaterne, og som havde naaet samme tekniske Uddannelse, var opdragen paa samme Maade, være en god Sympatitilkjendegivelse for vort Land". Paa samme Standpunkt maa Folkethingsmand Jungersen antages at staa. Han vil (se Rigsdagstidende 1888—89 Spalte 207) have de militære Udgifter bragt ned, og, hvis den almindelige Værnepligt er en Hindring derfor, maaske „gaa med til at tage under Overveielse at gaa bort fra den". Som Kuriosum skal det anføres, at han særlig betragter de store Udgifter til Officerernes Hesteholde som en Ulykke for Landet; han anfører, at Artilleriets Officerer have „ikke alene 1, men 2, 3 ja flere Heste pr. Mand (Folkethingstid. 1888 Sp. 207) hvorimod Forholdet er det, at endog Artilleri-Generalen kun har 2 Heste. Hans Udtalelser om disse og lignende Forhold røbede den tykkeste Uvidenhed.

I Modsætning til Talsmændene for en lille Hær skulle vi nævne Kapt. C. Th. Sørensen (S. Kjetterup), der finder en Hær mindre end 100,000 Mand (5% af Befolkningen) uanstændig. Han vil, at vi med Hensyn til Hærordning følge Preussen og faa en Landehær, et Landeværn og en Landstorm, altsaa „ein Volk in Waffen" efter preussisk Mønster. Hr. W. Dinesen gaaer endnu videre („Morgenbladet" af 13. Marts 1887); han forlanger en Hær paa 150,000 Mand, men oplyser rigtignok Intet om, hvorledes han vil have den uddannet, om nemlig efter preussisk Mønster eller blot hver Mand med en Bøsse. Folkethingsmand N. Jensen (Rigsdagstidende 1887—88 Spalte 1661—62) vil almindelig Folkevæbning. „Hvis vi kunde faa vor Hær udviklet til en Folkevæbning, saa tror jeg, at enhver vaabenfør Mand vilde møde, naar Klokkerne ringede og Baunerne blussede." „Veile Amts Folkeblad" 17de Mai 1888 tager Ordet for, at den nuværende Hærlov med dens „altfor kostbare Rammer" revideres, men fordrer iøvrigt en „Udvikling af det bestaaende Hærvæsen hen-

imod Folkevæbning i Forbindelse med en tilsvarende Udvikling af Flaaden og de til dens Behov nødvendige faste Punkter ved vore Kyster." At imidlertid Talsmændene for Folkevæbning maa klare sig, hvad de forstaa derved og hvad de vinde derved, er ret tydeligt paavist af Folkethingsmand Busk, der (Rigsdagstidende 1887—88 Spalte 1699—1700) udtaler, at en Folkevæbning kan tænkes paa 2 Maader. Enten saaledes, at man indkalder og uddanner alt vaabenført Mandskab, hvad han kan forstaa, men om hvilken „Enhver kan sige sig selv, at den Slags Folkevæbning bliver dyrere end den, vi nu have;" eller Folkevæbning paa den Maade, at der omtrent ingen Uddannelse skal være. „Den ene Slags Folkevæbning vil blive dyrere end det, vi have, og den anden vil være en Hær, der kun kan blive Kugleføde og føre til en Ulykke som den i 1807 ved Kjøge. Det vil jeg ikke lade mine Sønner gaa med til, og jeg tænker heller ikke, de andre Herrer deres."

Paa Hærvæsenets Omraade findes saaledes enhver tænkelig Anskuelse repræsenteret. Talsmændene for det Bestaaendes Bevarelse ere forholdsvis faa. Blandt dem maa vel Folkethingsmand Bojsen henregnes, og i alt Fald Grev Holstein Ledreborg, der finder, at vi netop for Øieblikket have et ganske udmærket Forsvarsvæsen, saaledes som det skal være, idet Greven dog tilføier, at der langt snarere bør være Tale om at formindske Udgifterne dertil end at forøge dem.

Befæstningsvæsen.

Hvad Befæstningsvæsenet angaar, ere Anskuelserne som bekjendt meget divergerende, saa divergerende, at de endog ikke lade sig samle i Grupper, men maa tages hver for sig.

Kaptain C. Th. Sørensen forlanger en Vaabenplads i det nordlige Jylland; en Fæstning Vest for Helsingør og et Fort paa Lappegrunden Nord for Helsingør; Kronborg Slot med Volde ombannet til et fremskudt Fort; Kastellet i Kjøbenhavn nedlagt, Arsenalet flyttet; en Befæstning ved Saltholm samt i Grundene udfor Kjøbenhavn; et fra Kjøbenhavn løsrevet selvstændigt befæstet Marinearsenal enten mellem Grundene udfor Kjøbenhavn eller paa Amagers Kyst; Befæstningsanlæg i Egnen om Vallensbæk Mose eller sydligere og ved Kysterne paa passende Steder; en Reduit paa Fyen; et fuldstændigt Krigsmateriel i Jylland, Fyen og paa Sjælland. Som oven anført vil han desuden en Hær paa

100,000 Mand efter preussisk Mønster. Han vedgaar, at hans Fordringer ere vidtgaaende, men udtaler, at i denne Sag raader høiere Interesser end de økonomiske.

Artikler i „Morgenbladet" (3. Juli 1887 og 10. September 1888) fordre Kjøbenhavn som aaben By og mene, at den netop derved er sikret mod enhver Berøring under Krig. „Naar vi lægge an paa Neutralitet, maa vi ikke opgive Fredericia og end mindre drage de jydske Tropper til Sjælland". „Vi have to adskilte Krigsskuepladse" og maa beskytte dem begge „mod at blive benyttet af andre Magter som Operationsfelt."

I stik Modsætning hertil har Venstre gjentagende (saaledes i Udvalgsbetænkninger i Rigsdagen) hævdet, at Sjælland er Danmarks naturlige Fæstning, hvor Hovedforsvaret maa føres, og hvor Hæren som Følge heraf bør sammendrages. Hr. W. Dinesen forlanger „i Jylland et befæstet Punkt ved Lillebelt, støttet af Anlæg paa Fyen, der baade skulde hjælpe til Fyens Sikring og til at true en Fjende, som rykker op i Jylland". Desuden paa Fyen et sikkert Retraitepunkt, Knudshoved. „Vi maa befæste Sprogø (hvis dette kan ske), have en Flaadestation ved Storebelt, sikre de vigtigste Havnestæder paa Sjælland, have Forter i Øresund ud for Kjøbenhavn og udvikle Flaade og Jernbaner med Sjælland for Øie". (Et Par Ord om de Sagkyndiges Foredrag P. 13.) Størst Klarhed er der over Hr. Dinesens sidste Position, thi den gaar meget forstandig ud paa, at nu, da Kjøbenhavn er befæstet, holder han sin Mund og haaber paa, at hvis Byen skulde blive angrebet, man da maa træffe ham blandt dens Forsvarere. (Morgenbladet 31te Januar 1888.)

I Modsætning til Dinesen, som vil hævde Sjællands Besiddelse, vilde den nu afdøde Aug. Wolff (se „Politiken" af 19de November 1886) have „vort Bedste gjort for at forsvare Store Belt" (!)

Folkethingsmand Bajer („Tilskueren" 1885) kræver et mindre stærkt flydende Forsvar i Lillebelt; et Batteri paa Lappegrunden samt foran Sundets Indløb krydsende danske Pantserbatterier i Forbindelse med svenske og norske; et Par Batterier paa Sydkysten af Amager og Saltholm samt krydsende danske og svenske Pantserbatterier ved det sydlige Indløb til Sundet; den nuværende Søbefæstning bortfalder, Kjøbenhavn bliver en aaben By; en velordnet Folkevæbning paa Sjælland og omliggende Øer; en mindre Flaadestation ved Agersøsund.

Man skulde tro, at der idetmindste herskede Enighed angaaende Spørgsmaalet om Kjøbenhavns Ikke-Befæstning. Men dette er ingenlunde Tilfældet. W. Dinesen vil have Hovedstaden forsvaret ved lettere Befæstninger og vil, dersom den skal beleires, finde det fordelagtigt, om der omkring den findes solidere Befæstninger; S. Kjetterup vil paa ingen Maade lade Kjøbenhavn uforsvaret, men kun forsvare den en passant under Manøvrering fra Kjøgestillingen op mod Kronborg; Oberst Vaupell er en varm Tilhænger af Kjøbenhavns Befæstning saavel mod Land- som mod Sø-

siden; Admiral Schønheyder vil en stærk Udvikling af Flaaden i Forbindelse med en Udvidelse af Kjøbenhavns Søbefæstning.

„Politiken“ for 18de Decbr. 1886 gjør den meget rigtige Bemærkning, at „en Rustning skal være lige stærk overalt“; „blive Søforterne en Fjende for stærke, gaar han i Land ved Humlebæk og giver Søforterne en god Dag“. Bladets Tanke falder sammen med Regjeringens, der stadig har arbeidet paa Ligevægt i Forsvarets enkelte Dele. Den begyndte i 1886 med at gjøre Søbefæstningen stærkere, end den dengang var, da Admiral Schønheyder stemplede den som „ikke en Bønne værd“. Da Søbefæstningen havde faaet en Del nyt Skyts og et kraftigt Flankeforsvar ved Charlottenlund- og Kastrup-Batterierne, fandt Regjeringen, at nu var det Landbefæstningen, der trængte mest. Og efter at endelig denne sidste nu danner et Hele, er det atter Søbefæstningen, der trænger til en Udvidelse, og derfor er nu Middelgrundsfortet det, hvis Anlæg er ønskeligst. „Rustningen maa være ens stærk overalt.“

Oppositionens Forsvarsplan.

Lige overfor saa forskjellige Anskuelser om Hær- og Befæstningsvæsen er det selvfølgeligt, at Oppositionen ingensomhelst „Forsvarsplan“ har.

Endnu i Fjor skriver d'Hrr. Horup og Sv. Sørensen i det af dem udgivne „Østsjællands Folkeblad“ følgende Ord, der adresseres til det befæstningsvenlige Venstre (se „Vort Forsvar“ 29de April 1888):

„Kom nu — ikke med en færdig Befæstningsplan, det kan ikke forlanges, men med nogle bestemte Program-Udtalelser, der give Oplysninger om denne Venstregruppes virkelige Stade i Forsvarssagen, saavel paa det militære som det økonomiske Omraade. Hvad man ikke kjender, kan man jo ikke have nogen Mening om. Og hvad veed Vælgerne herom? Men nu er Stunden til, at man faar lidt nærmere Besked i denne Sag.

„Thi Striden staar nu hovedsagelig paa Befæstningen, og der er megen Sandsynlighed for, at det er det befæstningsvenlige Venstre, som vil ordne den Sag i Forening med Høire. Derfor har det befæstningsvenlige Venstre nu Ordet. Og Opfordringen for det til at tage det synes os saa meget større, som „et Forlig“ her i Landet, der ikke omfattede Befæstningssagen, i Virkeligheden kun vilde være den rene Humbug.“

Til Gjengjæld bebreider „Morgenbladet" for den 21de August 1888 „Politiken" dets taagede og uklare Standpunkt og dets Mangel paa Respekt for Andres berettigede Følelser. „Ingen har udrettet mere til Gavn for Befæstningsagitationen end netop Hr. Hørup, i hvem kun de Umyndige i Politik ser en energisk og farlig Modstander af „Militarismen". . . . Tror man, at der nogensinde fra Høires Side har lydt et Ord, der saaledes har mandet Partiets Tilhængere op, som da Hr. Hørup slog dem med sin „døde Torsk" i Ansigtet".

Som Exempler paa ret modstaaende Anskuelser kan nævnes „Politiken" for 8de September 1888, der hævder, at Danmark ikke militært kan forsvares, og „Morgenbladet", der mener, at vi maa være forberedte paa at forsvare hele vort Territorium. („Vort Forsvar" af 16de September 1888):

„Politiken" skriver: „Hvad ethvert fornuftigt Menneske i Landet erkjender, men hvad nogle Fanatikere og Partigjængere finde deres Regning ved at tilsløre og forplumre, er den simple Sandhed, at Danmark ikke militært kan forsvares. Udenfor Danmark vil der ikke findes nogen levende Sjæl, som forstaar, hvorfor en saa selvindlysende Sandhed skal bestrides."

„Morgenbladet" derimod: „For at kunne vente vor Neutralitet anerkjendt, maa vi være beredte paa at forsvare hele vort Territorium . . . og have vi samlet hele vort Forsvar om Kjøbenhavn, opfylde vi heller ikke Kravet om at kunne hævde vor Neutralitet, idet Landsdelene staa aabne for krigsførende Magters Operationer, og den Formodning let vækkes i Udlandet, at den Fæstning, som ikke er et naturligt Forsvarsled i en Neutralitetspolitik, er bygget med andre Formaal for Øie".

Trods disse saa divergerende Anskuelser har dog Venstre altid talt om en Forsvarsplan som virkelig existerende, indtil endelig Henning Jensen („Politiken" for 9de Januar 1889) rent ud erklærede, at den aldrig vilde komme for Dagens Lys og aldrig har existeret. Han siger: „Da jeg veed, at mange af mine forhenværende Kolleger blandt de grundtvigske Præster ere mere eller mindre ivrige Forsvarsvenner og tillige Venstremænd, og da jeg tillige antager, at de gaar og glæder sig til, at Venstres Forsvarsplan nok engang ved Leilighed kommer frem for Dagens Lys, saa tror jeg at burde sige dem, at Venstre i den Retning vil berede dem en Skuffelse. . . Jeg har under min Rigsdagsvirksomhed ikke fundet mere af Forsvarsplan hos den danske Venstregruppe end bag paa min Haand, og jeg tror heller ikke, der er mere. . . Man (Venstres Flertal) holder sine ivrige Venner hen med almindelige Talemaader om, at man vil gjøre Noget, man maa underkaste Sagen en alsidig Drøftelse, man vil værge sit Land, o. s. v. . . Venstres Flertal er fornuftige Mænd. De, der vente en ny Forsvarsplan fra dem, komme ganske vist til at vente forgjæves".

I „Morgenbladet" har ganske vist Kaptain C. Th. Sørensen gjentagende havt Ordet for at udvikle sin Forsvarsplan, men „Morgenbladet" vedkjender sig den ikke, og den har der-

for kun Interesse som Enkeltmands Anskuelse. „Vort Forsvar" (11te November 1888) skriver herom: „Morgenbladet" har ikke behaget at føie os i vor Anmodning om at optage Kaptainens Forsvarsplan. . . Bladet tier bomstille derom. Det altsaa enten ikke vil eller ikke tør følge sin Medarbeider i hans ugudelige Anskuelser. Lige saa lidt giver det et Ord til bedste om sine egne Anskuelser".

Og „Vort Forsvar" af 25de November 1888 erklærer slutteli, at det „opgiver at udgranske det gaadefulde Forhold mellem „Morgenbladet" og dets militære Medarbeider, der nu maa antages uenige blandt Andet i det væsentlige Spørgsmaal om Forsvarsudgifternes Størrelse og tager herved Afsked med Kaptain C. Th. Sørensen".

Ogsaa angaaende det bekjendte Spørgsmaal: Hvad kan det nytte? findes stor Uenighed. I „Politiken" for 1ste Mai 1886 skriver Hr. Hørup, „at Spørgsmaalet om „hvad kan det nytte?" reises af det danske Folks Flertal; og „Bondevennen" af 18de November 1887 siger endog: „Vort Forsvarsvæsen vil i enhver Form være Humbug, og det er hverken Mod eller Mandshjerte at bilde sig ind, at det dog kan betyde Noget". Omvendt skriver „Morgenbladet" af 2den Mai 1886: „Er der noget Spørgsmaal, det danske Folk som Helhed ikke stiller, saa er det Spørgsmaalet „hvad kan det nytte?"".

Enighed findes kun i Angreb paa det Bestaaende; iøvrigt den største Uenighed, hvergang Mænd af Venstre udtale sig om Hær- eller Befæstningsvæsen.

Som ovenfor paavist er der end ikke Enighed i det allervigtigste og første Spørgsmaal, om Forsvaret skal koncentreres i Jylland eller paa Sjælland eller splittes til to Krigsskuepladser. Og Uenigheden vokser, naar der er Tale om, hvad der skal gjøres og hvorvidt man tør gaa i finantsiel Henseende. Medens nemlig som foran anført et stort Antal af Partiets Mænd fremfor Alt fordre Besparelse paa det militære Omraade, mener Kaptain C. Th. Sørensen, at der i denne Sag raader høiere Interesser end de økonomiske; og medens Folkethingsmand Lauridsen paa et politisk Møde i Haslev (se „Politiken" af 17de April 1889) udtalte:

„Der tales om, at Venstre skulde have et militært Program. Men jeg siger: Bemæng Jer ikke med Forsvarssagen, ikke med Kjøbenhavns Befæstning, ikke med Søbefæstningen, ikke med Flaadens Udvikling . . . bemæng Jer ikke med noget af den Slags Ting", fortjener paa den anden Side følgende Yttring af Monrad at fremdrages:

„En anden eiendommelig dansk Opfattelse er den, at Danmark ikke skulde behøve nogen Befæstning. Det er en eiendommelig dansk Opfattelse. Til alle Tider og i alle Lande har man erkjendt, at man maatte sørge for befæstede, faste Stillinger, for derved at gjøre Forsvaret lettere. Hvor langt jeg gaar tilbage i Tiden, og hos hvilket Folkeslag jeg bevæger mig, finder jeg denne Sætning anerkjendt. Det er kun her i vort Fædreland, man

virkelig for Alvor hører den Sætning stillet op og forkyndt som noget særlig patriotisk, at man ikke vil give to Øre for en Fæstning".

Denne Uenighed hos Oppositionen paa Forsvarsvæsenets Omraade maa meget beklages. Thi var Oppositionen enig, og stod den med et bestemt præciseret Program, saa at der kun var to Anskuelser om, hvorledes Forsvaret skulde ordnes, saa kunde man, som det hedder i „Et Par Ord om Oppositionens militære Program", tænke sig en Forhandling i en stor Kommission, hvad stadig saa mange af Befæstningssagens Modstandere og maaske nogle faa af dens Venner forlange, og her kunde maaske ved gjensidig Imødekommen naaes et Resultat. Men som Sagerne staa, vil en saadan Forhandling ikke kunne nytte, thi Grundlaget vil mangle; det vilde blive til en Kamp om Magtstillingen for de enkelte Gruppers Vedkommende. Det vilde blive den samme Falden fra hinanden, hvad enten man satte de politiske Førere Høgsbro, Bojsen, Brandes, Hørup, Berg, Tauber, Bajer o. s. v. ind i Kommissionen, eller man holdt sig til Partiets Sagkyndige, W. Dinesen, S. Kjetterup, Sarauw, Schønheyder, Vaupell o. s. v.

Civile og militære Udgifter.

Hvad der hidtil er givet ud.

Enhver, som følger vore finantsielle Forhold med nogen Opmærksomhed, vil have iagttaget, at den i en Aarrække stedfundne Ophoben af Penge i Kassebeholdningen, — der saaledes navnlig i 1880—86 er voxet med over 29 Mill. Kr. —, i det sidste Par Aar er bleven afløst af en Nedgang i denne, der i de tre Finantsaar 1886—89 endog har udgjort ikke mindre end ca. 13 Mill. Kr. Selvfølgelig er dette fornemmelig bevirket ved de i disse Aar iværksatte overordentlige Forsvarsforanstaltninger, idet der paa Krigs- og Marineministeriets overordentlige Budgetter (§ 26) i 1886—89 aarlig er bleven brugt over 5 Mill. Kr. mere, end der gjennemsnitlig er bleven brugt i 1882—86. Men det vil let ses, at dette extraordinære Forbrug, hvis Alt iøvrigt var forbleven, ganske som det var i de forudgaaende sex Aar, kun vilde have bevirket, at den i disse Aar gjennemsnitlige Henlæggen af c. 5 Mill. Kr. aarlig til Kassebeholdningen maatte bortfalde, medens Forholdet nu har været det, at der endog har maattet tages ca. 13 Mill. Kr. af Kasseholdningen. Dette Resultat skyldes dog ikke, som det saa ofte paastaas fra Venstres Side, de militære Budgetters Væxt; thi disses ordinære Dele (§§ 22—23) ere — bortset fra Udgiften til Gendarmerne, der jo nærmest ere et Statspoliti — kun stegne meget ubetydeligt i de senere Aar (fra 14,39 Mill. Kr. gjennemsnitlig i 1882—86 til 14,87 Mill. Kr. gjennemsnitlig i 1886—89). Det skyldes derimod for en Del den i de sidste Aar stedfundne Nedgang i den ordinære Indtægt, der fra gjennemsnitilg 53,21 Mill. Kr. i 1882—86 er gaaet ned til gjennemsnitlig 51,14 Mill. Kr. i 1886—88, dels og fornemmelig den i de sidste Aar stedfundne betydelige Stigning paa de civile Budgetter. Den Paastand, at Regjeringen, siden vi have faaet provisoriske Finantslove (ↄ: siden 1ste April 1885), har tilsidesat den almindelige Samfundsudvikling,

der finder sit Udtryk i de civile Budgetter, for at kunne bruge des flere Penge i militære Øiemed, er derfor saa grundløs, som vel muligt. Dette blev under sidste Finantslovbehandling klart eftervist af Professor Scharling som Ordfører for Finantsudvalgets Mindretal, der ikke blot gjorde gjældende, at Stigningen paa de civile Budgetter har været forholdsvis langt stærkere end paa de militære, nemlig for Indenrigs-, Justits- og Kultusministeriets saavel ordentlige som overordentlige Budgetter tilsammentagne en Stigning af 68 pCt. fra 1882—85 til 1887—88 imod en Stigning af kun 46 pCt. paa de militære Budgetter, derunder Udgifterne til de overordentlige Forsvarsforanstaltninger, men særlig fremhævede, at absolut taget udgjorde de førstnævnte (civile) Udgifter i 1877—88 ca. 11,76 Mill. Kr. imod 5,86 Mill. Kr. i Gjennemsnit for 1877—82 — altsaa netop det Dobbelte.

Professor Scharlings Udtalelse herom lød ifølge Rigsdagstidenden for 1888—89 Sp. 3695—97 saaledes: „Men saa bliver Spørgsmaalet altsaa, hvorledes staar det overhovedet til med vort Budget i Øieblikket? Er det i Stand til at bære betydelig forøgede aarlige Udgifter til saadanne Foranstaltninger?" (ɔ: de betydelige Udvidelser af vore Samfærdselsmidler og de øvrige „økonomiske" Foranstaltninger, som Venstres Ordfører, Holstein-Ledreborg, havde taget Ordet for). „Det tror jeg, man maa erkjende, ikke er Tilfældet. Ærede Medlemmer ville formodentlig strax sige: „Ja, det er Militarismens Skyld, det kommer af de stigende Udgifter til Militærvæsenet." Men jeg skal tillade mig at oplyse, at det er en fuldstændig Feiltagelse. Der er intet Spørgsmaal om, at Udgifterne paa de civile Ministerier i de sidste 5—6 eller lad os sige 10 Aar ere stegne forholdsvis langt stærkere end Udgifterne paa de militære Budgetter. Stigningen paa Civilbudgetterne er saa betydelig, at selv om vi tænke os de fremtidige overordentlige Udgifter til Krigs- og Marineministeriet paa § 26 reducerede til det samme Beløb, som er medgaaet i Femaaret 1877—82, eller om man hellere vil, i de tre sidste Aar, for hvilke der foreligger Finantslove, vedtagne af den hele Rigsdag, altsaa Treaaret 1882—85, vil der dog ikke kunne være Tale om et saadant Overskud paa det aarlige Budget, at der vil blive store Beløb disponible til de her paapegede Formaal. Jeg skal, da jeg har nævnt den stærke Stigning paa de civile Ministerier, tillade mig at anføre, at naar vi sammenligne det sidste Finantsaar, for hvilket der foreligger Statsregnskab, 1887—88, eller det foreliggende Budget for næste Finantsaar, som ikke afviger saa særdeles meget derfra, med de tre sidste Aars Regnskaber, jeg før nævnte, for hvilke der foreligger af hele Rigsdagen vedtagne Finantslove, finde vi ved de ordinære og extraordinære Udgifter paa Indenrigsministeriets Budget en Stigning siden 1882—85 af over 90 pCt., paa Kultusministeriets Budget en Stigning af omtrent 64 pCt., paa Justitsministeriets af omtrent 48 pCt. Sammenregne vi nu disse tre Ministeriers Budgetter, bliver Stigningen paa de civile Ministerier omtrent 68 pCt., medens det foreliggende Budget

før 1889—90 udviser en Stigning af 62 pCt. i Forhold til de tre nævnte Regnskabsaar. Derimod er Stigningen paa Krigs- og Marineministeriets Budget betydelig mindre. Selv om de overordentlige Budgetter medregnes (En Stemme: Ogsaa de provisoriske?) — ogsaa de provisoriske, og selv om vi tage Regnskabsaaret 1887—88, for hvilket de overordentlige Udgifter under Krigsministeriet løbe op til henved 5½ Million, finde vi dog, at der tilsammen er en Stigning paa Krigs- og Marineministeriets Konto af omtrent 46 pCt., altsaa en Del ringere end paa de civile Ministerier. Og tage vi Budgettet for det foreliggende Aar, Alt, hvad der er opført fra Regjeringens Side, bliver det en Stigning i Forhold til Femaarene 1877—1882 af 44 pCt., medens Stigningen for de civile Budgetters Vedkommende, i Forhold til samme Femaar, er 93 pCt. Altsaa tror jeg, man kan sige, at det er ikke særlig — om det end selvfølgelig ogsaa maa tages i Betragtning — Stigningen af de militære Udgifter, som har forrykket det tidligere Forhold mellem Udgift og Indtægt for Budgetterne. Tage vi de 3 civile Budgetter, jeg har nævnt, under Et, finde vi i Femaaret 1877—82 en gjennemsnitlig aarlig Udgift af ca. 5,869,000 Kr. mod en Udgift i 1887—88 af 11,763,000 Kr., altsaa en Stigning til omtrent det Dobbelte, og i absolute Tal en Stigning af mellem 5 og 6 Millioner. Jeg siger selvfølgelig ikke dette for i mindste Maade at beklage, at man paa disse Budgetter har imødekommet med rund Haand de Krav, der stilles, og som ganske vist i tidligere Tider ere blevne holdte temmelig stærkt nede, saa at det er naturligt, om der kommer en ret betydelig Stigning. Men det er klart, at man under saadanne Omstændigheder ikke kan gjøre Regning paa, at der i de kommende Aar skal være lignende store Beløb til Disposition, som der i tidligere Aar har været til Disposition paa § 27".

De her fremsatte Data og Tal, hvis Rigtighed er bleven bestridt fra Venstres Side, særlig under den fortsatte Behandling af Finantsloven af Dr. E. Brandes, ere — bortset fra, at Dyrtidstillæget for Embedsmænd, som formelt opføres paa Finantsministeriets Budget, er bleven medregnet for 1877—82, men ikke for de senere Aar, saa at Stigningen altsaa er endnu lidt stærkere end angivet — fuldstændig rigtige*), som Enhver

*) Dette kan derimod paa ingen Maade siges om den af Dr. Brandes i Modsætning til ovenstaaende Udtalelse fremsatte Beregning. aldeles bortset fra det rent forskjellige Udgangspunkt, som han valgte for denne Beregning, og som berøver den hele Sammenstilling al virkelig Betydning. Dr. B. medtog nemlig i sin Beregning Udgifterne til Jernbaneanlæg m. v. paa § 27. Da nu Folkethinget i Aarene 1884—88 haardnakket har forkastet alle de af Regjeringen fremsatte Forslag til nye Jernbaneanlæg, er det en Selvfølge, at Udgifterne hertil ere gaaede betydeligt ned, efterhaanden som de før 1884 vedtagne Jernbaner blev gjort færdige, saa at der kun

ved Efterregning vil kunne overbevise sig om, og som det tilstrækkeligt vil fremgaa af følgende specielle Tal, som vi, til yder-

---

blev Tale om Udvidelse af de alt bestaaende Anlæg. At derfor den gjennemsnitlige aarlige Udgift til Jernbaneanlæg, som i Aarene 1881—84 havde udgjort 6,4 Mill. Kr., i 1885—88 er gaaet ned til 2¼ Mill. Kr., kan visselig ikke anføres som et Bevis for, at Regjeringen har tilsidesat Omsorgen for de økonomiske Interesser, og at medtage Udgifterne paa § 27 er derfor kun et Forsøg paa at skjule den betydelige Forøgelse af Udgifterne paa de civile Budgetter, som har fundet Sted siden 1885. Men aldeles bortset herfra, har Dr. Brandes opstillet Beregningen paa en Maade, som mildest talt er misvisende, idet han overalt har „rundet af til Millioner", og har derhos været saa uheldig at gjøre sig skyldig i en Forglemmelse, som gjør hele Beregningen gal. At „runde af til Millioner" kan være meget tilladeligt, naar man er nær ved Millionen; men at runde af, hvor der mangler omtrent ½ Million, og saa sammenlægge flere saadanne „afrundede" Tal, giver et temmelig skjævt Resultat.

Dr. Brandes siger (Rigsd. Tid. Sp. 3942 ff.): „I Aaret 1882—83, hvor vi havde en ordinær Finantslov, blev der paa de civile Budgetter udgivet 15 Millioner og paa de militære 17 Millioner . . . . Det næste Aar 1883—84 bevilgedes 13 Millioner Kr. i Folkethinget paa det civile og 16½ Mill. Kr. paa det militære Budget. Forholdet er det samme, snarere noget ugunstigere paa det civile Omraade, idet det falder med 2 Millioner, fra 15 til 13 Millioner, men kun med ½ Million paa det militære Budget . . . . I Finantsaaret 1884—85 udgaves der 12 Millioner paa det civile Omraade, men 16 Millioner paa det militære. Der er altsaa i Alt for disse tre konstitutionelle Aar 1882—85 udgivet 40 Millioner paa de nævnte civile Omraader, men 50 Millioner paa de militære . . . ." Da der snart bruges Udtrykket: „bevilgede Folkethinget", snart: „udgaves der", er det ikke let at se, om det er Finantslovene eller Statsregnskaberne, Dr. B. har benyttet. Vi forudsætte dog det Sidste, da Spørgsmaalet jo netop er, hvor meget der er bleven anvendt til Fremme af de „civile" Interesser; nogen stor Forskjel gjør det dog ikke, om man regner efter Finantslove eller Statsregnskaber, — naar man blot konsekvent benytter det ene Grundlag helt igjennem. Vi benytte altsaa Statsregnskaberne, og tage efter Dr. Brandes's Anvisning samtlige Udgifter paa §§ 19—21 og § 26 I—III, endvidere Dyrtidstillæget paa § 26 (hvorved maa bemærkes, at Dyrtidstillæget for 1882—83 omfatter tillige Aaret 1881—82 og derfor gaar op til det usædvanlige Beløb af 943,000 Kr, eller omtrent det Tredobbelte af Beløbet i de følgende Aar) og endelig § 27 II, og vi faae da følgende Resultat for hvert enkelt Aar:

	efter Dr. B.	efter Statsregnsk.	deraf § 27 II.	Dyrtidstill.	øvrige Udg.
1882-83:	15 Mill.	14,29 Mill.	6,73 Mill.	0,943 Mill.	6,62 Mill.
1883-84:	13 —	13,31 —	6,39 —	0,330 —	6,69 —
1884-85:	12 —	11,32 —	3,41 —	0,334 —	7,58 —
Tilſ. . . .	40 Mill.	38,92 Mill.	16,53 Mill.	1,602 Mill.	21,89 Mill.

ligere Belysning af Forholdene, hidsætte (afrundede til hele Tusinder af Kroner):

———————

Det vil heraf ses, 1) at der ved „Afrundingen" er bleven lagt mere end 1 Million Kr. til for de civile Udgifter i 1882—85, 2) at Udgiften paa det civile Budget ikke „falder med 2 Millioner" fra 1882—83 til 1883—84, men knap med 1 Million Kr., 3) at denne Millions Nedgang helt og holdent skyldes dels Jernbaneanlægene (0,34 Mill. Kr.), dels og fornemmelig Nedgangen i Embedsmændenes Dyrtidstillæg (0,61 Mill. Kr.), og 4) at altsaa de egentlige Udgifter paa de civile Budgetter slet ikke viste nogen Nedgang. Ligeledes ses det, 5) at Nedgangen i 1884—85 slet ikke rammer disse Budgetter, for hvilke Udgiften endog er henved 1 Million større end i de to foregaaende Aar.

Endnu uheldigere har Dr. B. dog været med Beregningen for de tre „provisoriske" Finantsaar 1885—88. Han siger herom: „I det første Aar, 1885—86, udgaves 9 Mill. Kr. paa de civile Omraader og derimod 17 Mill. Kr. paa det militære. Jeg vil indrømme det ærede Medlem, at Stigningen er ikke stor, men det ærede Medlem vil ikke kunne lade være at indrømme mig, at Faldet paa de civile Omraader er saa meget desto større. Der kom man nemlig ned til 9 Millioner Kr. Det var hvad man det første Aar kunde afse til de civile Budgetter paa Provisorierne. I 1886—87 blev der udgivet 15 Millioner paa de civile Omraader . . . . Endelig blev der i 1887—88 udgivet 16 Millioner . . . . Lægges disse tre Aar sammen . . . . er der i disse ialt udgivet paa de civile Omraader 40 Millioner, som jeg nævnte, og der er akkurat de samme Udgifter til dem i de første 3 Aar, da vi havde Provisorierne. Jeg kan ikke finde nogen Stigning der, det er akkurat det Samme".

Hvorledes forholder det sig nu i Virkeligheden hermed? Følgende Tal ville vise det:

	efter Dr. B.	efter Statsregnsk.	deraf til Jernb.	Dyrtidstill.	øvrige Udg.
1885-86:	9 Mill	12,41 Mill.	3,13 Mill.	0,33 Mill.	8,94 Mill.
1886-87:	15 —	13,13 —	2,89 —	0,34 —	9,90 —
1887-88:	16 —	15,05 —	2,93 —	0,35 —	11,76 —
Tils. . .	40 Mill.	40,59 Mill.	8,95 Mill.	1,03 Mill.	30,60 Mill.

Det vil heraf ses, 1) at der selv efter den af Dr. B valgte Beregningsmaade bliver en Stigning af henved 2 Mill. Kr. fra den ene Periode til den anden, saa at det ikke bliver „akkurat det Samme"; 2) at det af Dr. B. saa stærkt fremhævede Fald ned til 9 Mill. Kr. i det første provisoriske Aar aldeles ikke har fundet Sted, idet Udgiften var 12,41 imod 11,33 Kr., altsaa tværtimod en Stigning af 1 Mill. Kr.! Sagen synes at være den, at Dr. B. er kommen for Skade til at glemme de 3 Mill. Kr. paa § 27 til Jernbaner og for dette ene Aar er bleven staaende ved Udgiften paa de egentlig civile Budgetter, som netop

Indenrigsministeriet.

	§ 19.	§ 26 I.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82....	1,556,000.	442,000.	1,998,000.	c. 25 pCt.	c. 141 pCt.
1882-85....	2,087,000.	413,000.	2,500,000.		
1887-88....	3,312,000.	1,501,000.	4,813,000.	- 92 —	

Justitsministeriet.

	§ 20.	§ 26 II.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82....	2,321,000.	35,000.	2,356,000.	c. 13 pCt.	c. 69 pCt.
1882-85....	2,494,000.	167,000.	2,661,000.		
1887-88. ..	3,032,000.	945,000.	3,977,000.	- 49 —	

Kultusministeriet.

	§ 21.	§ 26 III.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82....	996,000.	371,000*)	1,367,000.	c. 40 pCt.	c. 117 pCt.
1882-85....	1,402,000.	405,000	1,807,000.		
1887-88....	2,064,000.	909,000	2,973,000.	- 64 —	

Alle tre Ministerier tilsammen.

	§§ 19—21.	§ 26 I—III.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82.....	4,873,000.	848,000.	5,721,000.	c. 21 pCt.	c. 105 pCt.
1882-85....	5,983,000.	985,000.	6,968,000.		
1887-88....	8,408,000.	3,355,000.	11,763,000.	- 69 —	

---

var 9 Mill. Kr. 3) Endelig vil det ses, at der paa disse §§ 19—21 samt § 26 I—III tilsammentagne, er en Stigning fra ca. 22 Mill. Kr. i 1882—85 til ca. 30¾ Mill. Kr. i 1885—88, altsaa en Stigning af henved 9 Mill. Kr. eller over 40 pCt., samt at denne Stigning er fortsat fra Aar til Aar, saa at Udgiften fra 6,62 Mill. Kr. i 1882—83 er gaaet op til 11,76 Mill. Kr. i 1887—88 — altsaa i Løbet af kun 6 Aar en Stigning af over 77 pCt.

*) Inklusive de i Aarene 1878—81 paa Finantsministeriets Budget (§ 26 VI) opførte 300,000 Kr. til Skolefondene og 3,000 Kr. til Færøernes Skolelærere.

Som foran anført, er Gjennemsnitsbeløbet for 1877—82 her noget lavere end det af Prof. Scharling angivne, idet Dyrtidstillæget her helt igjennem er holdt udenfor Betragtningen; skulde det medregnes for 1877—82, hvorved Tallet gaar op til de anførte 5,869,000 Kr., maa det selvfølgelig ogsaa medregnes for 1887—88, hvorved Tallet for dette Aar gaar op til 11,819,000 Kr.; Stigningen bliver da c. 101 pCt. Det ses altsaa, at i hvert Fald Udgiften paa de tre civile Ministerier i 1887—88 er gaaet op til mere end det Dobbelte af hvad den var i Gjennemsnit for 1877—82, og at den er henved 70 pCt større, end den var i 1882—85. Og det maa herved bemærkes, at Tallene ikke ere extraordinært større for 1887—88; paa det for 1889—90 forelagte Budget er Summen kun lidet mindre, nemlig 11,358,000 Kr.

Jævnføre vi nu hermed de militære Budgetters Stigning i samme Tidsrum, faae vi følgende Tal:

Krigsministeriet.

	§ 22.	§ 26 IV.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82....	8,800,000.	1,348,000.	10,148,000.	0,8 pCt.	c. 50 pCt.
1882-85....	9,251,000.	978,000.	10,229,000.	c. 48 pCt.	
1887-88....	9,690,000.	5,479,000.	15,189,000.		
do. inkl. Gendarmerne..	10,562,000.	5,479,000.	16,041,000.	....	c. 58 pCt.

Marineministeriet.

	§ 23. Udg. i den alm. Sofarts Interesse.	Egentlige Marine-Udgifter.	§ 26 V.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82:	948,000.	4,238,000.	1,014,000.	6,200,000.	c. 11 pCt.	45 pCt.
1882-85:	936,000.	4,822,000.	1,107,000.	6,865,000.	c. 31 —	
1887-88:	1,098,000.	5,158,000.	2,733,000.	8,989,000.		

De militære Budgetter tilsammen.

	§§ 22-23.	§ 26 IV-V.	Tilsammen.	Stigning i pCt.	
gjennemsnitlig	Kr.	Kr.	Kr.		
1877-82....	13,986,000.	2,362,000.	16,348,000.	c. 4 pCt.	53 pCt.
1882-85....	15,009,000.	2,085,000.	17,094,000.	c. 46 —	
1887-88 (inkl Gendarm.)	16,818,000.	8,212,000.	25,030,000.		

Det vil ses, at Stigningen paa de ordinære militære Budgetter er overordentlig ringe i Sammenligning med Stigningen paa de ordinære civile Budgetter. og at, selv om de overordentlige Udgifter medregnedes i videste Omfang — baade Gendarmkorpset og Fæstningsværker og Positionsskyts og Flaadebygning — og selv om det Aar valgtes, i hvilket disse Udgifter havde antaget et langt større Omfang end i noget tidligere (— i 1886—87 var saaledes den samlede Udgift kun c. 22,62 Mill. Kr. eller c. 38 pCt. mere end i 1877—82 —), blev Stigningen dog kun netop det Halve af Stigningen paa de tre civile Budgetter. Tages 1888—89, for hvilket Aar der nu foreligger Statsregnskab, bliver Tallet 25,51 istedenfor 25,03 Mill. Kr. og Stigningen ca. 56 pCt.

Der er imidlertid imod hele den af Prof. Scharling gjorte Sammenligning reist den Indvending, at det ikke skulde være den procentvise, men den absolute Stigning i Udgifterne, hvorpaa det kom an. Overfor denne Indvending maa det først gjøres gjældende, at ogsaa den absolute Stigning paa de civile Budgetter er meget anseelig, nemlig ikke mindre end 6 Mill. Kr. i Løbet af de 6 Aar 1882—88. Men hele Indvendingen maa betegnes som fuldstændig ubeføiet og i Virkeligheden grundfalsk. Enhver vil dog strax indse, at det betyder langt mere at lægge 6 Mill. Kr. til et Budget paa knap 6 Mill. end at lægge dem til et Budget paa 16 Mill. Kr. Og Enhver vilde strax se, at det vilde være meningsløst, om man t. Ex. overfor den betydelige Forøgelse, som Bevillingen til Kunstsamlingernes Vedligeholdelse og Forøgelse har modtaget i de sidste Aar (fra 27,700 Kr. i 1886—87 til 63,500 Kr. for 1889—90, altsaa en Forøgelse af 35,800 Kr. eller 129 pCt.), vilde gjøre gjældende, at Samlingerne vare blevne meget stedmoderligt behandlede, eftersom Kontoen til Landbohøiskolen i samme Tidsrum er bleven forøget med 46,000 Kr. — hvad der i Forhold til de tidligere bevilgede 170,000 Kr. dog kun er en Forøgelse af 27 pCt. Enhver vilde finde en Forøgelse af Bevillingen paa § 15 (Statsraadet) med c. 50,000 Kr. meget splendid, idet det var en Forhøielse af Ministrenes Lønninger med 50 pCt; men en Forhøielse af § 17 (Pensionsvæsen) med det samme Beløb vilde snarest være at gjøre Nar af de Paagjældende, idet det var et Tillæg af c. 1½ pCt. Kort sagt: for Budgetter af høist ulige Størrelse er det den forholdsvise, procentvise, Forøgelse, som maa lægges til Grund for en Sammenligning og ikke den absolute; men en saadan Sammenligning godtgjør da paa det Ubestrideligste, at de civile Interesser aldeles ikke have lidt noget ved Militarismen, men tværtimod i de „provisoriske Aar" ere blevne fremmede i et tidligere ukjendt Omfang. Særlig kan det saaledes nævnes, at, medens der i 1877—82 i aarligt Gjennemsnit paa Kontoerne til Fremme af Landbrug, Fiskeri, Søfart og Industri etc. anvendtes c. 384,000 Kr. aarlig, er der nu for 1889—90 til disse samme Konti bevilget 1,758,000 Kr. — altsaa henved det femdobbelte Beløb!

Have vi Raad til at forsvare os?

Naar der spørges, hvorvidt vor finantsielle Status tillader os at udføre de overordentlige Forsvarsforanstaltninger, som udkræves til at skaffe Hær og Flaade den nødvendige Betingelse for med Udsigt til et gunstigt Resultat at optage en Kamp med en i Antal overlegen Fjende, maa man først gjøre sig klart, hvor store Bevillinger der hertil udfordres og hvor Meget deraf der alt er bleven anvendt. I store Træk og med runde Tal vare da de i 1882—83 foreslaaede Foranstaltninger og de dertil begjærede Bevillinger følgende: for Krigsministeriets Vedkommende en Udvidelse og Forstærkning af Kjøbenhavns Søbefæstning (særlig et Fort paa Middelgrunden) anslaaet til ca. 13¼ Mill. Kr., Kjøbenhavns Landbefæstning anslaaet til 34 Mill. Kr., Befæstningsanlæg ved Havne paa Sjælland og ved Lillebelt til ca. 4,8 Mill. Kr. samt Befæstningsanlæg paa Helgenæs m. v. 6,9 Mill. Kr. — i Alt ca. 59 Mill. Kr. —, og for Marineministeriets Vedkommende Befæstningsanlæg ved Agersøsund m. v. ca. 4½ Mill. Kr. samt til Udvidelse af Flaadens Materiel 8,8 Mill. Kr., til ca. 13¼ Mill. Kr. De senere forelagte Forslag have, uden at opgive de øvrige projekterede Anlæg, som dog imidlertid ere stillede i Bero som først trædende i anden Række, foreløbig indskrænket sig til at omfatte: Middelgrundsfortet, der efter de nyeste Projekter nu anslaas til ca. 15 Mill. Kr., og Kjøbenhavns Landbefæstning, beregnet til i Alt ca. 37 Mill. Kr. (begge Dele inklusive Bestykning). Som bekjendt er nu imidlertid Landbefæstningen bleven gjennemført efter en stærkt reduceret Plan, og der er herved tilveiebragt et foreløbigt tilstrækkeligt Værn imod Overrumplinger og imod Angreb af en ikke med Beleiringsartilleri forsynet Fjende, medens det dog fremdeles anses for ønskeligt at udvide og forstærke denne Befæstning, eftersom de finantsielle Forhold tillade det. I Aarene 1886—89 er der til Kjøbenhavns Landbefæstning og Anlæg af Kystbatterier ved Kastrup og Charlottenlund anvendt: i 1886—88 til Kystbatterierne ca. 2 Mill. Kr., til Landbefæstningen (Oversvømmelse af Lyngby Enge m. v.) ca. 2½ Mill. Kr. og til Positionsskyts lidt over 1 Mill. Kr., tilsammen ca. 5½ Mill. Kr., medens de saa meget omtalte, paa Tillægsbevillingen for 1888—89 opforte, 8 Mill. Kr. ville være anvendte til 1ste April 1890. De fornødne Bevillinger, som endnu behøves, ville, bortset fra en eventuel Forstærkning af Kjøbenhavns Landbefæstning, være:

Til Middelgrundsfortet	ca.	15	Mill Kr.
— Flaademateriel, extraordinært ...	ca.	8¾	—
— Agersøsunds Befæstning m. v....	ca.	4½	—
— Befæstningsanlæg paa Sjælland, i Fyn og i Jylland..........	ca.	11¾	—
Tilsammen...		40	Mill. Kr.

Som bekjendt vil Anlæget af Middelgrundsfortet kræve en Tid af 7 Aar; gaa vi da ud fra, at de andre Anlæg udføres ved Siden deraf i Løbet af de samme 7 Aar, bliver det altsaa ca. 5,7 Mill. Kr. aarlig, som der efter den foregaaede Reduktion af Kjøbenhavns Landbefæstning vil udkræves for fuldt ud at gjennemføre hele det øvrige i 1882—83 projekterede Forsvarssystem med de yderligere Forhøielser, som den senere Tids Udvikling har nødvendiggjort. Vilde man dernæst skride til en Forstærkning af Landbefæstningen, hvorved denne bragtes op til det fra Først af paatænkte, vilde hertil nu behøves ca. 23 à 24 Mill. Kr. Foreløbig kunne disse sidste Millioner dog holdes udenfor Betragtningen, og Spørgsmaalet bliver da, hvorvidt vi kunne siges at have Raad til i de nævnte 7 Aar at anvende 40 Mill. Kr. paa Tilveiebringelsen af de endnu fornødne Forsvarsværker.

Ganske abstrakt eller i al Almindelighed lader dette Spørgsmaal sig selvfølgelig ikke besvare, idet dets Besvarelse beror paa, hvilken nødvendig Brug man iøvrigt har for Statens særlige Overskud saavel som den opsparede Kassebeholdning. Ellers vilde det være tilstrækkeligt ganske simpelt at henvise til, at Kassebeholdningen den 1ste April d. A. udgjorde over 40 Mill. Kr. foruden Reservefondens 17 à 18 Mill. Kr. — saa at den hele Udgift kunde dækkes deraf — og vil dog være i Stand til ved Siden deraf ligesom hidtil hvert Aar at anvende flere Millioner til Jernbaneanlæg og Lignende. Da der imidlertid ikke lader sig opstille nogen paalidelig Beregning over de Krav, som i de næste syv Aar ville blive gjorte i disse Øiemed, eller over det Beløb, som de ordinære civile Udgifter kunne gaa op til, kunne vi kun til Belysning af, hvad et samlet Beløb af 40 Mill. Kr. til overordentlige Forsvarsudgifter eller 5,7 Mill. Kr. aarlig vil sige for Staten, hidsætte følgende Data: Indbefattet alle militære Udgifter, ogsaa de saakaldte „overordentlige“ (§ 26) saavel som de civile Udgifter af samme Art (ligeledes paa § 26), men bortset fra de paa Finantslovens § 27 opførte Afdrag paa Statsgjælden og Udgifter til Jernbaner og lignende produktive Anlæg, har vor samlede Statsudgift i 1877—82 udgjort i aarligt Gjennemsnit 39 Mill. Kr., i 1882—87 lidt over 44 Mill. Kr.; samtidig have de ordinære løbende Indtægter (uden Forbrug af Aktiver) udgjort henholdsvis 47 og 52¾ Mill. Kr. i aarligt Gjennemsnit. Der har saaledes været et aarligt Overskud i 1877—82 af 8 Mill. Kr., i 1882—87 af over 8½ Mill. Kr. til Anvendelse dels til Jernbaneanlæg, dels til Henlæggelse i Kassebeholdningen, der i disse 10 Aar er voxet med over 36 Mill. Kr. Forudsættes Forholdene at stille sig paa lignende Maade i Fremtiden, vilde det da være saa urimeligt eller „uoverkommeligt“ at anvende 5,7 Mill. Kr. aarlig til Forsvarsværker for vort Land og nøies med det Tiloversblivende til Jernbaneanlæg og Lignende?

Eller for at tage en anden Sammenstilling: Vi have i de 7 Aar 1880—87 anvendt 31 Mill. Kr. til Jernbaneanlæg og ved Siden deraf i de samme 7 Aar kunnet henlægge ikke mindre end

26 Mill. Kr. til Kassebeholdningen. Under Forudsætning af et lignende finantsielt Resultat for de næste 7 Aar vilde det altsaa kun være ca. 14 Mill. Kr., som behøvedes tagne fra den nuværende Kassebeholdning paa ca. 40 Mill. Kr.

Det er imidlertid selvfølgelig umuligt at forudse, om vor finantsielle Status i de næste 7 Aar vil blive den samme som i de foregaaende 7 Aar. Men det maa da erindres, at Eet er vor Statskasses Evne til med sin nuværende Beholdning og sine nuværende Indtægter at afse 40 Mill. Kr. i 7 Aar til Forsvarsværker — et Andet er det danske Folks Evne til at forsyne Landet med de fornødne Midler til dets Forsvar. Er det dog ikke en ubillig og urimelig Fordring, at det danske Folk skal kunne gjøre, hvad intet andet Folk har formaaet: tilveiebringe et fuldstændigt og betryggende System af Forsvarsværker til Opretholdelse af Landets Uafhængighed uden at bringe det allermindste extraordinære Offer herfor? Venstre har jo selv i sin Tid stillet det Forlangende, at en Del af Udgifterne hertil skulde tilveiebringes ved en Indkomst- og Formueskat. Vi tage her ikke just Ordet for en saadan Skat, fordi dens Nødvendighed endnu ikke er givet og fordi der her ingen Anledning er til at komme ind paa en eventuel Skats rette Form; men i al Almindelighed spørge vi: vilde det være saa urimeligt at tilveiebringe det Halve af disse 40 Mill. Kr. ved et Statslaan, hvis aarlige Forrentning og Amortisation vilde udgjøre ca. 1 Mill. Kr.? Selv om denne Million maatte tilveiebringes ved et særligt Paalæg — saa vilde det gjennemsnitlig blive omtrent $2^1/_2$ Kr. aarlig for hver Familie, et Beløb, hvis Størrelse maaske ret passende kan maales derved, at det betyder det Samme som, at hver Familie hver fjortende Dag gav Afkald paa — $^1/_2$ Baier! Skulde det danske Folk ikke kunne bringe et saadant Offer for at bevare sin nationale Selvstændighed og dermed sin politiske Frihed, — ja, saa er det ikke denne værd!

Forhandlingerne om Finantslovene.

Januar—April 1887.

Den Konflikt, der medførte Folkethingets sidste Opløsning, var af finantsiel Art. Den 7de Januar 1887 afgav Folkethingets Finantsudvalg Betænkning over Finantslovforslaget for 1887—8 med det Resultat, at Udvalgets Venstremedlemmer paa et Udgiftsbudget af i Alt ca. 62 Millioner Kroner indstillede at negte over 13 Millioner. Af disse Negtelser havde Udvalgets Høiremedlemmer kun tiltraadt et Beløb af ca. 3 1/6 Million. Da der efter Afgivelsen af denne Betænkning klarlig ingensomhelst Udsigt var til at naae en Overenskomst om Finantsloven med det daværende Folkething, blev Thinget opløst den 8de og de nye Valg foretagne den 28de Januar, hvorefter Folkethinget atter traadte sammen den 1ste Februar. Efter at have tilbragt 5 Dage med de bekjendte Forhandlinger, der benævnes Valgbrevenes Prøvelse, og hvis Resultat denne Gang blev, at fire Høirevalg udsattes, konstituerede Thinget sig omsider den 5te Februar og fik i sit følgende Møde, den 7de Februar, Finantslovforslaget forelagt.

I det nye Forslag havde Regjeringen udeladt eller rettere, som Finantsministeren ved Lovforslagets Fremsættelse udtrykte sig, udsat adskillige af de Bevillinger, som havde været opførte paa Forslaget fra Oktober. Nedsættelserne beløb sig i Alt til 3 Millioner Kroner og faldt væsentlig sammen med de Besparelser vedrørende Jernbane- og Havneanlæg o. Lign., hvorom Finantsudvalgets Høire- og Venstremedlemmer i det opløste Thing vare blevne enige. Det af Regjeringen fremlagte Finantsoverslag fremviste herefter et Udgiftsbudget af 59,200,000 Kr. mod en kalkuleret Indtægt af 53,340,000 Kr., saa at den beregnede Underbalance blev 5,860,000 Kr.

Den 10de Februar fandt Lovforslagets første Behandling Sted. Paa Venstres Vegne erklærede Grev Holstein-Ledreborg, at Oppositionens Stilling var uforandret, og at man til

anden Behandling vilde stille de samme Forslag som sidst. Med dette Horoskop gik Loven samme Dag i Udvalg.

Den 1ste Marts kom Betænkningen. Den holdt, hvad Grev Holstein havde lovet. De af Venstre foreslaaede Nedsættelser løb op til i Alt ca. 10½ Million og vare i alt Væsentligt ganske de samme som i Januar. Den største Del af de til Negtelse indstillede Beløb, nemlig ca. 7½ Mill. Kr., faldt paa Krigs- og Marineministerens Budgetter. Krigsministeren havde paa det overordentlige Budget forlangt 5,784,000 Kr., hvoraf Udvalgsflertallet kun vilde bevilge 612,000 Kr. Marineministeren havde paa det overordentlige Budget forlangt 2,984,000 Kr., men Venstre vilde kun give 727,000 Kr.

En anden Gruppe Negtelser faldt paa de Udgifter, som vare foranledigede ved de foreløbige Love, nemlig Gendarmeriloven af 27de Oktober 1885, Loven om extraordinære Politiudgifter af samme Dato og Loven om Forøgelse af Kriminalretsassessorernes Antal af 20de Mai 1886. I Samklang med sit siden uforandret indtagne Standpunkt erklærede Venstre ikke at ville betragte disse provisoriske Love som gjældende Love, idet de paastodes at være forkastede i Folkethinget efter at være indbragte ved privat Initiativ.

Endelig var der en tredie Gruppe Negtelser, omfattende de saakaldte Fortsættelsesbevillinger, ɔ: saadanne, som refererede sig til Arbeider og Anskaffelser, der vare paabegyndte eller bestilte i Henhold til de provisoriske Bevillingslove for Finantsaarene 1885—86 og 1886—87. De vigtigste under denne Gruppe faldende Poster vare: 625,000 Kr. som 2det Bidrag til Kanoner til Kystbatterierne ved Charlottenlund og Kastrup, hvilke Kanoner Aaret forud vare bestilte hos Krupp i Essen og hvorpaa der allerede var betalt betydelige Afdrag, 51,000 Kr. til Fuldforelse af en i 1886 paabegyndt Opførelse af nye Bolværker paa „Lynetten", 35,000 Kr. til ligeledes paabegyndte Arbeider ved Bastionen „Kvintus", 5,500 Kr. til Fuldforelsen af en paabegyndt Istandsættelse af Baadehavnen paa Hirtsholmene, 67,000 Kr. til Fuldførelse af en Minespærring i Farvandet ved Kjøbenhavn, 160,000 Kr. til Fuldførelse af en ny Kjedelsmedie og et lignende Beløb til Fuldforelse af paabegyndte Arbeider ved Ophalingsbeddingen paa Orlogsværftet og endelig 100,000 Kr. som 2det Bidrag til Opførelsen af den nye Kathedralskolebygning i Aalborg.

Blandt de øvrige Negtelser kan nævnes Venstres Vægring ved at tiltræde en af Regjeringen foreslaaet ændret Taxtberegning for Telegrammer, hvorved det tilsigtedes at raade Bod paa Telegrafvæsenets stigende Underskud.

Alt dette var gamle og kjendte Sager fra Betænkningen i Januar. Hvad der fra Venstres Side blev budt ud over denne, indskrænkede sig til et Beløb af ca. 373,000 Kr., hvoraf de største Poster vare 307,800 Kr. til nye Hofder og 14,000 Kr. til Forøgelse af Telegrafisternes Antal. Hidtil havde Parolen med Hensyn til Telegrafvæsenet, hvis Indtægt Venstre jo ikke vilde for-

høie, stadig været den, at man ikke havde Raad til at være spendabel overfor en Institution, der gav et saa stort Underskud.

Fredagen den 4de Marts paabegyndtes Finantslovens anden Behandling i Thinget, og da den omsider var ført til Ende den 10de Marts ved Hjælp af to lange Aftenmøder, var Alt, hvad Venstreflertallet havde indstillet til Strygning, med stor Præcision strøget og Udgiftsbudgettet altsaa gjort 10½ Million lettere. Iøvrigt bestod et af Debattens Hovedpunkter i en Række hartad endeløse Taler, hvori Grev Holstein som Venstreordfører angreb de nye Jernbanekjøreplaner, de samme, som i Foraaret 1889, da der var Tale om Inddragning af det jydske Natiltog, vare Gjenstand for saa megen Veneration fra Venstres Side.

Medens Venstres Forhold til Finantsloven hidtil i det Hele havde været præget af den samme Karrighedens Aand, som man fra tidligere Aar saa godt kjendte, overraskedes man langt hen i Marts Maaned, da Ændringsforslagene til Finantslovens tredie Behandling præsenterede sig, af en temmelig usædvanlig Imødekommenhed fra Flertallets Side overfor en Række nye Krav paa de civile Ministeriers Budgetter. Man saae saaledes Venstre gaa ind paa det gamle, men tidligere altid forgjæves reiste Krav om en ny Bygning for den polytekniske Læreanstalt, ligesom Partiet tiltraadte en Række betydelige Bevillinger til Bygningserhvervelser i Stormgade vedrørende den nye Museumsplan, Erhvervelse af nye Fælledarealer ved Valby, Udvidelse af Frederikshavns Havn, forskjellige Kirkebevillinger o. a. M.

Destoværre svækkedes den Glæde, disse Overraskelser i sig selv vare egnede til at vække, i altfor høi Grad af den samtidig saa umiskjendelig for Dagen lagte Bestræbelse efter at koncentrere Angrebskrigen mod Regjeringen paa de foreløbige Love og Bevillinger og paa de militære Budgetter. Paa disse Punkter var Partiet stadig lige barskt og umedgjørligt, og med dette in mente blev de paa Finantslovens andre Omraader gjorte Indrømmelser i det Mindste af noget hypothetisk Art. Det kunde stille sig som en tvivlsom Sag, om disse Indrømmelser ogsaa vilde være blevne gjorte, saafremt Venstre ikke ved sin Holdning overfor de provisoriske Bevillinger og Forsvarsbevillingerne havde taget de fornødne Kautelер for at faa Finantsloven sprængt ogsaa denne Gang ligesom i de to foregaaende Aar.

Paa dette Grundlag tog Thinget da Loven til tredie Behandling, som fandt Sted den 23de og 24de Marts. Ved den endelige Oversendelse til Landsthinget præsenterede Loven sig i alle Enkeltheder som i Helheden ganske efter Udvalgsflertallets Skabelon. Den Balance, Grev Holstein opgjorde, inden han sagde Forslaget Farvel, lød paa en lidt større Indtægt end efter Regjeringsforslaget og paa en Udgift af 51 Millioner, saa at Finantsloven altsaa foreløbig var lænset for 8 Millioner.

Ganske vist gav Greven det saaledes lemlæstede Budget den Trøst med paa Veien til Landsthinget, at det ikke repræsenterede Venstres Ultimatum, men dette hørte aabenbart til de

mindst heldige Vittigheder fra Ordføreren for et Flertal, der, bortset fra den Tid, hvori Folkethinget havde været opløst, havde brugt fem Maaneder til at naae saa vidt og nu kun levnede en Uge til Landsthingets Behandling og til de eventuelle Forhandlinger mellem Thingene, der skulde kalde „Ultimatumet" frem. Grev Holstein havde ved Samlingens Begyndelse afgivet det Tilsagn, at Finantslovbehandlingen vilde blive fremmet med det Maal for Øie, at levne saa megen Tid som muligt til Forhandlinger mellem Thingene indbyrdes. At Oversendelsen den 24de Marts skulde være en Indfrielse af hint Tilsagn, vilde ikke engang en Dialektiker af Grevens Rang kunne paastaa.

For Landsthinget kunde der under alle Omstændigheder ikke være Anledning til at gruble over, hvorledes Folkethingets Ultimatum egentlig vilde tage sig ud. Der maatte fra Landsthingets Side sættes alle Seil til, om det blot skulde naae saa vidt at markere sin egen Opfattelse af, hvad en forsvarlig Statsstyrelse i det kommende Finantsaar krævede.

Efter en første Behandling, hvor Finantsministeren og Thingets ledende Høiremedlemmer mødtes i at betegne det oversendte Forslag som ubrugeligt, henvistes dette til et Udvalg, som tre Dage senere afgav sin Betænkning.

I denne udtalte Hoireflertallet, at det maatte anse Lovforslaget for uantageligt og en Forhandling om de foreliggende Uoverensstemmelser for unyttig, selv om hertil havde været levnet længere Tid, end det nu var Tilfældet. Flertallet tiltraadte Størstedelen af de af Ministrene stillede Ændringsforslag, medens det dog paa den anden Side ogsaa fraraadede forskjellige saadanne, som fandtes mindre paatrængende. Derhos stillede Flertallet selv flere nye Forslag, særlig med det Formaal for Øie, at de Fortsættelsesarbeider, som havde været Folkethinget en saa slem Torn i Øiet, kunde blive tilendebragte i det forestaaende Finantsaar og disse Konfliktsemner dermed gaa ud af Verden. I Samklang hermed stod det ogsaa, at der blandt de nye Stridsbevillinger, som Flertallet ikke vilde tiltræde, fortrinsvis fandtes saadanne, der vilde strække sig over flere Aar.

Som et andet Punkt, hvor Flertallet indtog en Særstilling, kan nævnes Hoiskolebevillingerne. Disse vare efterhaanden naaede op til 155,000 Kr., nemlig 55,000 Kr. til selve Høiskolerne (hvoraf 5,000 Kr. særskilt til Askov) og 100,000 Kr. til fattige Elever. Alt ved Behandlingen af Finantslovforslaget for 1886—87 havde Landsthinget nedsat den første af disse Bevillinger med 15,000 Kr. og den anden med 10,000 Kr. under Henvisning til, at en stor Del af disse Skoler ingenlunde ubetinget virkede heldig, hvorfor Ministeren ogsaa havde negtet dem Understøttelse. I Overensstemmelse hermed var der ved det nye Finantslovforslags Forelæggelse i Folkethinget kun opført 130,000 Kr., men Folkethinget forhøiede Bevillingerne til den tidligere Størrelse 155,000 Kr. Medens Ministeren havde akkviesceret herved, fandt Landsthingsudvalgets Flertal, at de samme Grunde, som forrige Aar

havde bevæget Thinget til at nedsætte Beløbet, ogsaa nu vare tilstede, endog i en forøget Grad. Som Følge heraf fastholdt Flertallet sit Standpunkt fra 1886 og foreslog yderligere, at af det Beløb, 40,000 Kr., som det vilde bevilge direkte til Høiskolerne, skulde mindst 6,000 Kr. anvendes til et fyldigere Tilsyn med disse, saa vidt muligt i Forbindelse med et lokalt Tilsyn. Som en hermed tildels beslægtet Nedsættelse kan endnu anføres, at Flertallet — ligeledes i Overensstemmelse med sit i 1886 indtagne Standpunkt — foreslog at nedsætte Kommunitetsbevillingen til saadanne Studenter, der først i en fremrykket Alder have bestemt sig for Studeringer, fra 20,000 til 17,000 Kr.

Med Hensyn til den Omstændighed, at der ved Vedtagelsen af de af Flertallet fremsatte eller tiltraadte Ændringsforslag vilde fremkomme et Underskud paa Finantsloven, bemærkede Flertallet dels, at dette kun var tilsyneladende, idet de i § 27 til Erhvervelse af Formue og Afdrag paa Gjæld bevilgede store Beløb jo vare opførte som Udgifter, dels at det var en Selvfølge, at naar nødvendige Udgifter i mange Aar vare nægtede, saa at der derved var opsparet en meget betydelig Kassebeholdning, vilde en Opførelse af disse paa det enkelte Aars Budget kunne medføre Underskud, dels endelig, at Motivet til flere af Flertallets Ændringsforslag havde været det ovenfor nævnte at bringe de saakaldte Fortsættelsesbevillinger ud af Verden.

Et Mindretal i Udvalget, bestaaende af Oberst Blom og Proprietær Breinholt, erklærede, at de paa Grund af den ringe Tid, Folkethinget havde levnet dem til Overveielse af de mange og indviklede finantsielle Spørgsmaal, særlig Spørgsmaalet om Balance mellem Indtægt og Udgift, ikke havde kunnet naae til en selvstændig Opfattelse og Klarhed og derfor vilde afholde sig fra Afstemning.

Endelig erklærede ogsaa Udvalgets tre Venstremedlemmer, at de kunde tiltræde de andre Medlemmers Besværinger over, at Forslaget var kommet saa sent til Landsthinget, hvorfor de imidlertid søgte at lægge Skylden paa Regjeringen. Iøvrigt forklarede de freidig og veltilmode, at de fandt Folkethingets Forslag baade i det Hele og det Enkelte saa rigeligt i sine Bevillinger, at de kunde anbefale Landsthinget at vedtage det uforandret.

Den 30te Marts havde Landsthinget Finantsloven til anden Behandling og sluttede sig i det Hele til Udvalgsflertallets Indstillinger. To Dage senere sluttedes Rigsdagssamlingen og en foreløbig Bevillingslov for 1887—88 udstedtes af lignende Indhold som de i 1885 og 1886 givne. De Underhaandsforhandlinger, som d'Hrr. Bojsen og Hørup i Samlingens sidste Dage søgte at faae i Stand med Finantsministeren om Konfliktspunkterne paa Finantsloven, førte ikke til andet Resultat, end at Hr. Berg „af politiske Grunde" abdicerede fra Værdigheden som Folkethingets Formand to Dage før Samlingens Slutning.

Foruden Finantsloven havde Finantsministeren forelagt et Forslag til Tillægsbevillingslov for 1886—87, omfattende

en samlet Udgift paa ca. $7^1/_3$ Mill. Kr. Deraf vare $4^1/_2$ Mill. nødvendiggjorte ved Loven af 12te November 1886 om Statsgjældens Konvertering. Af Resten angik 1,135,500 Kr. forskjellige Arbeider til Samfærdselens Fremme. Over dette Forslag afgav Folkethinget i de sidste Dage af Marts 1887 en Betænkning, i hvilken det bl. A. indstilledes at lave Forslaget om, saaledes at det fremtraadte som en selvstændig Bevillingslov uden Tilknytning til Finantsloven for 1886—87, der jo ikke var fremmet af Thinget, og at stryge alle de Poster, der sluttede sig til provisoriske Bevillinger. Lovforslaget kom til anden Behandling, hvor disse Ændringer vedtoges. Videre naaede det ikke.

1887—88.

Det Finantslovforslag, som Regjeringen forelagde det i Oktober 1887 sammentraadte Folkething, havde i udpræget Grad Karakteren af et Fredsbudget. Den eneste tænkelige Konfliktsspire syntes i Virkeligheden at være de af de tre foreløbige Love flydende Udgifter. Alle Fortsættelsesarbeiderne vilde i Overensstemmelse med Landsthingets Indstilling i forrige Samling gaa ud af Verden, inden det nye Finantsaar tog sin Begyndelse, og Forsvarsbevillingerne, som sidst havde havt en saa væsentlig Andel i Finantslovens Stranding, vare denne Gang nedsatte til forholdsvis lave Beløb. Særlig fandtes der ikke blandt Bevillingerne til Forsvarsvæsenet optaget nogen Post, som stod i Forbindelse med Kjøbenhavns Befæstning. Status efter Forslaget var den, at Indtægten var beregnet til 53,800,000 Kr., Udgiften til 55,878,000 Kr.

Denne Forslagets fredelige Karakter maatte da ogsaa anerkjendes af Venstre. „Morgenbladet“ skrev Dagen efter Forelæggelsen, at Finantsministeren havde indbragt et Finantslovforslag, „som, hvad der end med Rette kan indvendes imod det, godt kunde have været Grundlaget for en alvorlig Finantslovsforhandling“. Men de tre Provisorier vare jo altid tilstrækkelige til at vælte Finantsloven paa, og for yderligere at lægge Sten i Veien for den „fredelige, saglige Forhandling“, som Grev Holstein netop i de Dage førte i Munden baade i Tide og i Utide, udklækkede Venstre det mere end barnagtige Paafund, at den provisoriske Bevillingslov, som Regeringen i al Forekommenhed havde forelagt strax efter Thingets Sammentræden, ikke som sidst kunde forvares i Udvalg, men strax skulde forkastes.

Heldigvis var man, inden man skred til denne Demonstration, saa omsigtsfuld først at tage Finantslovforslaget for det kommende Aar til Behandling og vælge Finantsudvalget. Under første Behandling erkjendte ogsaa Grev Holstein Budgettets Fredelighed, forsaavidt som det ingen „Fæstninger“ indeholdt, men erklærede samtidig mistrøstig, at det alligevel Ingenting hjalp, naar Provisorierne var der. Han stillede derhos i Udsigt, at der

til Trods for den beskedne Karakter af de paa de extraordinære Budgetter reiste Krav yderligere fra Folkethingets Side kunde ventes afknappet en 6—7 Millioner, og det særlig paa de militære Budgetter. Og af lysere Udsigter end dem, Grev Holstein saaledes bød, var der i Løbet af de fire Dage, Forhandlingen denne Gang varede, kun yderst sparsomme Glimt at opdage. Foruden til et gjentaget Replikskifte mellem Finantsministeren og Grev Holstein om Betydningen af det Næste, der nu forestod, den provisoriske Bevillingslovs Forkastelse, knyttede Interessen sig væsentlig til en Række Turneringer mellem Berg og Holstein om det temmelig intrikate Spørgsmaal, hvorvidt det ifjor havde været og atter iaar var Alvor fra Venstres Side med Finantslovforhandlingen. Medens Grev Holstein med den ham egne Vederhæftighed gjentog i det Uendelige, at Venstre kun havde drevet den rene, uinteresserede saglige Forhandling uden Bagtanker, alene bestræbende sig for at komme i det fra Partiets Side med en saa brændende Attraa imødesete Tilfælde at kunne skjænke Regjeringen en rig og rundelig Finantslov, varierede Hr. Berg fra sin Side med et ikke ringere Maal af Ufortrødenhed den Betragtning, at hele Finantsbehandlingen ifjor kun havde været en *Skinforhandling*, idet den fra Begyndelsen af havde været lagt an paa at tillave Loven paa en saadan Vis, at den blev uantagelig for Regjeringen. Den livlige Meningsudvexling om dette Æmne sluttede Hr. Berg med at affyre den Erklæring, at han havde *forsikret sig om, at det ikke havde været Meningen at give Regjeringen en Finantslov.* *)

Efter at have taget sig et Par Dages Pusterum skred Folkethinget saa til Provisoriets Forkastelse, hvilket krævede tre Dages storpolitisk Debat, hvorefter Rigsdagen udsattes til den 5te December.

---

*) Hermed kan sammenholdes en Udtalelse af *Berg* paa et Vælgermøde i Kolding den 5te Mai 1889. Efter at have mindet om Protestmøderne og Resolutionerne fra 1885, hvor Liberale og Venstremænd i Fællesskab slog fast for alle Tider, at Ministeriet Estrup havde forspildt enhver Adgang til Forhandling med Folkethinget, fortsatte Berg ifølge et kjendelig fra ham selv hidrørende Referat i „Kolding Folkeblad" saaledes: „Det er tilstrækkelig bekjendt, at Forhandlingskunsterne begyndte faa Dage efter, at Ministeriet havde faaet hensat mig paa Blegdamsveien. Dog var man ikke naaet videre, end at en af Førerne den 17de Mai 1886 kunde forsikre sine Vælgere, at *blev der Forhandling, da var det kun Skinforhandling, mente man.* Med Hensyn til Bevillingen, da skal jeg anføre, at jeg paa Spørgsmaal til mine Kollegaer i Efteraaret 1887, om man vilde bevilge Estrup en Finantslov, *fik et saa kraftigt Nei til Svar*, at jeg ikke havde Grund til at nære Frygt for nogen Forvandling i de 8 Maaneder, jeg ikke havde set Partiet samlet."

Det maa staa hen, om det var Hr. Bergs Flankeangreb paa den Holsteinske Taktik, som havde gjort Greven hed om Ørene, eller hvad der ellers kunde være Grunden, nok er det, at da Rigsdagen igjen var traadt sammen, varede det ikke længere end til henimod Juletid, før Venstrebladene begyndte at berette, at Finantsudvalget arbeidede med en hidtil ukjendt Rastløshed, og at det var en ganske given Ting, at der ikke vilde gaa mange Dage efter Nytaar, inden Betænkningen forelaa. Det slog nu ikke til, men ganske vist kom Betænkningen med en Del større Gesvindthed, end Grev Holstein ellers, og navnlig i de senere Aar, har for Skik. Den forelaa den 4de Februar.

Udover denne relative og i sig selv jo forøvrigt langtfra fænomenale Hurtighed i Affattelsen var der i denne Betænkning Intet, som kunde give et Høireøie Anledning til Rørelse. Paa nogle Detailpunkter sporedes der i Overensstemmelse med det af Venstre ved Finantslovens tredie Behandling i 1887 indtagne Standpunkt en noget større Villighed til at tage Hensyn til paatrængende og nødvendige Krav, end man tidligere var vant til fra den Side. Paa de afgjørende Punkter var derimod ingen Imødekommenhed at spore, hvorpaa et Haab om en endelig Overenskomst lod sig bygge. Udvalgsflertallet markerede selv sin Holdning ved i Betænkningens Slutning at bemærke, at det „fastholdt det af Thinget ifjor indtagne Standpunkt overfor Finantslovforslaget“. Som Betænkningen var, kunde denne Bemærkning ikke friste til andet Svar, end at det maatte Flertallet nok sige to Gange.

Mod alle provisoriske Bevillinger var man spartansk som for, og de af Grev Holstein ved første Behandling i Udsigt stillede Afknapninger paa andre Omraader vare gjennemførte over en lav Sko, saa at det samlede Beløb af de paa hele Finantslovens Omraade foreslaaede Nægtelser løb op til 5,800,000 Kroner. Heraf faldt 3½ Million alene paa de militære Budgetter. At Nægtelserne ikke vare lige saa høie som det foregaaende Aar, skyldtes aabenbart ene og alene Beskedenheden af de fra Regjeringens Side reiste Krav. Naar der paa et Forsvarsbudget, om hvilket det fra Venstres egen Side med Anerkjendelse var blevet fremhævet, at det ikke indesluttede nogen Bevilling til „Fæstninger“, nu foresloges nægtet 3½ Million, saa var dette Bevis nok for, at det, der laa Høire og Venstre imellem, ikke var Kjøbenhavns Befæstning eller nogen anden enkelt Forsvarsplan, men selve det Spørgsmaal, om vi efter Evne skulle styrke vort Forsvar eller lade Fem være lige i Henhold til den Ske-hvad-der-vil-Politik, som særlig Hr. Hørup altid havde været Repræsentant for, og som Grev Holstein kjendelig stadig mere og mere var bleven tiltrukken af.

Som et enkelt Træk fortjener at anføres, at Flertallet nægtede en Bevilling paa 5,000 Kr. paa Universitetets Budget til Festligheder i Anledning af Hundredaarsdagen efter Stavnsbaandets Løsning.

Hr. Berg havde — formodentlig som en Slags Tribut til den Omstændighed, at Finantslovens anden Behandling vilde finde Sted ved Fastelavnstid — for egen Regning indført en hel Bunke Bajadsnumre i Betænkningen. Foruden at skrive diverse lange bombastiske Afhandlinger havde han saaledes foreslaaet, at Ministrene aarlig skulde indbetale til Statskassen 1 Million Kroner som Renter af de Beløb, de havde udgivet paa provisorisk Bevilling, at der skulde „refunderes“ (ɔ: forceres) Sogneraadene 5 Millioner Kroner, som Statskassen efter Hr. Bergs Formening havde oppebaaret for Meget i Hartkornsskat, ikke af Sogneraadene, men af de skatteydende Borgere, at Indenrigsministeren af sin egen Lomme skulde betale Ribebanens og Gjedserbanens Drift o. a. M. Den Bjørnbakske „Bondeorganisation“ har paa sit Program Punkter, der staa i et vist Slægtsskabsforhold til Hr. Bergs sindrige Ide om at forære Kommunerne 5 Millioner Kroner *); men ellers er der, saa vidt vides, Ingen, være sig i Rigsdagen, i Pressen, paa Folkemøder eller andensteds, der har taget Hr. Bergs Fastelavnsforslag alvorlig eller blot spildt et Ord derpaa. Hr. Berg lod sig dog ikke heraf afholde fra atter i 1889 at møde op med de samme Numre.

Efter det af Flertallet i Betænkningen indtagne Standpunkt maatte det komme temmelig overraskende, da Grev Holstein under Finantslovens anden Behandling strax den første Dag udtalte et sangvinsk Haab om, at „vi fik vel nok en Finantslov inden 1ste April“. Da man efter 6 Dages Forløb stod ved Slutningen, føiede han yderligere til hint Haab den sædvanlige forekommende Oplysning, at de nu efter Flertallets Indstillinger foretagne Ændringer ikke betegnede noget Ultimatum, men nærmest vare bestemte til at afgive en „Basis for videre Forhandlinger“. Men selv med denne oplysende Forklaring holdt det haardt at tage Grevens Sangvinisme alvorlig. Dertil vare de principielle Uoverensstemmelser altfor vægtige. Ganske vist indtraadte der i Samlingens videre Løb flere Omstændigheder, som en Tid syntes at stille en Overenskomst om Finantsloven i rimelig Udsigt, — vi nævne saaledes Kunstsmørkrigen i Venstre og den herved bevirkede Tilnærmelse mellem Venstres agrariske Bestanddel og Godseierne, som atter spillede en væsentlig Rolle ved de i Slutningen af Marts førte private Forligsforhandlinger; men alt dette forelaa jo ikke, den Gang Grev Holstein i Begyndelsen af Februar glad profeterede om Fred og Overenskomst. Og det kan tilføies, at da Underhandlingerne 6 Uger senere kom i Gang, lagde Greven ikke for

---

*) I 1879, da der i Folkethinget forelaa et privat Lovforslag om at afløse Præstetienden paa en for Tiendeyderne „lempelig“ Maade, forklarede den samme Hr. Berg, der nu paa en Gang er bleven saa flot med Statsmidler, at han ikke var bleven Rigsdagsmand „for at kaste Statens Penge i Grams“.

Dagen, at han hørte med blandt de Glade og blandt dem, der vare ivrige for at faae Overenskomst i Stand.

Den 14de Februar sluttedes Finantslovens 2den Behandling. Otte Dage senere forelaa fra Ministrenes Side en Række Ændringsforslag til 3die Behandling, som derefter fandt Sted den 25de og 27de Februar. I Betragtning af, at Folkethinget ved sin Forkastelse af den provisoriske Finantslov havde fremkaldt henved et Par Maaneders Afbrydelse af Samlingen, maatte Tidspunktet for Lovens Oversendelse til Landsthinget jo efter Omstændighederne siges at vidne om en forholdsvis Expeditshed. Udover dette havde Venstre imidlertid heller ikke lagt an paa at berede Samtiden nogen Oplivelse. I det Hele fastholdtes det ved 2den Behandling indslaaede Spor, og hist og her forsømte Venstre ikke at forøge Stridspunkternes Antal, saaledes f. Ex. ved at stryge en Række Bevillinger til private Realskoler, som Kultusministeren havde erklæret ikke at ville opgive.

I Landsthinget kom det for henved 6 Millioner Kroner lettede Forslag til 1ste Behandling den 2den Marts. Der var ganske vist en Nuance i den Maade, hvorpaa Thinget nu i Sammenligning med det foregaaende Aar lagde sin Misfornøielse med Folkethingsforslaget for Dagen. Medens man i 1887 kort og godt var enig om, at Finantsloven var „ubrugelig", nøiedes Konseilspræsidenten og Landsthingets Høireordførere i Tilslutning til ham denne Gang med at betegne den som „ufyldestgjørende". Mere end en Nuance blev dette dog ikke, og det betonedes bestemt under Forhandlingen, at man ikke kunde nøies med de af Folkethinget givne militære Bevillinger eller tiltræde dette Things Standpunkt overfor de provisoriske Love. At der ogsaa indenfor Venstrekredse herskede en levende Følelse af det Ufyldestgjørende i Partiets Holdning, særlig overfor Forsvarsbevillingerne, fremgik bl. A. af en Artikel i Folkethingsmand Falkenstjernes Blad „Tidens Strom", som fremkom samtidig med Finantslovsbehandlingen i Landsthinget, og som med megen Styrke tog Ordet for, at Venstre inden Finantsaarets Udløb skulde gjøre alvorlige Indrømmelser paa Forsvarssagens Omraade.

Efter to Dages Debat, hvis mere almenpolitiske Del ligesom Hovedslagene i Folkethinget væsentlig dreiede sig om de provisoriske Love, gik Finantsloven som sædvanlig i Udvalg, som 10 Dage senere afgav sin Betænkning. Kvintessentsen af denne var følgende Udtalelse fra Høireflertallets Side:

„Det af Regjeringen forelagte Forslag til Finantslov for det kommende Aar viste en tilsyneladende Underbalance af ca. 2 Mill. Kr., men da der paa Statsgjælden afdrages 3,320,000 Kr., var der ingen virkelig Underbalance. I det til Landsthinget oversendte Forslag er der et Overskud af ca. 3 Mill. Kr. foruden det ommeldte Afdrag paa Statsgjælden. Der er altsaa af det andet Thing negtet begjærte Udgiftsbevillinger til et Beløb af ca. 5 Mill. Kr. Af dette Beløb falder lidt over 3½ Mill. Kr. paa Krigs- og Marineministeriet med Halvdelen paa hvert af

disse og lidt over 1 Mill. Kr. paa Bevillingerne til de foreløbige Love om det militære Gendarmerikorps og extraordinære Politiforanstaltninger. — De Beløb, som forlanges til Hæren og Flaaden, ere nødvendige til en tidssvarende Vedligeholdelse og Udvikling, særlig af det Materiel, der udkræves til Landets Forsvar. De ere ikke større, end at de kunne dækkes af Aarets Indtægt uden at ty til Laan, og de ere ikke til Hinder for Fyldestgjørelse af andre nodvendige Statskrav. Vi finde desaarsag, at Finantslovforslaget i den foreliggende Skikkelse ikke bør tiltrædes af Landsthinget. Hvad Udgifterne til de foreløbige Love angaar, er det jo af Landsthinget gjentagne Gange hævdet, at disse Udgifter ikke med Rette kunne negtes, saa længe de ommeldte Love bestaa."

I Henhold hertil tiltraadte Flertallet de af Regjeringen stillede Forhøielsesforslag, ligesom det ogsaa selv tog Initiativet til et Par Ændringer. Blandt disse sidste var atter Høiskolebevillingerne, som Høire ligesom forrige Aar foreslog nedsat med ialt 25,000 Kr. under Fremhævelse af, at det kun var for ikke at reise nye Stridsspørgsmaal, at man ikke foreslog en yderligere Nedsættelse, og fremdeles Kommunitetsbevillingen til Studerende i fremrykket Alder. Med Hensyn til Realskolerne tiltraadte Høire Kultusministerens Forlangende om en samlet Forhøielse fra 79,700 til 92,300 Kr. og stillede derhos selv Forslag om, at det hele Beløb ligesom ved Folkehøiskolerne skulde bevilges i een samlet Sum, ikke med et vist Beløb til de enkelte Skoler, idet det maatte være Administrationens og ikke Rigsdagens Sag at undersøge de enkelte Skolers Kvalifikationer.

Udvalgets Venstremedlemmer anbefalede som sædvanlig at tage Forslaget i Folkethingets Affattelse og præsenterede en lang Finants-Opgjørelse, der skulde vise, at Statens Formuefremgang i de sidste 20 Aar ikke havde været saa glimrende, som Mange forestillede sig. I 1867 udgjorde Statsaktiverne efter Venstremindretallets Fremstilling 148 Mill. Kr., i 1887 98,600,000 Kr., saa at Nedgangen havde været 49½ Million. Samtidig var Statsgjælden formindsket med 71½ Million, saa at Fremgangen i de nævnte 20 Aar kun blev omtrent 1 Million om Aaret.

Til denne utvivlsomt fra Hr. Th. Nielsens Pen hidrørende finantsielle Redegjørelse indskrænkede Udvalgets Høire sig til at bemærke, at Mindretallet havde glemt Jernbanerne. I 1867 eiede Staten Jernbaner for 25 Mill. Kr. og i 1887 for 148½ Million. Foruden den af Venstre fundne Formuefremgang i de sidste 20 Aar af 22 Mill. Kr. var der altsaa yderligere en forglemt Formuefremgang af 123 Millioner, der vare anvendte til Anlæg eller Kjøb af Jernbaner.

Uden stærke Sammenstød tilendebragte Landsthinget Finantslovens 2den Behandling i to Møder den 16de og 17de Marts, afsluttet med en lille Generaloversigt fra Finantsministerens Side, i hvilken han retvendte Hr. Th. Nielsens uklare Begreb om Landets finantsielle Status. Ved Afstemningerne bragtes Forsla-

get paa alle Punkter i den af Udvalgsflertallet foreslaaede Skikkelse, og i denne vedtoges det ved tredie Behandling den 20de Marts og gik dermed tilbage til Folkethinget. Den 22de Marts førte Folkethinget Forslaget tilbage til sin tidligere Affattelse, den 23de Landsthinget til sin, og paa Forlangende fra Landsthingets Side nedsattes derefter Fællesudvalg.

Efter 6 Møder og efter at have nedsat et Underudvalg, som i et Aftenmøde Skjærtorsdag den 29de Marts forgjæves søgte at naa til en Forstaaelse, gik Fællesudvalget Langfredag fra hinanden med to Indstillinger, en fra Høire og en fra Venstre, gaaende ud paa den uforandrede Vedtagelse af henholdsvis Landsthingets og Folkethingets Forslag. Efter at de i Løbet af Lørdagen og Søndagen førte private Forligsforhandlinger vare strandede paa, at Venstre ikke kunde beslutte sig til endelig at kaste den Bro af, der førte tilbage til Visnepolitiken og til Fortidens andre store og gode Gjerninger, kom Fællesudvalgets Indstillinger til Behandling i begge Thing første Paaskedags Eftermiddag den 1ste April. Folkethinget vedtog her Finantsloven i sin tidligere Affattelse, Landsthinget i sin, og Loven var dermed sprængt.

Hermed sluttede Rigsdagssamlingen og en foreløbig Bevillingslov af det sædvanlige Indhold udstedtes.

Medens saaledes Finantsloven atter strandede, var det derimod lykkedes at opnaa Enighed om en Tillægsbevillingslov for 1887—88, der stadfæstedes af Kongen den 1ste April 1888. Den bevilger en samlet Udgift af lidt over 2½ Mill. Kr., hvoraf over 900,000 Kr. som Afdrag paa Statsgjælden. Af Resten falder over en Million paa Indenrigsministeriets Budget, væsentlig til Foranstaltninger i Landbrugets Interesse.

1888—89.

De Forventninger, der i Foraaret 1888 almindelig udtaltes om, at det Forlig, som denne Gang tilsyneladende havde været sin Afslutning saa nær, i næste Rigsdagssamling vilde komme i Stand eller dog rykke Fuldendelsen et væsentligt Skridt nærmere, gik ikke i Opfyldelse. De Forsøg, som strax i Forsommeren fra et Par forligsvenlige Venstremænds Side gjordes paa underhaanden at sikkre et saa stort Antal Venstrestemmer, at der kunde indkaldes en Sommerrigsdag til endnu et Forsøg paa at faa ordnet de vigtigste af de Spørgsmaal, som stod Partierne imellem, viste sig snart resultatløse, og efterhaanden som Tiden led, saae det ud til, at Forligsudsigterne mere og mere sank i Kurs.

Ikke desto mindre var det af mange Vartegn umiskjendeligt, at Uforsonlighedens Førere i Sessionen 1888—89 i ualmindelig Grad have ment at maatte være paa deres Post overfor de Menige for at lamme mulige Overenskomstforsøg fra disses Side. Blandt disse Tegn maa først og fremmest nævnes den trods Alt,

hvad der særlig under Grev Holsteins Ægide hidtil er præsteret af Finantsudvalgs-Smøleri, endnu dog ganske exempelløse Forhaling af Finantslovarbeidets Fremme, en Forhaling, der ikke kan tænkes at have havt noget andet Maal end det, overhovedet at gjøre det umuligt for de to Thing blot at finde Tid til indbyrdes Forhandling. Der fandt denne Gang ingen Udsættelse eller anden extraordinær Afbrydelse af Rigsdagsarbeidet Sted, men Rigsdagen blev samfulde 6 Maaneder inde. Med Forbilledet fra 1887—88 for Øie, da Folkethinget gjorde Finantsloven færdig paa omtrent 3 Maaneder, burde Loven denne Gang have været oversendt til Landsthinget umiddelbart efter Nytaar. Men det var helt anderledes besluttet i Førernes Raad.

Finantslovforslaget havde ligesom dets nærmeste Forgænger en afgjort fredelig Karakter. Det indeholdt ganske vist endnu Gendarmerne, de extraordinære Politiudgifter og Kriminalretsassessorerne, men dermed var ogsaa Konfliktsstoffet udtømt. Særlig fandes der ligesom det foregaaende Aar ikke begjært nogen Bevilling, som pegede paa Kjøbenhavns Befæstning, idet de Befæstningsarbeider paa Kjøbenhavns Vestfront, for hvis Paabegyndelse i Foraaret 1888 Krigsministeren havde erhvervet kongelig Resolution, da Folkethinget ved Vedtagelsen af den Bojsenske Dagsorden havde afvist enhver Forhandling om Forsvarssagen, jo ikke vedrørte Budgettet for det kommende Finantsaar.

Finantslovforslaget fremviste en kalkuleret Indtægt af 54,542,000 Kr., hvoraf til Forbrug af Formue 1,349,000 Kr., og en samlet Udgiftssum af 57,884,000 Kr., hvoraf Afdrag paa Statsgjælden og anden ren Formueerhvervelse udgjorde 2,922,000 Kr. Balancen mellem den nominelle Indtægt og Udgift gav altsaa et Underskud af 3⅓ Million, med Hensyn til hvis Dækning Finantsministeren henviste til, at Kassebeholdningen i September 1888 udgjorde 44⅓ Million.

Første Behandling fandt Sted den 11te Oktober. Den varede i det Hele i to Timer. Derpaa gik Loven som sædvanlig i Udvalg. Først den 7de Februar 1889 kom Udvalgets Betænkning til Syne.

I endnu høiere Grad end tidligere havde Venstre denne Gang koncentreret sine Bestræbelser for at umuliggjøre Finantsloven paa de provisoriske Bevillinger og Forsvarsbevillingerne. Hvad disse sidste angik, var der paa Krigsministerens extraordinære Budget forlangt 4,654,770 Kr., og heraf foreslog Venstre at negte ialt 4,426,000 Kr., hvorunder navnlig 3,599,000 Kr. til Skyts til Søbefæstningen. Aaret forud havde Flertallet stemt for Anskaffelsen af en Prøvehaubits, og efterat denne havde vist sig god, søgte Krigsministeren nu i Aar lidt over 1 Million Kr. til Haubitsbatterier, men saa var Flertallet ikke at faa i Tale. Resten af den ovennævnte Bevilling til Søbefæstningen var til Erstatning af gammelt og ugangbart Skyts. Paa Marineministerens extraordinære Budget var der forlangt 1,969,700 Kr., men Venstre vilde kun bevilge i det Hele 576,000 Kr. og vilde

navnlig nægte enhver extraordinær Bevilling til Bygning af nye Krigsskibe. Det var, som Marineministeren under Forhandlingerne fremhævede, første Gang i lange Tider, at Udvalget havde stillet et saadant Forslag, der kom i bestemt Modstrid med de til Grund for Søværnsloven af 1880 liggende Aftaler. Hertil sluttede sig videre paa Marinens ordinære Budget foruden adskilligt Andet en Række anselige Nedsættelser af Bevillingerne til Flaadens ordinære Vedligeholdelse, hvis Vedtagelse i Virkeligheden vilde gjøre det umuligt at holde Flaaden i krigsberedt Stand.

I Modsætning til denne Glubskhed mod Provisorier og Forsvarsbevillinger var Flertallet ret spendabelt overfor de civile Ministerier. Derhos havde Venstre paa een Gang faaet den lyse Ide at forbavse Samtiden ved for egen Regning at trække i et Par hidtil ukjendt rummelige Spenderebuxer, i hvilke Partiet gjorde en absolut ny Figur, om just ikke en mere flatterende end nogen af de varierende ældre. Den saaledes anlagte nye Mundering, der af en Række glad overraskede Venstreaviser og smaa Venstreprofeter øieblikkelig blev døbt med det velklingende Navn „Venstres økonomiske Reformprogram", prangede i Finantsudvalgets Betænkning i en Række „Samraad", som Udvalget havde ført med Regjeringen, og hvis Udslag var dels positive Ændringsforslag, dels en Dosis Opfordringer til Ministrene om at fremsætte nye Forslag eller foretage andre til Programmets Realisation fornødne Skridt.

Bortset fra Venstres Toldforslag, der vilde berøve Statskassen 3½ Million Kr. om Aaret, og visse andre Ting, som f. Ex. Limfjordskanal-Projektet, der vel ikke blev knæsat af Partiet som saadant, men som dog jævnlig er blevet betegnet som et berettiget Led i det „økonomiske Reformprogram", omfattede dette væsentlig følgende Punkter:

1. Ordningen af Jernbaneforholdene ved Kjøbenhavn og

2. Tilveiebringelse af en Frihavn sammesteds, om hvilke to Forhold Ministeren opfordredes til snarest mulig at forelægge Lovforslag.

3. En Bevilling strax paa Stedet af 2 Millioner Kroner til Anskaffelse af 5 Dampskibe, ved hvis Hjælp Staten skulde overtage Driften af Dampskibsruten mellem Esbjerg og Parkeston—London.

4. Dampfærgeforbindelse mellem Helsingør og Helsingborg.

5. Dampfærge mellem Kjøbenhavn og Malmø.

6. Statens Overtagelse af Jernbanestrækningen fra Orehoved til Gjedser, hvilken hele Udvalget, med Undtagelse af Berg, var enigt om at opfordre Regjeringen til at søge iværksat.

7. En Dampfærgeforbindelse mellem Gjedser og Warnemünde, til hvis Tilveiebringelse Flertallet opfordrede Regjeringen til at iværksætte de fornødne Skridt.

8. Tilveiebringelse af en Jernbane- og Dampskibsforbindelse over Lolland til Femern i Stedet for Ruten Korsør—Kiel.

I Forbindelse med de under 4—8 nævnte Foranstaltninger sattes endvidere fra Ordførerens og andre økonomiske Reformvenners Side følgende, ikke specielt i Finantsbetænkningen fremhævede Poster:

9. Kystbane fra Helsingør til Kjøbenhavn,
10. Kystbane fra Kjøbenhavn til Kjøge og
11. en fast Bro fra Masnedø til Orehoved.

Endelig gav nogle fra Proprietær Nyholms Side under Lovens anden Behandling i Thinget fremsatte Veklager over den Skjæbne, der skulde være tiltænkt det jydske Natiltog, Anledning til, at Grev Holstein til tredie Behandling redigerede Programmets tolvte Númer i Form af et Ændringsforslag om:

12. En Forhøielse af Statsbanernes Indtægt med 1,000 Kr., ved hvis Vedtagelse Thinget skulde tilkjendegive, at det vilde have Natiltoget fra Frederikshavn sydpaa bibeholdt.

Til alt dette kom endda en Hob andre Jernbaner, hvoraf jo en god Slump gjennemførtes, medens de øvrige vel ville præsentere sig igjen.

Vi kunne i denne Fremstilling ikke gaa ind paa en Drøftelse af dette omfattende Programs Enkeltheder. Kun om dets sidste Punkt, Natiltoget, skulle vi gjøre et Par Bemærkninger af Hensyn til den megen Omtale, denne Sag har fremkaldt, idet vi iøvrigt ogsaa herom maa henvise til Rigsdagstidenden, særlig til Indenrigsministerens Foredrag i Folkethingstidenden Sp. 3657—58 og 5173—77 og i Landsthingstidenden Sp. 1141—42 og 1500—1504.

Grev Holstein havde gjort den vidunderlige Opdagelse, at Natiltoget fra Frederikshavn sydpaa var bestemt til Inddragning fra 1ste Juni. Ud fra denne bedrøvelige Afsløring fægtede han med vanlig Overlegenhed og Adrætted for jydske og norske Postinteresser, for norsk Hummerudførsel og andre Ting, som nu vare prisgivne til en uduelig Administrations Misgreb. Saa overbevisende var hans Tale, at hele Venstre med 65 Stemmer vedtog hans Forslag om at opretholde det Natiltog, som — Ingen havde tænkt paa at inddrage, og som da ogsaa løber den Dag idag. Dette blev med alle mulige Biomstændigheder af Indenrigsministeren forsøgt indbanket i Ordførerens og Thingets Hoved, men uden Held, og ligesaa resultatløst var det, at Ministeren søgte at forklare, at det rette Udtryk for et Forlangende om Bibeholdelse af de gamle Kjøreplaner (dem, som Grev Holstein i 1887 havde slaaet løs paa med saa stor Alvor og Grundighed) vilde være ikke en Forhøielse af Statsbanernes Indtægt med 1,000 Kr., men en Forøgelse af deres Udgift med mindst ½ Million Kroner. I Virkeligheden indskrænker det berømte Natiltogsspørgsmaal sig til, at man i Overensstemmelse med tidligere Forlangender fra Folkethingets Side har inddraget det ene af de dobbelte Natiltog mellem

Kjøbenhavn og Fredericia og omvendt, hvilket medfører, at Natiltoget fra Frederikshavn sydpaa, af Hensyn til Togkrydsningen i Fredericia, kommer noget senere ind til Altona end før. Dette i Forbindelse med Ændring af de tydske Kjøreplaner har igjen til Følge, at gjennemgaaende Breve, der med hint Tog skulle over Hamborg vestpaa, miste Posttilslutningen og maa ligge over i Hamborg. Derimod ere alle de andre udenlandske Posttilslutninger bevarede, og den nye Ordning har derhos i andre Retninger medført væsentlige postale Fordele, foruden at den i økonomisk Henseende er betydelig billigere end den ældre, der i sin Tid nærmest kun indførtes som Experiment.

Iøvrigt maa det om hele det økonomiske Reformprogram være tilstrækkeligt at bemærke, at det gjælder om det som om saa meget Andet, at det Gode i Programmet ikke er nyt og det Nye ikke godt. Der er i Programmet Ting, som alt længe have staaet paa Dagsordenen, og som ere overveiede og forberedte baade af Regjeringen og af sagkyndige Kommissioner, saaledes f. Ex. Frihavnen og Ordningen af de kjøbenhavnske Jernbaneforhold. Der er adskilligt Andet i Programmet, som man muligvis tidligere eller senere vil komme til, men som ogsaa alt nu fra Regjeringens Side har været overveiet og behandlet, og som Venstre akkurat lige saa lidt kan tage Patent paa som paa den førstnævnte Klasse Foranstaltninger. Hvad der bliver tilbage som mere specielt tilhørende Venstre, vil derimod Altsammen vise sig at være af langt mere omdisputabelt Værd.

Hovedsagen, som ikke kunde undlade strax at falde i Øinene, var imidlertid, at det hele Program i Virkeligheden kun var en Distanceblænder af saare ringe Bonitet. Alle de nye Dampfærge-, Dampskibs- og Jernbaneforbindelser, hvis Gjennemførelse vilde løbe op i adskilligt over 50 Millioner Kroner, præsenteredes uden fjerneste Overslag, uden nogensomhelst Beregning over, hvorvidt Fordelen ved dem vilde svare til Bekostningen, og uden Paavisning af, hvorfra Midlerne skulde skaffes. Det Sidste maatte dog ligge saa meget nærmere at overveie, som Folkethinget netop samtidig forhandlede og vedtog det Tauberske Toldforslag, der som ovenfor bemærket gik ud paa at paaføre Statskassen en aarlig Indtægtsformindskelse af 3½ Million.

Hvor langt fra det var Alvor med det økonomiske Reformprogram, fremgik ogsaa af, hvor lidet gjennemført det var. Hvis Venstre til en Forandring virkelig havde faaet en saa pludselig Kjærlighed til Trafikforholdenes og Omsætningsforholdenes Udvikling, vilde der exempelvis have været al mulig Anledning for Partiet til nu omsider at gaa ind paa det af Handelsstanden saa stærkt attraaede og i en lang Aarrække fra Regjeringens Side foreslaaede H a n d e l s d i r e k t o r a t, og man vilde ikke have gjort sig skyldig i en saadan meningsløs Urimelighed som at nægte to smaa Bevillinger paa 5000 Kr. hver til R e i s e r i H a n d e l e n s I n t e r e s s e og til R e i s e u n d e r s t ø t t e l s e r for H a a n d v æ r k s m e s t r e, samtidig med, at Udvalget selv tog Initiativet til

den langt mere tvivlsomme Bevilling af 8000 Kr. til Husmænd, der vilde reise om og studere Havedyrkning. Men netop i de selvsamme Dage, da Reformprogrammet holdt sit Indtog i Folkethinget, udviklede „Morgenbladet" da ogsaa med rene Ord, at saa længe Handelsstanden ikke valgte Venstremænd ind i Folkethinget, var der Ingen, der kunde forlange, at dette Thing skulde „føle Trang til at diskutere et Spørgsmaal som Oprettelsen af et Handelsdepartement".

Det eneste Reelle, der laa bagved det med saa stor Brask og Bram proklamerede økonomiske Reformprogram, var nok i Virkeligheden Ønsket om hurtigst mulig at faae Statskassen pumpet læns. Fra Venstres Standpunkt kan der naturligvis være god Mening i at stille sig et saadant Formaal, og det maa kun forundre, at Partiet ikke forlængst er falden paa den Ting. Prokurator Leth har Æren af at have været blandt de Første til at pege paa, at her laa en Venstreopgave, som ikke burde blive liggende. Paa et Møde i Kjøge i August 1887 sagde han: „Om ikke før, saa kommer vor Tid, naar Statskassen er tømt og nye Skattepaalæg staa for Døren". Der gik dog et godt Aars Tid, inden det mærkedes, at man i Venstres Stabskvarter havde besluttet sig til at følge den givne Anvisning. Signalet til, at der forestod en ny Vending, gaves først ved en Artikel af det bekjendte Mærke X. (Landsthingsmand Thomas Nielsen) i „Veile Amts Folkeblad" for 18de December 1888, hvor det bl. A. hed:

> „Vi have ofte her i Bladet betonet, at Oppositionen, før Regjeringen i 1885 kom udenfor Grundloven, sparede for meget paa de Kapitaler, som dengang vare ophobede i Statskassen. Folkethinget burde — derpaa have vi ikke lagt Skjul — have ladet Pengene rulle rigeligere, end det skete, paa de civile Ministres Budgetter; navnlig burde Indenrigsministeriet ikke være negtet Bevillinger til Samfærdselsvæsenets Udvikling og Forbedring. Da Folkethinget endnu sammen med Landsthinget havde „Nøglen til Kassen", burde der været givet rundeligt til alle almennyttige Formaals Fremme. Følgen vilde da have været, at Regjeringen, da den proklamerede de provisoriske Finantslove og satte Rigsdagen udenfor Bevillingsmyndigheden, ikke havde havt en saa fyldt Statskasse at tage af, som Tilfældet var. Finantsielt set var Ministeriet kommet til at se sig nøie for og maaske betænkt sig to Gange, før det tillod Bahnson at øse Millioner ud til sine provisoriske Befæstningsværker. Det er jo nemlig ikke behageligt for en Regering at komme til Befolkningen med Krav paa nye Skatter. En Regering, der lever paa Krigsfod med Bevillingsmyndigheden og som har Folkets store Flertal imod sig, gaar høist nødigt og ikke uden store Betænkeligheder til at udskrive nye Skatter. Intet har derfor været Ministeriet Estrup behageligere under dets Vandring udenfor Forfatningen, end at det tog i Arv fra den

grundlovsmæssige Bevillingsmyndighed en vel spækket Statskasse."

Dette var altsaa det Formaal, som det økonomiske Program skulde realisere. Da den aabenlyse Visnepolitik havde spillet Fallit, og den maskerede Visnepolitik efter et Par Aars Brug ikke lod til at skulle være heldigere, greb man til Odelandspolitiken for at se, hvor langt man kunde komme med den. Men det behøver ingen videre Paavisning, at man skilte sig overmaade klodset fra at sætte dette durkdrevne Forehavende i Stil. Hr. Berg greb i Virkeligheden Sagen baade fiffigere og mere praktisk an, da han foreslog at forære Halvdelen af Statens Hartkornsskatter væk til Kommunerne, og netop han har da heller ikke undladt baade i Tale og paa Prent at kritisere det Holsteinske Reformprogram sønder og sammen som et vildt og ødselt og forrykt Program.

Saaledes var den Finantsbetænkning beskaffen, som Venstre dengang antog skulde blive den sidste inden de nye Valg. Hvorledes Grev Holstein havde baaret sig ad med at faae 4 Maaneder til at gaa med til Udarbeidelsen af dette Aktstykke, vil til alle Tider staa som en uløst Gaade. Ligesom Betænkningens Korpus var en Del slankere end sædvanlig, saaledes var der i dens Indhold saa at sige Intet, som kunde antages at have krævet lang Overveielse. De provisoriske og militære Bevillinger vare aabenbart slaaede ned ganske ubesete, og paa de civile Budgetter havde Opgaven jo væsentlig kun været den raskvæk at bevilge det Meste af, hvad der forlangtes. De enkelte Nægtelser hist og her kunde vissselig ikke have taget lang Tid. Og det ganske i det Blaa henkastede økonomiske Reformprogram vil Ingen mistænke for at være en møisommelig Frugt af lange og omhyggelige Granskninger.

Saa gik man da til anden Behandling, der tog 7 Møder, fra den 12te til den 19de Februar. Grev Holstein fægtede som en mandig Don Quixote for det efter hans uforgribelige Formening til Døden viede frederikshavnske Natiltog, for Statstransport af Flæsk over Esbjerg og for en gjennemgaaende Gjedserrute med Dampfærger og faste Broer. Da Debatten var til Ende, var der imidlertid, saglig set, ikke Meget tilbage af dette Trafikprogram, som overhovedet endnu kunde hænge sammen. Mere Interesse end til alle de spaltelange Taler, som Grev Holstein holdt om disse Sager, og som sikkert ingen Moders Sjæl i Fremtiden vil føle sig fristet til at oplede i Rigsdagstidenden, knyttede der sig paa en vis Maade til et Par Forsnakkelser fra Grevens Side, hvorved han, der ellers altid hævder den uforandrede, grundmurede Kontinuitet i Venstres Politik og forsikrer, at denne Politiks eneste Oiemaal til alle Tider har været uinteresseret, saglig og reel Forhandling, nu uforvarende kom til at bekjende, at Venstre før havde drevet Visnepolitik.*)

*) Folkethingstidenden for 1888—89 opbevarer denne ufrivillige Tilstaaelse paa Spalte 3740 og 3751. Førstnævnte Sted forekommer den med Grev Hol=

Efter at anden Behandling var endt, gik der et Par Uger, inden Ændringsforslagene til tredie Behandling forelaa. Der blev til denne fra Ministrenes Side stillet nogle nye Forlangender, som Venstre i Overensstemmelse med Spenderepolitikens Grundsætninger i Reglen bevilgede, vel at mærke, forsaavidt de vare af civil Art. Tredie Behandling fandt omsider Sted i Dagene den 11te—15de Marts. Bortset fra det interessante Natiltog, som atter gav Grev Holstein Leilighed til at tilføie sig selv sørgelige Blottelser, knyttede Hovedinteressen sig til et af Hr. Dinesen stillet Forslag om foreløbig at opsætte Paabegyndelsen af den nye Kunstmuseumsbygning, hvortil der var opført 400,000 Kr. som første Bidrag af en samlet Bevilling paa 2 Millioner. Forslaget motiveredes ved en Henvisning til de store Krav, der netop nu stilledes til Statskassen, og de mange Byggearbeider, der alt vare paabegyndte eller forberedte, og som gjorde en Fordeling af Arbeidet over en længere Tid ønskelig. Herimod hævdede Kultusministeren, at naar Byggearbeiderne som en Følge af Fortidens Visnepolitik nu ophobede sig i saa stort Antal, maatte Opgaven være den overhovedet at faae begyndt, og at Statskassens Tilstand i og for sig ingen Hindring frembød i saa Henseende, uden at andre Krav, navnlig Forsvarets, derfor behøvede at tilsidesættes. Godseier Hage sluttede sig i det Hele til Dinesen, og Professor Scharling var med disse enig i, at den Tid kunde forudses snart at ville komme, da man maatte tage Reb i Seilene i finantsiel Henseende, men han indvendte imod Dinesens Forslag, at Høire alt for et Par Aar siden havde givet sin Tilslutning til en Kunstmuseumsbygning og nu ikke burde forandre Stilling i denne Sag. Dinesen tog da sluttelig sit Forslag tilbage.

Efter at have tilbragt 5½ Maaned under Folkethingets omhyggelige Røgt, gik Finantsloven omsider den 15de Marts over til Landsthinget. Til Trods for al fra Folkethingets Side udvist civil Flothed var Loven paa dette Stadium gjennem Naseringerne paa de militære Budgetter knappet af for over 4½ Million Kroner. Medens den ved Forelæggelsen fremviste en nominel Underballance af 3,342,000 Kr., mødte den nu med et Overskud paa 1,241,320 Kr.

Landsthingets første Behandling fandt Sted den 18de Marts. Man var her paa det Rene med, at Folkethingets Holdning i

steins ellers indtagne Standpunkt saa uforligelige Vending: „Allerede i 1887, saasnart Forhandlingerne gjenoptoges, tillod jeg mig — — —", og Sp. 3757 bemærker Greven overfor Professor Scharling, der havde taget Afstand fra hans gjedserske og fehmerske Fantasier: „Jeg tror, at det ærede Medlem gaar i Spidsen for dem, der for Tiden ere Visnepartiet her i Landet, at hans Parti er det visnende Parti her i Landet. Ja, det er der ikke noget Ondt i; der var ogsaa en Tid, hvor vi visnede, men ganske vist have vi ikke sagt, at der var noget Ondt i det."

Konfliktsspørgsmaalene og det valgte Tidspunkt for Oversendelsen maatte opfattes som Udtryk for en Bestræbelse fra Folkethingets Side efter at umuliggjøre en Overenskomst, og Landsthinget tog sit Standpunkt herefter. Overfor den udviste Hensynsløshed var der ingen Opfordring til at forcere Lovens Behandling saaledes, at der kunde blive gjort Forsøg paa en dog aabenbart unyttig Forhandling imellem Thingene. Man indskrænkede sig til ligesom i 1885 og 1887 ved anden Behandling at give Lovforslaget en til Thingets Opfattelse af Statens Tarv svarende Skikkelse.

Den 26de Marts forelaa Landsthingsudvalgets Betænkning. Høireflertallet tiltraadte i det Hele de af Ministrene stillede Ændringsforslag, ligesom det selv stillede enkelte saadanne, og bemærkede til Slutning, at Vedtagelsen af de stillede Ændringer vilde medføre en tilsyneladende Underballance af 2,826,109 Kr., men efter Lovforslaget afbetaltes der omtrent lige saa meget paa Statsgjælden, nemlig 2,713,000 Kr., og til offentlige Arbeider til Samfærdselens Fremme, navnlig til Udvidelse af bestaaende Jernbaneanlæg, var der bevilget 3,786,307 Kr. Udvalgets Venstremedlemmer stillede sig som sædvanlig og havde atter denne Gang en Del finantsielle Regnestykker, som skulde illustrere Folkethingets Rundhaandethed. Mellem Linierne var imidlertid at læse en Indrømmelse af, at de fra Folkethinget tilbudte Bevillinger paa de militære Budgetter vare i reel Henseende ufyldestgjørende og kun kunde begrundes fra et politisk Synspunkt. Det hed herom: „Mindretallet er iøvrigt rede til for sit Vedkommende at give de nødvendige Bevillinger, der ere en Følge af de bestaaende Forsvarslove, saaledes at Mandskabet er forsvarlig forsynet med Vaaben, Materiel og Klæder, og det er nok muligt, at man kunde være med til at stemme for flere af de forlangte Bevillinger, saasnart det fra alle Steder erkjendes, at der kun maa anvendes de Midler til Landets Forsvar, om hvilke alle berettigede Faktorer ere enige".

Dette sidste Forbehold behøver ingen videre Kommentar. Det er kun en utilsløret Hævden af det, der gjennem den snart tyveaarige Strid har været et af Kampens Kjærnepunkter, Folkethingets Krav paa at have Hals- og Haandret over Finantslovens Indhold og dermed over Statens Styrelse.

Den 29de Marts tog Landsthinget Finantsloven til 2den Behandling. I Rolighed og Stilfærdighed ændrede man Forslaget i Overensstemmelse med Betænkningen og overlod dermed Regjeringen det ufærdige Lovarbeide til videre Foranstaltning. Den 1ste April kom som sædvanlig den provisoriske Bevillingslov. Venstre havde saaledes atter naaet det Maal, det fra Samlingens Begyndelse umiskjendelig havde tilstræbt.

Det af Regjeringen den 10de Januar 1889 forelagte Forslag til Tillægsbevillingslov for 1888—89 lød paa en samlet Udgift af 12,900,000 Kr., hvoraf dog 4,400,000 Kr. vare Gjenbevillinger, saa at Nybevillingerne blev 8½ Mill. Heraf faldt langt

den største Del, nemlig 8 Millioner, paa de Befæstningsarbeider paa Kjøbenhavns Vestfront, som Regjeringen, efter at Folkethinget havde forkastet dets Forsvarsforslag, i Henhold til kongelig Resolution af 20de April 1888 havde anset det for nødvendigt at paabegynde under den daværende politiske Situation, hvor de fleste europæiske Magter med Kraft rustede sig.

I Folkethinget blev disse 8 Millioner udstemte ved Lovforslagets anden Behandling den 8de Marts 1889. Derpaa ventede man 3 Uger, inden man den 30te Marts oversendte Forslaget til Landsthinget i den saaledes sløifede Skikkelse. I Landsthinget kom Loven til 1ste Behandling den 31te Marts, hvor Krigsministeren bebudede Ændringsforslag om atter at indsætte de 8 Millioner. Anden Behandling var sat paa Dagsordenen til et Formiddagsmøde den 1ste April, men Gehejmeraad Andræ forlangte Afstemning over den hertil fornødne Afvigelse fra Forretningsordenen. Hertil udkrævedes ³/₄ af Stemmerne, og da der kun afgaves 34 Stemmer for Afvigelsen og 14 imod den, kunde Sagen ikke foretages. Den ansattes da til eventuel Foretagelse i et Eftermiddagsmøde, hvor Andræ gjentog Forlangendet om Afstemning. Grev Moltke erklærede derpaa, at da Afstemning om Sagens Realitet kunde forudses atter at ville blive hindret, vilde han og Meningsfæller ved at stemme for Sagens Fremme lægge deres Tilslutning til Regjeringen i denne Sag for Dagen.

Oktober 1889.

Det i Oktober 1889 forelagte Finantslovforslag for 1890—91 udviste en samlet Indtægtssum af 54,723,000 Kr. og en Udgift af ialt 59,153,000 Kr., hvorved altsaa fremkom en Underbalance af 4,430,000 Kr. Holdes imidlertid Kapitalafdragene paa Statsgjælden, der jo kun nominelt er en Udgift for Statskassen, og den tilsvarende Paragraf paa Finantslovens Indtægtsside (Indtægt ved Forbrug af Formue og Stiftelse af Gjæld) udenfor Beregningen, blev den reelle Underbalance reduceret til 3,830,000 Kr.; Med Hensyn til denne Underbalance oplyste Finantsministeren, at de forskjellige lige i Slutningen af forrige Samling vedtagne kostbare Love ialt medførte en Udgift af 4½ Mill., hvoraf over 4 Millioner til nye Jernbaneanlæg.

Forslagets Karakter var atter fredelig. Gendarmbevillingen fremtraadte med en betydelig Nedsættelse, idet Regjeringen under de forhaandenværende Forhold har ment at kunne indskrænke Gendarmstyrken med 100 beredne Mand og lige saa mange Heste. Den eneste nye Post, hvorom en Konflikt mulig kunde tænkes at ville opstaa, var Forlangendet om, at hele Universitetets Underbalance, anslaaet til 306,200 Kr., skulde dækkes af Statskassen. At dette Forlangende nu fremkom, var imidlertid udelukkende Venstres Skyld.

Der har, som det vil erindres, tidligere i en Aarrække været Strid mellem Regjeringen og Folkethinget om Universitetets økonomiske Stilling. Regjeringen og Høire forlangte Universitetets særlige Kapitalformue bevaret som saadan, Venstre derimod vilde have den inddragen i Statskassen, og da Partiet ikke strax kunde trumfe dette igjennem, slog det sig til Ro med Formuens Opspisning, der med Sikkerhed kunde forudses at ville føre til det samme Maal. I det for Høire i det Hele saa ugunstige saakaldte Mai-Forlig, som i Mai 1882 afsluttedes om Finantsloven, blev Tvisten foreløbig afgjort paa den Maade, at Statskassen kun skulde tilskyde et fast Bidrag af 50,000 Kr. til Dækning af Universitetets Underbalance, medens Resten skulde dækkes af Kapitalformuen, eventuelt ved et rentebærende, opsigeligt Laan. Hvad der bevægede Høire til at gaa ind paa dette Forlig, var imidlertid kun det bestemte Tilsagn fra Venstres Side, at man i næste Samling vilde tage det hele Spørgsmaal om Universitetets økonomiske Stilling op fra Grunden af og gaa med til en endelig Ordning. Der havde alt i flere Aar været forelagt Folkethinget et Lovforslag om Tilveiebringelse af Ligevægt mellem Universitetets Indtægter og Udgifter, hvilket hidtil stadig var begravet i Finantsudvalget. Da Rigsdagen paany traadte sammen i Oktober 1882, vilde Berg atter sende Forslaget til dette sikre Forvaringssted, men under udtrykkelig Henvisning til de i Foraaret paatagne Forpligtelser støttede Jens Busk et fra Høires Side fremsat Forslag om særligt Udvalg, hvilket Forslag derefter vedtoges. I Slutningen af Sessionen kom der en Betænkning fra Udvalget, der imidlertid kun konstaterede, at Venstre var gaaet fra sine i forrige Samling givne Tilsagn. Til Trods for de betydelige Afslag og Indrømmelser, som Høire i Udvalget havde gjort, vilde Venstre ikke strække sig videre end til et Tilbud om, at extraordinære, nye Byggeforanstaltninger og Lign. maatte bestrides af Statskassen, hvorimod det bestemt fastholdt, at den ordinære, Aar for Aar tilbagevendende Underbalance skulde dækkes af Kapitalformuen. Dermed blev Sagen liggende for det Aar. I næste Rigsdagssamling, 1883—84, blev Loven atter forelagt og af Venstre uden Omtale nedsænket i det Nimandsudvalg, som i dette Aar tog alle Regjeringsforslag i barsk Forvaring. Dermed standsedes Sagen. I de følgende Aar har Universitetet stadig maattet nøies med et Statstilskud paa 50,000 Kr. aarlig og iøvrigt været henvist til at hjælpe sig ved Laan hos Kommunitetet. Denne Ordning lader sig nu ikke længere opretholde, idet Forholdet ved indeværende Finantsaars Udgang maa paaregnes at være det, at Renterne af Gjælden til Kommunitetet ville overstige Renterne af Kapitalformuen.

Finantslovens 1ste Behandling begyndte den 15de og sluttede den 19de Oktober. Den først iøinefaldende Mærkelighed ved Grev Holsteins og for den Sags Skyld ogsaa ved alle efterfølgende Venstretaleres Foredrag var, at det i forrige Samling under Paukers og Trompeters Lyd fremførte økonomiske Reformprogram nu helt var lagt paa Hylden. Kun med Hensyn

til *Statsdriften over Esbjerg* var der en lille Mindelse tilbage. Det var dog ikke det forenede Dampskibsselskabs Befordring af Flæsk og Smør, Grev Holstein denne Gang havde at anke over; i saa Henseende maatte han, om end sikkert ikke med sin gode Villie, erklære sig tilfreds med de Taxter, hvorom Indenrigsministeren siden i Foraaret havde sluttet Akkord med Selskabet. Men det var galt fat alligevel, thi ligesom man vel havde faaet Flæsket og Smørret garderet, gav Selskabet sig til at forhøie Fragten for Frugt. Ret beset var det dog nok kun *Tomater*, der var Tale om. Indenrigsministeren oplyste, at den tidligere usædvanlig lave Fragt for alle Havesager, nemlig 10 sh. pr. Ton, var for Frugt i Almindelighed — men ikke for andre Havesager — forhøiet til 15 sh., hvilket omtrent svarer til den almindelige Taxt for Kjød og Flæsk, og særskilt for Tomater til 25 sh., fordi Ingen havde ment, at der var Anledning til at akkordere med Dampskibsselskabet om faste Taxter for disse Ting. Greven lod sig dog ikke forknytte ved disse Oplysninger. Paa Grundlag af Tomat-Spørgsmaalet erklærede han det forenede Dampskibsselskab for en landsskadelig Institution, der kun pønsede paa, hvorledes det kunde lægge ikke blot Husmændenes, men „hele Landets Interesser" øde, og som derfor var „ganske ubrugeligt" til Besørgelse af Landets Export.

Hermed vare Grev Holsteins Bidrag til en Realitetsdebat i det Væsentlige udtømte. Ellers leverede han som sædvanlig store Batailler paa det almenpolitiske Omraade, særlig med *Berg*. Han erklærede Bergs Fyndsprog om, at Regjeringen aldrig maatte faae lovlig Grund under Fødderne, for en Frase af den dummeste Art, og udviklede, at det for Venstre gjaldt om at handle og se *at komme til en Forstaaelse med Landsthinget*. Samtidig hermed bekjendte han imidlertid i en Debat med Godseier *Hage*, at han *ikke nærede noget Haab om, at vi gjennem en saadan Forhandling skulde komme ind i bedre Tilstande*. Den eneste Udvei, han saae, var en Grundlovsforandring, der nærmest syntes at skulle gaa ud paa at udlevere Rigsretten til Venstre. Til en Afvexling fra den ellers gængse Venstrelære, hvorefter Rigsretten kun er en Slags Underfoged, der har at exekvere Folkethingets Domme, sagde Holstein denne Gang rent ud, at Rigsretten var *Forfatningens retlige Tyngdepunkt*, (Folkethingstidenden Spalte 343). Han har saaledes til en Begyndelse tilegnet sig den ene Halvdel af *Kriegers* bevingede Ord fra Halvfjerdsernes Begyndelse, da han og Holstein stod som samdrægtige Meningsfæller til Modstand mod det af Berg reiste parlamentariske Krav, at Forfatningens moralske Tyngdepunkt er Kongen, dens retlige Tyngdepunkt Rigsretten. Maatte Greven paa sit Partis Vegne ogsaa snart tilegne sig Opfattelsen af Kongen som det moralske Tyngdepunkt, og vel at mærke gjøre det i Handling.

Men iøvrigt vare de Holsteinske Forhandlingstilbud ikke i nogen Retning af mere tillidvækkende Art, end de pleie at være. En af Partiets Menige, Godseier *Bluhme*, fremsatte det praktiske

og forstandige Ønske, at Finantsudvalget denne Gang vilde fremme sit Arbeide saaledes, at ogsaa Landsthinget fik den fornødne Tid til Lovens Behandling og til eventuel Forhandling med det andet Thing. Om Udsigten til, at dette Ønske kan gaa i Opfyldelse, lader sig Intet sige paa det Tidspunkt, da Nærværende skrives. Stor Rimelighed er der vel næppe derfor. Venstre har jo raabt farlig op om den „uhørte Hensynsløshed", der skulde ligge i, at Regjeringen ikke opløste Folkethinget senest i September i Stedet for at lade Valgene foregaa i Januar, da Finantsloven efter Venstres Paastand paa ingen Maade kunde være færdig. Dette er nu en lovlig stærk Affektation. Til at behandle Finantsloven burde fire Maaneder, det Dobbelte af den i Grundloven forudsatte Tid, være mere end nok. I gamle Dage var dette ogsaa tilstrækkeligt. Finantsloven for 1858—59 udkom den 29de Decbr. 1857, for 1859—60 den 30te Decbr. 1858, for 1862—63 den 23de Jan. 1862 og for 1863—64 den 29de Decbr. 1862; i Aarene 1856, 1861, 1866 og 1869 udkom Loven i Februar. Venstres Indvending, at disse Love kun gaves for Kongerigets særlige Finantsvæsen og som Følge deraf bl. A. ikke indeholdt Militærudgifter, gjælder kun for nogle af dem og betyder forøvrigt Ingenting. Thi at afgive et forudfattet Nei til militære Bevillinger kan umulig tage Maaneder. Og lige saa ilde bevendt er Venstres anden Indvending, at Folkethinget ikke kan gjøre Finantsloven færdig i ordentlig Tid, fordi Regjeringen pleier at komme med Ændringsforslag baade i Januar og i Februar. Naar Folkethingets Finantsudvalg dog gaar og driver om med Finantsloven i Januar og Februar, hvorfor skulde Regjeringen saa undlade at medtage de nye Krav, som paa dette Tidspunkt melde sig, og som i Reglen ikke volde Finantsudvalget synderlig videre Uleilighed end at sende den ministerielle Skrivelse i Trykkeriet? Vil Udvalget ikke vente paa disse Ændringsforslag, kan det jo fremme Finantsloven. Bliver den færdig i December, kommer der ingen Ændringsforslag i Januar og Februar.

Den foranstaaende væsentlig historiske Fremstilling behøver ingen lange Ræsonnementer til sin Supplering. I Foraaret 1885 sprængte Venstre Finantsloven ved at opstille og fastholde en omfattende Række Nægtelser, fordelte over hele Budgettet. I Oktober s. A. forkastede man Finantsloven for 1886—87 ubeset ved første Behandling*). I 1887, i 1888 og i 1889 valgte man til at hidføre det samme Endemaal en ny Taktik, nemlig den at kon-

---

*) Det har sin Interesse at se, hvor forskjelligt dette Skridt nu bedømmes af de Førere, som i 1885 i Fællesskab raadslog og fattede Beslutning om Forkastelsen. Paa et Møde i Ringsted den 8de Septbr. 1889 sagde Hr. Hørup: „Dersom vi i Stedet for at nægte Finantsloven med alt det Spektakel, der fulgte, havde begyndt den Forhandlingspolitik, som vi tog fat

centrere et gjennemført Nægtelsessystem paa Punkter, som man var paa det Rene med, at Regjeringen og Høire ikke kunde opgive, medens man paa Budgettets andre Omraader viste sig efterhaanden stadig mere og mere kulant, særlig i det sidste Aar, sikkert for en væsentlig Del ledet af det Motiv at faae Statskassen tømt for Ministeriet, for saaledes ved List at naae det, man ikke har kunnet tilkæmpe sig ved Magt og Vold.

For Enhver, der vil se uhildet paa Forholdene, er det umuligt at nære nogen Illusion om, at der bagved Venstres Finantslovbehandling i Aarene 1887—89 skulde have skjult sig et ærligt Ønske om at faae en Finantslov i Stand. Saa vel Partiets Holdning overfor Forsvarsbevillingerne som overfor de provisoriske Love og Foranstaltninger raaber høit imod en saadan Antagelse.

Hvad de førstnævnte Bevillinger angaa, er der naturligvis i og for sig Intet til Hinder for, at man kan være en Ynder af regelmæssige Finantslove samtidig med, at man stiller sig Forsvarsvæsnets Forsømmelse som Maal. Men naar den bestaaende Statsorden ikke bygger paa Afvæbningsprincipet, og naar den, der nu vil have Forsvaret forsømt, selv tidligere den ene Gang efter den anden har stemt for Søforter, for Hærlov og Hærbevillinger, for Flaadelov og Flaadebevillinger, saa maa han nødvendigvis være paa det Rene med, at det er et Overgreb og en Umulighed lige med Et, imod de andre Lovgivningsfaktorers Protest, at ville gjennemtvinge et Forlangende om, at alt dette nu skulde ligge hen uden Vedligeholdelse og Udvikling. Den Villighed til at fremme Finantsloven, som kun gik gjennem en Forsømmelse af Forsvaret, blev i Virkeligheden enstydig med en bevidst, planlagt Sprængning af Finantsloven.

---

paa i Efteraaret 1886, og hvis eneste Feil var, at den kom et Aar for sent, saa havde det maaske gaaet bedre, men det kunde vi ikke". Sagen var nemlig den, forklarede Hr. Hørup, at „Forbitrelsen var større end Koldblodigheden", og at Førerne havde „talt saa tappert paa Møderne om Sommeren", at de „skyldte deres Vælgere noget Heltemæssigt om Efteraaret".

I Modsætning hertil erklærede Grev Holstein den 25de Oktober 1889 i Folkethinget, at Finantslovnægtelsen af 1885 var en „overordentlig rigtig, forstandig og fornuftig Beslutning, som var nødvendig for at konstatere Stillingen til begge Sider, og at denne Beslutning blev gjennemført i sine yderste Konsekventser, var ikke Andet end almindelig sund Fornuft". Han pointerede særlig, formodentlig med Adresse til Hr. Hørup, at han fremsatte disse Bemærkninger, „fordi man fra en Side, som altid er tilbøielig til, utvivlsomt af Mangel paa Evne og ikke af nogensomhelst ond Villie, at misforstaa, hvad der her siges og gjøres, altid fremhæver, at der fra Flertallets Side er begaaet en Feil, som man nu har erkjendt, den Feil nemlig, at man nægtede Finantsloven i 1885. Jeg paastaar, at det var slet ingen Feil."

Med Hensyn til de provisoriske og hermed i Klasse staaende Bevillinger falder det strax i Øinene, at det af Venstre forfægtede Standpunkt allerede rent juridisk set var en komplet Umulighed. Det var simpelthen en Barnagtighed i 1887 at ville nægte Krupp Betaling for de af den danske Regjering bestilte og halvveis færdige Kanoner. Syntes Venstre ikke om Kanonerne, kunde det sagsøge Ministrene ved Rigsretten til at betale Statskassen Pengene tilbage og se, hvad der kom ud af en saadan Sag, men at Krupp maatte have sine Penge og have dem af den danske Statskasse, med hvis lovlige Bestyrelse han havde kontraheret, det var en given Ting. Ganske tilsvarende Betragtninger ere anvendelige paa Aalborg Kathedralskole og de andre Fortsættelsesarbeider. Og det vilde jo være komplet Affind at lade Kathedralskolen og de Ombygninger paa Orlogsværftet, hvortil der i to Aar var anvendt store Beløb, ligge hen som ufuldførte Ruiner.

Saa Gendarmerne, de extraordinære Politibetjente og de nye Kriminalretsassessorer. De herom udstedte foreløbige Love ere i Henhold til Høiesteretsdommen af 15de Oktober 1886 stadig gjældende Love. Men det er en anerkjendt Grundsætning, at gjældende Love ikke kunne sættes ud af Kraft ved Bevillingsnægtelser paa Finantsloven. Om Venstre synes godt om denne Elementarregel for en ordnet Statsstyrelse, eller om det synes daarlig derom, er ganske ligegyldigt; den gjældende Ret afhænger ikke af Smagshensyn. Selv om der udkom en Finantslov uden Bevillinger til disse Love, maatte Gendarmerne og de extraordinære Politibetjente vedblive i Lovens Medfør at haandhæve Ordenen og de nye Kriminalretsassessorer at holde Justits, som de ere beskikkede til, og Finantsministeren vilde blive dømt til at betale dem deres Lønninger og alt Andet, hvad de ifølge de gjældende Love have Krav paa. Det er en grændseløs Barnagtighed af Venstre at mene, at det kommer nogen Vei ved Aar for Aar paa Finantsloven at ville nægte Bevillinger til Institutioner, som nu engang ikke kunne sættes ud af Kraft ved Afstemninger paa Finantsloven. Den eneste Vei, der for Partiet er at gaa, er at søge Forstaaelse med Regjering og Landsthing om selve de foreløbige Love, men hvor langt Partiet endnu er fra at ville høre Ræson i saa Henseende, viste det jo, da det brutalt forkastede Regjeringsforslaget om Oprettelse af et Statspoliti til Afløsning af Gendarmerne.

Henr. Hansen.

De foreløbige Bevillingslove.

Hver Gang Grev Holstein-Ledreborg kommer til at agere i Materien om de provisoriske Bevillingslove, hvad som bekjendt gaar ret jevnlig paa, undlader han ikke at forsikkre, at hans Partis Holdning overfor disse fra Begyndelsen til Enden bærer Konsekventsens og Besluttethedens faste Præg. Naar Greven afgiver den Art Forsikkringer, kan man paa Forhaand holde ti mod en paa, at det er galt fat. Og Forholdet er da ogsaa det, at Venstre under Holsteins Ledelse har skiftet Standpunkt næsten hvert Aar og udvist en Holdningsløshed uden Lige, hvis Resultat er en Humbugspolitik af den uefterretteligste Art.

1885—86.

Den 1ste April 1885 havde Regjeringen paa Grund af Finantslovens Sprængning set sig nødsaget til at udstede en provisorisk Bevillingslov. Da Rigsdagen traadte sammen i Oktober s. A., erklærede Konseilspræsidenten, at denne Lov vilde blive forelagt for Folkethinget, naar første Behandling af Finantslovforslaget for 1886—87 var til Ende. Hermed var Venstre ikke fornøiet. Det erklærede med megen Applomb, at Forelæggelsen skulde ske strax efter Rigsdagens Sammentræden, og at Regjeringen havde gjort sig skyldig i Grundlovsbrud ved at undlade dette. Alberti indbragte da et Forslag, der var ligelydende med Provisoriet, og dette Forslag forkastedes ved en motiveret Dagsorden. Hermed skulde selve Provisoriet efter Venstres Paastand være forkastet.

Regjeringen tog intet Hensyn hertil, men betragtede den provisoriske Bevillingslov som fremdeles bestaaende. Efterat Folkethinget derpaa ved første Behandling havde forkastet Finantslovforslaget for det kommende Aar, anmeldte Finantsministeren den 21de Oktober at ville forelægge Provisoriet. Forinden Forelæggelsen kunde ske, fandt imidlertid Mordattentatet paa Konseilspræsidenten Sted, hvilket strax medførte Rigsdagens Udsættelse.

Da Rigsdagen paany var traadt sammen, forelagde Regjeringen sit Grundlovsforslag, og for ikke at indbringe nyt Konfliktstof under dettes Behandling opsattes Provisoriets Forelæggelse nogen Tid. Efter at Venstre havde gjort rent Bord ved at forkaste Grundlovsforslaget, kom Provisoriet den 23de Januar 1886.

Berg havde som Folkethingets Formand udtalt den 21de Oktober og gjentog nu, at man ikke kunde forbyde Regjeringen atter at forelægge et Forslag, som Thinget en Gang havde forkastet. Under første Behandling den 25de Januar sluttede Holstein sig hertil og udviklede yderligere, at naar der var Tale om en provisorisk Lov, havde Regjeringen ikke blot en Forelæggelsesret, men ogsaa uden Hensyn til en mulig alt stedfunden Forkastelse en Forelæggelsespligt, fordi den ikke blot skulde søge Rigsdagens Sanktion paa Loven, men ogsaa aflægge Regnskab for, hvad den havde gjort. Han erklærede dernæst, at der siden sidst ikke var fremkommet Nogetsomhelst, der kunde bevæge Thinget til at forandre „sin Opfattelse af Forslagets grundlovstridige Karakter og øvrige Egenskaber" eller til at fravige sin tidligere fattede Beslutning, og han foreslog derfor, „at Thinget ved Forslagets fornyede Fremlæggelse fra Regjeringens Side gjentager den Beslutning, som det een Gang har fattet, ved at nægte Forslagets Overgang til anden Behandling". Dette skete.

Det erkjendtes altsaa udtrykkelig, at den af Regjeringen forelagte Lov ikke var nogetsomhelst Andet end det Provisorium, som Folkethinget paastod at have forkastet alt i Oktober, og som man nu for at forebygge enhver Misforstaaelse for anden Gang forkastede.

Dagen efter, den 26de Januar, udstedtes en kongelig Resolution, som bemyndigede Regjeringen til foreløbig at afholde de løbende Statsudgifter. Paa dette Grundlag førtes Statshusholdningen indtil den 10de Februar, da der, efterat Rigsdagen var sluttet den 8de, udstedtes en ny provisorisk Bevillingslov for Resten af Finantsaaret indtil 31te Marts 1886. Den 26de Marts udstedtes dernæst en tredie provisorisk Bevillingslov for Finantsaaret 1886—87.

1886—87.

Da der igjen blev Rigsdag i Oktober 1886, var Provisoriet af 10de Februar efter sit eget Indhold udløbet. Alberti indbragte et Forslag, der udgaves for bemeldte Provisorium, og som henvistes til Udvalget for Forretningsordenen. Forslaget betragtedes altsaa som kun forelagt „til Efterretning", uden at dette var særlig udtalt.

Den 8de December forelagde Finantsministeren bemeldte provisoriske Lov, hvorpaa Berg som Formand uden Videre expedere ogsaa den til Forretningsudvalget. Da den af Berg i for-

rige Samling paaberaabte Ret for Regjeringen til fornyet Forelæggelse kun refererede sig til et forkastet Forslag, men ikke til et saadant, der endnu forelaa til Thingets Behandling, laa der aabenbart i Bergs Optræden en Underkjendelse af det Alberti'ske Initiativ. Og ret beset maatte nok Holsteins Udtalelser fra forrige Aar om Regjeringens Forelæggelsespligt føre til samme Konsekvents. Bag det Bergske som bag det Holsteinske Standpunkt laa den Erkjendelse, at det private Initiativ ikke kunde faa fat i selve den foreløbige Lov som saadan, men at denne maatte præsenteres af Regjeringen.

Forretningsudvalget turde ikke binde an hverken med Albertis eller med Finantsministerens Forslag, men lod dem begge ligge urørte.

Med Hensyn til Provisoriet af 26de Marts iværksatte Venstre med Alberti som Profos en lignende Qvasi-Henrettelse som i 1885. Den foregik den 12te Oktober. Tre Dage derefter, den 15de Oktober, faldt den bekjendte Høiesteretsdom, som fastslaar, at Forkastelse af en ved privat Initiativ indbragt foreløbig Lov er retlig betydningsløs. Den 8de December forelagde Finantsministeren den provisoriske Lov og gav derved Folkethinget frie Hænder, om det vilde forkaste den med anerkjendt Retsvirkning. En saadan Akt kunde forudses strax at ville medføre Samlingens Slutning, og dette konvenerede ikke. Den 10de December vedtog Thinget paa Holsteins Forslag uden videre Forhandling og uden Afstemning at henvise Provisoriet til Finantsudvalget, hvor det blev liggende lige til Opløsningen den 8de Januar 1887. Da Thinget kom ind igjen den 1ste Februar, blev den provisoriske Lov ligesom de andre Regjeringsforslag paany forelagt af Regjeringen og atter uden Forhandling henvist til Finantsudvalget, hvor den forblev i uforstyrret Ro hele Samlingen ud.

Disse Udvalgshenvisninger bleve som sagt ikke motiverede. Hr. Berg paastaar nu, at det fra først af ikke var Meningen at holde Provisoriet i Live, men kun at opsætte Forkastelsen til et beleiligt Tidspunkt, og at alene de i Slutningen af Samlingen indledede hemmelige Underhandlinger vare Skyld i, at den helt udgik af Dagsordenen. Men Berg hørte alt dengang ikke længere til de Indviede, og hans Forklaring maa staa for hans egen Regning.

Det Faktiske var under alle Omstændigheder, at Folkethinget ved sin Passivitet havde holdt Provisoriet af 26de Marts 1886 i Kraft hele Finantsaaret ud. I Betragtning af Thingets Holdning Aaret forud og yderligere i Betragtning af den af Høiesteret i Mellemtiden trufne Afgjørelse lod det sig ikke betvivle, at dette var sket med velberaad Hu, og at der forelaa et Omslag i Venstres Taktik, som naturlig maatte sættes i Forbindelse med den efter Valgene stedfundne Gjenoptagelse af Forhandlingerne paa den almindelige Lovgivnings Omraade.

1887—88.

Den 1ste April 1887 var der igjen kommet en provisorisk Bevillingslov. I Henhold til det Ovenbemærkede antog vistnok baade Regjeringen og hele Høire det for givet, at den kunde se en fredelig og uanfægtet Fremtid imøde. Den blev af Finants-ministeren forelagt i Folkethinget strax i Oktobersamlingens Begyndelse. Saa skete det Uventede, at Venstre udbrød i bittre Jeremiader over, at Regjeringen var saa præcis og derved nødte det efter Fred og Forlig higende Venstreflertal til at „afbryde Forhandlingerne". I 1885 og 1886 var det Grundlovsbrud, at Provisoriet ikke strax var paa Pletten, i 1887 blev det gjort til en Hensynsløshed uden Lige, at det var der. Under Samtidens mest levende Forbauselse gik saa Venstre med fromme Lader og vridende Hænder til den tunge Pligt at aflive Regjeringens Provisorium. Det bør dog tilføies, at Meningerne om dette Skridts Betimelighed vare stærkt delte indenfor Partiet, og Beslutningen blev først truffen i et Partimøde efter hele fem Timers skarp Debat.

Aflivelsesakten fandt Sted den 19de Oktober, hvorpaa Rigsdagen udsattes til den 5te December, og en ny provisorisk Bevillingslov udstedtes den 20de Oktober.

Ved Rigsdagens fornyede Sammentræden kom Venstre først. Provisoriet indbragtes privat, denne Gang af Holstein, og der blev arrangeret en saakaldt Forkastelse ligesom i 1885 og 1886. Det eneste Nye var, at Venstre for ikke at blive generet med nærgaaende Spørgsmaal vedtog Forhandlingernes Afslutning, saasnart Holstein havde motiveret Forkastelsen, og derved afskar baade Høires Ordfører, General Thomsen, og Berg Ordet.

Den 17de December forelagde Finantsministeren derefter Loven. Den gik ligesom det forrige Aar i Udvalg, men denne Gang til en Forandring med en lang Forklaring fra Grev Holsteins Side. Forklaringen gik ud paa, at den forelagte Lov ikke blot var en provisorisk Lov, men tillige et Forslag til en midlertidig Bevillingslov. Hvad denne Forslagets sidste Egenskab angik, kunde det ikke falde det forhandlende Flertal ind at være blodtørstigt, og hvad angik Egenskaben af Provisorium, saa var Loven alt forkastet saa grundig, at en ny Forkastelse var grundlovsmæssig umulig. En saadan Forkastelse — udviklede Greven i stik Modstrid med sine Udtalelser fra Januar 1886 — vilde betyde Tvivl om Thingets Kompetence til selv at indbringe Loven, den vilde være en Vaklen i den af Thinget hævdede Opfattelse af Grundlovens § 25, ja ikke blot en Vaklen, men en Opgivelse af Thingets hele Grundlovsopfattelse. Den provisoriske Lov var død, og en død Mand kunde ikke slaas ihjel paany. Berg fægtede mandelig imod disse nye Theorier, men blev overstemt med 73 Stemmer mod 9. Derefter tog Finantsudvalget Provisoriet i omsorgsfuld Forvaring lige til Samlingens Slutning.

1888—89.

Den under 1ste April 1888 udstedte sjette provisoriske Bevillingslov blev strax ved Rigsdagens Sammentræden indbragt af Holstein og forkastet. Ti Dage senere kom Finantsministeren med Loven. Formanden, Hr. Høgsbro, troede i al Uskyldighed at den hidtil fra Formandsstolen docerede Statsret endnu var gjældende, og holdt derfor den sædvanlige lille Tale om, at „den foreløbige Lov" ganske vist var forkastet, men at dette jo ikke var til Hinder for, at den kunde forelægges igjen af Regjeringen. Men den Theori gjaldt ikke længere. Holstein udviklede nu, at den forelagte Lov slet ikke var Provisoriet, men alene et almindeligt Forslag til en midlertidig Bevilling. Provisoriet var forkastet, og derefter existerede der „ikke nogen gyldig provisorisk Finantslov". Det var ikke nok med, at den forkastede Lov ikke kunde forkastes paany, den kunde overhovedet ikke være Gjenstand for Forelæggelse eller Forhandling i Thinget. Med denne interessante Begrundelse gik Provisoriet paany til Konservering i Finantsudvalget, indtil det den 1ste April 1889 afløstes af sin Efterfølger, den syvende i Rækken.

1889—90.

Komedien var iaar i Hovedtrækkene den samme som ifjor, men frembød dog et Par ret interessante Variationer. Hidtil var Forkastelsen af Privatforslaget gaaet for sig med Fyndighed og Korthed, iaar holdt Grev Holstein derimod den 12te Oktober en noget længere Tale, hvori han paa Forhaand slog fast, at naar „den foreløbige Lov" nu var forkastet, vilde dette medføre, at den ikke mere kunde behandles i Thinget. Dernæst erklærede Greven, at Forkastelsen vilde bevirke, at den provisoriske Lov „ophører retlig at bestaa" (Folkethingstidenden Sp. 37), hvorved altsaa var indrømmet, at den indtil Forkastelsen havde havt retlig Gyldighed. Efter at Greven havde formuleret denne fra et Venstre-Standpunkt unægtelig noget overraskende Læresætning, som jo forøvrigt alt var antydet i hans Udtalelser fra 1888, slog Thinget Sætningen fast som værende udenfor Debat, idet det paa vanlig Vis afskar andre Talere Ordet.

Da Finantsministeren derpaa den 22de Oktober fremlagde Provisoriet, viste Hr. Høgsbro sig som en flink og lærvillig Elev af Grev Holstein. Hidtil havde han, som før bemærket, stadig i Overensstemmelse med sin Forgænger Berg erklæret, at der ikke var Noget til Hinder for, at det engang forkastede Forslag, altsaa efter Venstres Opfattelse selve den foreløbige Lov, paany fremsattes i Thinget. Nu var han bleven belært om, at dette var Kjætteri, og ændrede derfor sit Formandsvotum derhen, at der ikke var

Noget i Veien for, „at det foreliggende Forslag til en Bevillingslov bliver taget til Behandling".

Under Forhandlingen om dette saakaldte Bevillingslov-Forslag præparerede Grev Holstein for alle Eventualiteters Skyld en ny Svingning, idet han overfor Bergs ihærdige Pres gjentagne Gange udtalte, at fordi man nu lod Loven gaa i Udvalg, var det jo ikke umuligt, at man bagefter kunde falde paa igjen at trække den frem for Dagslyset og gjøre noget extra Fælt ved den. Denne Antydning spillede en vis Rolle under Debatten, men naaede dog ikke at blive dennes Mærkesten. Dette blev en gevaltig Trumf, som Berg spillede ud, og med hvilken han satte Greven og alle „Mellempartiernes" Mænd en uafhjælpelig Bet. Medens han de tidligere Aar havde indskrænket sig til slet og ret at stille Forslag om Forkastelse af Regjeringens Love, fik han iaar den virkelig fiffige Ide at foreslaa et motiveret Mistillidsvotum mod Ministeriet, som Holstein og de Andre efter alt det Forudgaaende blev nødte til at stemme imod. Dette Mistillidsvotum saae saaledes ud:

„Idet Folkethinget — med Henvisning til sin Beslutning af 12te Oktober d. A., hvorved „foreløbig Lov om Indtægts- og Udgiftsbevilling af 1ste April d. A." forkastedes — udtaler:

at det foreliggende Lovforslag i sit Indhold er uforeneligt med den grundlovmæssige Bevillingsret, i sine Motiver er en Fornægtelse af Gyldigheden af den nævnte Forkastelse og i det Hele giver Udtryk for den grundlovstridige Opfattelse af Regjeringen, at bemeldte foreløbige Lov ved sin Udstedelse skabte og fremdeles, endog trods Folkethingets Forkastelse, afgiver et retsgyldigt Grundlag for Landets Styrelse, — og

at Thinget som Følge heraf ikke kan fremme dette Lovforslag uden at krænke Bevillingsretten, fornægte Gyldigheden af sin tidligere Forkastelse og gjøre sig medansvarlig for Fortsættelsen af det nuværende grundlovstridige Regimente

— gaar Thinget med Udtalelsen af den skarpeste Mistillid til Ministeriet over til den næste Sag paa Dagsordenen".

Denne Dagsorden blev foruden af Forslagsstilleren anbefalet af Hr. Korsgaard, medens det øvrige Venstre i taus Perplexhed indskrænkede sig til at se til. Da Hr. Korsgaard var færdig, forkastedes Dagsordenen med 64 Stemmer mod 11. Betegnende for, i hvilken Grad den kom Partiet paatværs, er det, at saavidt vides ikke et eneste Venstreblad udenfor den Bergske Bladfabrik vovede at meddele sine Læsere dens Ordlyd.

Grev Holstein og de andre Venstremænd, som han er Ordfører for, have den ene Gang efter den anden paa Valgdagen og paa politiske Møder forbundet sig til under ingen Omstændigheder at „gaa paa Akkord“ med Provisorierne, men til overalt og til enhver Tid at gjøre „skarp Front“ imod dem alle tilhobe. Denne skarpe Front er nu falden ud til, at

1) Partiet har i Aarene 1886—89 indskrænket sig til at iværksætte en Komedie-Forkastelse af de provisoriske Bevillingslove, som efter Regjeringens Erklæring og Høiesterets Afgjørelse var baade faktisk og retlig betydningsløs;

2) Partiet har i de samme Aar ved sine Afstemninger udtrykkelig nægtet at iværksætte en retsgyldig og af Regjeringen anerkjendt Forkastelse, som Regjeringens Forelæggelse gav det Leilighed til, og har ved at lade Provisorierne ligge ubehandlede i Finantsudvalget holdt dem i Kraft i deres fulde Omfang som gyldig Hjemmel for Statshusholdningens Førelse saa længe, indtil de efter deres eget Indhold udløb;

3) Partiet har to Gange gjennem sin Ordfører erkjendt, at de provisoriske Bevillingslove havde havt retlig Gyldighed, altsaa afgivet lovlig Hjemmel for Statsstyrelsen, indtil den fingerede Forkastelse fandt Sted, og har ved at afslutte Forhandlingerne afskaaret Indsigelse imod denne Erklæring;

4) Partiet har under en Forhandling om en af de provisoriske Bevillingslove udtrykkelig forkastet en Udtalelse af Mistillid til Regjeringen og har altsaa netop med Hensyn til Provisorierne givet Regjeringen et Tillidsvotum;

5) Partiet har endelig ved at sanktionere den Holsteinske Theori om, at foreløbige Love, naar de ere „forkastede“ efter Privat-Initiativ, ikke paany kunne forkastes af Thinget eller overhovedet komme til Behandling som foreløbige, afskaaret sig fra at fordre de foreløbige Love om Gendarmer, extraordinære Politiudgifter, Kriminalretsassessorer og Pressefors eelser oversendte fra Landsthinget og forkaste dem; thi alle disse Love ere i sin Tid „forkastede“ i Folkethinget efter Privat-Initiativ, og en fornyet Forkastelse vilde „indeholde en Opgivelse af Thingets hele Grundlovsopfattelse“.

Med disse Bedrifter er det, at Venstre nu skal ud og anbefale sig til Vælgerne.

Henr. Hansen.

Regjeringens Lovforslag.

Paa to Møder i Hjørring og i Kasino den 15de og 30te September 1886 bebudede Grev Holstein Vendingen fra Visnepolitik til saglig Reformforhandling. Det nye Program, der var en Frugt af private Sommerkonferencer mellem Venstres Førere med Udelukkelse af Hr. Berg, accepteredes af Partiets Flertal og blev strax i Oktobersessionen sat i Værk paa en Maade, der af den altid til Beundring parate Dr. Pingel senere er betegnet som „et af de genialeste Træk i dansk Politik".

Genialiteten laa nok særlig i de Vilkaar og Forbehold, som Greven havde knyttet til den bebudede Forhandlingsvillighed, særlig Fordringen om den ubetingede Anerkjendelse af „Folkethingets absolute Veto"*). Det var — foruden den træge Maade, hvorpaa den nye Forhandling til en Begyndelse skred frem — ogsaa særlig disse Reservationer, som gjorde, at Hoire fra først af saae temmelig skeptisk paa det Hele og vistnok i Reglen var mest tilbøieligt til den Antagelse, at Reformforhandlingen kun var Visnepolitik paa en anden Maade eller, som den strax blev døbt, Skinforhandling.

Det faar staa hen, om Flertallet i Venstre ikke fra først af har opfattet Tingen paa samme Vis. Der er Adskilligt, der kan tyde herpaa. Men enten det nu fra første Færd har været tilsigtet eller ikke, maa det indrømmes, at der fra Rigsdagssamlingen 1886—87, navnlig efter at Valgene i Januar 1887 vare overstaaede, daterer sig en ny Epoke i dansk Politik, en Epoke, hvis Særkjende er Visnepolitikens Skrinlæggelse og Forhandlingernes Gjenoptagelse. Berg var definitivt sat fra Tronen.

Og den gjenoptagne Forhandling har bragt reelle Resultater, paa visse Omraader endogsaa ret betydelige Resultater. Det vilde være ubilligt at nægte det. Da Venstre først var kommet i Gang, naaede det snart til Erkjendelse af, at den eneste Hindring for at Lovgivningsarbeidet tidligere kunde bære Frugt, havde ligget hos det selv, og at der ikke var Nogetsomhelst

*) Se nærmere Redaktør Wulffs Skrift „Skinforhandling" fra 1887, Side 17.

i Veien for at faa gode og nyttige Reformer, naar det blot selv vilde. Da denne Opdagelse var gjort, blev den forfulgt videre, end den nye Politiks Bærere og Partiets Gros maaske oprindelig havde tænkt sig, og der er i de sidst forløbne tre Aar i Rigsdagen paa adskillige Omraader udført en hel Del godt og solidt Arbeide til Gavn for Folk og Land.

Men rigtignok kun paa adskillige Omraader. Der er andre Lovgivningsterritorier og det vidtstrakte Territorier, hvor det endnu den Dag idag ser ud ganske som i Visnepolitikens barskeste Tider, og hvor der tilmed kun er saare trøstesløse Udsigter til en Forbedring af Tilstanden i den kommende Tid. Og selv der, hvor Venstre har taget fat og kan paaregnes fremtidig at ville tage fat, lider Arbeidsevnen og Arbeidsmaaden endnu af ganske betydelige Skavanker.

Det Lovgivningsudbytte, som de tre Rigsdagssamlinger 1886—89 have bragt, er følgende:

Lov af 12te November 1886 om Konvertering af en Del af Statsgjælden.
Lov af 4de December 1886 angaaende Stempelafgiften af de af Helsingør Kommune for et Laan paa 800,000 Kr. udstedte Obligationer.
Lov af 8de Januar 1887 om Indfødsrets Meddelelse.
Lov af s. D. om Ophævelse af Frdg. 14de Oktober 1773 om Selveiergaardes Arv paa Bornholm m. v.
Lov af 9de Marts 1887 om Forandring i § 4 og Tillæg til § 8 i Lov indeholdende Bestemmelser angaaende Forvaltningen af Umyndiges Midler af 26de Mai 1868.
Lov af 29de s. M. angaaende Stempelafgiften af de af Randers Kommune for et Laan paa 1,200,000 Kr. udstedte Partialobligationer.
Lov af s. D. angaaende Stempelafgiften af de af Odense Kommune for et Laan paa 1,119,900 Kr. udstedte Obligationer.
Lov af s. D. om Forlængelse af Gyldigheden af Lov af 31te Marts 1882 om Bemyndigelse til Udbetaling af en Godtgjørelse ved Udførselen af Spiritus, svarende til den ved Indførelsen af Spiritus fra Udlandet erlagte Told.
Lov af s. D. om Laan til Ombygning af overbebyggede og usunde Bydele i Kjøbenhavn eller Kjøbstæderne og Opførelse af Arbeiderboliger.
Lov af s. D. om Vederlag for Kontorudgifter til Amtsmandsembederne.
Lov af s. D. om Vederlag for Kontorudgifter til Embederne som Borgmester og Auktionsdirektør i Odense, Randers og Aarhus.
Lov af s. D. om Fredning af Ederfugle paa Færøerne.

Lov af s. D. om en Forandring i Bestemmelserne om de til Færøerne ankommende Skibes Forpligtelse til først at anløbe visse Havne.
Lov af 1ste April 1887 om Beskatningen af Brændevinsbrænding.
Lov af s. D. om Ophævelse af Skibsafgiften for Udgaaende samt om Kreditoplagsret og Udførselsgodtgjørelse for indenlandsk Roesukker.
Lov af s. D. sigtende til at lette Konverteringen af Prioritetslaan i faste Eiendomme.
Lov af s. D. angaaende Stempelafgiften af de af Kolding Kommune for et Laan paa 670,000 Kr. udstedte Partialobligationer.
Lov af s. D. om Foranstaltninger til Husdyravlens og Husdyrbrugets Fremme.
Lov af s. D. indeholdende et Tillæg til § 2 i Loven af 26de Marts 1852 angaaende Redningsvæsenet paa de danske Kyster.
Lov af s. D. om Tilveiebringelsen af Tegninger og Overslag til Gjenopførelsen af Christiansborg Slot.
Lov af s. D. om Foranstaltninger mod Oldenborrer.
Lov af s. D. om Forandring i og Tillæg til Lov af 19de Februar 1861 om en Omordning af de kommunale Skatter i Staden Kjøbenhavn.
Lov af s. D. om extraordinær Pension for Enken efter Oberstløjtnant udenfor Nummer i Ingeniørkorpset C. A. Nielsen, Departementschef i Krigsministeriet.
Lov af s. D. om Opførelse af en ny Geværfabrik.
Lov af s. D. om extraordinær Pension for fhv. Lærer i mekanisk Teknologi ved den polytekniske Læreanstalt, Professor Julius Frederik Christian Emil Wilkens.
Lov af s. D. om extraordinær Enkepension for Professor, Dr. med. Peter Ludvig Panums Enke Hortense, født Hagen.
Lov af s. D. om extraordinær Enkepension for Museumsdirektør, Kammerherre, Dr. phil. Jens Jacob Asmussen Worsaaes Enke Jacobine Severine, født Grevenkop Castenskjold.
Lov af s. D. angaaende en forhøiet Ligning til Aalborg, gl Skanderborg og Randers Amters Skolefond.
Lov af 15de s. M. om Vederlag for Kontorudgifter til forskjellige Retsbetjentembeder.
Lov af s. D. om en forandret Affattelse af Konkurslovens §§ 37, 50, 130 og 131.
Lov af s. D. om Jurisdiktionsforandringer i Kjøbenhavns Amt.
Lov af 14de December 1887 om Foranstaltninger mod den saakaldte Svinedifteritis.
Lov af 28de s. M. om Forandring i Lov om Tilveiebringelsen af Tegninger og Overslag til Gjenopførelsen af Christiansborg Slot af 1ste April 1887.
Lov af 10de Februar 1888 om Indfodsrets Meddelelse.
Lov af s. D. om Forandring i Lov indeholdende Bestemmelser angaaende Forvaltningen af Umyndiges Midler af 26de Mai 1868 §§ 4 og 6 m. m.

Lov af 1ste Marts 1888 om extraordinær Pension for fhv. Arkivsekretær ved det antikvarisk-topografiske Arkiv under det kgl. Museum for de nordiske Oldsager, Museumsinspektør, Justitsraad Christian Adolph Frederik Strunk.
Lov af s. D. om extraordinær Pension for fhv. Konservator ved den kgl. Malerisamling, Professor Fritz Ferdinand Petersen.
Lov af s. D. om Pension for Johanne Michelsen, Enke efter fhv. Amtsforvalter for Varde Amtstuedistrikt Søren Michelsen.
Lov af s. D. om Forlængelse af den midlertidige Jagtlov af 17de April 1885.
Lov af s. D. angaaende en forhøiet Ligning til Aalborg Amts Skolefond.
Lov af 23de s. M. om Fritagelse for Læsteafgift ved Indførsel af Raafisk i udenlandske Fiskerskibe til Færøerne.
Lov af s. D. om Dag- og Natsignaler for danske Skibe i Havsnød samt om Forholdsregler i Tilfælde af Skibes Sammenstød.
Lov af s. D. om Forbud imod Forhandling af spirituøse Drikke til Fiskere i Nordsøen udenfor Søterritoriet m. v.
Lov af s. D. om Anlæg af et Frilager ved Kjøbenhavns Toldbodplads.
Lov af 31te s. M. om Forlængelse af Gyldighedsfristen for Loven af 1ste April 1887 sigtende til at lette Konverteringen af Prioritetslaan i faste Eiendomme.
Lov af s. D. angaaende Stempelafgiften af de af Kjøbenhavns Havnevæsen for et Laan paa 3,000,000 Kr. udstedte Partialobligationer.
Lov af s. D. om Gjenoprettelse af et Kontorchefembede under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.
Lov af 1ste April 1888 om Tillægsbevilling for Finantsaaret fra 1ste April 1887 til 31te Marts 1888.
Lov af s. D. om en Forøgelse af Assessorernes Antal i Landsover- samt Hof- og Stadsretten i Kjøbenhavn samt om Forandring i Forordning om Hof- og Stadsretten af 15de Juni 1771 § 6.
Lov af s. D. om Vederlag for Kontorudgifter til forskjellige Retsbetjentembeder.
Lov af s. D. angaaende en forhøiet Ligning til gamle Roskilde Amts Skolefond.
Lov af s. D. om extraordinær Enkepension for Professor, Dr. phil. H. C. F. C. Schiellerups Enke Thora Henriette, født Hassel.
Lov af s. D. om Ligning af Bidrag til Kirkerne i Kjøbenhavn.
Lov af s. D. om Byggeforetagender for Universitetet.
Lov af 5te s. M. om Ansættelse af en Straffedommer i Frederiksberg Birk.
Lov af s. D. om Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel og Straf efter Dom samt om Udredelse i visse Tilfælde af Sagens Omkostninger i offentlige Straffesager.
Lov af s. D. om Fabrikation og Forhandling af Margarine m. m.

Lov af s. D. om Pension for fhv. Byfoged og Byskriver i Saxkjøbing samt Herredsfoged og Skriver i Musse Herred Johannes Bruun.
Lov af s. D. angaaende Stempling af Arbeider, forfærdigede af Guld eller Sølv.
Lov af s. D. om Fiskeriet i Danmark.
Postlov af s. D.
Lov af s. D. om et Tilskud af Statskassen til Opførelse af en Bygning for Ny Carlsberg Glyptothek.
Lov af s. D. om Konsulatafgifter.
Lov af s. D. om Anskaffelse af Maskiner til Geværfabrikation samt af Geværpiber og Ammunition.
Lov af s. D. om Opfyldning af en Grund ved Kalvebodstrand.
Lov af 20de s. M. om Underholdsbidrag til Børn, der ere avlede udenfor Ægteskab, m. m.
Lov af s. D. om Godtgjørelse til Vidner i offentlige Sager.
Lov af s. D. om Foranstaltninger imod Udbredelse af smitsomme Sygdomme.
Lov af s. D. om Tilsyn med Pleiebørn.
Lov af 20de December 1888 om Forlængelse af Varigheden af Loven af 14de December 1887 om Foranstaltninger imod den saakaldte Svinedifteritis.
Lov af 8de Februar 1889 om Vederlag for Kontorudgifter ti Embederne som Borgmester og Auktionsdirektør i Helsingør og i Aalborg.
Lov af s. D. om Vederlag for Kontorudgifter til forskjellige Retsbetjentembeder.
Lov af s. D. om Statens Overtagelse af Glyngøre Havn.
Lov af s. D. om Vederlag for Kontorudgifter ved Embedet som Sorenskriver paa Færøerne.
Lov af s. D. om Kontorholdsgodtgjørelse for Amtmandsembedet paa Færøerne.
Lov af 1ste Marts 1889 om Tillæg til Lovene af 9de April 1851 og 20de November 1876 om Invalideforsørgelse m. m.
Lov af s. D. om Tillæg til Lovene om Statsskovenes Bestyrelse af 25de Februar 1851 og 8de Decbr. 1859.
Lov af s. D. om Gjennemførelsen af det ved Lov af 23de Mai 1873 fastsatte Montsystem, forsaavidt angaar Lønninger, Godtgjørelser, Tillæg og Afdrag m. m. for Personer ved Hæren.
Lov af s. D. om Handelsregistre, Firma og Prokura.
Lov af s. D. om Indfødsrets Meddelelse.
Lov af s. D. om Tillæg til og Forandring i Lov af 2den Marts 1861 om Brandpolitiet paa Landet og det nærmest dermed i Forbindelse staaende Bygningsvæsen.
Lov af 15de s. M. om en Bonusudbetaling til Interessenter i Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871 m. m.
Lov af s. D. angaaende en forhøiet Ligning til forskjellige Amters Skolefonds.
Lov af 30te s. M. om Forhøielse af Invalideforsørgelser.

Lov af s. D. om Forandringer i Lov af 2den Juli 1880 om Lønninger ved Toldvæsenet.
Lov af s. D. om Kontorholdsgodtgjørelse ved Toldvæsenet.
Lov af s. D. om Gjennemførelsen af det ved Lov af 23de Mai 1873 fastsatte Møntsystem, forsaavidt angaar Lønninger, Godtgjørelser, Tillæg og Afdrag m. m. for Personer ved Søværnet.
Lov af s. D. om Lærlingeforholdet.
Lov af s. D. om Meddelelse af Koncession til Anlæg og Benyttelse af en Jernbane fra Frederikshavn til Skagen.
Lov af s. D. om Udvidelse og Forandringer ved den nordsjællandske Jernbane m. v.
Lov af s. D. om Oprettelse af et Rigsarkiv og om Lønninger for de derved ansatte Embeds- og Bestillingsmænd.
Lov af 1ste April 1889 om Forandring i Lov indeholdende Bestemmelser angaaende Forvaltningen af Umyndiges Midler af 26de Mai 1868 § 4.
Lov af s. D. om Forandring i Lov om Lønninger for Retsbetjent- og Magistratsembeder af 1ste Juli 1870 § 2, 1ste og 5te Punktum.
Lov af 12te s. M. om Hundeafgiften samt om Straf og Erstatning for Skade, foraarsaget af Hunde.
Lov af s. D. om Brandforsikringsforeninger for Landbygninger.
Lov af s. D., indeholdende Tillæg til Lov om Eftertryk m. m. af 29de December 1857.
Lov af s. D. om Lønninger ved Telegrafvæsenet.
Lov af s. D. om Lønninger for Postbestyrelsen samt for Postvæsenets Embeds- og Bestillingsmænd.
Lov af s. D. om Kontorholdsgodtgjørelse ved Postvæsenet.
Lov af s. D. om Meddelelse af Koncession til Anlæg og Benyttelse af en Jernbane fra Horsens til Tørring.
Lov af s. D. om Meddelelse af Koncession til Anlæg og Benyttelse af en Jernbane fra Veile til Give.
Lov af s. D. om Anlæg af en Jernbane fra Hobro til Løgstør samt om Meddelelse af Koncession paa Anlæg og Benyttelse af en Sidebane fra Aalestrup til Viborg.
Lov af D. om Anlæg af en Jernbane fra Slagelse til Næstved med en Sidebane til Skjelskør.
Lov af s. D. om Foranstaltninger til Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved Brug af Maskiner m. m.
Lov af s. D. om Grundafstaaelse ved Udvidelser af Statsbanerne samt om Erstatning af Tab i Anledning af Sneskærme.
Lov af s. D. om Udførelse af forskjellige Bygningsforanstaltninger, foranledigede ved Kontrakt af 29de Oktober 1869 om Overdragelse til Kjøbenhavns Kommune af en Del af Kjøbenhavns Fæstningsterræn m. m. i Henhold til Lov af 6te Juli 1867.
Lov af s. D. om Fodfolkets Liniebatailloners Forsyning med 8 m/m Repetergeværer og med Ammunition til disse.
Lov af s. D. om Theaterdrift i Kjøbenhavn.
Bygningslov for Staden Kjøbenhavn af s. D.

Altsaa Rigsdagssamlingen 1886—87 bragte 31 Love, 1887—88 38 og 1888—89 40. Et løseligt Gjennemsyn af Fortegnelsen vil strax vise, at henimod Halvdelen af de saaledes vedtagne Love ere mere eller mindre ubetydelige, løbende Sager af den Art, som Venstre selv i de Tider, da Visnepolitiken kulminerede, ikke kunde undlade at fremme. I en Opgjørelse over præsteret Rigsdagsarbeide kan Størstedelen af disse Sager næppe tælles med. Tilbage bliver omtrent 60 Love, i hvis Forhandling og Vedtagelse et egentligt Rigsdagsarbeide kan siges at være nedlagt.

Under normale Forhold maatte nu et gjennemsnitligt aarligt Lovgivningsudbytte af omtrent 20 betydeligere Lovarbeider utvivlsomt være tilstrækkeligt til at tilfredsstille Samfundets Reformtrang. Anderledes stiller Sagen sig ovenpaa en gjennem en lang Aarrække fortsat Visneperiode, hvor Folkethinget med Forsæt har lagt Landets og Folkets Interesser øde for derved at skaffe sig Stormbukke imod Ministeriet. Naar de Restancer, som under en saadan Tingenes Tilstand have samlet sig, omsider skulle oparbeides, vil det, der ellers kunde være Maalet for en tidssvarende Reformpolitik, ikke slaa til for at faa Hullerne fyldt.

Lovgivningsudbyttet fra Aarene 1886—89 bekræfter dette. Det paatrænger sig strax, at en væsentlig Del af de 60 Love, som vi ovenfor godskrev Rigsdagens Arbeidskonto, kun er Restancer, som atter og atter have foreligget det i saa lange Tider strikende Folkething til Behandling, uden at Thinget har kunnet fremsætte nogen begrundet Realitetsindvending imod dem, og som derfor i Virkeligheden burde have været afgjorte langt tidligere. Med al Paaskjønnelse forøvrigt af, at disse Spørgsmaal nu have faaet deres Løsning, vil der dog være Anledning til at holde lidt til Maade med Glæden herover, blandt Andet af den Grund, at de mange Aars Forhaling næppe vil have undgaaet at volde Samfundet Tab og Skade.

Samtidig med, at Folkethinget saaledes har betalt en Del af sin gamle Gjæld, har det imidlertid ladet en anden og maaske større Del fremdeles ubetalt og har endvidere paadraget sig ny. Den rette Vurdering af de tre Aars Lovgiverarbeide udkræver en Sammenstilling med det Arbeide, som i samme Tidsrum er blevet liggende ufærdigt.

Vi skulle ikke gaa stærkt i Detailler i Paavisningen af, hvor længe en stor Del af de Sager, der nu omsider ere bragte fra Haanden, have staaet paa Dagsordenen. Nogle Exempler maa være tilstrækkelige.

Den Reform af Brændevinsbeskatningen, som er indført ved Loven af 1ste April 1887, har været paakrævet i snart en halv Snes Aar. Reformen tilsigter ikke en egentlig Forhøielse af Brændevinsafgiften, men gaar væsentlig kun ud paa gjennem

Overgang fra Karrumsbeskatning til Udbytteskatning at skaffe Statskassen den Indtægt, som var paaregnet ved Loven af 7de Februar 1851 og Krigsskatforhøielsen i 1864, men som i Tidens Løb var bleven betydelig formindsket ved Anvendelsen af forbedrede Brænderimethoder, særlig i de større Brænderier. Ikke mindre fra Venstres end fra Regjeringens og Høires Side er Betimeligheden af en saadan Omordning af Brændevinsbeskatningen stadig bleven anerkjendt, og i alle de Toldforslag, som have været fremme siden 1880, har den været medtagen som et selvforstaaeligt Supplement. At denne Reform, hvorom Regjeringen flere Gange før har forelagt Forslag, først blev gjennemført i 1887, er da ensbetydende med et direkte Tab for Statskassen for hvert Aars Forhaling.

Inden Loven af 1ste April 1887 om Tilveiebringelse af Tegninger og Overslag til Gjenopførelse af Christiansborg Slot fremkom, var der gaaet 2½ Aar efter Slotsbranden; uagtet Regjeringen alt i Foraaret 1885 havde fremsat Forslag i samme Retning, som Folkethinget da lod visne.

Loven om Pension til Enkefru Worsaae blev kynisk angreben i Folkethinget af Venstremænd som Nielsen-Grøn og R. Nielsen, og imod den stemte ved den endelige Behandling følgende 12 Dannemænd: Alberti, Bjørnbak, Dønnergaard, Fogtmann, Hansen (Menstrup), P. Holm, R. Nielsen, Nielsen-Grøn, Nøhr, C. Ravn, Schjøtz og J. Sørensen. Forslaget var først forelagt i Samlingen 1885—86 og var naaet til tredie Behandling, da det paa Forslag af Tauber henvistes til Finantsudvalget, som lod det visne for det Aar.

Lovene af 15de April 1887 og af 5te April 1888 om Forandring af Jurisdiktionsforholdene paa Frederiksberg fremtræde som Opfyldelse af et Krav, der alt længe forinden deres Emanation havde gjort sig gjældende med uafviselig Styrke. Alt i Foraaret 1882 fremsatte Ministeren Forslag om Sagens Ordning, som Folkethinget imidlertid lod visne det ene Aar efter det andet. Loven af 1888, der indførte en særlig Straffedommer, var stærkt udsat for at faa samme Skjæbne som de tidligere Forslag, idet den mod Ministerens og Høires Protest sendtes i et Udvalg under Angivelse af at skulle sammenkobles med et af Hr. Schjøtz's vindige Projekter til Retspleiens Reform. I Udvalget blev den saa liggende ubehandlet et Par Maaneder, indtil Venstre lige ved Sessionens Slutning gik i sig selv og bragte Loven frem af Udvalget i samme Skikkelse, hvori den var gaaet derind.

Spørgsmaalet om Forøgelse af Antallet af Assessorer i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, der først blev ordnet ved Loven af 1ste April 1888, har atter og atter været forelagt Rigsdagen siden 1880, men af Folkethinget fordømt til Visnen.

Frilagerloven af 23de Marts 1888 har forgjæves været forelagt Folkethinget i Samlingerne 1881—82, 1882—83 og

1883—84. Denne Lov har derhos sin Efterhistorie, som vi skulle komme tilbage til nedenfor ved Omtalen af de i Aar strandede Regeringsforslag.

Om de forskjellige *Byggeforetagender for Universitetet og den polytekniske Læreanstalt*, som nu omsider ere paabegyndte i Henhold til Loven af 1ste April 1888 og Thingenes Voteringer over Finantslovforslagene for de sidste Aar, har der været Tale siden 1876, og i Begyndelsen af Firserne lod Folkethinget gjentagne Gange herhenhorende Forslag visne.

Fiskeriloven (5te April 1888) skriver sig fra 1875. I 1881 afgav Folkethinget en meget broget Udvalgsbetænkning over Forslaget og lod det i de følgende tre Sessioner visne ubehandlet.

Lærlingeloven (30te Marts 1889) blev i Marts 1881 fra Landsthinget oversendt til Folkethinget og atter i næste Session forelagt sidstnævnte Thing, som begravede Loven i et Udvalg.

Postlønningsloven (12te April 1889) har uden Resultat været forelagt i Rigsdagssamlingerne 1879—83 og maatte nu atter forelægges Folkethinget to Aar efter hinanden, inden der omsider opnaaedes Enighed. Folkethingsflertallet viste her, navnlig i det i og for sig ingenlunde samfundsrystende Spørgsmaal om Ordningen af Postvæsenets Overbestyrelse, en Stædighed og et Overmaal af Trang til at trumfe sin Villie igjennem i et rent teknisk-administrativt Spørgsmaal, hvorved store Vexler blev trukne paa Indenrigsministerens Taalmodighed og Behændighed.

Slagelse-Næstved Banen er ligeledes en gammel Bekjendt. Den laa begravet i Folkethingsudvalg i Samlingerne 1881—84 og blev derefter i 1885 og 1886 forelagt i Landsthinget. I sidstnævnte Samling strandede den paa, at Folkethinget for at føie Hr. *Bergs* Obstruktionstendenser og Hr. *Kleins* viborgske Interessser koblede Banen sammen med en Løgstør-Viborg Bane, som Indenrigsministeren modsatte sig. Forhandlingen i 1889 viste, at denne Sammenkobling var overflødig.

Ogsaa *Jernbanerne fra Horsens til Tørring* og *fra Veile til Give*, som nu efter forskjellige Gjenvordigheder have faaet Sanktion ved Lov, havde Folkethinget i 1884—85 Leilighed til at slaa for Panden, en Leilighed, som Thinget med sit daværende Humør naturligvis ikke undlod at benytte.

Lovforslaget om *Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved Maskiner* oversendtes i Begyndelsen af 1887 fra Landsthinget til Folkethinget, som derpaa havde Sagen i rolig Forvaring Sessionen ud, hele den følgende Session og Størstedelen af Sessionen 1888—89, medens Aviserne saa godt som daglig bragte Meddelelser om, at Maskinerne havde krævet det ene Offer efter det andet.

Bygningsloven for Kjøbenhavn har fra April 1881 til Udgangen af Sessionen 1883—84 og atter fra 1886 til henimod Slutningen af Samlingen 1888—89 ligget i Folkethinget

og afventet sine Udsigter. Ved Nytaarstid i Aar oplyste „Dagbladet“, at Forslaget feirede et hartad eneſtaaende Jubilæum, idet det havde ligget ialt 900 Dage i Udvalg. Desto værre naaede Loven ikke at faae Dagetallet 1000 fyldt, skjøndt den var godt paa Vei dertil, inden Udvalget endelig overvandt sig til at give slip paa den. I 1887 var Udvalget, for hvilket Hr. Ole Christensen var Chef, vel fremkommet med en Slags Betænkning, men var ovenpaa denne Kraftanspændelse saa medtaget, at det i den følgende Samling, 1887—88, ikke drev det videre end til at holde et eneste Møde, eller maaske holdt det slet intet Møde, vi erindre det ikke bestemt. Fra Begyndelsen af havde Venstre overhovedet ingen Realitetsindvendinger mod Forslaget; Fagmanden Ole Christensen havde udtrykkelig i Thinget erklæret det for et godt og brugbart Grundlag. Da Partiet heller ikke kunde fragaa, at der var haandgribelig Trang til Loven, og at der, medens denne visnede, rastvæk byggedes løs paa grimme og uhygieiniske Kaserner i Hundredvis, var man i en ubehagelig Knibe, naar Høire i Pressen eller paa Møderne gav Partiet Bygningsloven paa Tallerkenen og spurgte, hvad det skulde betyde at lade den visne. Først saa sent som i 1886 fik Venstre det forløsende Ord lagt paa Tungen af Læge Axel Ulrik, der i et af Studentersamfundets Smaaskrifter med stor Overlegenhed udviklede, at der paa Sundhedspleiens Omraade som paa andre ikke kunde ventes gavnlige Reformer under Ministeriet Estrup. Til Bevis herfor anførte Hr. Ulrik, at Ministeriets Byggeforslag „tillod fremdeles Opførelse af Kjælderboliger, som maa ansees for særlig uheldige i en By, der ligger paa saa flet Grund som Kjøbenhavn“. Dermed var Bygningsloven affærdiget. Begyndte Høire igjen at tale om den, saa var Svaret ufravigelig det, at Lovforslaget ikke fortjente bedre end at visne i Udvalget, efterdi det var et reaktionært og skadeligt Forslag, som vilde putte Smaafolk ned i usunde Kjælderleiligheder, og som et frisindet og opadstræbende Demokrati derfor ikke kunde give sig af med. Den Indvending afvistes med Overlegenhed, at Sagen dog ogsaa kunde sees fra to Sider, og at man, naar man stillede sig paa et idealt-hygieinisk Standpunkt ligeoverfor Kjælderleilighederne, med det Samme jog den utallige Mængde Smaahandlende og andre Smaaborgere, der for Tiden have indrettet sig i Kjældere, op i enten dyrere eller daarligere Leiligheder. Og lige saa lidt vilde Venstre indlade sig paa den Indvending, at skulde Kjælderne absolut være utilstedelige, saa kostede Forsøget paa at blive af med dem kun et Pennestrøg og en Afstemning. Først hvis det da skulde vise sig, at Ministeren ikke vilde give efter, kunde der blive Spørgsmaal, om dette virkelig var en retfærdiggjørende Grund til at lade hele Loven visne.

Omsider i den sidst forløbne Samling bekvemmede Udvalget sig til at tage Sagen for, og det Vidunderlige skete da, at hele 5 af Udvalgets 7 Venstremedlemmer sluttede sig til Lovforslagets Bestemmelser om Tilladeligheden af Kjælderleiligheders Bibeholdelse under Iagttagelse af en Række hygieiniske Forholdsregler, idet man

kun tilføiede den lille, af Ministeren selvfølgelig gjerne tiltraadte Forbedring, at Beboelseskjældernes Minimumshøide over Gadelinien sattes op fra 2 til 2½ Alen. Dette blev da Lovens endelige Indhold. Derfor var det, at Bygningsloven visnede i Udvalget i saa mange Aar, og derfor blev Kjøbenhavn i samme Tidsrum lyksaliggjort med alle de i hygieinisk og i æsthetisk Henseende lige lidt tiltalende Kaserner, som netop i de senere Aar ere skudte op som Paddehatte.

Saa meget om de Love, der blev færdige. Det Anførte vil tilstrækkelig vise, at det for en stor Del er Venstre alene, man har at takke for, at disse Sager ikke blev fremmede mange Aar tidligere. Og adskillige af de Sager, som Venstre i de sidste 3 Aar har bekvemmet sig til at slippe løs fra Udvalgenes rigt forsynede Arkiver, hørte netop til dem, med Henblik til hvilke Partiet i Samlingen 1884—85 havde vedtaget sine mange Dagsordener om, at al Reformforhandling med Ministeriet Estrup var „ørkesløs".

Saa de Sager, der ikke blev færdige.

I Pjecen „Visnepolitiken og Provisoriet" findes Side 6 en komparativ Oversigt over Lovgivningsudbyttet indtil Rigsdagssamlingen 1884—85 inkl. I den følgende Samling, 1885—86, den første efter at den foreløbige Bevillingslov af 1ste April 1885 havde aabnet den indtil nu fortsatte provisoriske Periode, var Konflikten strammet til det Yderste. Regjeringen forelagde i Folkethinget 8 Forslag, hvoraf Thinget strax forkastede Finantsloven og tre andre, lod tre visne i Udvalg og umuliggjorde det ottende, Lovforslaget om Foranstaltninger mod Arbeidsløsheden, ved haardnakket at holde paa, at der skulde bydes de Nødlidende Penge i Stedet for Arbeide. Da al videre Forhandling herefter klarlig var unyttig, sluttedes Samlingen efter 72 Dages Forløb. Landsthinget havde faaet ialt 22 Regjeringsforslag forelagte, af hvilke det i den forholdsvis korte Arbeidstid, det havde havt, kun havde naaet at faae fem oversendte til Folkethinget. Heraf bleve de fire liggende i sidstnævnte Thing, medens kun eet fremmedes. Dette ene, Loven af 8de Febr. 1886 angaaende Stempelafgiften af et af Kjøbenhavns Kommune optaget Laan, repræsenterede Samlingens hele Udbytte.

Rigsdagssamlingen 1886—87, som afbrødes ved Opløsningen og de nye Valg i Januar 1887, varede før og efter Opløsningen tilsammen 157 Dage og bragte 31 Love til Verden. Det samlede Antal Lovforslag, Rigsdagen havde at beskjæftige sig med, var, bortset fra den private Indbringelse af de foreløbige Love samt fra nogle andre i Folkethinget før Opløsningen ind-

bragte Lovforslag, som ikke igjen indbragtes efter Opløsningen og dermed bortfaldt, 74, nemlig:

1 før Opløsningen i Folkethinget forelagt og færdiggjort Regjeringsforslag (Konverteringsloven),
28 Regjeringsforslag i Folkethinget efter Opløsningen,
3 private Folkethingsforslag, der vare oversendte til Landsthinget forinden Opløsningen,
6 private Forslag i Folkethinget efter Opløsningen,
34 Regjeringsforslag i Landsthinget og
2 private Forslag i samme Thing.

Af de 38 først i Folkethinget forelagte Forslag oversendtes til Landsthinget 21, medens 13 Regjeringsforslag og 4 private Forslag blev liggende i Folkethinget. Landsthinget derimod oversendte af sine 36 Forslag ialt 29, medens 6 Regjeringsforslag (de 6 provisoriske Love: Riffelloven, Gendarmloven, Politiloven, Straffelovstillæget, Kriminalretsloven og Straamandsloven) og et privat Forslag kun blev fremmede saa vidt, at der inden Samlingens Slutning afgaves Beretninger om de nedsatte Udvalgs Virksomhed. Af de fra Folkethinget modtagne 21 Forslag gjorde Landsthinget derhos de 17 færdige, 2 private Folkethingsforslag forkastedes, et tredie privat Forslag fra Folkethinget (om Statstilskud til Afhjælpning af Arbeidsløsheden) strandede paa Uenighed mellem Thingene, og endelig var der Finantsloven, som oversendtes saa sent, at Landsthinget ikke naaede at behandle den færdig. Hvad derimod angaar de 29 fra Landsthinget til Folkethinget oversendte Forslag, blev 14 gjorte færdige og stadfæstede, 4 strandede paa Uenighed mellem Thingene, og 11 blev liggende i Folkethinget.

Landsthingets Restancekonto var altsaa de 6 Provisorier og et privat Forslag, Folkethingets 17 oprindelig i dette Thing forelagte og 11 fra Landsthinget modtagne Forslag.

Samlingen 1887—88 varede 137 Dage og gav 38 af Rigsdagen vedtagne Love. Det samlede Antal Lovforslag var 112, nemlig:

i Folkethinget:	Regjeringsforslag.....	51
	private Forslag.......	25
i Landsthinget:	Regjeringsforslag.....	31
	private Forslag.......	5,

hvortil kom et Forslag til Rigsdagsbeslutning om den spanske Handelstraktat. Folkethinget forkastede denne sidste samt yderligere to Regjeringsforslag (nemlig den provisoriske Finantslov, som Regjeringen uden at ane nogen Fare og i Henhold til Thingets tidligere Forlangende havde forelagt strax ved Samlingens Begyndelse, og Befæstningsforslaget, som til den Ende blev halet ud af Udvalget i Samlingens allersidste Dage) og oversendte til Landsthinget 22

Regjeringsforslag og 7 private Forslag. Endvidere afgaves Betænkninger over 4 Regjeringsforslag, medens 23 begravedes i Udvalgene. Endelig begravedes 18 private Forslag, hvad der dog næppe var Anledning til at klage over. Af Landsthingets 36 Forslag oversendtes til Folkethinget 24, over Provisorierne, hvis Antal nu ved Riffellovens Ophævelse var reduceret til 5, afgaves Betænkninger, hvorhos et af dem, Gendarmloven, kom til 2den Behandling, endvidere fremkom Betænkninger over 2 andre Forslag, 2 private Forslag forkastedes, et toges tilbage, og 2 Regjeringsforslag blev ikke fremmede til Betænknings Afgivelse. Af de 29 Forslag fra Folkethinget gjorde Landsthinget endvidere 23 færdige, forkastede 2 private Forslag og afgav en fraraadende Betænkning over et tredie, medens Finantsloven og 2 andre Forslag ikke kunde behandles til Ende paa Grund af Tidens Knaphed. Af de 24 Forslag, som Folkethinget modtog fra Landsthinget, blev 15 gjorte færdige, et strandede paa Uoverensstemmelse mellem Thingene og 8 begravedes.

Restancerne paa Landsthingets Side vare altsaa de 5 Provisorier og 4 andre Forslag, af hvilke de 2 dog vare fremmede med Betænkninger, samt 3 Folkethingsforslag, som der ikke var Tid til at gjøre færdige. Folkethingets Restancer derimod vare 27 Regjeringsforslag, hvoraf kun 4 vare naaede til Betænknings Afgivelse, 18 private Forslag og 8 fra Landsthinget modtagne.

Endelig have vi Samlingen 1888—89. Den varede 183 Dage og bragte 40 Love. De forelagte Forslags Antal var 110, nemlig:

i Folkethinget:	Regjeringsforslag.....	59
	private Forslag......	26
i Landsthinget:	Regjeringsforslag.....	23
	private Forslag.......	2,

hvortil kom et Forslag til Rigsdagsbeslutning om Konvention med Nordamerika (det Butterfieldske Erstatningskrav), som vedtoges af begge Thingene.

Folkethinget expederede af sine 85 Forslag 39 over til Landsthinget, forkastede et Regjeringsforslag (om Indførelse af et Statspoliti), afgav en væsentlig fraraadende Udvalgsbetænkning om et andet (Frederiks Hospitals Flytning), 2 private Forslag toges tilbage, 2 private Forslag naaede til 2den Behandling, over 2 Regjeringsforslag og 4 private Forslag afgaves Betænkninger, medens 24 Regjeringsforslag og 10 private Forslag ere blevne i Udvalgene. Landsthinget oversendte til Folkethinget 17 Forslag, medens Thinget med Hensyn til de omfattende og i saa mange Forhold indgribende Lovforslag om Sygekasser og om Arbeiderforsikring, som for første Gang forelaa til Behandling, kun naaede til at afgive Betænkninger; endvidere afgaves Betænkninger om ikke

videre at fremme 2 Forslag; tilbage stod kun Provisorierne (i Aar 4, efterat Straffelovstillæget var ophævet), som denne Gang vare forelagte paa et sent Stadium af Samlingen, og hvorom ingen Betænkning fremkom. Af de 39 fra Folkethinget modtagne Forslag gjordes de 29 færdige til Stadfæstelse, et Forslag af Hr. Leth forkastedes, et andet fra samme Lovgiver blev liggende i Udvalg, et tredie privat Folkethingsforslag (Villads Holms Forslag om Limfjordsjernbaner) naaede ikke til Behandling, og om et fjerde og et femte afgaves fraraadende Betænkninger (Taubers Toldlov og Skræder Holms Sygehjælpslov); et Forslag (Tillæget til Fiskeriloven) strandede paa Thingenes Uenighed, 2 andre (Landbohøiskoleloven og Meterloven) blev af samme Grund og da det ikke lykkedes gjennem private Underhandlinger at komme til Forstaaelse, ikke behandlede til Ende, og Finantsloven og Tillægsbevillingsloven led samme Skjæbne paa Grund af, at de først vare oversendte fra Folkethinget i sidste Øieblik. Af de 17 Forslag, som fra Landsthinget kom over i Folkethinget, blev 11 fremmede og stadfæstede, over et (Forslaget om Tilsyn med Levnedsmidler) afgaves Betænkning, om et andet (Forslaget om utugtige Skrifter) fremkom en Beretning, som oplyste, at Udvalget, uagtet Forslaget var oversendt fra Landsthinget den 6te December 1888, væsentlig ikke havde faaet Andet bestilt end begyndt paa at examinere Justitsministeriet over forskjellige, tildels Sagen uvedkommende Spørgsmaal, og endelig blev 4 Forslag liggende i Udvalg, uden at disse gav noget Livstegn fra sig.

Landsthingets Restancer ere altsaa de 4 Provisorier, 2 private Forslag fra Folkethinget og Forslagene om Sygekasser og Arbeiderforsikring, hvorover der fremkom grundige og oplysende Betænkninger, Folkethingets Restancer ere 24 Regjeringsforslag, 10 private Forslag, 5 Landsthingsforslag samt ialt 8 Forslag, hvorover der afgaves Betænkning, og hvoraf to naaede til 2den Behandling.

Tilbage staar endnu nogle Bemærkninger om de enkelte Regjeringsforslag, som blev begravede. Vi indskrænke os til at fremdrage de vigtigste og fortrinsvis saadanne, som have foreligget i Rigsdagssamlingen 1888—89.

Den spanske Handelstraktat, hvorom et Forslag til Beslutning forelagdes Folkethinget i Oktober 1887, var ganske overensstemmende med den Traktat, som Folkethinget tre Aar tidligere havde slaaet ihjel. De i de forløbne 3 Aar indvundne Erfaringer havde tilfulde bekræftet, hvad der forøvrigt alt i 1884 laa klart nok for Dagen, at den den Gang iværksatte Ihjelslagning var en Taabelighed og en Uforsvarlighed, kun skikket til at paaføre Landet Tab. Herom maa henvises til den Pjece, som i 1884 fremkom om denne Sag. Under Forslagets 1ste Behandling i Folke-

thinget den 5te December 1887 kunde Finantsministeren yderligere henvise til de i Sverig indvundne Erfaringer om en saadan Traktats Betydning og Nytte, hvorom den svenske Finantsminister havde afgivet talende Vidnesbyrd i Sverigs Rigsdag. Medens Sverigs Udførsel til Spanien i 1883 kun beløb sig til 4½ Mill. Kr., var den i 1886 voxet op til 12½ Mill. Kr., og medens der i 1882 til Spanien kun afgik 230 svenske Skibe med en Drægtighed af 96,000 Tons, afgik der allerede i 1885 305 Skibe med en Drægtighed af 160,000 Tons. Men i 1887 kimsede Venstre ad slige Fordele ligesom i 1884. Alt hvad Partiet havde at bemærke, var i kort Begreb, at Partiet ikke kunde begribe, hvor det faldt Regjeringen ind at komme igjen med denne gamle Historie. Og saa slog Folkethingets Flertal paany Traktaten ihjel til Tort og Skade for de islandske og færøiske Exportører og for dansk Skibsfart og Handel i det Hele og til Fornøielse og Fordel for de med Danmark paa det spanske Marked konkurrerende Nabolande.

Et lille Lovforslag om **midlertidig Nedsættelse af Roesukkerafgiften og Sukkertolden** blev første Gang forelagt Folkethinget i 1885 og da forkastet. Siden er det visnet i Udvalg. Det var støttet paa en Kommissionsbetænkning og motiveret ved, at Sukkerprisernes stærke Dalen under de bestaaende Toldsatser gjorde Produktionen aldeles ulønnende, saa at dens Standsning kunde frygtes.

I Marts og atter i Efteraaret 1888 forelagdes der Folkethinget et Lovforslag om **Statens Overtagelse af St. Croix Fællessukkerkogerier.** Aktieselskabet havde set sig nødsaget til definitivt at standse Fabrikkens Drift, hvorefter Staten som Prioritetshaver havde overtaget Anlæget til brugeligt Pant. Der paakrævedes nu en endelig Ordning af dette Forhold. Men Folkethinget foretrak at betragte Sagen som sig uvedkommende og lod Forslaget visne. Det er heldigvis ikke Alle, der kunne arrangere sig saa nemt overfor ubehagelige Pligter.

En hel Gruppe af Forslag, som Folkethinget ufravigelig har fordømt til Visnen, angaar **Forsvarsvæsenet.** Lovforslaget om Tillæg til Lovene om Hærens Ordning, som gik ud paa en tidssvarende Styrkelse af Ingeniørkorpset, Artilleriet og Forstærkningen, blev i 1885 forkastet af Folkethinget ved den bekjendte Dagsorden om Reformforhandlingens „Ørkesløshed"; i 1887 og i 1888—89 blev det derefter begravet i Udvalg. Paa samme Maade gik det Forslaget om Ordningen af Hærens Forpleiningsvæsen, der nødvendig paakræves af Hærloven af 1880, og som tilmed er en meget gammel Bekjendt, der alt før 1885 gjentagne Gange har foreligget Rigsdagen. Et Forslag om Kjøbenhavns Forstærkningskorps og det ved Christiansborg Slots Brand foranledigede Forslag om Tøihusetablissementets Flytning har Folkethinget ligeledes ladet visne i to Aar.

Endnu værre ser det ud med Forslaget om en ny Husarkaserne. Den nuværende Kaserne er slet og uhensigtsmæssig som

saadan og dens Bygninger maadelige og trænge i høi Grad til Reparationer, der vilde koste store Summer og dog ikke gjøre Kasernen væsentlig bedre. Alt i Aarene 1879—82 har der derfor foreligget Folkethinget Forslag om Kasernens Flytning, hvori det oplystes, at man kunde sælge Bygningerne med Grund for et Beløb, der ikke var meget mindre end det, en ny Kaserne vilde koste. I Juni 1885 kom der en Betænkning fra Folkethinget; i de paafølgende to Aar og i Begyndelsen af 1887, 1887—88 og 1888—89, da Forslaget igjen har været forelagt Thinget, har dette ikke sagt et Muk om Sagen.

I 1880—81 blev der af Rigsdagen bevilget 5000 Kr. til Undersøgelser vedrørende Anlæget af en ny Dok paa Orlogsværftet. Dokkens Nødvendighed var altsaa anerkjendt fra Rigsdagens Side. Efter at Undersøgelserne vare endte og man havde fundet en hensigtsmæssig Plads, blev der i Aarene 1886—89 først paa Finantslovene, siden ved særlige Forslag begjært af Folkethinget en Bevilling til Anlægets Paabegyndelse, men Folkethinget lod ufortrødent Sagen visne.

Lovforslaget om Tillæg til Søværnsloven, der særlig tilsigtede en nødvendig Forøgelse af Antallet af Befalingsmænd og Underbefalingsmænd i Flaaden, blev efter i 1886—87 at være vedtaget i Landsthinget de to følgende Aar begravet i Folkethinget. Ved Lovforslagets første Behandling i Oktober 1888 udtalte Grev Holstein, at Venstre ganske vist havde en vis Forkjærlighed for Flaaden, og at han selv tidligere havde udtalt den Opfattelse, at vort Forsvar væsentlig burde støttes paa en Udvikling af denne, men nu var han paa Flertallets Vegne kommen til det Resultat, at der overfor Forslag til Udvidelser paa Flaadens Omraade maatte anvendes „en noget strengere Kritik" end hidtil. Da den tidligere for Dagen lagte „Forkjærlighed", som Marineministeren paaviste, stadig kun havde givet sig Udslag i, at Venstre modsatte sig de af Ministeren forlangte Bevillinger, var det jo ikke at vente, at den nu bebudede „strengere Kritik" skulde lade Meget slippe igjennem. Paa Finantslovens Omraade gav den sig, som omtalt i Afsnittet om Finantslovene, Udtryk i, at Venstre negtede enhver Øre til Bygning af nye Krigsskibe, og det særlige Lovforslag om en overordentlig Bevilling til Flaadens Udvikling, som tilsigtede at give Flaaden den i Søværnsloven forudsatte Størrelse, blev ligesom de andre Forsvarsforslag liggende et halvt Aars Tid i Hærudvalget. Den samme Skjæbne havde det fristet de to foregaaende Aar.

Paa samme Vis gik det fremdeles med Forslaget om en overordentlig Bevilling til Kjøbenhavns Søbefæstning (15 Millioner Kr. til et Fort paa Middelgrunden), som efter at være vedtaget i Landsthinget i 1886—87, visnede i Folkethinget de to følgende Aar. Det i Samlingen 1887—88 Folkethinget forelagte Forslag om Kjøbenhavns Landbefæstning (31,671,600 Kr. fordelte paa 5 Aar) lod ogsaa til at være bestemt til Visnen, indtil det pludselig i Hui og Hast i Samlingens

sidste Dage, da de indledede Forligsunderhandlinger havde givet Udsigt til, at der kunde blive bevilget Regjeringen 8 Millioner til Befæstningsarbeider, blev trukket frem for Dagslyset og for større Sikkerheds Skyld slaaet ihjel ved en Bojsensk Dagsorden.

Endnu blev der i Rigsdagssamlingen 1888—89 forelagt to nye Forslag vedrørende Forsvarsvæsenet, nemlig om en Forsøgsskydebane for Artilleriet ved Bur Holdeplads og et Forslag om Tillæg til Søværnets Lønningslov; begge visnede naturligvis i Udvalg. Det førstnævnte af disse Forslag har imidlertid en lille Historie for sig selv, som fortjener særlig Omtale.

Da Lovforslaget, hvis Fremkomst motiveredes ved, at Skydebanerne paa Amager nu med Artilleriskytsets, særlig Sprængskytsets stærke Udvikling ere ganske ufyldestgjørende og endog kunne være farlige baade for Militære og Civile, den 21de November 1888 kom til Behandling i Folkethinget, var den første Taler Skolelærer Hansen fra Sir, som anbefalede Forslaget fra et Valgkreds-Synspunkt. Efter at derpaa Kaptain Wagner havde paavist de store Mangler ved Banerne paa Amager og varmt tilraadet Flytningen, meldte Grev Holstein-Ledreborg sig med den Erklæring, at det dog ikke var værdt, at man fik det Indtryk, at det foreliggende Forslag paa Forhaand var anbefalet fra alle Sider i Thinget. Det var tvertimod en Sag, som Thinget meget omhyggelig og nøie maatte overveie, baade for Udgiftens Skyld (200,000 Kr.) og yderligere af den Grund, at det — som Greven ordret udtrykte sig — „er en meget tvivlsom Sag, hvorvidt Folkethinget uden videre kan blive ved at gaa til den ene store militære Anskaffelse og Bevilling efter den anden*) efter den Maade, hvorpaa Krigsministeren stiller sig overfor dette Ting.“ „Det er ganske vist Folkethingets Mening“ — fortsatte Greven — „at der bør forhandles og forhandles saglig paa alle Omraader, ogsaa paa det militære Omraade, men paa den anden Side kan der jo virkelig indtræde Forhold, som gjøre Forhandling næsten umulig, og den Maade, den høitærede Krigsminister har stillet sig paa overfor dette Thing, er saadan, at vi virkelig ere paa Grænsen, hvor man ikke veed, om det paa Grund af Forholdene er muligt at forhandle mere“. Grev Holstein forklarede lidt senere disse Tanker saaledes, at Krigsministeren var „en Minister, som i særlig Grad søger at gjøre sig ubehagelig overfor Folkethinget“, og henviste i saa Henseende navnlig til, at Ministeren havde modsat sig Hr. Høgsbros omfattende og sindrige Projekter til en ny Omlavning af Rigsdagskasernen. Hr. Høgsbro havde jo, som det mulig vil erindres, benyttet den frie Adgang til at disponere over Statskassens Midler, som en urimelig og med Grundloven vanskelig forenelig Praxis hjemler Rigsdagens Formænd, til i Sommeren

*) Hvad det var for store militære Anskaffelser og Bevillinger, Folkethinget lige indtil Talens Tidspunkt var gaaet med til, oplystes desto værre ikke.

1888 at foretage en længere Lysttur til Sverig, Norge og Tyskland med det titulære Formaal at se paa Rigsdagsbygninger. Da han kom hjem fra denne Rundtur, skulde Reisens Frugter jo vise sig, og de faldt da ud til nogle vidtløftige Planer om at flytte Snapstinget ned til en ny Bygning i Gaarden, omdanne Folkethingssalen, tilbygge en Vestibule eller en Slags lang lukket Keglebane, hvor Rigsdagsmændene kunde spasere under Møderne og give deres Bekjendte Audiens o. a. M. Da Kasernen ude i Fredericiagade er en saare daarlig Rigsdagsbygning, som ikke bliver bedre, fordi man smider en Mængde Penge ud til at flikke og lave om paa den, og da Alle ere enige om, at Kasernens Anvendelse til Rigsdagen dog kun skal være midlertidig, sagde Krigsministeren, under hvem Bygningen sorterer, Stop til Hr. Høgsbros urimelige og ødsle Paafund. Det var denne Sag, som bragte Grev Holstein i Affekt. Han vilde have, at Rigsdagen (ɔ: Thingenes Formænd eller blot en af dem) skulde være „suveræn indenfor sit eget Omraade“, og stod i den naive Formening, at man skulde søge længe, „inden man i noget Land finder en saa planlagt, udsøgt hensynsløs Optræden fra nogen Ministers Side.“ Og Konklusionen af Hr. Holsteins vrede Betragtninger over Krigsministerens Uvillie til at svanse for Folkethinget blev, at Artilleriskydebanen ved Bur skulde undgjælde. Uden at have fremført en eneste Realitetsindvending imod Forslaget foreslog Greven dette henvist til Udvalg, for at det der kunde blive undergivet, hvad han kaldte „en virkelig tidssvarende Behandling, baade i Følge sin Natur, men ogsaa i Forbindelse med de Ting, jeg har nævnt“ (ɔ: Rigsdagskasernen). Den „tidssvarende Behandling“ bestod, som alt sagt, i, at Forslaget blev liggende i Udvalget hele Sessionen ud. Det er vanskeligt at se, hvori denne Forhandlingsart adskiller sig fra den under Visnepolitiken aabent vedkjendte Betragtning, at Lovene vare at anse som Foræringer til Ministrene, og at man ikke kunde unde disse at gjennemføre Reformer, selv saadanne, der i sig selv erkjendtes ønskelige for Folk og Land.

Med Hensyn til det totale Visneri, som Folkethingets Udvalg for de militære Lovforslag særlig i sidste Session satte i Scene, blev det fra Venstres Side erklæret, at Grunden hertil laa i, at Udvalget havde maattet vente i to Maaneder paa nogle Oversigter, som det havde forlangt af Ministeren, vedrørende Udgifterne til Militærvæsenet. Disse Oversigter, som Udvalget omsider var kommet i Tanker om, at det maatte have, inden det kunde erklære sig, vare imidlertid ikke at rende til. De skulde give Oplysninger i skematisk Form for de sidste 22 Aar, ikke blot om Udgifterne under de militære Ministerier, men ogsaa om de under de andre Ministerier hørende Militærudgifter, saasom til Udskrivning, Indkvartering, Lønningstillæg, Pensioner, Invalideforsørgelse osv. Derhos forlangtes Udgifterne for de militære Ministerier i de nævnte 22 Aar specificerede vaabenvis og

atter indenfor hver Vaaben fordelte imellem Officerer, Underofficerer og Menige. Med andre Ord: Besvarelsen af de reiste Spørgsmaal kunde kun ske ved at tage samtlige administrative Detailregnskaber for de forløbne 22 Aar frem og gjennemgaa dem i alle Enkeltheder. Det Arbeide kunde Ministeriet visselig ikke besørge paa en Studs, og Udvalget, der i sin Midte talte en Statsrevisor, maatte være fuldkommen paa det Rene hermed. Heraf ses altsaa, hvor samvittighedsfuldt et Folkethingsudvalg kan være, naar det omsider efter en Aarrækkes Forløb beslutter sig til at lade Visneriet fare og sætte sig ind i Sagerne. Spørgsmaalet bliver saa, om Lovforslagene ere bedre tjente med slig Samvittighedsfuldhed end med Visneriet. Det vil nu Fremtiden vise.

Lovforslaget om **Handelsbøgers Førelse**, som tilstræber en tidssvarende Forbedring af den gjældende Rets forældede og mangelfulde Ordning paa dette Omraade, hvis Ulemper flere Gange have vist sig i Retsanvendelsen, blev tidlig i Samlingen 1887—88 oversendt fra Landsthinget til Folkethinget, hvor det siden har opholdt sig i stille Forvaring.

Om **Statsbanedriftens Ordning** blev der strax ved Rigsdagens Sammentræden i Oktober 1888 forelagt Folkethinget et udførlig motiveret Lovforslag. Det gik i Udvalg, og der var Ingen, der saae mere til det. Naar der spurgtes, om den Sag ogsaa skulde visne, hvilket jo kun vilde føre til, at Regjeringen paa dette Omraade bevarede den administrative Magtfuldkommenhed, som hidtil er bleven Følgen af Folkethingets Evneløshed, saa lød Svaret, at Udvalget ikke kunde gjøre Noget ved Sagen, fordi det gik og ventede paa Oplysninger fra Indenrigsministeriet, som ikke vilde komme. Hermed oplystes Sammenhængen at være en lignende som med Forespørgslerne fra det militære Udvalg, nemlig at man havde formuleret en Hob Spørgsmaal til Indenrigsministeren, hvis Besvarelse krævede Korrespondance med alle mulige Jernbanestationer. Den 19de Januar 1889 saae Indenrigsministeren sig imidlertid i Stand til at sende det nøie og minutiøst granskende Udvalg Svar paa det Væsentligste af, hvad der var spurgt om. Saa delte Udvalget sig i 4 Underudvalg til at lægge Hovederne i Blød og pønske over, om der skulde være Mere at spørge om, eller hvad der ellers kunde være at gjøre, inden man kunde forsvare for sin Samvittighed at fremme Lovforslaget. Med disse fire Underudvalgs Granskninger gik saa Resten af Samlingen. Paa dennes sidste Dag afgav Udvalget ikke en Betænkning, men en „Beretning" om, hvad Underudvalgene havde bestilt. Efter denne Beretning lød der til at være langt tilbage endnu.

Det er umuligt at blive klog paa, hvad den Slags Fixfaxerier skulle gjøre godt for Andet end at stikke Vælgerfolket Blaar i Øinene ved at bibringe det den Forestilling, at dets Repræsentanter maa slide saa umanerlig for Diæterne, naar der skal være Tale om at bringe Regjeringens Forslag i en brugelig Skikkelse. Hvad Venstrerigsdagsmændene kunne bilde deres Vælgere ind, det

vide de sagtens bedst selv, men Ingen, der har blot det svageste Kjendskab til den Art Forhold og til den Maade, hvorpaa der arbeides i Rigsdagen, kan gjøre sig nogen Illusion om, at al den Omstændelighed med at indsamle og „bearbeide" alle mulige Oplysninger fra Øst og Vest skulde være til nogen paavviselig Nytte.

Endvidere har Folkethinget i sidste Samling ligget og syltet Valle med et Par betydningsfulde Forslag om **Universitetets og Kommunitetets Lønningsforhold** og om **polyteknisk Læreanstalts Lønningsforhold**, Forslag, som ikke blot vedrøre Lønningsspørgsmaalet, men i første Række have for Øie en tidssvarende og i flere Retninger stærkt paatrængende Omorganisation og Udvidelse af Lærerforholdene ved Universitetet og den polytekniske Anstalt. Alt i Aarene 1880—83 forelaa der for Folkethinget et lignende Forslag, omfattende begge Anstalter under Et, men Folkethinget lod med Standhaftighed Forslaget visne i Udvalg alle tre Aar til Ende. Det nye Forslag om den polytekniske Anstalt blev forelagt Folkethinget i Februar 1888, og et noget udvidet Forslag blev derefter sammen med Universitetsforslaget fremsat for samme Thing i December, hvorpaa Thinget som sagt igjen lod begge Forslagene visne i Udvalg. Særlig ved Universitetslovens første Behandling midt i December 1888 fandt der ganske vist en særdeles vidtløftig Debat Sted, som strakte sig over hele tre Møder, men den vidnede vissselig ikke om Interesse for det forelagte Forslag og kunde næsten snarere siges at beskjæftige sig med alt Andet end med dette. Den ene Venstretaler efter den anden stod op for at hegle Universitetet igjennem for Obskurantisme og Reaktion. Hr. Berg udbredte sig med vanlig Bombast om Universitetets „falske Statsret", og d'Hrr. Pingel og J. K. Lauridsen tampede med lige stor Uforstand løs paa det juridiske Fakultet, den Første fordi de juridiske Professorer ikke lod Tankens Lys filosofisk ordne og klare Stoffet, men tabte sig i en tør og aandløs Systematik, den Anden fordi Professorernes Bøger vare altfor „filosofiske" og ikke gav sig nok af med den simple Lovexegese. Begge Talere stod endda i den naive Formening, at de vare saa fuldstændig enige. Videre drog d'Hrr. Brandes og Henning Jensen mandig til Felts mod Theologien, og Dr. Brandes meldte sig særlig forarget og krænket ved Straffelovens Bestemmelser om Blasfemi og Gudsbespottelse og fremsatte den vovede Paastand, at man herhjemme ikke kunde tale frit om Religion, i hvilken Henseende han mente at kunne henvise til sin Forbundsfælle Henning Jensens Afskedigelse.

Selv fra Venstres Side blev alt dette Postyr dog fundet for galt, og man havde den uventede, men desto glædeligere Overraskelse at se Hr. N. J. Larsen melde sig til Holmgang baade mod d'Hrr. Pingel og Lauridsen og mod Dr. Brandes, belærende de Førstnævnte om, at deres Angreb paa Jurisprudensen var den rene Taabelighed, og fremhævende overfor den Sidstnævnte, at han mindst af Alle skulde snakke om Religionsforfølgelse. Men hvad

hjalp det? Til en Debat om de reelle Spørgsmaal, som laa for, savnede Venstre i alt for kjendelig Grad baade Evne og Villie, og det eneste Svar, der i Virkeligheden var at give paa den Diskussion, som fandt Sted, nemlig at Folkethinget savnede enhversomhelst Adkomst til at sætte sig til Doms over en Institution som Universitetet, der arbeider med Alvor og Redelighed paa at løse sine Opgaver, og som allerede derved er hævet høit over Folkethingets Horisont, dette Svar undlod baade Ministeriet og Thingets Høiretalere at give. Dette kan af parlamentariske Hensyn være forstaaeligt, men det maa da være tilladt her at fremhæve ligeoverfor de særlig af Doktorerne Pingel og Brandes formulerede Anker mod Universitetet for Aandløshed og Mangel paa Impulser, at er der nogen Forsamling her i Landet, som bærer Aandløshedens og Ideforladthedens Præg, er der nogen Institution, som er bleven til et Vrængebillede af det, den skulde være, er der noget Sted, hvortil Anker som de, der saa freidig fremsattes i Folkethinget, have naturlig Adresse, saa er det netop Folkethinget selv.

Lovforslaget om Veterinær- og Landbohøiskolen, som gaar ud paa en Forøgelse af Lærerkræfterne ved Skolen og en Udvidelse af dens Bygninger, Inventarium og Samlinger, er af principiel Betydning for vort Agerbrug. Forslagets Vigtighed er ogsaa fuldt ud anerkjendt fra Folkethingets Side, og Visnepolitiken er ikke her bragt i Anvendelse. At forhandle Forslaget rent saglig, uden politiske Kruseduller og Bagtanker, oversteg dog det Maal af Resignation, Thinget fandt at kunne paalægge sig selv. Samtidig med, at man opgav Visnetaktikken, søgte man Erstatning i en anden Taktik, som Folkethinget ogsaa jævnlig ynder at bringe til Anvendelse, og som praktisk i Reglen fører til samme Maal som hin, nemlig Sammenkoblingstaktikken.

Landbohøiskoleloven er forberedt af en Kommission, til hvis Nedsættelse der af begge Thing blev bevilget en Sum i Samlingen 1886—87. Kommissionen, der nedsattes i Sommeren 1887, endte under General Thomsens indsigtsfulde og dygtige Ledelse hurtig sine Arbeider, og i Januar 1888 blev der forelagt Folkethinget et Lovforslag om Tillæg til Loven af 8de Marts 1856 om Landbohøiskolen. Forslaget blev ikke behandlet til Ende fra Folkethingets Side, men der fremkom en Betænkning, hvori blandt Andet udtaltes Ønsket om, at der samtidig med Høiskolens Omorganisation kunde blive indført et Statstilsyn med og gives Statsunderstøttelse til de forskjellige private Landbrugsskoler. Da Lovforslaget atter i Oktober 1888 forelagdes Folkethinget, var denne Henstilling tagen til Følge, idet der til Loven var føiet en ny Paragraf, som bestemte, at under Landbohøiskolens Direktør skulde henlægges Tilsynet med den Undervisning i Landbrug, der udenfor Høiskolen meddeles i særlige, dertil bestemte og af Staten understøttede Fagskoler, og at der til Fremme af saadan Undervisning kunde af Statskassen anvendes indtil 40,000 Kr. aarlig. Folkethinget foretog nu nogle Afknapninger i den foreslaaede Forøgelse af Høiskolens Lærerkræfter og lavede Paragrafen om Landbrugs-

skoler helt om, saaledes at der gaves faste Regler for, hvor stort Tilskud hver Skole kunde faae; Maximum for Tilskudene forhøiedes til 60,000 Kr., og fremdeles indsattes en ny Bestemmelse om, at der til trængende Elever paa saadanne Skoler skulde ydes indtil 100,000 Kr. aarlig i Understøttelse. Alt dette fik nu endda at være, men i Tilgift indsattes der yderligere en ny Paragraf, som gik ud paa, at ogsaa Folkehøiskolerne skulde have det samme, af Ministerens og Tilsynets Skjøn uafhængige Tilskud som Landbrugsskolerne (nemlig et fast Aarsbidrag af 300 Kr. for hver Skole, 10 Kr. for hver Aarselev og 1/3 af Skolens Udgifter i det sidst forløbne Aar til Lærerlønning og Forsyning med Undervisningsmidler). Hvad disse Bestemmelser, der tilsigtede at give oprørske Riffelhøiskoler en for alle Eventualiteter tryg og uangribelig Stilling, havde at gjøre i en Lov om Landbohøiskolens Udvidelse, er vanskeligt at forstaa. Da Landsthinget den 23de Marts, otte Dage før Samlingens Slutning, fik Loven oversendt i denne Skikkelse, kunde Thinget selvfølgelig ikke finde sig i dette Forsøg paa at gjennemtrumfe en Afgjørelse af det staaende politiske Stridsspørgsmaal om Folkehøiskolernes Stilling. Der blev fra Landsthingets Side i den korte Frist, der var levnet Thinget, gjort Forsøg paa gjennem private Forhandlinger at naae til en Forstaaelse med Folkethinget, men disse Forhandlinger blev resultatløse, og Landsthinget maatte da for denne Gang opgive at faae Loven fremmet. Nu render Jens Busk om og fortæller paa Venstremøder, naar han kan komme afsted med det, at Grunden til, at Landsthinget lod Landbohøiskolen „visne", var den, at Professorerne i Universitetet vare fornærmede over, at Lærerne ved Landbohøiskolen efter den nye Lov ogsaa skulde kaldes Professorer, en Krønike, som savner ethvert Spor af faktisk Grundlag.

Det var ligeledes en af Folkethinget iværksat Sammenkobling, som i Foraaret 1859 beredte Meterlovens Fald. Alt i Samlingen 1876—77 forelagdes der Rigsdagen et Lovforslag om Indførelse af det metriske System. Forslaget vedtoges i Landsthinget, men strandede i Folkethinget, hvor man rent ud erklærede, at det for sin Intelligens og Fremskredenhed ellers saa høit lovpriste Vælgerfolk ikke vilde være i Stand til at finde ud af Metersystemets Finesser. Nu have Forholdene forandret sig, Flertallet af Venstre er blevet metervenligt, og ifjor Sommer blev det endogsaa i flere Venstreblade fremstillet som et Exempel paa Ministeriet Estrups Bagstræveri, at vi ikke forlængst havde faaet Metersystemet indført*). Folkethinget vedtog da ogsaa Loven, men

---

*) Omslaget var dog ikke fuldstændigt. Ogsaa nu ligesom forrige Gang fandt Metersystemet afgjorte Modstandere indenfor Venstres Række, saaledes navnlig Landsthingsmand Thomas Nielsen. Da det saa ud til, at det denne Gang ikke vilde gaa saa glat at lægge Forslaget Sten i Veien i Rigsdagen, tog Hr. Nielsen sig for at lave Stemning imod det ude i Befolkningen.

kunde dog ikke negte sig Fornøielsen af dens Forklubring, idet den paa Forslag af Berg forsynedes med et lille Tilhæng, hvorefter den først skulde træde i Kraft, naar der var udkommet en anden Lov om Justering af de nye Maal- og Veieredskaber. En saadan Bestemmelse i en Lov er til alle Tider en Uting, idet en enkelt Faktor, om den siden maatte komme paa saadanne Tanker, faar det i sin Magt at gjøre den endelig vedtagne og stadfæstede Lov ganske virkningsløs ved at negte sin Medvirken til Supplementslovens Fremme. I dette Tilfælde var der saa meget mindre Anledning til at give Loven en saadan Klods om Benet, som Meterloven tidligst skulde træde i Kraft om tre Aar, og der altsaa vilde være mere end Tid nok til at forhandle om en Justeringslov. Landsthinget vilde da heller ikke tage Loven med dette Tilhæng, men stemte det ud, og herpaa strandede Loven.

Den 28de Marts 1889 fremsatte Finantsministeren i Folkethinget et Lovforslag om Tillægsbevilling for Finansaaret 1889—90, som gik ud paa en Bevilling af 300,000 Kr. som første Bidrag af en samlet Bevilling paa ikke over en Million Kroner til **Opførelse af en Frilagerbygning paa Kjøbenhavns Toldbod.** Ved Loven af 23de Marts 1888 var det vedtaget, at et saadant Frilager skulde anlægges, og i Henhold til Loven var der anvendt 1/4 Million Kroner til Indkjøb i dette Øiemed af nogle Eiendomme ved Toldboden. Fremdeles havde der været afholdt Konkurrence angaaende Udarbeidelsen af Planer for Frilageret,

---

Det har jo til alle Tider været en slagen Venstrevei at lade Valgkredsene belære deres Repræsentanter om, hvad Standpunkt de havde at indtage. Hr. Nielsens antimetriske Virksomhed fortjener derhos særlig at fremdrages af den Grund, at den afgiver et Pragtexempel paa, hvilke Midler Venstres Agitation tager til Takke med, og hvad man tror at kunne binde det oplyste Vælgerfolk paa Ærmet. Hr Nielsen korresponderede under sit bekjendte Mærke X til sit Folkeblad i Veile, at fra det Tidspunkt, da Metersystemets Benyttelse efter Lovforslaget skulde være obligatorisk, nemlig senest 6 Aar efter Lovens Ikrafttræden, „vil det være en Forbrydelse, naar en Pige forlanger en Alen Baand i en Butik, en Mand en Pot Brændevin og en Kone et Pund Kaffe. Straffen derfor er fra 10—100 Kr."

Den Besked skulde nok jage „Veile Amts Folkeblads" Læsere en ordentlig Skræk i Blodet for at komme under Meterlovens Herredømme. Men selvfølgelig indeholdt Lovforslaget ikke en Tøddel, der kunde berettige Hr. Nielsen til at fremsætte sligt Nonsens. Forslagets § 7 bestemte, at fra det ovennævnte Tidspunkt blev i Handel og Vandel „metrisk Maal og Vægt udelukkende at anvende", og i § 10 var der fastsat Straf for Overtrædelse af § 7, altsaa for i Handel og Vandel at anvende andre Maal og Veieredskaber end de tilladte.

Planerne havde været offentlig udstillede og under sagkyndig Veiledning forklarede for Finantsudvalgets og Toldudvalgets Medlemmer, og endelig var en af de prisbelønnede Planer, der særlig udmærkede sig i arkitektonisk Henseende, men lod Noget tilbage at ønske i Henseende til det mere tekniske Arrangement, bleven underkastet en Bearbeidelse, hvorved den var bleven særdeles tilfredsstillende i begge Retninger. Saasnart denne Bearbeidelse var tilendebragt, gjorde Finantsministeren baade Folkethingets og Landsthingets Finantsudvalg bekjendt med den. Begge Udvalg syntes godt om Planen, og da Trangen til et nyt Frilager er meget stærk, indbragte Ministeren strax sit Lovforslag. Efter Sagens Forhistorie og grundige Forberedelse vilde det have været en simpel og ligefrem Ting at gjøre denne Lov færdig i de faa Dage, der stod tilbage af Samlingen; det gjentager sig jo ved hver Sessions Slutning, at begge Tingene i flyvende Fart, hyppig endogsaa under Byger af Ændringsforslag, expedere langt omfangsrigere og langt mindre overveiede Sager end denne. Der kom imidlertid en Mand med en Slæde i Veien, og denne Mand var Hr. Harald Holm. Han var Medlem af Folkethingets Toldudvalg, men ikke, saaledes som flere andre af dette Udvalgs Medlemmer, tillige af Finantsudvalget, og han blev nu fornærmet over, at han ikke havde faaet Planer og Tegninger officielt forevifte i førstnævnte Udvalg. Og at benytte sig af den Adgang, han som ethvert andet Medlem af Folkethinget havde til at gaa hen og se paa de i Thinget ved Lovforslagets Fremsættelse fremlagte Planer, det var under Hr. Holms Værdighed. Saa lod han sin Svigerfader, Folkethingets Formand, trænere Sagen ved først at ansætte første Behandling to Dage efter Fremsættelsen, nemlig Lørdag den 30te Marts, og da saa Hr. Tauber havde erklæret, at nu kunde Forslaget, som han for sit eget Vedkommende fandt godt og tilstrækkelig oplyst, kun vanskeligt gjøres færdigt, foreslog Hr. Holm Loven henvist til Toldudvalget. Til Trods for alle Høires Forestillinger vedtog Venstre Henvisningen, og med et smørret Smil pakkede Hr. Holm saa den Sag sammen til Forvaring indtil Videre*). Saaledes gaar det, naar en Minister ikke er opmærksom paa Nødvendigheden af, at der antichambreres aparte for Folkethingsformandens Svigersøn.

Og dette tildrog sig netop paa det Tidspunkt, da Folkethinget havde skrevet de saakaldte „økonomiske Reformers" Politik paa sin Fane. I de økonomiske Reformer skulde det tidligere vedtagne og af Kjøbenhavns Handelsstand saa stærkt ønskede Frilager synes at være et selvfølgeligt Led, men Venstre mente det anderledes. Samtidig med, at man uden mindste Plan eller Overslag vilde

---

*) Efter hvad der sagdes, var Beslutningen om Forslagets Begravelse i Udvalg forøvrigt i Venstres Partimøde bleven vedtagen med kun een Stemmes Flertal.

spendere 2 Millioner Kroner paa en Dampskibslinie fra Esbjerg til England, samtidig med, at man vilde lade Millioner i Snesevis rulle til Dampfærger og faste Broer og andet Mere paa Gjedserruten og til en med vore egne Baner konkurrerende ny Fehmernlinie, samtidig med, at man vilde bevare et jydsk Nattog, som vilde koste Statskassen en halv Million aarlig, samtidig hermed erklærede man at savne tilstrækkelige Oplysninger til at bevilge en Million Kroner til et Frilager, som i Virkeligheden forelaa fuldstændig uddebatteret og belyst fra alle Ender og Kanter, og med Hensyn til hvilket det derhos — i glædelig Modsætning til den allerstørste Del af de Projekter, som bære den økonomiske Reformpolitiks Mærke — var aldeles givet, at Staten vilde faa fuld Rente af sine Penge.

Det vigtige Lovforslag om **Frederiks Hospitals Flytning** blev heller ikke gjort færdigt af Folkethingets Udvalg. Spørgsmaalet har længe staaet paa Dagsordenen, fordi Hospitalet i sin nuværende Skikkelse er ganske ude af Stand til at fyldestgjøre de lægevidenskabelige Krav. Som Byggeplads for et nyt Hospital var udset et Terræn paa Nørrefælled, og de Vanskeligheder, som reiste sig fra, at Militæretaten ikke uden Vederlag kunde opgive sin Brugsret over Fælleden, var det efter lange Forhandlinger lykkedes at komme ud over ved en mellem Kultusministeriet, Krigsministeriet og Kjøbenhavns Magistrat afsluttet Kontrakt om Mageskifte af forskjellige Arealer og Bygninger, der gjorde det muligt at skaffe Militæretaten en ny Øvelsesplads og Kaserner i nogenlunde indbyrdes Nærhed. Denne Omstændighed, at det forelagte Lovforslag berørte Kasernespørgsmaalet og saaledes paa en Maade fik en militær Karakter, var tilstrækkelig til at lægge det Hindringer i Veien. Fra Venstres Side blev det uforbeholdent erklæret, at man ikke agtede at interessere sig for nye Kaserner til Krigsministeren. I det nedsatte Udvalg blev det af Høire erkjendt, at den hele omfattende Sag mulig kunde gjøres til Gjenstand for yderligere Overveielser, inden man skred til en endelig Afgjørelse, og under særligt Hensyn til, at nogle af de lægevidenskabelige Autoriteter kun delvis fandt sig tilfredsstillede ved den til det nye Hospital udsete Plads, hvis Anvendelse til det tilsigtede Formaal forøvrigt ogsaa fra andre Synspunkter turde være særdeles angribelig, indstillede Udvalgets Høiremedlemmer derfor, at Regjeringen skulde opfordres til at nedsætte en Kommission til Spørgsmaalets videre Prøvelse. Venstre vilde imidlertid ikke være med hertil, medmindre Indstillingen kom til at gaa ud paa en „parlamentarisk Kommission", og dertil fandt Høire ingen Anledning, da en Regjeringskommission fuldt saa godt kunde gjøre Arbeidet, og Konseilspræsidenten tidligere havde modsat sig Nedsættelsen af parlamentariske Kommissioner, hvorfor et Forslag herom vilde være ørkesløst.

I Samlingen 1887—88 blev der til Regjering og Rigsdag indgivet en Adresse om Sædelighedssagen med omtrent 150,000 Underskrifter. I denne Adresse, hvis Hovedformaal forøvrigt var

at tage Ordet for Afskaffelse af den lovordnede Prostitution, hed det bl. A.: „Med en Dristighed, der røber, at Usædeligheden hverken frygter Myndighedernes Tilsyn eller den offentlige Menings Dom, tager den Litteraturen, Pressen og den billedlige Fremstilling i sin Tjeneste." I Adressens Slutning fortsattes derefter saaledes: „Vi tillade os i al Ærbødighed at henvende os til den høie Regjering og Rigsdag med følgende indtrængende Begjæring, — — — — at hvis det skulde vise sig, at den bestaaende Lovgivning ikke er tilstrækkelig til at forebygge usædelige Skrifters og Billeders Udgivelse og Udbredelse, den stedfindende Mangel da maatte blive afhjulpen." Denne Adresse blev efter enstemmig Indstilling af Folkethingets Udvalg for Andragender enstemmig af Thinget henvist til Justitsministeren i Mødet den 27de Marts 1888. I Henhold til denne Opfordring fremsatte Ministeren i Oktober s. A. i Landsthinget et Lovforslag om en **forandret Affattelse af Straffelovens §§ 184 og 185.** Forslaget gik med Hensyn til § 184 dels ud paa at udvide Straffebestemmelsen for dem, der offentliggjøre utugtige Skrifter, til ogsaa at omfatte dem, der falholde, sælge, uddele eller paa anden Maade udbrede saadanne, dels paa jevnsides med Skrift at stille „Tale, offentlig eller for en større Kreds", dels paa en nærmere Bestemmelse af Forbrydelsen end den, der er givet i Straffelovens noget almindelige Udtryk „utugtigt Skrift", dels endelig paa en Skærpelse af Straffen, saaledes at navnlig Bødestraf udelukkedes. Med Hensyn til § 185 tilsigtede Forslaget væsentlig kun en Tydeliggjørelse af Straffelovens Forskrift. Forslaget fandt i det Hele en gunstig Modtagelse hos Landsthinget — fraregnet en besynderlig, men forøvrigt for en væsentlig Del paa Misforstaaelser begrundet Opposition fra Oberstloitnant Bloms Side, der endogsaa forledte denne Taler til at bevæge sig i Kategorier som „Censurens Gjenindførelse" — og blev med et Par mindre væsentlige Ændringer oversendt til Folkethinget i Begyndelsen af December. Her fik Piben en anden Lyd. To Dage tilende opførte d'Hrr. Brandes og Hørup en vild Krigsdans om Lovforslaget, i hvilket de saae et fult og farligt Anslag imod den „moderne Litteratur" og den i „Politikens" Stil redigerede Presse. Hr. Hørup aflagde endog den Bekjendelse, at han ikke kunde forstaa, hvad der mentes med „Usædelighed i Kjønsforholdet". Begge to vilde de have Forslaget aflivet strax uden Pardon. De øvrige Venstretalere viste sig kjendelig mindre generede af den onde Samvittigheds Byrde og tog som Følge deraf mindre febrilsk paa Sagen, men Ingen af dem lagde for Dagen nogen egentlig Tilbøielighed til at tage alvorlig fat paa Opgaven. Om end netop i de Dage — og for den Sags Skyld ogsaa baade før og senere — Danskere og Europæere af et godt Hjerte smurte løs paa hinanden, saa det klaskede efter, saa blev det dog stadig kun til Batailler i Munden og med Pennen, og det var alligevel en egen Sag, som man skulde betænke sig vel paa, definitivt at skille sig ud fra hinanden i et reelt Spørgsmaal af nogen Rækkevidde. Da endelig Diskussionen var udtømt og man

stod overfor Valget mellem Europæernes Forkastelse eller Danskernes Udvalg, gav Hr. Berg vistnok et korrekt Udtryk for Situationen, saaledes som den forelaa for Venstre, ved den Erklæring, at han ønskede at vide, om Striden angik Andet end det Spørgsmaal, hvilken Begravelse man skulde give dette „dødsdømte" Lovforslag. For sit Vedkommende — sluttede Hr. Berg — vilde han stemme for Udvalg, medmindre Nogen stod op og erklærede, at det var Meningen, at Udvalget skulde fremme Sagen. Der stod Ingen op og afgav en saadan Erklæring, og paa de angivne Præmisser stemte Hr. Berg da for Udvalg sammen med ⅔ af det tilstedeværende Venstreflertal, medens den resterende Trediedel fulgte Hørup og Brandes. I Udvalget blev saa Sagen liggende i halvfjerde Maaned, indtil der ved Samlingens Slutning fremkom en „Beretning" fra Udvalgets Formand, der oplyste, at Udvalgsflertallet ikke vilde vide Noget af de væsentligste Dele af Forslagets Indhold, men at nogle af Udvalgets Medlemmer muligvis engang i Fremtiden kunde enes om at gjøre lidt i Retning af fremmede utugtige Skrifters og Billeders Undertrykkelse. Foreløbig var man den 16de Marts ikke kommen videre end til at begynde at examinere Justitsministeriet om, med hvilken Lovhjemmel Politiet havde konfiskeret en Samling utugtige Billeder, som Udvalget havde faaet til Gjennemsyn, og om der var fundet lignende Sager andensteds.

Sagførerlovforslaget, som gik ud paa at afhjælpe de almindelig anerkjendte Mangler i den nu bestaaende Ordning dels ved at skjærpe Betingelserne for at blive Sagfører (fuldstændig juridisk Examen i alle Tilfælde, Forlængelse af Forberedelsestiden fra 3 til 5 Aar m. m.), dels ved at paabyde tvungen Indførelse af Sagførerkredse og Sagførerraad, blev ligeledes i forrige Rigsdagssamling hurtig oversendt fra Landsthinget til Folkethinget, men fandt her ikke nogen gunstigere Modtagelse end Sædelighedsforslaget. Hr. J. K. Lauridsen erklærede, at Venstre ikke skulde have Noget at gjøre med en Lov, der vilde vanskeliggjøre det for „Bondestudenter" og andre ubemidlede Folks Børn at blive Sagførere. Dermed var Venstres Bidrag til en Reform af Sagførerordningens Misligheder udtømt. Da Forslaget sendtes i Udvalg, var der Ingen, som gjorde sig Illusioner om, at man skulde se det vende tilbage derfra, og man har heller ikke hørt det Mindste fra Udvalget.

Endnu var der, som den ovenfor givne Oversigt over Samlingernes Udbytte viser, baade i den sidste og i de tidligere Samlinger adskillige Sager, som Folkethinget begravede i Udvalg, tildels uden nogen tænkelig Grund udover den, at man ikke kunde bekvemme sig til at gjøre dem færdige; men vi skulle standse her. Det Foregaaende maa være tilstrækkeligt til at vise, at om end den rene Visnepolitik forlængst er opgiven, lader Folkethingets Arbeidsvillie og maaske især dets Arbeidsevne endnu stadig overordentlig Meget tilbage at ønske.

Hvad Arbeidsdygtighed angaar, befinder Venstreflertallet sig gjennemgaaende paa et særdeles lavt Niveau, og Arbeidet koncentreres derfor i Virkeligheden paa nogle faa, stærkt optagne Føreres Hænder. Men selv om Arbeidsevnen var større og lige saa Forhandlingsvilligheden, der endnu tidt selv paa neutrale Omraader kan være paafaldende kjølig, var man endda ikke hermed hjulpen. Der klæber ved Venstre i Folkethinget fra Visnepolitikens Tid en hel Række Uvaner, som Partiet haardnakket vægrer sig ved at lægge af, men som hver for sig afgive slemme Hæmsko for Forhandlingen.

Forst den over alle Grænser gaaende Snakkesalighed, som i stedse stigende Grad har bemægtiget sig Folkethinget, og som mærkværdigvis i Virkeligheden giver desto færre Bidrag til Sagernes Drøftelse og Oplysning, jo mere den breder sig. Hr. Berg er her ubestridelig Mesteren; hvad han kan præstere — og ikke forsømmer nogensomhelst Leilighed til at præstere — af tankefomt Præk, overgaar al Beskrivelse. Ingen, der giver sig af med dansk Politik, bør forsømme at slaa op i en Rigsdagstidende og gjennemlæse et Par af Bergs Taler. Man vil finde dem i Snesevis og almindeligvis af en halv Snes Spalters Dimensioner, og man vil, naar man har gjort sig bekjendt med et Par Stykker af Arten, korse sig over, hvad for en Sandørken af haabløs Kjedsommelighed og ørkesløst Dræveri dansk Politik er bleven til under Hr. Bergs Behandling. Men der er forøvrigt ogsaa andre Talere, som ikke give Berg stort efter, og som ligesom han kunne snakke Rigsdagstidenden fuld i Spaltevis uden at give det fjerneste reelle Bidrag til Drøftelsen af, hvad der ligger for.

Saa er der den omstændelige Udvalgsbehandling, som nu i Folkethinget saa godt som er bleven en fast Regel for alle Lovforslag. Det er jo en offentlig Hemmelighed, at de fleste Udvalg nu som før gaa og klatte Tiden væk, om ikke af anden Grund, saa af den, at de Medlemmer, der skulde trække Læsset, have saa mange andre Ting for. Tager Udvalget omsider fat, saa er der de endeløse Korrespondancer med Ministerierne, som i Reglen ikke gjøre godt for Andet end at slaa Tiden ihjel, indtil man maaske i de sidste Dage før Samlingens Slutning i Huj og Hast sætter en Betænkning sammen, som ligesaa godt kunde være lavet 4—5 Maaneder tidligere, og som i mangfoldige Tilfælde akkurat lige saa vel helt kunde have været sparet.

Den Skrupuløsitet, som saaledes udvises overfor Regjeringens Lovforslag, gjentager sig ogsaa med Hensyn til de Sager, Folkethinget modtager fra Landsthinget. Hver Gang en Lov kommer fra sidstnævnte Thing, skal Folkethinget altid, selv om den hist er bleven nok saa solidt og omhyggelig behandlet, lave lidt eller meget om paa den, „sætte sit Stempel paa den", som det kaldes, inden den omsider maa udleveres Ministrene til videre Foranstaltning. Og jævnsides med denne Uvillighed til at slaa sig til Taals med det Arbeide, Landsthinget har gjort, gaar fra Folkethingets Side i stigende Grad Forlangendet om, at Landsthinget saa godt som

ubeset skal expedere de Sager, dets venlige Kollega i Samlingens sidste Dage med rund Haand pleier at kaste det i Hovedet. Siger Landsthinget paa et eller andet Punkt Stop til denne Arbeidsmaade, saa er der heri strax et taknemmeligt Agitationsstof for Sommerens Kampagner.

Lad os saa endelig til Slutning — ikke just fordi Synderegistret ikke kunde fortsættes, men fordi Alt skal have en Ende — nævne de private Lovforslag, som Folkethinget i saa rigt Maal spilder, om maaske ikke Kræfter, saa i alt Fald Tid paa. De ni Tiendedele af disse Produkter af folkethingsmandigt Privat-Initiativ ere ganske ude af Stand til at tjene til Grundlag for en Reform af det Forhold, de omhandle; i mange Tilfælde er Titelen det Eneste af hele Forslaget, der kan bruges, og maaske knap den. Men Hr. Høgsbro lader med Upartiskhed Alting komme til 1ste Behandling efter sin Tur, og saa viser det sig naturligvis, at jo ubrugeligere et privat Lovforslag er, desto mere Tid behøves der til at gjøre Forslagsstilleren og hans Venner dette begribeligt. Den Tid, der i Thinget og i Udvalget anvendes paa saadanne mislykkede og uigjennemførlige Privatprojekter, den tages imidlertid direkte fra det Arbeide, som kunde bære Frugt, og fra de Lovforslag, som kunde og burde have været gjennemførte. I samme Grad som Folkethinget lader det private Initiativ brede sig over Opgaver, det dog viser sig ganske ude af Stand til at magte, i samme Grad svækkes Tilliden til Vederhæftigheden og Tilforladeligheden af den stadig med saa stor Salvelse i Munden førte „saglige Reformforhandling".

I Rigsdagssamlingen 1889—90 var der indtil Begyndelsen af November Maaned af Regjeringen forelagt Folkethinget i Alt 28 Lovforslag, Landsthinget 18, hvoraf dog den største Del var Gjengangere, dels fra forrige Rigsdagssamling, dels fra tidligere Aar.

Der er for Øieblikket ikke Anledning til at gaa ind paa Enkelthederne i de fleste af de nye saa lidt som i de ældre Forslag. Kun de fem betydningsfulde Forslag, der ere Udtryk for Regjeringens sociale og økonomiske Program, skulle vi søge at belyse i deres Hovedtræk.

Lovforslaget om **anerkjendte Sygekasser** blev i Aar forelagt i en Skikkelse, der havde taget et ganske væsentligt Hensyn til den af Landsthingsudvalget i Marts d. A. afgivne Betænkning. Af Udvalgets ca. 50 Ændringsforslag vare omtrent 32 optagne i Lovforslaget. Dette gaar ud paa, at gjensidige Sygekasser for Arbeidere, Husmænd, ubemidlede Haandværkere og Næringsdrivende, lavt lønnede Bestillingsmænd og andre med de Nævnte i økonomisk Henseende ligestillede Mænd og Kvinder ved at underkaste sig Lovens Forskrifter og Tilsyn af en under Indenrigsministeriet

ansat Sygekassеinspektør kunne erhverve Statens Anerkjendelse og dermed følgende Ret til Tilskud af det Offentlige. Dette Tilskud var i det oprindelige Forslag sat til Halvdelen af hver enkelt Sygekasses samlede Medlemsbidrag i det paagjældende Aar, men efter Udvalgets Indstilling er dette nu forandret saaledes, at Tilskudet beregnes dels med en Fjerdedel af Medlemsbidraget, dels efter 1½ Kr. pr. Medlem efter Gjennemsnittet af Kassens Medlemsantal ved hver Maaneds Begyndelse. Ifjor var det foreslaaet, at disse Tilskud i de første 2 Aar skulde paahvile Statskassen og derefter sukcessivt gaa over paa de kommunale Kasser. I Aar gaar Lovforslaget derimod under Hensyn til den Kommunerne tiltænkte Indtægt af den nye Øl- og Brændevinsskat ud paa, at Tilskudene strax med det fulde Beløb skulle udredes af By- og Landkommunerne. Eventuelt kan der dog i Stedet for disse Pengetilskud helt eller delvis træde Hospitalshjælp og andre lignende Ydelser fra Kommunernes Side. Videre hjemler Lovforslaget Sygekassеmedlemmer paa Landet, som ikke holde Heste og Vogn, Ret til Kjørsel i Sygetilfælde paa Kommunens Bekostning, gratis for en Veilængde af 1½ Mil frem og lige saa langt tilbage og derudover efter en af Amtsraadet fastsat Taxt.

Et væsentligt Tvistepunkt var ifjor Spørgsmaalet om Minimumsgrændsen for en anerkjendt Sygekasses Medlemstal. Lovforslaget havde sat Grænsen til 50 Medlemmer, hvortil Udvalgets Flertal sluttede sig, medens Venstre vilde nøies med 30 Medlemmer. I Aar fastholder Forslaget vel som Regel, at en Sygekasse skal have mindst 50 Medlemmer for at kunne anerkjendes, men tilføier dog, at under særlige Omstændigheder kan Anerkjendelse meddeles Kasser med et mindre Medlemsantal, ikke under 30.

Ved Fremsættelsen af Lovforslaget om **Arbeidernes Sikring mod Følgerne af Ulykkestilfælde under Arbeidet** var der ligeledes taget et betydeligt Hensyn til Landsthingsudvalgets Betænkning fra i Foraaret. Forslaget omfatter Enhver, der har lønnet Arbeide hos en Arbeidsgiver i 1) Landbrug, Havebrug og Skovbrug af enhver Art, 2) industrielle Virksomheder samt Haandværker, der medføre særlig Fare, Losning og Ladning af Skibe og andre lignende Arbeider og 3) Søfart samt Fiskeri med danske Fartøier. Naar Arbeidere af de nævnte Arter komme til Skade under Arbeidet, tilsiger Forslaget dem en Understøttelse af indtil ⅔ af den gjennemsnitlige daglige Arbeidsfortjeneste. Understøttelsen begynder først fra det Tidspunkt, da Sygekasseunderstøttelsen ophører (d. e. efter Forløbet af 26 Uger), saaledes at ogsaa de Arbeidere, der ikke ere Medlemmer af en anerkjendt Sygekasse, ikke kunne oppebære Ulykkesunderstøttelse i de første 26 Uger; den ydes, saalænge den ved Ulykkestilfældet bevirkede Indskrænkning i Arbeidsevnen varer. Døer Arbeideren ved eller som Følge af Ulykkestilfældet, udbetales der Begravelseshjælp samt fra Dødsdagen en Understøttelse til hans Enke, indtil hun gifter sig igjen, af 14 pCt. af Arbeidsfortjenesten og til hvert af hans efterladte Børn indtil deres 15de Aar 7 pCt. af Arbeidsfortjenesten, dog ikke over 35

pCt. i det Hele. Understøttelserne bæres af Arbeidsgiverne. Der oprettes en Statsanstalt under Indenrigsministeriet, som udbetaler Beløbene og hvert Aar opgjør, hvor meget de udbetalte Understøttelser have udgjort for hver af de tre ovenfor nævnte Klasser af Virksomheder. I den første Klasse, Landbrug m. m., lignes det hvert Aar udbetalte Beløb paa Hartkornet, i de to andre Klasser, Industri m. m. og Søfart samt Fiskeri, paa samtlige de vedkommende Arbeidsgivere i Forhold til Størrelsen af den udbetalte Arbeidsløn samt for Industriens og de andre herunder faldende Arbeiders Vedkommende tillige i Forhold til Virksomhedens Farlighed efter en af Indenrigsministeren foretagen Klassifikation. Arbeidsgiverne skulle i de første 11 Aar foruden Understøttelsesomkostningerne indbetale til et Fond, i det første Aar 300 pCt. af Understøttelserne, i det andet 200, i det tredie 150, i det fjerde 100, i det femte 80, i det sjette 60 og derefter hvert Aar 10 pCt. mindre. Arbeidere ved Statsinstitutioner erholde Understøttelse af Statskassen i Overensstemmelse med Lovens Forskrifter, forsaavidt de ikke oppebære Pension eller anden offentlig Understøttelse.

Et Hoved-Dissentspunkt er, at flere af Landsthingsudvalgets Høiremedlemmer ogsaa her ønske at opretholde Principet Hjælp til Selvhjælp og i Overensstemmelse hermed foreslaa at indskrænke Ulykkesunderstøttelsen til saadanne Arbeidere, der ere i en anerkjendt Sygekasse. Indenrigsministeren gjør herimod gjældende, for det Første, at saa maa man paa alle Steder skaffe Arbeiderne Sygekasser at indtræde i, og dernæst, at naar de Arbeidere, der ikke ere i en Sygekasse, ingen Hjælp skulle have, maa fornuftigvis deres Arbeidsgiver ogsaa blive fri for at betale. Herved bliver altsaa Arbeidsgiveren interesseret i, at hans Folk ikke ere i en Sygekasse.

Fra flere Sider er udtalt Ønske om at kunne udstrække Loven til Personer, der uden at arbeide for en Arbeidsgiver i Virkeligheden staa paa lige Trin med de Klasser af Arbeidere, som Forslaget omfatter, saaledes f. Ex. Husmænd, Fiskere, der fiske for egen Regning, o. A. Indenrigsministeren har erklæret at kunne tiltræde Forslag om Lovens Udvidelse til Personer, der dels arbeide for Andre, dels for sig selv (Husmænd), eller som arbeide i Fællig (Baadlag).

I en vis Forbindelse med de to ovennævnte Forslag staar Lovforslaget om det offentlige Fattigvæsen, som af Indenrigsministeren i Oktober d. A. blev fremsat i Folkethinget. Der har om dette Forhold gjentagne Gange i Begyndelsen af Halvfjerdserne været forelagt Rigsdagen Lovforslag paa Grundlag af en i 1869 nedsat Kommissions Betænkning, men Sagen blev den Gang ikke fremmet. Nu er den tagen op paany, efter at det i de senere Aar gjennem Indbringelsen af private Forslag har vist sig, at man erkjendte Ønskeligheden af en ny Lovgivning paa dette Omraade.

Det nye, særdeles omhyggelig affattede Forslag har bearbeidet det hele Spørgsmaal fra Grunden af. Det tilsigter for det Første at give en Kodifikation af den nugjældende, ualmindelig spredte og lidet overskuelige Fattiglovgivning. Ved Siden heraf indeholder Forslaget paa væsentlige Punkter nye Bestemmelser, der gaa ud paa at afhjælpe Mangler i det Bestaaende og at simplificere de nu i mange Henseender indviklede Regler. Særlig kan fremhæves de i Forslagets 3die Kapitel indeholdte Forskrifter om Forsørgelsesmaaden og forskjellige andre beslægtede Bestemmelser i Loven, der indskærpe saadanne humane Grundsætninger, som mange Sogneraad hidtil i alt for høi Grad have været tilbøielige til at sætte sig ud over. Størst Paaagtning fortjener dog 7de Kapitel, der giver helt nye Forskrifter om Alderdomsforsørgelse og Sygehjælp, som ikke skal have Karakter af Fattighjælp og medføre de til denne knyttede Retsvirkninger.

Alderdomsforsørgelse skal tilkomme Personer over 60 Aar, der ikke ved Dom ere fundne skyldige i vanærende Handlinger og ikke tidligere have nydt Fattighjælp, saafremt de enten i de sidste 10 Aar have været Medlemmer af en anerkjendt Sygekasse eller paa anden efter Kommunalbestyrelsens Skjøn virksom Maade søgt at sikkre sig imod at falde Fattigvæsenet til Byrde. Hvad angaar den ovennævnte extraordinære Sygehjælp, fastsætter Lovforslaget, at naar Personer, der have oppebaaret Hjælp af en anerkjendt Sygekasse uden ved Siden heraf at modtage Fattigunderstøttelse, fremdeles efter denne Hjælps Ophør ere trængende til Understøttelse paa Grund af Sygdom eller svækket Erhvervsevne, skal den Hjælp, der af det Offentlige ydes dem, ikke betragtes som Fattighjælp, forsaavidt og saalænge den ikke i Varighed og Omfang skjønnes at overstige den af Sygekassen ydede Understøttelse. Disse to Arter af særlig Alderdomshjælp og Sygehjælp kunne efter Omstændighederne bestaa i den Trængendes Anbringelse i Asyler, Hospitaler eller lignende Anstalter, men ikke paa Fattiggaarde. Hjælpen udredes af Opholdskommunen, men denne faar de tre Fjerdedele af Bekostningen refunderet, saafremt den ikke er Vedkommendes Forsørgelseskommune.

Lovforslaget blev i Folkethinget modtaget med megen Anerkjendelse, ikke blot fra Høires, men ogsaa fra Venstres Side. Fra sidstnævnte Kant, særlig af Hr. Neergaard, blev der dog med temmelig stor Bestemthed slaaet paa, at Venstre ikke vilde fremme denne Sag uden at sætte den i Forbindelse med vidtgaaende Krav om tvungen Eftergivelse af Fattighjælp efter visse Aars Forløb og om, at modtagen Sygehjælp af det Offentlige overhovedet ikke skal medføre de sædvanlige Fattighjælps-Virkninger.

Hovedinteressen knytter sig blandt de i denne Samling forelagte nye Regjeringsforslag til Forslagene om en Beskatningsreform, og det kan forudses, at den kommende Valgkamp for en væsentlig Del vil komme til at dreie sig om disse.

Lovforslaget om **en Ølskat og Forhøielse af Brændevinsbrændingsskatten samt af Indførselstolden paa Spiritus** fremsattes i Landsthinget den 22de Oktober. *Finantsministeren* udtalte ved Fremsættelsen, at hans Formaal med dette Forslag ikke særlig var at forøge Statskassens Indtægter, men nærmest at imødekomme de stedse stigende Fordringer om, at der skal gjøres noget Alvorligt for at hæmme den overhaandtagende Drikfældighed her i Landet.

Ølskatten foreslaas lagt paa alt her i Landet tilvirket Øl, som er tilberedt ved Undergjæring eller har et Alkoholindhold af 2½ Vægtprocent eller derover. Skatten er i Overensstemmelse med den foreslaaede forhøiede Brændevinsskat sat til 7 Kr. pr. Tønde à 144 Potter eller omtrent 2 Øre pr. Halvflaske. Med Hensyn til Skattens Opkrævning har Forslaget forladt det i Ølskatsforslaget af 1883 efter nordamerikansk Mønster optagne Stempelmærkesystem, hvorimod den fornødne Kontrol søges tilveiebragt ved at paalægge Bryggerne en bestemt detailleret Bogføring og Anmeldelsespligt i Forbindelse med en vidtgaaende Undersøgelsesret for Toldopsynet samt Fastsættelsen af klækkelige Bøder for Overtrædelse af Lovens Forskrifter. Denne Kontrolleringsmaade antages baade at ville være mindre generende for Bryggerierne og betydelig billigere for Statskassen end den tidligere foreslaaede.

Som Supplement til denne Skat paa indenlandsk Øl udkræves en Indførselstold paa udenlandsk Øl. Ved en Feil, der af Finantsministeren blev erkjendt som saadan, har Lovforslaget ikke optaget hertil sigtende Bestemmelser, men herpaa vil der jo med stor Lethed kunne raades Bod.

Brændevinsskatten, der sidst blev omordnet ved Loven af 1ste April 1887, foreslaas forhøiet fra 18 Øre til 1 Kr. pr. Pot ren Alkohol. I Forbindelse hermed staar en Forhøielse af Tolden for fremmed Spiritus.

Lovforslagets forventede finantsielle Udbytte blev opgjort saaledes:

Landets Produktion af baiersk Øl anslaas til 600,000 Tønder aarlig, hvoraf Skatten à 7 Kr. pr. Tønde vilde udgjøre	4,200,000 Kr.
Brændevinsafgiften har hidtil indbragt ca. 2,700,000 Kr. aarlig; den forhøies nu 5⁵/₉ Gange, altsaa til	15,000,000 —
	19,200,000 Kr.
Som Følge af den nye Skat antages imidlertid Ølforbruget at ville formindskes med ca. 100,000 Tdr. aarlig og Brændevinsforbruget at ville gaa ned til omtrent Halvdelen af sin nuværende Størrelse; herefter fragaar	8,200,000 —
Tilbage	11,000,000 Kr.

Af dette Beløb foreslaas det, at Statskassen forlods tager saa Meget, som Brændevinsafgiften hidtil har udgjort, 2,700,000 Kr., medens Resten 8,300,000 Kr. deles lige imellem Statskassen og Kommunerne. Disse sidste vilde herefter kunne paaregne en aarlig Indtægt af ca. 4,150,000 Kr. eller ca. 2 Kr. pr. Individ, hvad der jo vilde repræsentere en ganske anselig Lettelse i de stadig stigende Byrder, som til Bestridelse af de kommunale Udgifter paalignes Beboerne. For Statskassens Vedkommende er det tilsigtet at lade den paaregnede Merindtægt kompenseres ved de samtidig foreslaaede Toldnedsættelser, der for Størstedelen falde paa almindelige Forbrugsartikler.

En Ølskat har stadig været optaget som Led i de Toldreformforslag, som i den sidste halve Snes Aar have været fremme *). Særlig turde det have Interesse at fremhæve, at dette ogsaa gjælder om Venstres forskjellige Toldforslag. Det i Rigsdagssamlingen 1888—89 af Tauber indbragte Forslag gik ud paa Toldnedsættelser til et Beløb af 7 Millioner Kr., hvoraf 3½ Million skulde kastes overbord uden Kompensation, medens der for de resterende 3½ Million henvistes til at søge Dækning i en Ølskat. Denne skulde altsaa indbringe nøiagtig det samme Beløb, som Finantsministerens Lovforslag paaregner. Hvad Brændevinsafgiften angaar, har en Forhøielse af denne ogsaa tidligere stadig staaet paa Venstres Program, om end ganske vist ikke en saa stærk Forhøielse som den nu foreslaaede. Siden 1884 er heri dog indtraadt en Forandring. Det synes i de senere Aar mere og mere at være blevet Venstres Løsen, at et demokratisk Parti, der vil varetage den fattige Mands Tarv, ikke kan give sig af med at „beskatte den fattige Mands Snaps", og det til Trods for, at der som bekjendt ikke gives noget Land, hvor Drikfældigheden er saa stor og Brændevinsafgiften saa lav som i Danmark.

Landsthingsmand Th. Nielsen, der er noget mindre betænkelig ved at beskatte Snapsen end Flertallet af hans Partifæller, havde til Lovforslagets første Behandling i Landsthinget samlet en Del af de statistiske Oplysninger, som ere fremkomne om dette Spørgsmaal. Han antog, at hvad der aarlig drikkes af Brændevin her i Landet, koster Forbrugerne en 20 Millioner Kr., for baiersk Øl beregnede han andre 20 Millioner og for Vin og Likører 6 Millioner. Ifølge „Danmarks Statistik" svarer Landets aarlige Brændevinsforbrug (exklusive Ølforbruget) til 18 Liter (19 Potter) pr. Individ og 67 Liter (69 Potter) for hver Mand over 20 Aar. I Norge ere de tilsvarende Tal 5,4 **) og 21 Liter, i Sverig 8 og 40, i Tydskland 10 og 39, i Rusland er Forbruget 10 Liter pr. Individ og i Finland 5 Liter. Det anførte Tal af 19 Potter pr. Individ betyder nu ganske vist ikke, at

*) Jfr. Pjecen om den spanske Handelstraktat fra 1884, Side 35 ff.

**) Ifølge Hr. Th. Nielsens Angivelse er Tallet nu gaaet ned til 3,3.

der drikkes saa meget, thi en Del anvendes til teknisk Brug. Naar dette fradrages, bliver der imidlertid tilbage til Drik alene omtrent 13 Potter pr. Individ, og for de ovennævnte fremmede Lande maa da et lignende Fradrag gjøres, om hvis Størrelse der imidlertid ikke vides at foreligge Oplysning. Hvad angaar Brændevinsskattens Høide, fremdrog Hr. Th. Nielsen, at medens den nuværende Skat i Danmark er omtrent 9 Øre pr. Pot, er Skatten i Tydskland 12 Øre, i Italien 34, i Sverig 39 (foruden 12 Øre som Skat paa Udsalget), i Belgien 46, i Frankrig 56, i Norge 56, i Rusland 77, i Holland 90, i Nordamerika 93 og i England 172 Øre pr. Pot.

Lovforslaget om **Told- og Skibsafgifterne** fremsattes i Landsthinget den 1ste November d. A. Forslaget gaar for det Første ud paa Simplifikation af Toldtarifen. Medens Toldloven af 1863 indeholder 271 Positioner, har det nye Forslag kun 185 saadanne, hvoraf derhos 51 ere frie eller saa godt som frie. De Hovedgrundsætninger, hvorpaa Lovforslaget er bygget, ere følgende:

1) Lettelser for Industrien ved Ophævelse eller Nedsættelser af Tolden paa Hjælpestoffer og Raastoffer.

2) Beskyttelse for den indenlandske Industri ved Paalæg af Told eller Toldforhøielse for saadanne fremmede Industrigjenstande, der ogsaa ere Gjenstand for Tilvirkning her i Landet. Det er fremhævet i Motiverne og af Finantsministeren ved Forslagets Fremsættelse i Landsthinget, at Hensynet til den i Udlandet stedse mere om sig gribende protektionistiske Retning har nødvendiggjort, at Forslaget i denne Henseende er gaaet videre end tidligere Regjeringsforslag. Idet flere af vore Nabolande ved en overordentlig høi Beskyttelsestold have i høi Grad vanskeliggjort, tildels endog umuliggjort den Indførsel, som hidtil har fundet Sted til dem her fra Landet, bliver det nødvendigt at søge at bevare det indenlandske Marked for vor egen Industri og at værne om den danske Arbeiderstand derved, at der træffes Forholdsregler imod Markedets Oversvømmelse af Nabolandenes Overproduktion.

3) Lettelser for Befolkningen i Almindelighed ved Ophævelse af eller Nedsættelse i Tolden paa Livsfornødenheder saasom Kaffe, The, Salt, Ris, Petroleum og Kul, for hvilke Artikler Nedsættelserne i det Hele udgjøre omtrent 4½ Mill. Kr.

4) Toldforhøielser paa Luxusvarer saasom Vin, Tobak, Frugter, Galanterivarer m. fl.

Det finantsielle Resultat af Lovforslaget opgjøres saaledes:

	Beregnet Indtægt efter Lovforslaget.	Gjennemsn.-Indtægten i Aarene 1884–88.	Forøget Indtægt efter Lovforslaget	Formindsket Indtægt efter Lovforslaget.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Apothekervarer	....	67,652	....	67,652
Ben og Tænder	....	4,310	....	4,310
Blank- og Læderswærte .	....	14,028	....	14,028
Blomster, kunstige......	54,340	43,109	11,231	
Bogtrykkerswærte.......	....	7,571	....	7,571
Børstenbinderarbeide....	2,350	5,236	....	2,886
Cikorierødder..........	6,530	20,423	....	13,893
Dreierarbeide..........	....	54,563	....	54,563
Drikkevarer	3,671,000	1,265,209	2,405,791	
Dyr..................	76,570	95,000	....	18,330
Eddike...............	20,990	2,842	18,148	
Farvevarer............	141,000	175,037	....	34,037
Fjer og Dun.........	....	39,353	....	39,353
Frugter..............	909,800	194,663	715,137	
Galanterivarer	193,600	110,839	82,761	
Gjær................	....	579	....	579
Glas................	291,200	329,638	....	38,438
Gummier og Harpixer..	28,250	81,014	....	52,764
Humle...............	158,000	153,788	4,212	
Instrumenter	40,250	30,630	9,620	
Jord og Ler	233,700	147,991	85,709	
Kaffe og Surrogater ...	200	1,440,345	....	1,440,145
Kakao	126,700	53,748	72,952	
Kork	....	3,630	....	3,630
Kornvarer	840,000	....	840,000	
Krudt	50,000	10,123	39,877	
Krydderier	223,200	140,593	82,607	
Kul	....	1,055,304	....	1,055,304
Legetøi	55,200	36,799	18,401	
Lim.................	9,300	11,748	....	2,448
Madratser	730	1,221	....	491
Manufakturvarer.......	5,561,300	5,599,430	....	38,130
Metaller.............	1,228,300	1,402,312	....	174,012
Mineralier............	....	2,312	....	2,312
Olier................	804,000	1,681,608	....	877,608
Ost	134,770	140,387	....	5,617
Papir...............	223,960	215,037	8,923	
Paraplyer og Parasoller	5,200	4,783	417	
At overføre...	15,090,440	14,642,855		

	Beregnet Indtægt efter Lovforslaget.	Gjennemsn.-Indtægten i Aarene 1884—88.	Forøget Indtægt efter Lovforslaget.	Formindsket Indtægt efter Lovforslaget.
	Kr	Kr.	Kr.	Kr.
Overført...	15,090,440	14,642,855		
Parfumerier...........	28,700	19,141	9,559	
Ris..................	5,000	514,704	....	509,704
Sago, Salep..........	....	97,732	....	97,732
Salpeter.............	....	14,991	....	14,991
Salt.................	20,000	402,630	....	382,630
Skibe................	69,700	52,798	16,902	
Skind og Huder.......	339,540	288,967	50,573	
Margarine............	500	....	500	
Spisevarer...........	190,000	88,672	101,328	
Sten.................	30,000	8,459	21,541	
Sukker...............	4,194,140	4,220,550	....	26,410
Svampe...............	....	13,379	....	13,379
Syrer................	....	7,565	....	7,565
Sæbe.................	5,900	6,128	....	228
Talg etc..............	20,220	44,055	....	23,835
The..................	....	235,555	....	235,555
Tobak................	1,787,080	1,065,075	722,005	
Tran.................	....	12,424	....	12,424
Træer og Buske.......	5,000	....	5,000	
Tømmer og Træ..... .	1,032,510	1,012,063	20,447	
Uhre.................	38,000	29,418	8,582	
Vogne................	1,000	42,150	....	41,150
Vox..................	1,600	460	1,140	
Ubenævnte Varer......	30,000	110,332	....	80,332
	22,889,330	22,930,103		

Naar Lovforslaget herefter kun udviser en Indtægtsnedgang af 40,773 Kroner, kan det dog, som det i Motiverne bemærkes, med Sikkerhed forudses, at den virkelige Indtægtsnedgang vil blive endog særdeles betydelig større. Tallene angive den Indtægtsforhøielse og Indtægtsformindskelse, som vil indtræde, saafremt Indførslen af de enkelte Varer bliver noiagtig den samme som efter Gjennemsnittet af Aarene 1884—88; men selvfølgelig vil Toldforhøielsen for mange Varers Vedkommende formindske og for en Del maaske ganske standse Indførselen, medens der omvendt næppe kan paaregnes nogen synderlig forøget Indførsel af de Varer, for hvilke Tolden er nedsat. Hertil kommer, at der ved

de ovenstaaende Tal ikke er taget Hensyn til Udførselsgodtgjørelsen, der er forøget samtidig med Toldafgiftens Forhøielse. Særlig træder dette frem med Hensyn til Spiritus, der under Positionen „Drikkevarer" fremstiller sig med en Indtægtstilvæxt af 1,401,458 Kr., medens den virkelige Indtægtsforhøielse paa Grund af Udførselsgodtgjørelsen i Virkeligheden vil blive høist ubetydelig.

Som Følge af det Anførte anslaas den virkelige Indtægtsnedgang til ca. 3½ Mill. Kr.

Foreløbig bortset fra Venstre har Toldforslaget hidtil (medio November) fundet udelt Tilslutning fra alle Sider. Dette gjælder for det Første om Forslagets 1ste Behandling i Landsthinget, hvor Grosserer Harald Hansen kun udtalte Ønsket om at faae den i de senere Aar stærkt reducerede Skibsafgift helt ophævet, et Ønske, som Finantsministeren erklærede gjerne at ville efterkomme, naar han fik Erstatning paa anden Vis. Dernæst har Foreningen „det nationale Arbeide" den 7de November holdt et Møde i Kjøbenhavn, hvor Fabrikant Harald Bing — i politisk Henseende en Modstander af Regjeringen — som Ordfører udtalte, at de nu fremsatte økonomiske Lovforslag realiserede saa godt som alle de Ønsker og Planer, Foreningen havde ladt komme til Orde i sin ifjor indgivne Henvendelse til Regjeringen. Lignende Tilslutningserklæringer afgaves af Formanden for Kjøbenhavns Haandværkerforening, Bagermester Lichtenberg og Formanden for „Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk", Fabrikant Axel Meyer, og endvidere anbefalede Direktøren for „Gamle Carlsberg", Hr. v. d. Aa Kühle Ølskatten, idet han dog fandt den sat for høit. Hvad dernæst angaar Toldreformforeningen, have to af dennes ivrigste Talsmænd, Guldsmed Christiansen og Kjøbmand Valeur i Odense, gjennem en Artikel af den Førstnævnte i „Dagbladet" for 12te Novbr. erklæret sig „fuldstændig begeistrede" over Ministeriets Toldforslag, i hvilket de have fundet „i Hovedtrækkene Alt, hvad vi have arbeidet og kæmpet for i de sidste 2 Aar". Endelig har Formanden for Kjøbenhavns Grosserer-Societet, Geheimeetatsraad Tietgen, den 6te Novbr. holdt et Foredrag om Toldsagen i Kjøbenhavns Handels- og Kontoristforening, i hvilket han udtalte, at efterat Tanken om en skandinavisk Toldunion nu havde maattet opgives, var det betimeligt atter at arbeide paa en Toldreform, og at Regjeringens Forslag i alt Væsentligt vare i Overensstemmelse med Handelsstandens Ønsker og med Børsudvalgets Betænkning fra 1881. Han anbefalede derfor Handelsstanden at støtte disse Lovforslag af yderste Evne.

Saa vidt er der altsaa en sjelden lykkelig Enighed mellem alle interesserede Parter. Kun Venstre surmuler og vil ikke unde Ministeriet Estrup at gjennemføre Toldreformen. Dets Standpunkt blev utvivlsomt korrekt formuleret af Folkethingsmand Schjøtt paa et Vælgermøde i Hobro i Begyndelsen af November, hvor han erklærede, at „han vilde ikke være med til at give Estrup nye Indtægtskilder, og han kunde af den Grund ikke være med til Toldloven i den foreliggende Skikkelse, skjøndt der var me-

get Godt ved den." I Landsthinget antydede Hr. J. Pedersen som Ordfører for Venstre en Del Skrupler ved Forslagets protektionistiske Retning og erklærede, at Venstre under alle Omstændigheder maatte holde paa en samlet Toldnedgang, der var „mindst lig Krigsskatten". Den Krigsskatspassiar burde man nu virkelig snart forskaanes for, thi den er enfoldig langt ud over det Tilladeliges Grændser. Krigsskatten bestaar i en Række i 1864 indførte Toldforhøielser for Vin og andre Spirituosa, Kaffe, Sukker, The og Tobak. Men Tolden paa Vin og Spiritus har Venstre aldrig villet nedsætte, men tværtimod forhøie, Tobakstolden ligesaa, og begge disse Krav ere imødekommede ved Lovforslaget. Dette fastsætter fremdeles Sukkertolden i Overensstemmelse med hvad Folkethinget tidligere har stemt for, og endelig ophæver det helt Tolden paa The og Kaffe. Hermed er Alt, hvad Folkethinget har forlangt paa Krigsskat-Positionerne, imødekommet.

Naar Venstre ikke desto mindre bestandig har „Krigsskatten" i Lirekassen, er det, fordi det ubegavede Parti heri mener at have fundet et Stikord, der stadig kan være lige godt til Emballering af dets fortvivlede Galgenforlangende om, at Statskassen ved en Toldreform skal begynde med at smide 3½ eller ret beset vistnok over 4 Millioner Kroner om Aaret væk uden Dækning. Dette Forlangende fastholdes uforknyt og evigglad af det samme Parti, hvis finantsielle Ordfører under Finantslovens første Behandling i Folkethinget den ene Gang efter den anden forsikrede, at nu var vi lige strax ved Bunden af Statskassen, det samme Parti, som Aar for Aar møder op med det ene kostbare Krav til bemeldte Statskasse efter det andet.

Der er ikke Spor af sund Sands i dette. Med fuld Føie hævdede Finantsministeren i Landsthinget overfor Hr. J. Pedersen, at det vilde være aldeles uforsvarligt nu at gaa til en væsentlig Formindskelse af Statskassens Indtægter, og at en ueftergivelig Betingelse for at vedtage Toldforslagets Nedsættelser var den ved Øl- og Brændevinsskatten tilsigtede Kompensation. Naar Venstre nu atter, som det formodentlig vil, lader Beskatningsreformen strande paa Kravet om Statskassens Lænsning, saa er dette en ny grim Udgave af Fortidens Visnepolitik.

Henr. Hansen.

Oppositionens private Lovforslag.

Samlingen 1887—88.

I Samlingen 1887—88 blev der i Folkethinget ved privat Initiativ indbragt 26 Lovforslag og i Landsthinget 5. Samtlige i Folkethinget indbragte Lovforslag skrev sig fra Medlemmer af Oppositionen, 3 af Landsthingets Lovforslag fra Høire, 2 fra Oppositionen.

Kun 2 af de i Folkethinget indbragte Lovforslag førtes helt igjennem og fik kongelig Stadfæstelse, nemlig:

Lovforslaget om Forlængelse af den midlertidige Jagtlov af 17de April 1885, indbragt af Albertsen m. Fl. og

Lovforslaget om Forlængelse af Lov af 1ste Juli 1887 om Lettelse af Konvertering af Prioritetslaan i faste Eiendomme, indbragt af Dalsgaard m. Fl.

Af de i Landsthinget indbragte 5 Lovforslag fik 2 kongelig Stadfæstelse, nemlig:

Lovforslag om Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel og

Lovforslag om Godtgjørelse til Vidner for deres Møder i Retten.

Begge Lovforslag indbragtes af Schlegel.

Ved Loven om Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel er der nu sikkret den, der har været underkastet Varetægtsfængsel og derefter frifindes eller løslades, uden at Sagen forfølges til Dom, Krav paa en af Retten fastsat Erstatning for den Lidelse, den Tort og det Formuestab, der er tilføiet ham ved Frihedsberøvelsen, naar det efter de fremkomne Oplysninger maa antages, at han er uskyldig i den Forbrydelse, hvorfor han var fængslet.

Ved den anden Lov er der givet den, der indkaldes til at møde i Retten for at afgive Vidneforklaring i en kriminel Sag eller en offentlig Politisag, en Erstatning for det Tidsspilde og Indtægtstab, der derved forvoldes ham.

Af de i Folkethinget indbragte ikke gjennemførte private Lovforslag bleve
5 oversendte til Landsthinget,
1 forkastet ved Overgang til Dagsordenen,
3 naaede til, at der af Folkethinget blev afgivet Betænkning,
8 henvistes til Udvalg, fra hvilke ingen Betænkning fremkom, og
7 naaede ikke til 1ste Behandling i Folkethinget.

De 5 til Landsthinget oversendte Love vare følgende:

Lovforslaget om Brandforsikkringsforeninger for Landbygninger. (Alberti m. Fl.) Dette Lovforslag kom først til Behandling i Landsthinget den 26de Marts 1888. Justitsministeren anbefalede Lovforslaget som væsentlig overensstemmende med, hvad der tidligere (1874—75) var opnaaet Enighed ommellem den daværende Justitsminister og Folkethinget. Juul ankede over det sene Tidspunkt, paa hvilket Sagen, der var helt ny for Landsthinget, blev forelagt dette, og forbeholdt sig sin Stilling til Forslaget. Ovesen fandt adskillige Bestemmelser mindre heldige, men anbefalede Forslagets Fremme. Det henvistes til Udvalg.

Anlæg og Benyttelse af 2 Sidebaner til Statsbanerne (Bajer m. Fl.) Lovforslaget kom først til Behandling i Landsthinget i Mødet den 27de Marts 1888. Juul fremhævede, at Lovforslaget, der anbefaledes af Th. Nielsen, Breinholt og W. Petersen, hvilede paa helt nye Principer, som nødvendig maatte underkastes en nøiere Prøvelse. Sagen henvistes til Udvalg.

Lovforslaget om Forandringer i Lov af 23de December 1865 om Valgene af Borgerrepræsentanter i Kjøbenhavn (Bajer m. Fl.) Lovforslaget gik ud paa en Udvidelse af Valgretten i Kjøbenhavn og paa Indførelse af Forholdstalsvalgmaaden. Ovesen anbefalede § 1 om Udvidelse af Valgretten, men fandt Resten af Lovforslaget om Forholdstalsvalgmaaden mindre praktisk. Kayser og Indenrigsministeren talte mod Lovfocslaget, hvortil der aldeles ingen Trang var. Det blev nægtet Overgang til 2den Behandling med 38 mod 14 St.

Lovforslaget om Kvindens kommunale Valgret. (Bajer). Lovforslaget gik ud paa at give de Enker og andre ugifte Kvinder, som hidtil deres Kjøn alene har udelukket fra Valgret, men som iøvrigt fyldestgjøre alle lovbestemte Betingelser for Udøvelsen af Samme, Valgret til de kommunale Repræsentationer. Det blev forelagt 7de Oktober 1887 og vedtoges af Folkethinget ved 3die Behandling 6te Februar 1888.

I Landsthinget betegnede Ploug det „som et Led i en Kjæde, hvis Endemaal er Kvindens politiske Ligestilling med Manden" og foreslog at standse det ved følgende Dagsorden:

„Da Landsthinget formener, at det hverken vil være i Kvindens eller Samfundets Interesse, at der tildeles dem Valgret, gaar det over til Dagsordenen." Indenrigsministeren talte mod Dagsordenen og erklærede, at han ikke vilde modsætte sig, at Forslaget ophøiedes til Lov, hvis det vedtoges. Derimod tror han

ikke, at her er en Samfundsopgave, der trænger paa med bestemt Krav om Løsning. Plougs Forslag vedtoges med 34 mod 13 Stemmer.

Lovforslag om Forandring af Korntienden in natura til Pengeydelse. Sagen oversendtes fra Folkethinget og kom til 1ste Behandling i Landsthinget den 10de Februar 1888. I dette Møde erklærede Indenrigsministeren: „Dette Lovforslag er jo en gammel Bekjendt. Det har foreligget adskillige Gange i det andet Thing og i alt Fald en Gang tidligere her. Folkethinget har ikke denne Gang givet Lovforslaget en indgaaende Behandling . . . Det ønskede at sende Lovforslaget herover i den Form, hvori det allerede oftere var vedtaget af Folkethinget, for at anmode Landsthinget om at indtage et Standpunkt til det principielle Spørgsmaal". Forslaget blev henvist til Udvalg, der afgav Betænkning 24de Marts. I denne Betænkning hedder det: „Efter det Anførte anser Udvalget altsaa ikke Lovforslaget for at være saaledes forberedt, at det kan tilraades at tage Beslutning om det, og da Rigsdagssamlingen er saa vidt fremskreden, er der heller ingen Udsigt til at skaffe de manglende Oplysninger tilveie, saaledes at Forslaget kan komme til Afgjørelse i denne Samling. Man har derfor maattet indskrænke sig til at fremkomme med denne Erklæring, for at give Indenrigsministeren Anledning til at tage under Overveielse, om det ikke maatte være hensigtsmæssigt, at der tilveiebragtes en mere fyldestgjørende Tiendestatistik end den, der nu haves, og at Ministeriet derefter tog den foreliggende Sag i sin Haand ved selv at udarbeide Lovforslag og forelægge det for Rigsdagen."

Af de øvrige private Lovforslag nægtede Folkethinget sit Samtykke til Holstein Ledreborgs Forslag til en midlertidig Indtægts- og Udgiftsbevilling for 1887—88 og „forkastede dermed foreløbig Lov af 20de Oktober 1887". Dette skete den 8de December. Allerede den 19de Oktober havde Folkethinget forkastet den af Regjeringen forelagte provisoriske Finantslov, hvilket nødvendiggjorde Rigsdagens Udsættelse og Udstedelsen af et nyt Provisorium (af 20de Oktober). Dette blev forelagt Folkethinget af Finantsministeren i Mødet den 17de December og henvistes i Mødet den 21de December til Finantsudvalget.

Lovforslaget om Forbedring af Fæste- og Leiehusmænds Kaar blev indbragt den 7de Oktober 1887, men kom først til 1ste Behandling den 7de Januar 1888. Der blev nedsat Udvalg, som afgav sin Betænkning den 15de Marts. Sagen kom atter til Forhandling i Samlingen 1888—89.

Lovforslaget om Hjælp af det Offentlige udenfor det almindelige Fattigvæsen og Regler for Eftergivelse af Fattigunderstøttelse blev atter i denne Samling indbragt af P. Holm. Forslaget lød saaledes:

§ 1. Den Hjælp af det Offentlige, som første Gang ydes Nogen, betragtes ikke som Fattigunderstøttelse og medfører saaledes ei heller dennes Følger, saafremt den ydede Hjælp ikke strækker sig ud over et Tidsrum af fire Maaneder.

§ 2. Den Hjælp af det Offentlige, der ydes Nogen under indtraadt extraordinær Arbeidsløshed og som Følge af denne, betragtes ikke som Fattigunderstøttelse og medfører derfor ikke de med denne forbundne Følger, saafremt den Vedkommende ikke nod Fattigunderstøttelse, umiddelbart før den extraordinære Arbeidsløshed indtraadte, eller vedbliver at nyde samme, efter at denne er ophørt.

Kommunalbestyrelsen afgjør, om der er extraordinær Arbeidsløshed til Stede paa den Tid, Hjælp begjæres og nydes, samt Tiden for dens Indtræden og Ophør.

§ 3. Hjælp af det Offentlige til Lægehjælp, Lægemidler, Indlæggelse paa Sygehus og Begravelse betragtes ikke som Fattigunderstøttelse og medfører ikke de Følger, som flyde af en hos Fattigvæsenet modtagen Understøttelse.

§ 4. Fattigunderstøttelse bliver paa derom fremsat Begjæring at eftergive, naar den Paagjældende senere ikke har modtaget saadan i 12 paa hinanden følgende Maaneder

§ 5. Kommunalbestyrelsen optager paa Kommunens aarlige Overslag en Udgiftspost for „Hjælp af det Offentlige udenfor det almindelige Fattigvæsen", hvoraf de af §§ 1—3 i denne Lov flydende Udgifter udredes

At det slet ikke var Holms Mening, at Lovforslaget skulde gjennemføres i denne Samling, men at der alene ved dets Indbringelse tilsigtedes at skabe et Agitationsmiddel, fremgik tydeligt af hans Udtalelser ved Sagens 1ste Behandling den 9de Januar 1888, da han ytrede: „Jeg hører ikke til dem, som nærer stort Haab om noget egentligt Udbytte af den Forhandlingspolitik, der nu føres, men jeg nærer det Haab, at de, der her i Salen repræsentere den demokratiske Del af vor Befolkning, ville ved dette Lovforslags Vedtagelse vise, hvem det i Virkeligheden er, der vil komme de Fortrykte i Samfundet til Hjælp, og afhjælpe de mest skrigende Uretfærdigheder, og at saa de komme til at staae med Ansvaret, som ikke ville eller ikke tro at kunne forsvare efter deres Principer at være med til at lette de Byrder, som tynge haardest, og som ere uretfærdigst." Holch erklærede sig villig til med Velvillie at overveie Bestemmelserne i §§ 3 og 4, Indenrigsministeren fandt ligeledes, at § 3 fortjente nærmere Overveielse. Sagen henvistes til Udvalg, som ikke naaede at afgive Betænkning.

Lovforslag om Understøttelseskasser. Lovforslaget gik ud paa Ophævelse af „De Fattiges Kasse" og Oprettelse i hver Kommune af en Understøttelseskasse, hvis Opgave skulde være at yde Hjælp til Trængende, som have fast Ophold i Kredsen eller Kommunen, selv om de ikke have Forsørgelsesret i denne, og som ikke nyde offentlig Fattighjælp. Til Kassens Bestyrelse skulde enhver i Kommunen bosat Mand, der var valgbar til Folkethinget og under nogensomhelst Benævnelse havde ydet Bidrag til Kommunen, være valgbar og valgberettiget. Ligeledes enhver fuldmyndig, ugift Kvinde eller Enke, som opfyldte Grundlovens Betingelser for Valgret.

Lovforslaget kom til Behandling i Mødet den 10de Januar 1888, hvor det henvistes til Udvalg, som ikke naaede at afgive Betænkning. Holm var Medforslagsstiller, men udtalte aldeles klart og tydeligt, at han intet Resultat ventede. Han yttrede nemlig under 1ste Behandling: „Det, jeg ønsker her at sige, er altsaa kun, at, naar jeg gik med, saa var det Hovedsagen fra mit

Synspunkt at faae denne Sag bragt ind her i Thinget gjennem dette Forslag til Debat, saaledes at Standpunkterne kunne komme til at klares, og Folk komme til at se, hvorledes deres Repræsentanter staa lige overfor Fattigforsørgelsen i det Hele, hvorledes de vilde være med til at hjælpe de Trængende i Samfundet."

Lovforslag om Jernbane fra Slagelse til Næstved og om Jernbane fra Løgstør til Viborg indbragtes den 6te Oktober i den Skikkelse, hvori de bleve vedtagne af Folkethinget efter Fællesudvalgets Indstilling i Foraaret 1887 (med Sammenkoblingsparagrafen). Første Behandling foretoges først den 25de Januar.

Lovforslaget om de kommunale Valg. Forslaget, der gaar ud paa at indføre lige Valgret og Valgbarhed for Alle, der bo i Kommunen og svare Skat, ogsaa for Kvinder, til den større Del af de kommunale Raad, med indskrænket Valgbarhed til den mindre Del, blev indbragt af Berg i Mødet den 14de Oktober 1887, men kom først til 1ste Behandling i Folkethinget den 23de Februar 1888. Det blev henvist til Udvalg, der ikke naaede at afgive Betænkning.

Lovforslaget om Forandringer i Retspleien (Leth). Forslaget, der tilsigtede intet mindre end Indførelsen af Nævninger, mundtlig Procedure osv., kort en hel Retsreform, maa sikkert betegnes som et af de mest umodne Forslag, som overhovedet er fremsat, og som et Misbrug af det private Initiativ. Det gav Anledning til nogen Diskussion ved 1ste Behandling, under hvilken Klein gav det den Attest: „Lovforslaget er i sin Helhed næppe skikket til at være Grundlag for en Lov angaaende Ordningen af Retspleien." Det blev henvist til et Udvalg, som ikke naaede at afgive Betænkning.

Lovforslag om Kontrol med kriminelle Forhør (Schjøtz). Lovforslaget, der blev indbragt den 7de Oktober 1887, gik ud paa Ansættelse af Defensorer for enhver Sigtet, mod hvem Undersøgelse ikke bortfaldt, saasnart Grundlovsforhøret var afholdt. De af den Sigtede inden Defensors Adgang til Forhørene afgivne Tilstaaelser og Erklæringer skulde være uden Betydning, medmindre de fastholdtes efter Defensors Tilstedekomst. Henvist til Udvalg den 30te Januar 1888. Ingen Betænkning.

Lovforslaget om Forligsvæsenet paa Landet (Haastrup) gik ud paa at oprette Forligskommissioner i hver Sogneraadskreds og med Myndighed til at afgjøre Tyende- og Aftægtssager. Forslaget betegnedes af Schjøtz som „temmelig uforstandigt".

Taubers Toldlov indbragtes 6te Oktober. Lovforslaget sluttede sig nøiagtigt til det Lovforslag, som blev vedtaget af Folkethinget i Foraaret 1884, dog med nogle enkelte Forandringer. Det fordrede en Nedsættelse af Toldindtægterne med 3½ Million Kroner.

Første Behandling fandt Sted 21de December 1887. Sagen henvisies her til et Udvalg, der ikke naaede at afgive Betænkning

Lovforslag om forandret Affattelse af §§ 41, 42 og 43 i Valgloven.

Lovforslaget tilsigtede Indførelse af hemmelig Afstemning. Under 1ste Behandling yttrede Indenrigsministeren: „Altsaa er jeg i og for sig en Ven af Forslaget, i hvert Fald i Princippet, men jeg tror rigtignok, at det maa gjennemarbeides paa en helt anden Maade, naar det skal vise sig praktisk gjennemførligt".

Lovforslaget om en Kreditforening for Kommuner blev indbragt i Landsthinget af Breinholt. Under første Behandling erklærede Indenrigsministeren ikke at ville lægge Lovforslaget særlige Hindringer i Veien. „Vi have ganske sikkert Kreditforeninger nok, men ikke nogen Kreditforening, hvor der er eller fornuftigvis kan være Adgang til Laan for Kommuner". Sagen blev henvist til et Udvalg, hvis Flertal kom til det Resultat, at der ikke nu eller i en overskuelig Fremtid er nogen Trang til den foreslaaede Kreditforening, medens Mindretallet indstillede Lovforslaget til uforandret Vedtagelse. 2den Behandling foretoges 21de Marts, og under denne tog Forslagsstilleren af Hensyn til Tiden Forslaget tilbage.

Lovforslaget om forandret Valgret og Valgbarhed til de Fattiges Kasse blev indbragt i Landsthinget af Schrøder. Det gik ud paa at give skatteydende Kvinder Adgang til at have samme Valgret som de mandlige Beboere af et Sogn samt Valgbarhed til Bestyrelsen for de Fattiges Kasse. Det blev negtet Overgang til anden Behandling.

Samme Skjæbne fik Lovforslaget om Kvindens Valgbarhed til Skolekommissioner, der ligeledes blev fremsat i Landsthinget af Schrøder.

Følgende Lovforslag bleve indbragte i Folkethinget, men kom slet ikke til Forhandling:

Lovforslag om Ægtefællers formueretlige Stilling. (Bajer).

— om Forandring og Tillæg til den almindelige borgerlige Straffelov. (Ophævelse af den lovordnede Prostitution).

— om den offentlige Fred paa Kirkens Helligdage. (P. Holm).

— om Ordning af Domsmagten. (Klein). Lovforslaget tilsigtede Adskillelse af Politimyndigheden og Domsmyndigheden.

— om midlertidig Anvendelse af Forholdstalsvalgmaaden. (Bajer).

— om Jernbane fra Ebeltoft til en Station paa Aarhus-Ryomgaard-Banen. (Schiøtz).

Samlingen 1888—89.

I Rigsdagssamlingen 1888—89 indbragtes ialt 29 private Lovforslag, 27 i Folkethinget, 2 i Landsthinget, alle indbragte af Medlemmer af Oppositionen.

Af disse 29 Lovforslag bleve kun 4 vedtagne af Rigsdagen og senere stadfæstede af Kongen, nemlig:

Lov om Koncession til Anlæg af en Jernbane fra Horsens til Tørring.

Lov om Koncession til Anlæg af en Jernbane fra Holstebro over Herning til Veile.

Lov om Theaterdrift i Kjøbenhavn. Dette Lovforslag, der indbragtes i Folkethinget af Dr. E. Brandes, gaar ud paa Ophævelse af det kgl. Theaters Eneret til Opførelse af Skuespil og delvis Frigivelse af det kgl. Theaters Repertoire.

Lov om Brandforsikkringsforeninger for Landbygninger. Dette Lovforslag var enslydende med det i Samlingen 1887—88 i Folkethinget indbragte. Det tillader Oprettelsen af mindre Brandassuranceforeninger under Justitsministerens Kontrol. Det vedtoges omtrent som indbragt i Landsthinget og af Folkethinget uforandret i Landsthingets Affattelse.

Af de øvrige i Folkethinget indbragte Lovforslag
- oversendtes 5 til Landsthinget,
- henvistes 11 til Udvalg,
- toges 1 tilbage,
- overgik 2 til 3die Behandling,
- nægtedes 1 Overgang til 2den Behandling.

De 5 til Landsthinget oversendte Forslag vare følgende:

Lovforslaget om Forbedring af Fæste- og Leiehusmænds Kaar. Forslaget blev i Folkethinget vedtaget i Overensstemmelse med Folkethingsudvalgets Indstilling, der i Hovedsagen gik ud paa, at Fæstetvang herefter skulde gjælde paa Godser for ethvert Jordbrug med Tilliggende af 2 Skpr. Hartkorn eller derover eller af mindst 2 Tdr. Land g. M., om et sligt Jordbrug endog dannes af forskjellige, særlig skyldsatte Lodder, samt at Leiemaal paa Huse eller Dele deraf skal være bindende for Eierne paa 12 Aar, medmindre Huset kun har 2 Skpr. Land og er bygget og vedligeholdes af Grundeieren.

Forslaget blev i Landsthinget henvist til et Udvalg, hvis Flertal bestemt udtalte sig imod den foreslaaede Affattelse, særlig fordi det fandt det ulovmedholdeligt at lægge Fæstetvang paa Huse, i hvert Fald ikke uden Erstatning til Eieren. Ogsaa Mindretallet (Caspersen) var imod Fæstetvang. Til 2den Behandling stillede Rosenørn et Ændringsforslag, overensstemmende med Folkethingets Mindretals Indstilling. Det anbefaledes af Caspersen, men forkastedes med 29 mod 21, hvorefter Sagens Overgang til 3die Behandling forkastedes med 34 mod 12 St.

Lovforslaget om Hjælp af det Offentlige udenfor det almindelige Fattigvæsen og Eftergivelse af Fattig-

understøttelse. (Se Lovforslaget under Samlingen 1887—88). Lovforslaget blev indbragt 17de Oktober og 1ste Behandling foretoges 12te November. Sagen henvistes til Udvalg, hvis Betænkning afgaves 7de December. Hele Udvalget, med Udtagelse af P. Holm, fraraadede Vedtagelsen af Forslagets §§ 1, 2 og 5, idet man mente, at det vilde lægge alvorlige Hindringer i Veien for en snarlig Gjennemførelse af Loven at optage Bestemmelser i den, der i saa høi Grad vilde gribe ind i den bestaaende Ordning af Fattigvæsenet. Derimod billigede Flertallet § 3, hvilken Mindretallet fraraadede af Frygt for, at den vilde lægge Hindringer i Veien for den fremtidige heldige Udvikling af Sygekasseinstitutionen. Den i § 4 udtalte Grundsætning billigede Udvalget, men fastsatte Udstrækningen af det Tidsrum, i hvilken Paagjældende skal have forsørget sig selv, til 5 paa hinanden følgende Aar.

Ved anden Behandling i Folkethinget, der foretoges 15de December, var der stillet Underændringsforslag, principalt om at forandre 5 til 1, subsidiært fra 5 til 2. Det principale Underændringsforslag toges tilbage.

Under anden Behandling ankede P. Holm stærkt over de af Udvalget foretagne Ændringer og de Indrømmelser, der ved dem vare gjorte til Regjeringens og Høires Standpunkt. „Og derfor siger jeg, at der er Grund til at erindre, hvad der engang er sagt af en Folkethingsmand udenfor denne Sal, at det er den forbandede Eftergivenhed hos Oppositionen, der er Ulykken og Grunden til Alt, hvad der sker her i Landet".

Den samme Misfornøielse med Behandlingen af dette og andre Forslag fra socialistisk Side har givet sig forskjellige Udtryk senere. Saaledes klagede P. Knudsen paa en Folkefest i Kolding: Venstre har beskaaret de Reformforslag, der ere fremkomne fra Socialdemokratiet („Socialdemokraten" for 27/8 89), og paa et Arbeidermøde i Hjørring yttrede Journalist Sabro: „Naar Holm og Hørdum have stillet Lovforslag paa Rigsdagen, har Venstre enten nægtet at være med eller beklippet Forslagene, saa de bleve ukjendelige". („Vendsyssel Tid." af 2/9 89.) Om Høires Grund til at modsætte sig § 3 udtalte Chr. Jensen: „Grunden, hvorfor Mindretallet ikke for Øieblikket tror, det er rigtigt at gaae til Vedtagelse af § 3 er, at man mener, og det med Rette, at det Lovforslag, som nu er indbragt i Landsthinget af Regjeringen om anerkjendte Sygekasser, skulde gjøre sin Virkning i den store Befolkning, inden man gik til en saadan Bestemmelse, hvorved man eftergiver Hjælp til Medicin, Læge, Hospitalsophold og Begravelse". C. F. Larsen fremhævede ligeledes, at han kun af Hensyn til det Landsthinget forelagte Lovforslag stemte mod § 3.

Udvalgets Flertalsforslag vedtoges, og Lovforslagets Titel ændredes til: „Forslag til Lov om Virkning af Sygehjælp af det Offentlige og om Regler for Eftergivelse af Fattigunderstøttelse".

Ved 3die Behandling stilledes en Del Ændringsforslag af Berg, der vare noget imødekommende mod P. Holms Standpunkt,

men de forkastedes, og Lovforslaget vedtoges omtrent uforandret som ved 2den Behandling.

I Landsthinget kom det til 1ste Behandling 8de Januar 1889. Indenrigsministeren: „Ingen kan vist i og for sig ønske, at Virkningen af Modtagelse af Sygehjælp af det Offentlige skal være den samme som af Modtagelse af almindelig Fattighjælp, men derfor gaar det dog ikke an vilkaarlig og i en lille Lov at give sig til at omordne hele dette Forhold". Mod § 2, der nu handlede om Eftergivelse af Fattighjælp, gjordes gjældende, at Hjælpen ydes af Kommunen og „at den, der bevilger, ogsaa maa være den, der eftergiver, og at det altsaa ikke er tilstrækkeligt saaledes at falde ind med en Lovgivningsparagraf og sige, at denne Fattighjælp skal være eftergivet". Goos anbefalede Forslagets videre Drøftelse. Schlegel: „Det Hele er altsaa blot et Forsøg paa at faae den laveste Del af Befolkningen, som ikke vil hjælpe sig selv, til at blive valgberettiget ved at stryge de Bestemmelser, som i Virkeligheden ere Grundlaget for dette Lovforslag, at man ikke kan være valgberettiget, naar man har nydt Hjælp af det Offentlige". Matzen: „Endvidere gaar hele den Lovgivning, som Regjeringen har indledet med de Lovforslag, den har forelagt, netop i Retning af at støtte og hjælpe de Paagjældende til at blive i Stand til, naar saadanne Begivenheder som Sygdom og Ulykkestilfælde indtræde, ved Statens og Kommunens Hjælp at holde sig oppe, saaledes at de ere fri for at ty til Fattigvæsenet. Men hele denne Bestræbelse maa man ikke modvirke ved nu at sige: Ja, det kan være det Samme, om Du udfolder Bestræbelse i den Retning eller ikke, din Retsstilling bliver dog den samme." Forslaget henvistes til et Udvalg, hvis Flertal i den under 28de Marts 1889 afgivne Betænkning udtalte sig afgjort mod § 1, som staaende i Strid med det Princip, som er optaget i Lovforslaget om Sygekasserne, og mod § 2, fordi dette Spørgsmaal naturlig maa behandles i Forbindelse med den Revision af Lovgivningen om det offentlige Fattigvæsen i det Hele, som kan ventes snart at ville komme paa Bane. Udvalgets Mindretal tilraadede Landsthinget at vedtage Lovforslaget uforandret som oversendt fra Folkethinget. Udvalgsbetænkningen kom ikke til Forhandling.

Lovforslag om Told- og Skibsafgifterne (Tauber). Lovforslaget indbragtes som i Samlingen 1887—88 og gik ud paa en Nedsættelse af Toldindtægten med c. 3½ Million Kr. Det blev i Folkethinget henvist til et Udvalg, der i sin Betænkning fastholdt Standpunktet: at der ved en Toldreform ikke bør søges Dækning for Krigsskattens Beløb, men kun for de Nedsættelser, der overstige dette Beløb. Udvalget kunde ikke blive staaende ved Forslagets Nedsættelser, men foreslog saadanne til Beløb 9 Millioner Kr., hvoraf 2 Millioner paaregnes dækkede ved en forhøiet Told paa Luxusvarer, saa at den virkelige Nedgang blev 7 Millioner Kr. For noget over Halvdelen foresloges Kompensation ved Afgift paa baiersk Øl med 6 Kr. Td., hvilket antages at ville give 3,600,000 Kr. Mindretallet var bestemt imod den foreslaaede Ned-

sættelse af Toldindtægten. Det gjorde ingen Indstilling, men opfordrede Finantsministeren til i næste Samling at forelægge en Toldlov.

Efter Behandlingen i Folkethinget, hvor ingensomhelst Tilnærmelse skete mellem Udvalgsflertallets og Ministerens Standpunkt – ingen væsentlig Nedsættelse af Toldindtægten uden Kompensation — gik Forslaget til Landsthinget, hvor det blev henvist til et Udvalg, der den 29de Marts 1889 afgav en Erklæring, hvori det næst at bemærke, at Forslaget er oversendt Landsthinget saa sent, at der ikke har været Tid til en grundig og omfattende Bearbeidelse, og at Forslaget, som udgaaet fra det private Initiativ, savner den Betryggelse for at være et administrativt brugeligt Grundlag, som haves, naar Forslag til Toldlov fremlægges af Finantsernes ansvarlige Styrer, og som ikke vel kan undværes, naar det skal kunne gjøre Krav paa at blive gjort til Gjenstand for en alvorlig Overveielse og Prøvelse, hedder: „Landsthinget har ved alle Behandlinger af Toldlovforslag klart og bestemt fastholdt den Anskuelse, at en Toldreform skal virke i økonomisk, men ikke tillige i finantsielt Øiemed, saa at den ikke maa bevirke nogen væsentlig Formindskelse af Statskassens Indtægter, men at en saadan eventuel Afgang i Toldindtægter, som ikke kan opveies ved en forhøiet Told paa Luxusgjenstande, bør dækkes ved Afgift paa alkoholholdige Drikke, være sig Brændevin eller baiersk Øl eller begge Dele, og at Dækning bør vedtages samtidig med Nedgangen. Men i denne Retning fastholder det foreliggende Forslag et Standpunkt, der har fundet Udtryk i andre tidligere fra Folkethinget til Landsthinget oversendte Forslag, idet der derefter skal vedtages en udækket Indtægtsformindskelse paa henved 3½ Mill. Kr. — hvilket siges at være Krigsskattens Beløb, skjøndt denne, efterat Krigsskatten paa Brændevinsbrænding ifølge Lov af 5te August 1864 §§ 1 og 4 og ved den nye Lov om Beskatning af Brændevinsbrænding 1ste April 1887 § 52 er hævet fra nævnte Tidspunkt, for Tiden kun udgjør henved 2½ Mill. Kr. — og saa først stilles det i Udsigt, at den yderligere i Forslag bragte Afgang i Toldindtægter paa henved 3½ Mill. Kr. kan dækkes ved en eventuel Ølskat, uden at dog noget udarbeidet Forslag til en saadan Skat er oversendt tilligemed Toldlovforslaget". Udvalget gjorde ingen Indstilling til Thinget angaaende Lovforslagets videre Behandling.

Lovforslag om forandret Affattelse af §§ 41, 42, 43 i Valgloven (Indførelse af hemmelig Afstemning) blev ligeledes oversendt Landsthinget, hvor man vel ikke modsatte sig hemmelig Afstemning, men fremhævede, at Valgloven ogsaa paa andre Punkter f. Ex. med Hensyn til Valgkredsenes Inddeling, trængte til Revision. Matzen gjorde derhos gjældende, at Afstemningsmaaden til begge Thing burde være ens, og vilde foretrække, at man indførte Forholdstalsvalgmaaden til begge Thing. Paa Forslag af Matzen henvistes Sagen til Udvalg 5te Marts. Ingen Betænkning.

Lovforslag om forskjellige Jernbaner i Jylland oversendtes ligeledes til Landsthinget, men saa sent, at det ikke kom til Behandling.

De øvrige i Folkethinget indbragte private Lovforslag vare følgende:

Lovforslag om Ægtefællers formueretlige Stilling (Bajer), blev efter første Behandling henvist til et Udvalg, der foreslog en helt forandret Affattelse af Lovforslaget, saaledes at det særlig kom til at omfatte Ægtepagter, og hvorved Fælleseie fremdeles vedbliver at være Reglen og Særeie Undtagelsen. Mindretallet foreslog at nægte Lovforslaget videre Fremme. Betænkningen kom ikke til Forhandling.

Lovforslaget om uægte Børns Retskrav (Tang). Lovforslaget gik ud paa, at Barnefaderens Navn altid skal opgives. Uægtebarnet skal have Ret til at bære sin Faders Navn (§ 6) og tage Arv som Ægtebarnet efter sin Fader (§ 7). Henvistes 6te November 1888 til et Udvalg, men Betænkning afgaves ikke.

Lovforslaget om Almindelig Hypothekbank for Danmark. Første Behandling i Landsthinget fandt Sted den 1ste Marts 1889. Under denne mindede Finantsministeren om, at Folkethingsudvalget havde brugt over 5 Maaneder til at afgive Betænkning over et af ham tidligere indbragt Forslag om denne Sag. Den blev henvist til Udvalg, der afgav Betænkning den 31te Marts. Udvalget var enigt om, at en Hypothekbank som foreslaaet tør forventes at ville blive til ikke ringe Nytte for Eiendomsbesidderne her i Landet. Man haabede derfor, uagtet Enighed ikke er naaet i Udvalget, at Forhandlingerne om Oprettelsen af en Hypothekbank fremdeles maatte blive fortsat, indtil et Resultat kan komme til at foreligge.

Lovforslaget om Underholdningsbidrag til forladte, separerede og fraskilte Hustruer og deres Børn (Tang). Forslaget gik ud paa at tillægge den forladte Hustru, forsaavidt hun forsørger Familiens fælles Børn, væsentlig den samme Ret, som den, der i Lov af 20de April 1888 er tillagt Mødre med Børn, der ere avlede udenfor Ægteskab, saaledes, at hun er berettiget til gjennem Kommunalbestyrelsen i sin Opholdskommune at kræve Bidraget for saa lang Tid, som hun har Udpantningsret, betalt af Fattigvæsenet, uden at det medfører de Virkninger, som ellers ere knyttede til Modtagelsen af Fattigunderstøttelse.

Ogsaa dette Lovforslag henvistes til Udvalg, fra hvilket ingen Betænkning fremkom inden Samlingens Slutning.

Lovforslaget om Fuldmyndighedsalderen (Bajer). Lovforslaget gik ud paa at lade Fuldmyndighed indtræde for begge Kjøn med det fyldte 21de Aar. Det kom ikke til Behandling.

Lovforslaget om Hjælpekasser (Tutein, Bertelsen m. Fl.). Lovforslaget var affattet i Overensstemmelse med Folke-

thingsudvalgets Flertals Indstillinger i Samlingen 1887—88. Titlen var forandret til Lov om Hjælpe (tidligere Understøttelses)kasser; § 1 indskrænket til at gjælde Landet udenfor Kjøbenhavn. Den tidligere Bestemmelse om, at Næringsafgiften af Brændevin og Beværtning skulde tilfalde disse Kasser, var udeladt, hvorimod Statstilskud foreslaaet.

Lovforslaget var til 1ste Behandling den 23de Novbr. 1888, hvor Kampen hovedsagelig dreiede sig om det forlangte Statstilskud. Sagen henvistes til Udvalg, der først afgav Betænkning den 8de Marts. Flertallet (deriblandt Brockenhuus-Schack) sluttede sig ubetinget til Bestemmelsen om et begrændset Tilskud fra Statskassen og stillede en Række Ændringer. Sagen kom til 2den Behandling den 26de Marts 1889, hvor den henvistes til 3die Behandling, som ikke blev foretagen.

Lovforslag om det offentlige Fattigvæsen (Thorup) angik en fuldstændig Reform af Fattigvæsenet. Under 1ste Behandling oplyste Indenrigsministeren, at det „Paragraf for Paragraf og Ord for Ord" var det Samme som det for 14 Aar siden forelagte Regjeringsforslag med kun 6 Afvigelser. Forslagets Fremkomst havde kun den Betydning, at det gav Anledning til en meget vidtløftig Diskussion i Folkethinget, som varede fra 5te til 8de December og endte med Forslagets Henvisning til et Udvalg, som ikke fik afgivet Betænkning.

Holstein Ledreborgs falske Provisorium nægtedes uden Forhandling Overgang til 2den Behandling.

Lovforslag om Forandring af § 1 i Lov af 2den Juli 1870 om Brændevinshandel (S. Pedersen) tilsigtede at træffe forskjellige Foranstaltninger for at hindre Drikfældighed. Det blev henvist til et Udvalg, som ikke afgav Betænkning

Lovforslag om en Kanal fra Nordsøen til Kattegat henvistes til Udvalg. Ingen Betænkning.

Lovforslag om en Jernbane fra Ebeltoft til en Station paa Aarhus-Ryom-Banen blev indbragt den 26de Oktober 1888. Første Behandling foretoges den 5te Decbr, og Sagen henvistes til Udvalg, der først afgav Betænkning den 14de Marts 1889. Anden Behandling foretoges den 1ste April 1889.

Lovforslag om de kommunale Valg (Berg). Lovforslaget var paa en ubetydelig Ændring nær ordlydende med det Forslag, som blev indbragt i Samlingen 1887—88. Det blev indbragt den 8de Oktober 1888 og henvistes den 10de November til Udvalg, som ikke fik afgivet Betænkning.

Lovforslag om den offentlige Fred paa Helligdage (P. Holm). Under 1ste Behandling udtalte N. J. Larsen: „Da jeg har havt den Ære at være Medlem af det Udvalg, der har behandlet den foreliggende Sag, finder jeg Anledning til at sige et Par Ord. Det har viist sig i Dag som tidligere, at der er Stemning nok for denne Sag, men jeg frygter for, at det vil vise sig denne Gang som tidligere, at denne

Stemning har uhyre Vanskelighed ved at give sig et praktisk Udslag".

Udvalg nedsattes den 9de November. Ingen Betænkning.

Lovforslag om Kontrol med kriminelle Sager (Schjøtt). Det samme Forslag som i Samlingen 1887—88. Henvist til Udvalg den 27de November. Ingen Betænkning.

Lovforslag om Indførselstolden paa Papir (Tauber). Lovforslaget gik ud paa Papirtoldens Nedsættelse fra 1/2 Sk. og 2 1/2 Sk. til 1/2 Øre og 1 1/2 Øre pr. Pd. og motiveredes ved Forhøielsen paa Trykpapir efter Papirfabrikernes Sammenslutning. Henvistes til Toldudvalget.

Lovforslag om Statstilskud til Folkehøiskolerne (Berg). Lovforslaget gik ud paa at give bestemte Regler for Statens Tilskud til Folkehøiskolerne. Det blev først indbragt den 16de Marts 1889 og naaede kun at komme til 1ste Behandling.

Lovforslaget om Anvendelse af § 71 i Valgloven (Bajer). Lovforslaget tilsigtede at tillade Afgivelsen af trykte Stemmesedler ved Valgmandsvalg. Kom til 2den Behandling i Folkethinget.

Lovforslaget om Endringer i § 85 af Valgloven. Lovforslaget gav nye, høist kuriøse Regler for Udfyldningsvalg til Landsthinget. Kom ikke videre end til 1ste Behandling i Folkethinget.

Lovforslaget om Forebyggelse mod Utugt og Modarbeidelse af venerisk Smitte (Tang). Henvistes til et Udvalg, som den 29de Marts afgav den Erklæring, at det ikke havde opnaaet Enighed om Spørgsmaalets heldige Ordning.

I Landsthinget blev endvidere fremsat:

Lovforslag om Ansættelse til Snekastning efter Hartkorn. Lovforslaget blev efter første Behandling henvist til et Udvalg, som den 28de Marts afgav den Erklæring, at det ikke saae sig i Stand til at afgive nogen endelig Betænkning over Lovforslaget, men henstillede til Indenrigsministeren at tage under Overveielse, hvad der rettest bør gjøres for at komme bort fra den Ulighed i Snekastningsarbeidets Fordeling efter Hartkornet, der efter den nuværende Ordning finder Sted.

Provisorierne.

Historisk Oversigt.

Samlingen 1885—86. Riffelloven af 5te Mai 1885 forelagdes den 9de Oktober s. A. i Landsthinget, 1ste Behandling den 8de Januar, i Udvalg, Betænkning den 6te Februar 1886.

Tillæget til Straffeloven af 2den November 1885 og Foreløbig Lov om overordentlige Politiudgifter forelagdes i Landsthinget den 19de December 1885, 1ste Behandling den 8de Januar 1886, i Udvalg, Betænkning over det sidste 6te Februar 1886.

Gendarmeriloven af 27de Oktober 1885 forelagdes i Landsthinget den 19de December 1885, 1ste Behandling 8de Januar 1886, i Udvalg, Betænkning den 6te Februar.

Den 13de Oktober 1885 forkastede Folkethinget Albertis Riffellov, den 21de December hans Gendarmerilov, Tillæg til Straffeloven og Lov om Politiudgifter.

Samlingen 1886—87. Den 5te Oktober 1886 forelagdes i Landsthinget samtlige 6 foreløbige Love (foruden de foran nævnte endvidere: Straamandsloven af 13de August 1886 og Kriminalretsloven af 20de Mai 1886). De henvistes til Udvalg efter i Dagene 15de—19de Oktober at have været undergivne 1ste Behandling.

Udvalget om Tillæget til Straffeloven og Straamandsloven afgav den 31te Marts 1887 Beretning, hvori Høire og Venstre erklærede sig enigt i, at yderligere Overvcielser vare ønskelige før Betænknings Afgivelse.

Udvalget om de 4 andre foreløbige Love afgav den 31te Marts ligeledes Beretning.

Den 12te Oktober 1886 forkastede Folkethinget Albertis Straamandslov og Kriminalretslov.

Samlingen 1887—88. Den 15de April 1887 var Riffelloven ophævet. Den ophævede og den ophævende Lov meddeltes derefter begge Thing til Efterretning.

Den 4de Oktober 1887 fremsattes i Landsthinget de 4 justitsministerielle foreløbige Love, den 7de s. M. Gendarmeriloven. Den 12te December undergaves de 1ste Behandling og sendtes alle i Udvalg.

Betænkning over Gendarmeriloven afgaves den 21de Marts, over Straamandsloven den 22de Marts, over Tillæget til Straffeloven s. D., over Loven om Politiudgifter den 26de Marts (foreløbig Betænkning, hvori der henvistes til det i Folkethinget beroende Forslag om Statspolitiet), over Kriminalretsloven den 26de Marts.

Samlingen 1888—89. Tillæget til Straffeloven var imidlertid ophævet ved foreløbig Lov af 19de Juni 1888. Begge Love bleve nu meddelte Thingene til Efterretning.

De 4 resterende foreløbige Love bleve forelagte i Landsthinget den 15de Januar 1889. 1ste Behandling den 18de Januar. Henviste til Udvalg.

Kan Folkethinget kræve de foreløbige Love oversendte?

1. Dette Spørgsmaal er blevet betydelig simplere derved, at Folkethinget stadig fastholder, at disse Love ere bortfaldne ved Forkastelsen af Albertis tilsvarende Forslag Da Folkethinget ifølge Grev Holstein-Ledreborgs Forklaring skylder sin Værdighed at henlægge Finantsprovisoriet og derved tilkjendegive, at denne ved privat Initiativ forkastede Lov er død og begravet, har Thinget jo givet Afkald paa at udøve nogen Forkastelsesret ogsaa overfor de andre ved privat Initiativ forkastede Love. Naar Folkethinget gaar ud fra, at Loven ikke existerer, kan det ikke kræve den forelagt til „fri Forkastelse“. Hvor Intet er, har selve Keiseren tabt sin Ret.

2. Naar Folkethinget ikke lader det virkelige Finantsprovisorium blive Gjenstand for Behandling, maa Landsthinget gaa ud fra, at Folkethinget ikke vil have de ældre Konfliktspørgsmaal bragte frem paa en Maade, hvorved der tilveiebringes Vanskeligheder for den ny Finantslovs Behandling eller Fare for Samlingens Afbrydelse. Naar Landsthinget saaledes først har fremskyndet Behandlingen af de almindelige Provisorier mod Finantsaarenes Slutning, er det i Overensstemmelse med den Politik, som Folkethinget selv følger og ved sin Handlemaade har antydet, at det ønsker. Dette Hensyn til Samlingens Uforstyrrethed tillægger Folkethinget ogsaa med fuld Føie stor Vægt. Men at Landsthinget paa sin Side ikke fremskynder Behandlingen af de provisoriske Love, maa saaledes ogsaa anses for at være i en regelmæssig Finantslovs Interesse.

3. Grundloven bestemmer, at den foreløbige Lov skal forelægges Rigsdagen. Naar Regjeringen forelægger den foreløbige Lov i et af Thingene, har den saaledes fyldestgjort sin

grundlovmæssige Pligt. At Regjeringen forelægger de omtalte provisoriske Love i Landsthinget, er ogsaa politisk rigtigt. En Forstaaelse vil antagelig lettere opnaas, naar Forhandlingen om Provisoriernes Afløsning ved almindelige Love eller fuldstændige Bortfalden finder Sted mellem Thingene, end naar de foreløbige Love komme direkte fra Regjeringen.

4. Forsaavidt man fra Folkethingets Side vil gjøre gjældende, at det er afskaaret fra at udøve Medbestemmelsesret i de Forhold, der omfattes af de foreløbige Love, maa hertil svares, at Thinget jo selv afskærer Landsthinget fra at udove sin Ret til Medvirkning paa det finantsielle Omraade. Det gjør Folkethinget, naar det forkaster Finantsloven. Det gjør Folkethinget fremdeles, naar det henlægger den foreløbige Finantslov i Udvalg. Men kan Folkethinget saaledes afskære Landsthinget fra at udøve sin grundlovsmæssige Indflydelse paa Aarets finantsielle Grundlag, er Landsthinget selvfølgelig berettiget til indtil videre at tilbageholde de i dette Thing forelagte Provisorier, indtil der er Udsigt til en frugtbringende Forhandling.

5. Hvorfor Venstre vil beholde Gendarmerikorpset og ikke ønsker Forlig om dette, har Henning Jensen ganske naivt forklaret i „Enhver Sit“ af Marts 1887:

„Og det kan maaske være ganske godt at beholde dem lidt endnu, thi Mage til Agitatorer for Venstres Sag som disse 500 Gendarmer er der ikke i hele Landet.

En politisk Taler eller Redaktør kan ikke se en Gendarm uden i sit stille Sind at bringe ham en Tak for alle de morsomme Vittigheder og gode Bemærkninger, han ved dem har faaet Leilighed til at anbringe.

Gendarmerne høre sammen med Ministeriet Estrup. Vi ønske gjerne at blive dette System kvit, men saalænge vi have det, ønske vi ogsaa at se dets Blomst. Og Gendarmerne ere Systemet Estrups Blomst“.

6. Hvad særlig angaar Gendarmeriloven, er det klart, at efterat der fra Regjeringen var fremkommet Lovforslag om et Statspoliti, maatte denne Sag afgjøres, før Gendarmeriloven kunde fremmes. Men medens Statspolitiforslaget fremsattes i Folkethinget den 12te Januar 1888, kom det først til 1ste Behandling den 9de Marts 1888. Dette tyder ikke paa overdreven Hast fra Folkethingsflertallets Side.

7. Regjeringen har selv allerede ophævet to af de foreløbige Love — Riffelloven og Tillæget til Straffeloven — saa der vil ikke til Fordel for Venstres paa Forhaand erklærede og gjennem Behandlingen af Statspolitiloven bekræftede absolute Uvillie til en Overenskomst om disse Sager kunne paaberaabes, at Regjeringen haardnakket og uden Hensyn til den saglige Nødvendighed vil opretholde disse Foranstaltninger.

„Skarp Front mod Provisorierne."

Denne Sætning har nu snart i mange Aar summet Høiremænd om Ørene. Der skrives ikke den Venstreavis, der holdes ikke det Venstremøde i Landet og der holdes ikke den politiske Venstretale af en Partifører i Rigsdagen, uden at det overalt lyder: „Skarp Front mod Provisorierne." — I Parenthes skulle vi bemærke, at de gode Venstreførere næppe nogensinde have gjort Tjeneste i Hæren, thi ellers maatte de vide, at vel er der Begreber, som hedde „ret Front" og „forkert Front", men „skarp Front" er der Intet der hedder, det er noget Snak.

Imidlertid skulde man tro, at var der nogen Mening i dette Udtryk, maatte det være den, at det var en Betegnelse for Fastholdelsen af det Princip: Intet Provisorium, af hvad Navn nævnes kan, vil nogensinde erholde Billigelse eller Tilslutning fra de Herrers Side. Tror man nu dette, tager man storlig feil. Herpaa kunde nævnes mange Exempler; nogle enkelte maa dog være nok:

Efter at samtlige Garnisonsbyer udenfor Kjøbenhavn i en Række Aar havde baaret Halvdelen af Byrden ved de faste Underofficerers Kvartergodtgjørelse, medens Staten havde baaret den anden Halvdel, fandt disse Byer i 1884, at ogsaa den af dem baarne Halvdel af denne Byrde burde bæres af Staten, hvorfor de opsagde den tidligere paatagne Forpligtelse. Da Krigsbestyrelsen kun gjennem en langsom, tvivlsom Sag kunde faae afgjort, om Udredelsen af Byernes Bidrag var en Pligt eller ikke, og den som Underofficerernes Værge ikke mente, at disse burde undvære den nydte Godtgjørelse, foranledigede den, at der paa Finantslovforslaget for 1885—86 optoges en Bevilling — 20,538 Kr. — hvorved der kunde ske Dækning.

Ved Behandlingen i Folkethinget blev dette Beløb udstemt, medens Landsthinget atter indsatte Posten. Der opnaaedes ikke Enighed om Finantsloven, hvorfor Regjeringen indsatte denne Post paa det i Henhold til den foreløbige Lov af 1ste April 1885 udfærdigede Budget og lod Udbetaling til Underofficererne foregaa. Nu skulde man da tro, at det var en Provisorisme af den groveste Art, men Nei. Næste Aar godkjendte Venstre dette Provisorium ved at stemme for Bevilling af de 20,538 Kr., og det har altid senere stemt derfor. Og hvorfor? Sandsynligvis fordi man ikke vilde lægge sig ud hverken med Underofficererne eller med Kjøbstæderne, mere end man alt var. Men hvor blev den skarpe Front af?

Paa lignende Principløshed har Venstre afgivet mange Exempler. Flere Jernbanestationer omkring i Landet ere udvidede og ombyggede i de senere Aar. Paabegyndelsen er ofte sket provisorisk det ene Aar og fortsat det næste Aar med Venstres Tilslutning. De fleste større og mindre Krigsskibe, der i de senere Aar ere satte i Bygning paa Orlogsværftet, ere paabegyndte uden forudgaaende Tilslutning af Venstre, men dette har i de fleste

Tilfælde givet sin Tilslutning til Bevilling til Færdiggjørelsen. Et større Antal Bygninger i Nyboder og paa Orlogsværftet, til Flaadens Brug, paa forskjellige Steder til Hærens Brug, i Aalborg en ny Latinskole og saa fremdeles, ere opførte efter provisorisk Foranstaltning, fordi Venstre havde nægtet Midler til deres Opførelse. Nu da disse Bygninger staa paa deres Plads, giver Venstre sin Tilslutning til det Skete ved at bevilge Brugen af disse Bygninger, Midler til deres Vedligeholdelse osv.

Alt dette anføres ikke, fordi vi ville rette Bebreidelser mod Venstre paa Grund af, at det giver den anførte Tilslutning, men vi anfører det for at vise, at al Partiets Tale om skarp Front mod Provisorierne er løs Tale, er kun Udtryk for et Princip, som dette holdningsløse Parti har anskaffet sig for at kunne bryde det hver Gang, der tilbyder sig en gunstig Leilighed dertil. Naar vi derfor nu inden lang Tid hører fornyet Tale om skarp Front mod Kjøbenhavns Befæstning, fordi ogsaa dette er et Provisorium, saa veed vi, hvilken Betydning der fra vor Side bør tillægges denne Tale. Og naar vi høre det fremstillet som en moralsk og politisk Umulighed, at Venstre paa Finantsloven eller paa særlige Love kan indlade sig paa saa simple og uundværlige Ting som en Forsyning af Kriminalretten med det nødvendige Personale, saa vide vi ligeledes, hvad den Moral og den Politik er værd.

Delegeretmøder.

De aarlig tilbagevendende Delegeretmøder, som Høire siden 1883 har afholdt under stedse voxende Tilslutning, og hvis Betydning for Høiresagens Fremgang i hele Landet i stedse stigende Grad er bleven erkjendt, fristede omsider, her som paa andre Omraader, Venstre ud paa Efterligningens Vei. Men Efterligningen blev unægtelig alt Andet end heldig i at træffe Forbilledet.

Hr. Berg, der i Sommeren og Efteraaret 1887 fartede Landet rundt i et desperat Felttog imod baade Danskere og Europæere paa Grund af de i Foraaret stedfundne Forligsforhandlinger, havde alt den Gang en Hob Jern i Ilden for at faae et Delegeretmøde i Stand. Paa sit Trykkeri i Thisted lod han trykke en Række Resolutioner, indeholdende et Program for Venstres fremtidige Optræden. Dette Aktstykke, der var rettet mod Forhandlingspolitiken og Forligsbestræbelserne, sluttede med en Opfordring til Venstres Fællesbestyrelse om at foranledige et Møde af Delegerede fra samtlige Venstreforeninger afholdt i Kjøbenhavn for at vedtage en Fællesudtalelse til Veiledning for Oppositionen. Resolutionerne og Opfordringen blev i største Hemmelighed med Paaskriften „aldeles privat og fortrolig" sendte om til Bergs paalideligste Venner i Ribe og Ringkjøbing Amter og derefter drøftede i nogle geheime Møder, som i Løbet af August og September holdtes paa de nævnte Steder. Hvor hemmelig man end gik tilværks, fik imidlertid paa ubegribelig Vis Hr. Aage Jordan nede paa Falster Nys om, at de vestjydske Venstreforeninger vilde have et Delegeretmøde til at drøfte Venstres politiske Stilling, og han kundgjorde da strax i sin lolland-falsterske Folketidende, at der var Ingen, som havde havt Bud efter Venstreforeningerne og bedt dem drøfte nogen Ting. Denne overlegne Afvisning fra en saa inferiør Størrelse som Hr. Jordan efterfulgtes af et Slags Entholdelsesdekret, som Venstres Fællesbestyrelse, af hvilken Hr. Berg forøvrigt selv var Medlem, sendte ud efter ham, og hvori alle retskafne Demokrater opfordredes til at afholde sig fra Omgængelse med ham, efterdi Møder af den Art som de,

Hr. Berg turnerede om paa, maatte anses for „nedbrydende og fordærvelige for vor Politik i den Samling, der nu staar for Døren".

Med denne Plakat paa Ryggen turede Hr. Berg saa videre om og trakterede Forhandlingsmændene med den groveste Konfekt, han kunde opdrive, uden at der fra nogen Side tilsyneladende blev taget videre Notits af ham. Et Forsøg, han ved et offentligt Møde i Vemb den 9de September gjorde paa at faae sine Resolutioner satte under Debat og Afstemning, strandede paa, at Flertallet af de Mænd, som havde underskrevet Resolutionerne, nu ikke vilde have dem frem paa Grund af, at de Herrer Bojsen og Hørup, som vare indbudte til Mødet, ikke havde villet komme.

Dermed syntes det Bergske Delegeretprojekt definitivt at være kjørt paa Døren. Der blev ikke mere Tale om det før i Slutningen af Oktober, da Rigsdagen udsattes i Anledning af, at Folkethinget havde forkastet den provisoriske Finantslov. Inden Venstremændene tog hjem, holdt de et privat Partimøde — Berg synes dog at have været udelukket — hvor det enstemmig eragtedes, at et Delegeretmøde „under de givne Forhold langtfra vilde styrke Partiets Sammenhold, men tværtimod endnu yderligere splitte og lamme det". Unægtelig rene og oprigtige Ord.

Faa Dage derefter fortalte en indiskret Korrespondent til Venstres Provinsblade, at det af Venstres Bestyrelse var vedtaget at sende et Cirkulære ud til Vælgerfolket, hvori dette skulde opfordres til at støtte Forhandlingspolitiken og ikke reflektere paa Bergs Separatisme, samt yderligere at Venstres Bestyrelse in pleno eller dog repræsenteret ved sine vigtigste Medlemmer vilde benytte Rigsdagens Udsættelse til en Rundtur over hele Landet for at tage Vælgerfolkets „Delegerede" under Behandling i mindre Partier. Begge Oplysninger blev af Forhandlingspartiets to kjøbenhavnske Organer, „Politiken" og „Morgenbladet", med hæseblæsende Iver stemplede som usandfærdigt Snak, men bekræftedes kort Tid derefter tilfulde. Cirkulæret til Vælgerne, der var dateret den 21de Oktober, omsendtes i største Hemmelighedsfuldhed som et forborgent Lønskrift, men viste sig forøvrigt, da det ved en Indiskretion blev offentliggjort i Skanderborg Avis, at være en saare mager og fersk Historie. Delegeretmøderne afholdtes i den første Halvdel af November i Odense, Skjern, Skive, Aalborg, Aarhus, Veile, Roskilde og Maribo. De havde Karakteren af fortrolige Sammenkomster imellem flere eller færre Medlemmer af Venstres Bestyrelse — Høgsbro, Holstein-Ledreborg og Harald Holm vare den faste Stamme, der fremstod ved alle Møderne, medens de andre Bestyrelsesmedlemmer og enkelte betroede Folkethingsmænd udenfor Bestyrelsen synes at have gaaet til og fra, som det kunde træffe sig — og forud omhyggelig udvalgte Deputerede fra Venstreforeningerne i Kredsene. Paa Møderne blev det hemmelige Cirkulære oplæst og kommenteret, hvorpaa der afstemtes over en Resolution, hvorigjennem der udtaltes Tilslutning til „den Politik, som, paa Grundlag af

bestemt Modstand mod Bevillingerne til de provisoriske Love og til Kjøbenhavns Befæstning, vil føre Finantsloven igjennem alle Stadier og eventuelt gjennem Fællesudvalg". Efter Hjemkomsten offentliggjorde Venstres Bestyrelse i „Morgenbladet" og „Politiken" en Beretning, hvorefter denne Resolution allevegne var bleven vedtagen „med overvældende Flertal"; men af Meddelelser og Beretninger, som efterhaanden sivede ud gjennem andre Kilder, viste det sig snart, at dette i det Høieste var Sandhed med Modifikation. Paa flere Steder havde den omreisende Bestyrelse fundet en mindre artig Opposition, som havde bragt baade Bestyrelsens Medlemmer og de indkaldte Delegerede i stærk Affekt. Paa to Steder, i Skjern og i Aalborg, sagdes der endogsaa at have fundet Afstemninger Sted, som direkte udtate sig imod Venstreflertallets Politik. Herpaa strøede Bestyrellsen imidlertid Sand, saa godt den kunde.

Efter den Modstand, der i 1887 fra Fællesbestyrlesens Side var reist mod Bergs Plan om Sammenkaldelsen af et almindeligt Venstredelegeretmøde, og efter det brogede Udfald af de partielle Møder, som Bestyrelsen havde arrangeret til Afstivning af den imod Berg rettede Forhandlingspolitik, var det paa Forhaand ikke at antage, at der i Venstre skulde være synderlig Stemning for en Fortsættelse enten paa den ene eller den anden Vis. Det vakte derfor almindelig Forundring, da Grev Holstein-Ledreborg i August 1888 i en længere Avisartikel, som han lod dumpe ned fra Skyerne til „Roskilde Dagblad", udtalte sig for Sammenkaldelsen af et Delegeretmøde af Repræsentanter for Demokratiet i hele Landet. Disse Delegeredes Opgave skulde efter Grevens Tanke være den, sammen med Venstres Rigsdagsmænd at lægge Slagplanen for det, som Greven i mere velformede end direkte oplysende Ord betegnede som „en vel forberedt og planlagt Anvendelse af de virksomme Midler, der staa til Raadighed for enhver Opposition, som er enig om at gaa den saglige Forhandlings rolige og stærke Vei". Den nærmere Forklaring fulgte af Artiklens øvrige Indhold, i hvilket Forfatteren — som det syntes, uden videre Beklagelse — udviklede, at der kom intet Forlig i Stand for det Første. Den Opgave, Greven lod til at have tiltænkt Delegeretmødet, blev altsaa nærmest den at smække „hele Oppositionen" sammen i „Enighed" om en mod Ministeriet rettet „virksom" Politik.

Den Autoritet, som Berg i saa beklagelig Grad havde savnet, da han fremsatte sit Projekt, viste Grev Holstein sig at være i Besiddelse af. Der fremkom strax indenfor Venstre nogle Smaagnaverier og blev særlig skoftiseret over det Upassende og Besynderlige i, at Greven med Forbigaaelse af den Fællesbestyrelse, hvoraf han selv var Medlem, havde forelagt sin Plan ganske for egen Regning, og fremdeles over, at han havde kaaret „Roskilde Dagblad" til sin Herold i Stedet for at beære „Morgenbladet" eller „Politiken" med en Visit. Det kom ogsaa hurtig for en Dag, at der indenfor Venstre var Adskillige, hvem det

faldt alt Andet end beleiligt at holde Delegeretmøde, men ikke desto mindre reiste der sig ikke nogen direkte Opposition imod Planen, og ved en Slags stiltiende Fællesvedtagelse blev det forholdsvis hurtig slaaet fast, at Venstre nu ligesom Høire skulde have sit almindelige Delegeretmøde.

Da man var kommen saa vidt, begyndte imidlertid Europæere og Danskere af alle Afskygninger at ryge i Haarene paa hinanden over alle mulige i Forbindelse med Mødet staaende Spørgsmaal, saasom hvorledes de Delegerede skulde vælges, hvor og naar Mødet skulde holdes, hvad det skulde have til Program og tage sig for, om „Demokratiets Tillidsmænd", ɔ: Rigsdagsmændene og Venstrejournalisterne, maatte komme med, eller om de Delegerede ikke burde have Lov til at være for sig selv, for at de upaavirkede af bemeldte Tillidsmænds Forførelser og Intriger og Kneb kunde formulere et sanddru og jævnt Udtryk for, hvad der rørte sig i Vælgerfolkets Barm, o. a. M. Det var særlig de Delegerede selv, der ved denne Leilighed gjerne vilde være fri for deres sædvanlige Mentorer, men de Tauberske og Bjørnbakske Amtstidender og andre direkte af Folkethingsmænd inspirerede Presseorganer forklarede i lange og kunstfærdige Udviklinger, at de Delegeredes Forhandlinger kun vilde blive det bare Pølsesnak („orkesløse Deklamationer" sagde „Aarhus Amtstidende"), naar Rigsdagsmændene ikke kom med. Til Afgjørelse af disse og andre Tvistemaal maatte der holdes et „forberedende Møde" i Roskilde, hvor det sloges fast, at Delegeretmødet skulde være i Kjøbenhavn den 29de og 30te September og tælle tre Delegerede fra hver Valgkreds, og at Venstres Fællesbestyrelse kunde komme med begge Mødedage, subalterne Rigsdagsmænd af Venstre derimod kun den sidste Dag.

Hermed skulde man tro, at Præliminarierne vare til Ende, men alligevel vedblev Delegeretmødet at afgive en stadig rindende Kilde til Skjænderier og Spektakler indenfor Venstre. Jo mere Tiden led mod Mødets Afholdelse, desto mere broget kom det Hele næsten til at tage sig ud. Separatisten og Rumlepotten Berg kunde gnide sig i Hænderne. Paa et Møde i Vig 6 Dage før Delegeretmødets Sammentræden erklærede han med forstilt Beklagelse, at man ikke skulde vente store Ting af de Delegerede, og advarede imod, at man „klistrede en Enighed op, som var grundet paa Løgn".

Under disse Auspicier traadte Mødet sammen. Dets Forløb kom til at svare til det Forudgaaende. Der blev ikke offentlig refereret Noget om, hvorledes Forhandlingerne vare spændte af, men ad forskjellige Veie sivede det snart ud, at der paa Mødet havde ligget et syndigt Hus, og at det flere Gange havde set ud til, at man ikke kunde blive enig om Nogetsomhelst. Den Resolution, som man omsider fik i Stand, og som fremtraadte som Mødets synlige Resultat, aflagde da ogsaa i Form og Indhold talende Vidnesbyrd om, hvor haarde Batailler der havde staaet om dens Affattelse. Den lød som følger:

„Delegeretmødet anbefaler Forhandlingspolitiken til Gjennemførelse af demokratiske Reformer og udtaler, at en fuldt ud antagelig Finantslov bør søges ført igjennem alle Stadier; dog formener Delegeretforsamlingen:

at Folkethinget aldrig bør anerkjende og ikke bør deltage i Afviklingen af de ulovlige Provisorier og ikke bringe nogetsomhelst Offer for Gjennemførelsen af saakaldte regelmæssige Tilstande, naar derved ikke naaes en ubetinget Anerkjendelse af Folkethingets grundlovmæssige Medbestemmelsesret i Bevillings- og Lovgivningssager;

at Folkethinget ingensinde bør give Bevillinger til og aldrig give lovmæssig Anerkjendelse af de stedfindende provisoriske Befæstninger om Kjøbenhavn. Ved Behandlingen af den aarlige Finantslov og af Lovene om Forsvarsvæsenet iagttages, at de nuværende store Byrder formindskes.

Uagtet Delegeretmødet ingen Tillid har til, at der under Ministeriet Estrup kan udøves en frugtbar og sand demokratisk Reformvirksomhed, vil det dog anbefale, at man saa vel paa Rigsdagen som i den offentlige Forhandling iøvrigt forbereder en fremtidig Reformperiode ved Drøstelse af de politiske, sociale og økonomiske Spørgsmaal, der paatrænge sig til Løsning.

Som Grundlag for et saadant forberedende Arbeide anbefaler Delegeretmødet dels det forenede Venstres Program af 1872, dels de økonomiske og sociale Opgaver, som siden ere reiste. Af saadanne Opgaver skal man navnlig fremhæve, dels Foranstaltninger til Erhvervslivets Opkomst (Landbrug, Haandværk, Industri og Handel), dels Midler til Forbedring af den arbeidende Klasses Kaar (Udvikling af Livsfæste og Selveiendom blandt Husmænd og Landarbeidere, Sygehjælp og Alderdomsforsørgelse for Ubemidlede, Folkeundervisningens Fremme; jevnfør iøvrigt det paa de sjællandske Husmænds og Landarbeideres Møde den 24de Septbr. vedtagne Program. *)

---

*) Det nævnte Møde var begyndt Søndag den 23de September i Socialisternes Forsamlingshus i Rømersgade. Da det imidlertid ved et Par Afstemninger havde vist sig, at Socialisterne fra Kjøbenhavn vilde benytte deres Flertal til at paatrykke Mødet et afgjort socialdemokratisk Præg ved Vedtagelsen af Resolutioner, som selv de Herrer Herman Bing og J. K. Lauridsen, der sammen med andre Notabler vare indbudte som en Slags Mentorer uden Stemmeret, bestemt fraraadede, endte den interessante Sammenkomst paa et tidligt Stadium med, at Husmændene og Landarbeiderne tog deres Hatte og Stokke og gik deres Vei. Den næste Dag holdt de saa et særligt Parlament uden kjøbenhavnske Socialister i Høiskolehjemmets Lokale og vedtog følgende Program:

1. Der bør ved Lov indføres Livsfæste eller i alt Fald fleraarigt Leiemaal for Huse paa Landet og gives Adgang til Godtgjørelse for Forbedringer paa Eiendommene.

Blandt de Reformer, som Grundloven stiller i Udsigt, fremhæves særlig Nødvendigheden af Retspleiens Omordning i Henhold til Grundlovens §§ 71 og 74."

---

2. De i Lovgivningen indeholdte Bestemmelser om Huses Bevarelse bør opretholdes og udvikles. Antallet af jordeiende Huse bør søges forøget i størst mulig Udstrækning.

3 Det Offentlige bør yde Ubemidlede fri Lægehjælp, Medicin og Hospitalspleie, uden at det betragtes som Fattighjælp.

4. Der bør oprettes Alderdomsforsørgelseskasser, der ikke stille uoverkommelige Krav til Arbeidernes Selvhjælp.

5. Fattiglovgivningen bør ordnes saaledes, at der gjøres Skjel mellem uforskyldt og forskyldt Trang. Den Hjælp, der af det Offentlige ydes uforskyldt Trængende, bør ikke medføre Tab af borgerlige Rettigheder.

6. De indirekte Skatter bør nedsættes. Tolden paa Livsfornødenheder ophæves.

7. En forbedret og udvidet Undervisning bør indføres i Folkeskolen.

8. Der bør indføres hemmelig Afstemning ved de politiske og kommunale Valg.

9. Politiske og kommunale Valg bør foretages paa en Søndag eller paa en lovbestemt Fridag.

Medens saaledes Delegeretmødet for ikke at klatte med det tog hele Husmændenes Program op i sin Resolution — men rigtignok ikke mere forbindende, end at man holdt sig Ryggen fri til bagefter, om saa skulde være, at løbe fra alle dets enkelte Dele — fik Mødet ogsaa for Symmetriens Skyld et Tilhæng bagpaa, som ret beset var nok saa flatterende som alt det Andet. De saakaldte „Ungdomsforeninger" havde nemlig fundet, at de lige saa godt kunde holde Delegeretmøde som deres Fædre. De havde derfor sendt nogle og tredive lystige Kammerater ind til Hovedstaden, som paa et Mandagen den 1ste Oktober afholdt Parlament vedtog et langt og opstyltet Opraab til „Danmarks frisindede Ungdom". De unge Mennesker fortalte i dette Blaa Mandags-Aktstykke, at de havde „taget Standpunkt" i 1) Modarbeidelse af Militarismen, 2) Forbedring af Arbeidernes sociale Stilling og 3) Udvidelse af Stemmeretten. Derhos vedtog de for at vise, at deres Delegeretmøde ikke stak op for Fædrenes, tre Resolutioner, af hvilke den første gik ud paa at tolke Tilslutning til Beslutningen paa Venstres Delegeretmøde om, at Folkethinget ikke maatte anerkjende eller afvikle de ulovlige Provisorier, den anden og utvivlsomt den betimeligste gik ud paa en Anbefaling af Drikkeriets Indskrænkning til det mindst Mulige, medens endelig den tredie havde følgende Ordlyd:

„Delegeretmødet udtaler, at Ungdomsforeningerne bør gjennemarbeide Tanken om Kongedømme contra Republik, for at et senere Delegeretmøde kan fremsætte et bestemt Program for Foreningerne i dette Spørgsmaal".

Der er i denne Resolution to Ting til at tage og føle paa. Den første er, at Erklæringen om Expedition gjennem alle Stadier af en fuldt ud antagelig Finantslov paa anden Dansk vil sige det Samme som Finantslovens Umuliggjørelse. Dette ligger med tilstrækkelig Klarhed i de tilføiede Vilkaar med Hensyn til de „ulovlige" Provisoriers Ikke=Anerkjendelse eller Ikke=Afvikling, i Afvisningen af ethvert „Offer" for Fremkaldelse af „saakaldte" regelmæssige Tilstande og i den bebudede Nedsættelse af Udgifterne til Forsvarsvæsenet.

Det andet haandgribelige Punkt i Resolutionen er, at den overhovedet afviser al Tale om Forlig ved at opstille Fordringen om „den ubetingede Anerkjendelse af Folkethingets grundlovmæssige Medbestemmelsesret i Bevillings= og Lovgivningssager". Ellers pleier Grev Holstein at formulere dette Krav som et Krav paa Anerkjendelse af Folkethingets „absolute Veto" eller „absolute Neiret". At Resolutionen nu siger „Medbestemmelsesret", skal sagtens se uskyldigere ud, men kommer ganske ud paa det Samme. Ogsaa i denne Formulering indeholder Sætningen en Paastand paa Folkethingets suveræne Eneret over Finantsloven, et Forlangende om, at Landsthing og Regjering skulle finde sig i enhver Nægtelse eller Nedsættelse, Folkethinget maatte vedtage. Men herved lægges det i Folkethingets Haand at umuliggjøre enhver forsvarlig Administration eller med andre Ord at fordrive ethvert Ministerium, indtil der kommer et saadant, som i alle Retninger danser efter Folkethingets Pibe.*) Om ogsaa Grev Holstein nok saa længe erklærer, at Venstre „uden Bagtanke" har sat det personlige Spørgsmaal til Side, har overladt Ministerspørgsmaalet til Kongen ikke alene i Ord, men i Gjerning, og for al Fremtid har ladet dette Spørgsmaal være dødt (Folkethinget den 17de Oktober 1887, Sp. 324), og om ogsaa Dr. Brandes uden Modsigelse tolker sin Glæde over, at Holstein som Venstres Ordfører ved disse Udtalelser har tilkjendegivet, at „fra Venstres Side er den parlamentariske Fordring ganske opgiven" (Folkethinget den 18de s. M., Sp. 329), saa gjælder alt dette til Vandsbæk, naar man som Afløser af den „parlamentariske Fordring" kommer trækkende med den absolute Vetoret eller den ubetingede Medbestemmelsesret, eller hvad man nu vil kalde det. Hr. Berg kunde gjerne spare sig den Ilterhed, hvormed han farer op som en gal Tyr over et rødt Klæde, hver Gang hine Udtalelser af de Herrer Holstein og Brandes rinde ham i Hu.

„Medbestemmelsesretten" i den foreliggende Formulering gaar ud paa at slaa en tyk Streg over den Kongen ifølge Grundlovens § 25 tilkommende Ret til at udstede foreløbige Love. Det er i Samklang hermed, at Resolutionen bruger Udtrykket „ulovlige

*) Jfr. hermed Grev Holsteins Udtalelser i Folkethinget fra den Tid, da han endnu var Høiremand, citerede i Cand. Friis's Skrift „Revolutionære Tilløb", Side 12

Provisorier". Det angives ikke, hvilke Provisorier man vil anerkjende som „lovlige", men det er klart, at der ved hine Udtryk særlig er tænkt paa de provisoriske Love om Gendarmerne, de nye Kriminalretsassessorer og de extraordinære Politiudgifter. En Paastand om, at disse Love skulle være ulovlig udstedte, vil konsekvent føre til, at overhovedet ingen foreløbig Lov kan udstedes, og en Paastand om, at deres fortsatte Opretholdelse er ulovlig, kommer i Strid med Høiesteretsdommen af 15de Oktober 1886.

Saa langt herskede der Enighed og god Forstaaelse paa Delegeretmødet. Men da man skulde til det Næste, gik Enigheden sørgelig i Stykker.

Grev Holsteins og de øvrige Forhandlingsmænds stadige Forsikring er, at „Reformforhandlingen" er saglig og ærlig uden Bagtanker og uden Skelen til Ministertaburetterne eller andre Allotria. Hr. Berg derimod vil indrette det med Reformerne ligesom med Finantsloven, nemlig saaledes at begge Dele kun maa „forberedes" saa vidt, at man kan bruge dem til at vifte Ministeriet Estrup om Næsen med som Foræringer, der staa parate til et kommende „grundlovstro" Ministerium, men som Estrup og hans Fæller aldrig skulle faae i Hænde.

De første Linier i Venstre-Resolutionen ere klart nok en Formulering af det Holsteinske Standpunkt, medens den i Resolutionens fjerde Stykke givne Anbefaling af, at der forberedes en fremtidig Reformperiode, lige saa aabenbart skyldes Bergs Inspiration. Hvad er saa Meningen? Maa Reformerne gjøres færdige, eller maa de kun forberedes?

Det er senere blevet oplyst, at der herom stod en levende Strid paa Mødet, og at Berg, efter at han først var slaaet af Marken ved Afstemningen over Resolutionens første Del, alligevel fik sit Standpunkt smuglet ind gjennem en ny Afstemning, hvis Uoverensstemmelse med det først Vedtagne Flertallet af de brave Delegerede ikke opdagede, før det var for silde.

Men ikke blot om denne mere formelle Side af Sagen blev der leveret varme Batailler. Ikke mindre hedt gik det til ved Spørgsmaalet om, hvad der skulde udpeges som Gjenstand for den demokratiske Reformforhandling.

Under Forberedelserne til Mødet var det fra flere Sider blevet udtalt, at dettes Hovedopgave skulde være at formulere et virkeligt positivt Program for Venstre, som skulde være Partiets Adkomst til at føre an i Ledelsen af Landets Udvikling. Enhver forstandig Venstremand maa jo indrømme, at det er den massiveste Latterlighed at se et Parti reise parlamentariske Flertalskrav uden fjerneste Udsigt til, at dets Medlemmer, om Partiet kom til Magten, kunde blive enige om nogen Ting. Derfor drog de Delegerede til Hovedstaden med glade, men rigtignok høist uklare Forsætter om, at nu skulde Demokratiet samle sig og sætte ud for Nutid og Fremtid, hvad det havde i Posen og paa hvilken Vis det vilde lukke op for den. Det var med andre Ord et i Enkeltheder formuleret Program, som der var Tale om. Men de Delegerede

havde gjort Regning uden deres Rigsdagsmænd. Der var Fraktionen Bojsen—Hogsbro contra Hørup—Brandes, der var Grundtvigianere og Europæere og Bjørnbakkere og Socialister og i Tilgift en Madstræber som J. K. Lauridsen, og naturligvis var det plat umuligt at lave et Reformprogram, der kunde rumme alle disses Standpunkter.

Saa slog man sig efter megen Hurlumhei og Dundren i Bordet omsider sammen om et saakaldet „Grundlag", der i Valenhed og Løshed søger sin Lige. Resolutionen henviser først til det forenede Venstres Program af 1872. Om dette er at bemærke, at der nu saa godt som Ingen er, der veed, hvad der staar i det. En stor Del af de Punkter, det indeholdt, ere forlængst gaaede fuldstændig ud af Kurs, og adskillige andre høre til dem, paa hvilke de nuværende Venstrefraktioner netop have skilt sig ud fra hinanden. Flertallet af de Delegerede, der stemte for Resolutionen, vilde sikkert blive høist overraskede, om man holdt dem Programmet for Næsen og lod dem høre, at de altsaa ved deres Afstemning havde erklæret sig for de og de Punkter.

I Resolutionens derpaa følgende Omtale af de siden 1872 reiste „økonomiske og sociale Opgaver" og i den svævende Henvisning til Husmændenes Program af 24de September 1888 vil selv den skarpsindigste Forsker forgjæves søge en Ledetraad til Udfindelsen af, hvad det samlede Venstre nu til Dags har paa Hjerte. Kun det falder i Øinene, at under de Rubriker, Resolutionen opstiller under Fællesbetegnelserne „Erhvervslivets Opkomst" og „Forbedring af den arbeidende Klasses Kaar", falder netop en hel Række Forslag, som atter og atter have været forelagte af Ministeriet Estrup, uden at der fra Venstres Side er antydet nogen sær Trang til at faae disse Opgaver løste enten i den foreslaaede Retning eller i en anden.

Det Samme gjælder om de Retspleiereformer, som Resolutionen slutter med at paakalde. Herom har der gjentagne Gange foreligget Forslag fra Ministeriets Side, som Folkethinget lod visne, og Justitsministeren har forgjæves bestræbt sig for at faae Svar paa det Spørgsmaal, om Thinget ønskede en saadan total Omordning, som Grundloven har forudsat, eller om det vilde foretrække mindre indgribende Ændringer i det Bestaaende, eller om det endelig slet Ingenting vilde. Folkethingsmand Schjøtz, der i de senere Aar har udsøgt sig Strafferetspleien som en forøvrigt mindre vellykket Specialitet, har endogsaa den 29de Oktober 1889 i Thinget (Sp. 660) med rene Ord udtalt sin stærke Beklagelse af, at han hos sine Meningsfæller ikke havde mærket „Spor af Tilbøjelighed" for Retsreformen. Saa lagde ganske vist Hr. Bojsen Haanden paa Hjærtet og forsikrede, sekunderet af Hr. Berg, at Venstres Interesse for en Reform nu var „i meget betydelig Stigen", men Hr. Schjøtz havde let ved at affærdige disse Godtkjøbsforsikringer under Henvisning til, at Thinget aldrig havde blot saa meget som kunnet bekvemme sig til trods Justitsministerens gjentagne Provokationer at give ham en almindelig

Opfordring til Reformens Forelæggelse i den ene eller den anden Skikkelse.

Naar Resolutionen nu paa en Gang erklærer, at Venstre føler sig besjælet af en saa dyb Reformtrang paa alle disse Omraader, er det visselig ikke Regjeringens og Høires Skyld, at denne Trang ikke forlængst har baaret Frugter. Men netop derfor, og fordi der savnes enhver Paavisning af, i hvilken Retning Trangen skulde gaa, turde det være rimeligst at anse det Hele som en stilistisk Attrap, der rigtignok har den for en Attrap temmelig slemme Feil strax at kunne gjennemskues.

Det eneste positive Holdepunkt i Resolutionens saglige Del turde være den deri indeholdte Anbefaling af en Udfoldelse i større Stil af Venstres velbekjendte private Initiativ-Politik. Hver Gang denne Politiks Fane heises, som i Begyndelsen af Halvfjerdserne, i Biskop Monrads sidste Rigsdagsperiode og atter nu i de sidste Aar, er det mere Deklamationer end sagligt Forhandlingsudbytte, man maa belave sig paa.

Hvor lidt man indenfor Venstre selv beskjæftigede sig med det af Delegeretmødet formulerede Forhandlingsprogram, viste sig slaaende i Foraaret, da Grev Holstein paa en Gang opdagede det „økonomiske Reformprogram" med Dampfærger og faste Broer, som skulde sætte første Klasses Reisende i Stand til at gjøre Turen fra Stockholm til Berlin uden at behøve at stige ud af deres Waggon. Over disse bevingede Ideer faldt Størstedelen af Venstres Rigsdagsmænd i glad Rørelse, og særlig „Morgenbladet" forkyndte den ene Dag efter den anden med stor Begeistring, at her havde Venstre omsider fundet sit saa længe efterspurgte positive Program. Paa Delegeretmødet og de Per Tot-Historier, som der vare udklækkede, spildte aabenbart Ingen længere en Tanke.

Man behøvede nu forøvrigt ikke at vente saa længe for at faae et levende Indtryk af, hvor intetsigende den hele Resolution var. Allerede Dagen efter dens Vedtagelse faldt dette i Øinene, naar man f. Ex. læste „Politiken"s og „Morgenbladet"s Betragtninger over det Afsnit, der vedrørte Forsvarssagen. Hr. Hørup forkyndte saa glædestraalende, som denne den evige Ligegladheds Apostel overhovedet kan blive, at nu havde Delegeretmødet da endelig en Gang viist al Militarisme Døren, og i Hørups Mund er „Militarisme" som bekjendt enstydig med alt Forsvarsvæsen overhovedet. „Morgenbladet" derimod, der prætenderer at være forsvarsvenligt og Indehaver af en særlig patenteret Forsvarsplan, som rigtignok har den triste Egenhed, at den aldrig er bleven og aldrig kan blive opladt for noget dødeligt Øie, „Morgenbladet" fortalte med ikke mindre Veltilfredshed, at Forsvarsnihilismen havde „gjort en total Fiasko", og antydede i forblommede Vendinger, at det Forsvar, Delegeretmødet maatte antages stemt for, netop paa en Prik var i Overensstemmelse med „Morgenbladet"s forborgne Plan.

Endnu bliver som et Udbytte af Venstres polske Rigsdag i September 1888 at nævne, at man vedtog en Organisation af alle

Landets Venstreforeninger under en fælles Overbestyrelse. I denne er den for sine økonomiske Krigstog og for andre Agtværdigheder berømte Redaktør Emil Bojsen i Horsens Chef med Hr. Octavius Hansen som Souschef. Overbestyrelsens Bedrifter have, saa vidt vides, hidtil indskrænket sig til to, nemlig dels Udsendelsen af et Manifest, hvori Demokratiet opfordredes til at beholde Hatten paa og stikke Næverne i Lommen ved Kongens Regjeringsjubilæum, dels Udgivelsen af en demokratisk Morskabsbog med Almanak, som skulde raade Bod paa Krigskassens slunkne Forfatning, men som paa det Tidspunkt, da Nærværende gaar i Trykken, tegner til at blive en saare uheldig Spekulation.

Som Modstykke til det i det Foregaaende givne Billede af indre Splid og planløs Ledelse aftrykke vi den paa Høires Delegeretmøde i 1888 vedtagne Resolution. Allerede som Følge af, at dette Delegeretmøde var det sjette i Rækken, er enhver Redegjørelse for de Betragtninger, der have været bestemmende for dets Sammenkaldelse, overflødig, ligesom ogsaa selve Resolutionens Indhold ikke tiltrænger yderligere Kommentar end den, som den selv giver.

Nævnte Delegeretmøde afholdtes den 28de og 29de November og talte c. 550 Deltagere. Efter at Dr. Ploug som Formand for Høires Repræsentantskab den første Dag havde aabnet Mødet med et Leve for Konge og Fædreland, indledede Professor Goos en længere Forhandling om den sociale Lovgivning, særlig om de af Regjeringen forelagte Lovforslag om Sygekasser og om Arbeiderforsikring imod Ulykkestilfælde.

Den anden Dag indledede Professor Matzen en Forhandling om den politiske Situation, som sluttede med den enstemmige Vedtagelse af følgende af Indlederen forelagte Udtalelse:

„Forsamlingen udtaler:

at den billiger Regjeringens Bestræbelser for — uden Opgivelse af de Krav, som for den forfatningsmæssige Ordnings og Landets Velfærds Skyld maa fastholdes — ved Imødekommen paa omstridte Punkter at opnaa Forstaaelse med Oppositionen;

at den paaskjønner Regjeringens fortsatte Virken for økonomiske og sociale Reformer, særlig ved de af den fremsatte Lovforslag om Statens Medhjælp til Ubemidledes Sikring mod Følgerne af Sygdom og Ulykkestilfælde;

at den anerkjender Regjeringens energiske Virken for Udvikling af Landets Forsvarskræfter til Lands og til Vands, særlig for Hovedstadens Befæstning til Sikring af Landets Neutralitet og Selvstændighed;

at Oppositionens Førere ved at fastholde Udtalelserne i Folkethingets Adresse af 18de Marts 1885 — der kun er et andet Udtryk for den i Thingets Adresse af 31te Marts

1873 opstillede Fordring som Folkethingsparlamentarisme — fremdeles vedkjende sig den grundlovstridige og fordærvelige Politik, som alene har fremkaldt de nuværende uregelmæssige Tilstande;

at denne Oppositionens mod Kongens Ret og Landets Velfærd stridende Holdning nøder Høire til stadig fortsat Modstand og Kamp, da ingen anden Vei gives, ad hvilken bedre Tilstande i Landet kunne hidføres;

at Forsamlingen, som Følge heraf, fremdeles tilsiger Ministeriet Høires Tilslutning og Støtte og opfordrer alle Meningsfæller over hele Landet til at virke for sand politisk Oplysnings Udbredelse og til enig og kraftig at arbeide for et tilfredsstillende Udfald af de kommende Valg til Rigsdagen."

Den 5te og 6te Oktober 1889 holdt Venstre sit andet Delegeretmøde. Forud for dette var der gaaet meget bevægede Forberedelser ude i Valgkredsene. Berg havde udfoldet en skrap Agitation for at skaffe sine Anskuelser Flertal paa Mødet. Det var aabenbart med ikke saa ringe Ængstelse for, hvad det Hele skulde blive til, at Forhandlingspartiernes Førere saae Mødetiden nærme sig. Blandt de Kauteler, der blev trufne, for at det uundgaaelige Spektakel i alt Fald ikke skulde faae en for offentlig Karakter, fremstillede sig i første Række det høist aparte Valg af Mødestedet, nemlig en Sjetterangs Beværtning ude bag den gamle Jernbanevold ad Valbykanten til. Som en Fordel ved dette Mødested fremhævedes i en Bekjendtgjørelse fra Overbestyrelsen særlig „dets isolerede Beliggenhed midt i en stor Have". Saa kunde der dog mulig dundres temmelig høit op, uden at Naboerne fik det at høre.

Venstreaviserne vare imidlertid indiskrete nok til saa temmelig at gjøre Overbestyrelsens gode Ønsker til Skamme. Særlig gjorde de Bergske Blade sig en Fornøielse af at bringe smaa pikante Meddelelser om den interessante Endrægtighed, hvori Mødet var løbet af.

Fra Overbestyrelsens Side foresloges det at blive ved Resolutionen fra 1888. Berg lavede derimod et aparte Forslag til Resolution, saalydende: „1) Venstres parlamentariske Krav fastholdes; 2) intet Forlig med det provisoriske Ministerium, og 3) som Følge deraf bevilges der ikke dette Ministerium nogen Finantslov." Denne Resolution blev forkastet og Resolutionen fra 1888 paany vedtagen med 183 Stemmer mod 96. Som Følge heraf fortæller Berg og hans Aviser nu overalt, hvor de kunne komme til dermed, at „Mellempartierne" have bragt Delegeretmødet saa vidt, at dette endogsaa formelig har slaaet Venstres gamle parlamentariske Program fra 1870 og 1872 ihjel.

Om disse to Resolutioner stod Hovedslaget. Det synes næsten at have været i Stil med det berømte Slag i Peder Paarses

tredie Sang, hvor den salte Sved randt strømmevis, og Blodet flød som Øl af en Tudekande. Selv den uforstyrrelige Hørups Organ var endnu Dagen derefter i den stærkeste Affekt over Bergs Brøsighed og truede ham i fnysende Ord med „Gjengjældelsens Straf". Hertil har man dog ikke senere hørt Noget. Tvertimod har der været talt meget om, at den Hørupske Gruppe i Folkethinget atter i Aar ligesom før har logret en Del for Berg for at faae hans og Konsorters Assistance til at sætte Fraktionen Bojsen — N. J. Larsen — Harald Holm Stolen for Døren. Den Koldsindighed, hvormed Europæerne tog det Korsgaardske Valg, medens „Morgenbladet" rullede Øinene i Hovedet i Affkyens høieste Grader, var i saa Henseende et Vartegn.

I Delegeretmødet kom denne Animositet imellem Europæere og Danskere ogsaa til Orde i smaa Skærmydsler jevnsides med det store Generalopgjør mellem Berg og de to Forhandlingsgrupper. Saaledes oplyste f. Ex. de Bergske Aviser med stor Skadefryd, at d'Hrr. Harald Holm og J. K. Lauridsen under Mødet trak hinanden efter Haarene med stor Alvor og Grundighed. Jens Busk har fremdeles paa et Møde i Ringsted gnedet sig i Hænderne over, at en imod „Standspolitiken", hvilket i denne Sammenhæng vil sige Bondeorganisationen,*) rettet Udtalelse,

*) Som Kuriosum aftrykke vi her „Bondeorganisationens" Program, saaledes som det oprindelig vedtoges paa et Møde i Aarhus den 18de November 1887. Da der ikke blot fra Høires, men ogsaa navnlig fra Venstres Side stadig blev gjort Løier med Navnet „Bondeorganisation", har Foreningen forøvrigt senere døbt sig om til „Landboreformforeningen" eller noget Lignende, og samtidig udvidede den Programmet ved Tilføielsen af nogle nye Punkter, som vi imidlertid ikke have ved Haanden. Den oprindelige Affattelse var følgende:

Bondeorganisationens foreløbige Maal ere disse:

1. Der træffes hurtigst virksomme Foranstaltninger til at sikre Landbrugets Produkter Stillingen paa Markedet (Kunstsmørlov).

2. Hurtig, billig, direkte og saavidt muligt daglig Forbindelse med Verdensmarkederne for Landbrugets Produkter skaffes til Veie af Staten. Havne- og Skibsafgifter afskaffes eller nedsættes til det mindst Mulige.

3. Der oprettes paa forskjellige Steder i Landet Forsøgsstationer i tilstrækkeligt Antal. Staten opretter ligeledes en Anstalt for Kontrol med Gødning, Foderstoffer, Frø og Lignende.

4. Statskassen yder Rentegaranti for Landkreditforeningernes Obligationer. Selvstyreprincipet bibeholdes i disse Foreninger.

5. Ved Lov fastsættes for en Periode af høist 2 Aar ad Gangen en Rentefod, der er Maximum af Rentefod for Prioritetslaan i faste Eiendomme. Dispensationer herfra tilstedes ikke. Der sørges for en let og billig Adgang til en Personalkredit for Landbruget.

hvorom der paa Delegeretmødet fremkom Forslag, maatte tages tilbage, hvortil Formanden i Venstres Overbestyrelse, Redaktør Emil Bojsen i Horsens, har bemærket, at dette visselig kom af noget ganske Andet end at Delegeretmødets Flertal skulde være enigt med Jens Busk i hans Standspolitik.

Medens saaledes to Trediedele af de Delegerede fandt Resolutionen fra sidst god nok, var man derimod paa Forhaand fra alle Sider enig om, at det i 1888 vedtagne saakaldte „saglige Reformprogram" kun var at anse for Øienblaar, ganske uskikket til at gjøre Tjeneste paa endnu en polsk Rigsdag. Som Udtryk for denne Erkjendelse indsendte Venstres Vælgerforening for Kjøbenhavns femte Kreds til Delegeretmødets Behandling et Reformprogram, som foruden et udenrigspolitisk Forslag om, at Danmark skulde erklæres neutralt, indeholdt 7 Punkter paa den indenrigske Politiks Omraade, nemlig: 1) Udarbeidelse af et Alderdoms-

6. Som delvis Erstatning for det Landbruget ved Guldmøntfoden tilføiede Tab afskrives Halvdelen af Hartkornsskatten til Staten for et Tidsrum af 5 Aar.

7. De en Kommunes Beboere paahvilende Hartkornsskatter til Staten udredes fremtidig af Kommunekasserne.

8. Indtil en Reform af de kirkelige Forhold er gjennemført, lønnes Præsterne af Statskassen. Præstetienden bortfalder. Præstegaardsjorderne sælges til Fordel for Statskassen. Kirketienden udredes af Kommunekasserne. Kirkeeierne ere pligtige til efter Taxation at overdrage vedkommende Kommune Eiendomsretten til Kirken, naar den forlanger det.

9. Halvprocentafgiften afskaffes. Stempellovgivningen og Thinglæsningslovgivningen ordnes saaledes, at de trykkende Byrder paa Omsætningen af faste Eiendomme og ved Stiftelsen af Laan betydeligt lettes.

10. Huse med Jordtilliggende paa Landet maa ikke drives under Gaarde. De maa ikke bortforpagtes paa Aaremaal, men kun overdrages enten i Livsfæste eller til Selveiendom.

11. Paa den aarlige Finantslov bevilges et Beløb, hvormed Staten støtter de frie Fattigkasser. Staten opretter en Alderdomsforsørgelse for Arbeidere.

12. Told paa Raamaterialier afskaffes. Told paa Livsfornødenheder bortfalder, forsaavidt den ikke virker som Beskyttelse for bestaaende Erhverv her i Landet.

13. Betydelige Indskrænkninger i Udgifterne til Militærvæsenet indføres.

14. Forsaavidt det er nødvendigt, ydes der Statskassen Kompensation for det af ovennævnte Reformers Gjennemførelse følgende Indtægtstab, dels ved Told paa Luxusartikler, dels ved Skat paa Formue og Indtægt efter stigende Skala.

Forsørgelsesforslag (efter de offentlig fremkomne Meddelelser saa det ud til, at det var Delegeretmødet, hvem Udarbeidelsen var tiltænkt); 2) Ordning af Syge- og Hospitalsvæsenet i Overensstemmelse med Handskemager Knudsens Projekter; 3) Udarbeidelse af et Forslag til en ny Skoleordning; 4) en Toldreform uden Kompensation, men i Stedet for denne en Indkomstskat med stigende Skala; 5) Afskaffelse eller Nedsættelse af Skibsafgiften; 6) Anlæg af en Frihavn ved Kjøbenhavn og 7) Udarbeidelse og Vedtagelse af Forslag til Bygning af Jernbaner og Dampfærgehavne i og ved Kjøbenhavn.

Den Dosis oversteg imidlertid langt Delegeretmødets Kræfter. Det havde i de to Dage, det var samlet, sin fulde Hyre med at faae Resolutionen fra 1888 trukken helskindet i Land og med at faae de andre smaa Privatmellemværender afgjorte, saa der blev ikke Leilighed til at fundere over Reformerne. I Stedet for at prøve paa at løfte disse Sten slog man sig sammen om en saalydende Resolution:

„Delegeretmødet opfordrer Overbestyrelsen til ved Samraad med Rigsdagens Venstregrupper m. Fl. forinden de forestaaende Folkethingsvalg at tilveiebringe et kort demokratisk Reformprogram."

Nu maa altsaa Overbestyrelsen om, hvad den i saa Henseende kan faae stillet paa Benene. Det skulde jo helst passe baade for Socialister, Bojsenske Frikonkurrencemænd, Busk'ske Agrarpolitikere og alle de andre Særinteressers Repræsentanter, saa den Ting bliver nok ikke at løbe til. Til at lægge Hovederne i Blød over disse intrikate Æmner gjenvalgte man Overbestyrelsen fra 1888. Det fortaltes almindelig, at bl. A. Medlemmet for Kjøbenhavn, Hr. Octavius Hansen, grumme nødig for anden Gang vilde give sig ind under den Emil Bojsen'ske Justits, men han maatte til det, grundet paa den Betragtning, at gik man først fra det Princip at gjenvælge de Afgaaende en bloc, vilde man vanskelig kunne undgaa at tilfredsstille den Bergske Gruppes Krav paa en vis Repræsentation, hvad der jo vilde være enstydigt med i bedste Form at binde Ris til et kommende Delegeretmødes Bag.

Disse to Ting, den gamle Resolution og den gamle Overbestyrelse, vare Delegeretmødets Bedrifter. Det var Meningen, at de Delegerede, naar de kom hjem til Vælgerne, skulde aflægge Beretning om, hvad der var udrettet, men man har ikke senere hørt Noget om, at slige fortrolige Sammenkomster have fundet Sted. Kun den Delegerede fra Skanderborg fik et Møde i Stand, men fandt det ikke tilraadeligt at give Beretning, fordi der var saa mange krigslystne Socialister tilstede. Med disse kom det saa til en varm Træfning, hvori den Delegerede og hans Hjælpere blev gjennemfugtlede paa det Oprigtigste.

Henr. Hansen.

Forligsforhandlingerne.

Det er bekjendt, hvilken skjæbnesvanger Indflydelse Folkethingsvalgenes Udfald have havt paa vor politiske Strids Udvikling. De tre store Sammenstød 1873, 1877 og 1885 komme netop Aaret efter de tre for Venstre særlig heldige Valg, den 22de September 1872, 25de April 1876 og 25de Juni 1884. Paa lignende Maade forholder det sig med Forhandlingspolitiken. Venstres Modgang den 14de November 1873 førte til en brugelig Finantslov næste Foraar, Venstres Tab ved Valget den 3die Januar 1879 førte til Finantsloven for 1879—80, der bl. A. indeholdt Bevillinger til de 6 store Kanoner til Søbefæstningen, Venstres Nederlag ved Valget den 28de Januar 1887 i otte af de i 1884 erobrede Valgkredse blev efterfulgt af Forligsforhandlingerne i 1887 og 1888.

Forhandlingerne i 1887 indledes af Grev Holstein Ledreborg.

Om de forudgaaende Begivenheder beretter General Tvermoes følgende i sin offentlige Redegjørelse i Anledning af Holstein-Ledreborgs i „Politiken" optagne „politiske Roman".

„En Dag i Marts, for at begynde med Grev H., kom jeg tilfældig i Samtale med denne i Folkethingssalen, og blandt Andet faldt Talen paa den politiske Stilling. Paa min Bemærkning, at vi i Aar heller ikke kom til Forlig, svarede Greven, at det ikke var Venstres Skyld, at de meget gjerne vilde have Forlig, at man godt kunde naae dertil, naar man fik Tid ved en midlertidig Finantslov osv., hvortil jeg svarede, at han jo godt kjendte Landsthingets Stilling lige overfor midlertidige Finantslove, nemlig: at det i hvert Fald ikke gav nogen Saadan, uden at det havde Garantier for en endelig Finantslov. Paa hans Spørgsmaal om, hvilke Garantier der vel skulde være Tale om, svarede jeg, at han vel vidste, jeg intet Mandat havde til at angive disse, men vilde han vide min personlige Mening, saa var det den, at et Forlig ikke kunde erholdes uden en betydelig Bevilling paa Finantslovens § 26 og Ordningen af Provisorierne paa en eller anden Maade, samt formodentlig en Bevilling til Kjøbenhavns Befæstning. Hvor

Meget den finantsielle Side vilde løbe op til efter min personlige Anskuelse, kunde jeg ikke sige paa Fingrene, men det skulde jeg se efter. Jeg optegnede, hvad jeg ansaa for det Mindste, der vilde blive fordret, paa et Stykke Papir, og nogle Dage efter gav jeg ham dette en passant i Thinget, idet jeg atter gjentog, at her ikke var Spor af Tale om Mandat eller Forhandling, hvortil kun Landsthingets Høires Bestyrelse eller Regjeringen vare kompetente, men at det kunde interessere mig at høre hans Mening derom. — Det er dette Stykke Papir, der begyndes med i Hr. H.s Roman."

Dette Papir tilbageleveredes nogle Dage efter af Grev Holstein med en Bemærkning om, at de provisoriske Love og Kjøbenhavns Befæstning vilde volde uoverstigelige Vanskeligheder. Grev Holstein indledede imidlertid et Par Dage senere en ny Forhandling med General Tvermoes. Det hedder derom i den anførte Beretning:

„Nogle Dage efter kom imidlertid Grev H., uden Foranledning fra min Side, og udbad sig en Samtale med mig, hvoraf det fremgik, at han og de andre Oppositionsførere, undtagen Berg, havde megen Lyst til at faae et Forlig, at der, som han havde bemærket forleden Dag, ikke var principielle Vanskeligheder for Bevillingen af en større Sum paa Finantsloven, at Provisorierne vistnok vilde skaffe Vanskeligheder, men at dog mulig kun Gendarmerne vilde berede alvorlige Bryderier."

— Under den herved foranledigede Samtale erklærede Grev Holstein at ville søge en Samtale med Formanden for Landsthingets Høire, senere afdøde General Haffner. Da denne imidlertid var syg, og General Tvermoes derfor gav Anvisning paa Dr. phil. Ploug som Næstformand, meddelte Grev Holstein, at han og hans Meningsfæller i Bestyrelsen vare blevne enige om hellere at søge en Samtale med Regjeringen, og anmodede General Tvermoes om at skaffe ham eller en af de andre Førere en saadan. — En Samtale kom derefter i Stand mellem Conseilspræsidenten og Justitsministeren paa den ene Side og Bojsen og Hørup paa den anden. Der drøftedes forskjellige Afgjørelses-Muligheder, særlig med Hensyn til Provisoriernes Afløsning. Man naaede imidlertid ikke videre, idet Bojsen afbrød Forhandlingerne, fordi Berg gjorde Allarm i Partiet, efter at han af det Rigsdagsbud, der havde Vagt udenfor hans Formandsdør, var bleven underrettet om, at de to Herrer vare gaaede ind i Ministerværelset og havde opholdt sig der.

Paa et Møde i Esbjerg den 6te Juli 1887 gjentog Berg, hvad han tidligere havde yttret i Kolding, ifølge „Morgenbladet"s Referat, at de hemmelige Underhandlere havde ved at ty til Estrup om Forlig konstateret deres Enighed med Provisoristerne i at anerkjende Hr. Estrups fortsatte Regimente og i det Øiemed bevilge ham en Finantslov. Han oplyser, at der afholdtes et Bestyrelsesmøde, hvor han mødte „for at nedlægge en Protest" mod det foretagne illoyale og skjæbnesvangre Skridt, og for bestemt at

kræve, at Sagen skulde forelægges Partiet. Han paastaar, at han ingen Besked fik om „Samtalens Indhold."

Forhandlingerne 1888 indledes i den sidste Del af Marts Maaned med Regjeringen af Villads Holm, til hvem strax tre andre jydske Bønder, Clausager, Søren Kjær og Thorup havde sluttet sig. Efter hvad der fra mange forskjellige Sider er fremsat offentlig, førtes disse Forhandlinger om alle de større omstridte Spørgsmaal, der knyttede sig til Finantsloven, og Bestræbelserne gik fra Forhandlernes Side ud paa at træffe Aftaler om disse, der kunde have dannet et tilfredsstillende Grundlag for en Afgjørelse af Thingene. Uden at det kan siges, at nogen af Parterne bandt sig, lykkedes det dog at træffe saadanne Aftaler, der for Enkelthedernes Vedkommende gik ud paa

at Folkethinget fandt sig i, at Regjeringen under de vanskelige Forhold i Europa anvendte 8 Millioner Kroner til Foretagelse af de fornødne Skridt til Opretholdelsen af Landets Neutralitet;

at der paa en Tillægsbevillingslov gaves en Bevilling til Opretholdelse af Gendarmeriet, indtil man var bleven enig om en ny Politilov;

at der tilveiebragtes Mulighed for, at Udvidelsen af Kriminalretten i Kjøbenhavn blev opretholdt;

at der gaves en foreløbig Bevilling som Tilskud til Kjøbenhavns Politi, hvorefter det saa senere kunde tages under Forhandling, hvilket fast aarligt Tilskud der burde ydes; og

at der gaves de nødvendige Bevillinger til Forsvarsvæsenet paa Finantslovens § 26 efter nærmere Forhandling med de militære Ministre.

Hensigten med en saadan Ordning var den, at saavel Spørgsmaalet om Kjøbenhavns Landbefæstning som om de provisoriske Bevillinger og Love, der knyttede sig til Finantsloven, dermed for Øjeblikket skulde bringes til Side. Andre Medlemmer af Venstre, der paa senere Stadier af Forhandlingerne kom til, saaledes Holstein-Ledreborg, Bojsen og J. Busk, modsatte sig flere af de forannævnte Enkeltheder, snart hvad Formen og snart hvad Indholdet angik, og Sagen bragtes da for i Venstres Partimøder Paaskelørdag (den 31te Marts) og Paaskesøndag (den 1ste April).

Maaden, hvorpaa Afgjørelsen vilde have været at træffe mellem Thingene, vilde have været den, at Finantslovforslaget, der havde været til Behandling i Fællesudvalget, og om hvilket der af dette var gjort uoverensstemmende Indstilling henholdsvis fra Høire og fra Venstre til Thingene, vilde af disse være blevet vist tilbage til Fællesudvalget til fornyet Behandling paa Grundlag af forannævnte Aftaler. Dette skete ikke, da Venstre ved Slutningen af sit sidstnævnte Partimøde ikke blev enig om, at en Forhandling paa det foreliggende Grundlag skulde fortsættes. Afstemningen i Partiet faldt efter N. J. Larsens Opgivelse i Morgenbladet for 11te September 1888 saaledes:

For Standsning af Forhandlingerne stemte:

Bach, Bertelsen-Brigsted, Blem, Bojsen, Brandes, Bøtker, Th. Christensen, Claussen, Dalsgaard, Dam, Fogtmann, Hansen-Olstykke, Har. Holm, P. Holm, Høgsbro, Hørup, N. Jensen, Kjeldsen, N. J. Larsen, Lauridsen, Nøhr, Olsen, Ousen, C. Ravn, Schelde, J. Sørensen. Ialt 26.

For Fortsættelse af Forhandlingerne stemte:

Bluhme, O. Christensen, Christiansen, Clausager, Falkenstjerne, Hansen-Menstrup, V. Holm, Højmark, Jungersen, S. Kjær, H. C. Nyholm, L. Pedersen, S. Pedersen, Plesner, Schjøtz, Tauber, Thorup, Tutein. Ialt 18.

Stemte ikke:

Bajer, Berg, Bønløkke, S. P. Christensen, Christoffersen, Dønnergaard, Haastrup, Hansen-Sir, Holstein, Leth, Neergaard, R. Nielsen, Nielsen-Grøn, M. Pedersen, P. Pedersen, Pingel, A. Sørensen, E. Sørensen, Tang, Vestergaard. Ialt 20.

Fraværende:

Alberti, Albertsen, Berntsen, Bertelsen-Kyø, Bjørnbak, Busk, Hummeluhr, Henning Jensen, S. Jørgensen, Rasmussen. Ialt 10.

Efter denne Afstemning ilede alle Venstremænd ind i Folkethingssalen, de gjorte Anstrængelser vare spildte, der holdtes et kort Møde i hvert Thing, hvori Rigsdagen sluttedes, og Regjeringen maatte atter udstede en provisorisk Finantslov, og den maatte paa sit eget Ansvar bestemme sig til at føre Befæstningssagen igjennem.

Den Bergske Gruppe havde paa Forhaand stillet sig udenfor den hele Forhandling og hørte derfor naturlig til dem, der sagde: stemmer ikke. Om alle Førerne er det gjentagende oplyst, at ingen af dem havde gjort det Mindste for at fremme Forhandlingerne, de havde alle virket hæmmende; særlig er det offentlig tillagt Folkethingets Formand, Høgsbro, som ledede Partimøderne, at han havde gjort sit Yderste for at hindre et Resultat.

Efter den Erfaring, de forhandlingsvenlige Menige gjorde i 1888, var det saare naturligt, at de ikke gjentog et Forsøg i 1889. De bevarede utvivlsomt det samme Sindelag, men indskrænkede sig i denne Samling til at vise Velvillie i Afgjørelsen af forskjellige saglige Spørgsmaal og til at søge direkte Forhandling om saadanne Spørgsmaal saavel med Regjeringen som med Landsthingets Høire.

Forskjellige Udtalelser, der i Løbet af Sommeren 1889 er faldne fra Partiførerne af Venstre giver ingen Grund til at vente, at de have forandret Opfattelse.

Bergs Stilling er os tilstrækkelig bekjendt. Han og hans Meningsfæller vilde ikke bevilge Regjeringen nogen Finantslov.

Hørup udtalte den 16de Juni i Lundbykrat ifølge hans eget Blad: „Der er en Villie til at holde Grundloven og en Villie til at bryde den", og han tilføier, at det er Høire, der har Villie til at bryde den. Han siger videre: „Nu taler man om, at Folkethinget har opgivet at arbeide for Parlamentarismen, men det er simpelthen sket, fordi vi i Øieblikket ingen Forfatning har. At bebreide Venstre, at det ikke arbeider for Parlamentarismen i Øieblikket, vilde være det samme som at bebreide en Mand, hvis Beforordring ligger i Grøften, at han ikke kjørte". Han udlægger nærmere dette Billede og det fremgaar af denne Udlægning, at naar han tror at være bleven kjørende igjen, faar Parlamentarismen Plads paa Vognen.

Holstein-Ledreborg udtaler den 15de September i Thorkildstrup ifølge et Referat i „Politiken" som han under en Forhandling i Rigsdagen har godkjendt, at Regjeringen har sprængt Forfatningen for at holde sig ved Roret og tilføier: „Der hører ikke engang Mod til at gjøre det. En almindelig Klodrian kunde ogsaa gjøre det. Slaa Loven itu og selv blive siddende — det er en tarvelig Bedrift". Han siger videre: „Al Tale om „Forlig" og om „Lovens Grund", der sikkert kommer osv. osv. — Valgtale. Valgtale fra Høireagitatorer, der skal berolige deres betænkelige Venner, og Valgtale fra sure Venstremænd, der trænger til at forbedre deres politiske Mønt paa deres Partis Bekostning. De Sidste har dog maaske en Gang bildt sig det ind". I fuld Overensstemmelse hermed taler den ærede Greve under Finantslovens første Behandling fra 15de—19de Oktober.

Høgsbro holder den 21de September Møde med sine Vælgere i Væsterhæsinge. „Morgenbladet" bringer Gjengivelse af hans Udtalelser. Han siger: „Der er ingen Udsigt til Forlig mellem Regjering og Folkething; Folkethinget kan ikke faae Ministeriet bort." Klarere kan det ikke siges, at Høgsbro ikke vil Forlig.

Saaledes sidder vi altsaa i det! Valgene opfordre Høire til Anstrængelse.

Kampen i Befolkningen.

Økonomisk Krig.

De første Spor af „den økonomiske Krig"s Benyttelse som politisk Kampmiddel gaa tilbage til vor politiske Strids Begyndelse. Allerede i Aarene 1872 og 73 bleve de første Forsøg anstillede i Aarhusegnen af den Bjørnbakske Retning, hvis fremtrædende Mænd allerede tidligere havde anbefalet dette Middel („Aarhus Amtstidende" af 18de September 1869). Opfordringerne til at anvende dette Middel vare ganske af samme Art som senere. Det var een af de Maader, hvorved den folkelige Sag kunde fremmes, at der „undes folkelige Mænd Fortjeneste derved, at man handler med os og arbeider for os" (jfr. Udtalelser i „Aarhus Amtstidende" for 29de April og 11te Mai 1872). „Lad os rive ud af den gamle Slendrian og saa vidt mulig alene søge hos og handle med vore Meningsfæller i Byen og paa Landet". („Aarh. Amtst." af 14de Juni 1872). Noget senere kaldes den økonomiske Krig et Forsøg paa at bringe „nogle nationalliberale Kjøbmænd til Fornuft". („Aarh. Amtst." af 18de Januar 1873). Ogsaa Begrundelsen var den samme som senere: „Folkepartiet befinder sig her ligesom i de fleste lignende Tilfælde kun i Nødværgestand", hedder det i den sidstnævnte Artikel. Hvor meget man opnaaede er ubekjendt. Man var dog saa vidt, at man fik Maalet sat frem i et offentligt Opraab, undertegnet af en hel Række lokale Berømtheder. („Aarh. Amtst." af 23de April 1872).

Vi have fremdraget denne lille Episode, fordi det er første Gang, at den saakaldte Kjøbstadkrig offentlig er forsøgt sat i Scene i vort politiske Liv, eller at Nogen har vedkjendt sig den Tanke, at det overhovedet kunde være berettiget at ødelægge en Mands økonomiske Stilling for hans politiske Anskuelsers Skyld. Tilsyneladende tabte den saaledes indviede økonomiske Krig sig i Sandet. Der gik mange Aar hen efter denne Tid, inden man

hørte Venstremænd tale høit om økonomisk Krig som politisk Middel. Denne synes dog stadig at have været praktiseret i Aarhusegnen. I Aaret 1879 fortalte „Fædrelandet" saaledes i Anledning af en Artikel i Høgbros „Dansk Folketidende", der advarede Høire mod at benytte økonomisk Krig, om en Møller i Aarhus Kredsen, der ved Valget havde stemt paa Godsejer Ingerslev, og som alle Gaardmændene derfor havde trukket sig tilbage fra, til han i egen Person kjørte omkring til de vrede folkelige Stormænd og bad om godt Veir.

Den anførte Artikel af Høgsbro fortjener forøvrigt at erindres. Det hedder her blandt Andet:

„Kom det saavidt, at Arbeidsgivere af Høire kun vilde have Høiremænd i deres Tjeneste, og som en Følge deraf — thi den ene Yderlighed driver den anden frem — ogsaa Venstremændene afholdte sig fra alt Samkvem med Høire, da var vort lille Folk i Bund og Grund ødelagt, da var den politiske Kamp gaaet over til at være en borgerlig Kamp, en Kamp mellem Mand og Mand i Livets daglige Forhold; vi vilde ikke mere staa som et Folk, men som to fjendtlige Magter, hvis gjensidige Forbitrelse vilde blive saa meget større, som man daglig vilde finde Anledning til Sammenstød. Det vilde blive en aldeles utaalelig Tilstand, om den kunde komme tilstede, og vort Liv som Folk vilde være tilende. Men vi have ogsaa det Haab, at der vil være saa megen sund Sands tilbage, at man ikke for Alvor vil slaa ind paa denne Vei. („Dansk Folketidende" Nr. 5. 1879, 31te Januar).

Atter gaar der en lang Periode, hvor man ikke hører Noget til den økonomiske Krig. I Aarene 1883—84 dukker denne imidlertid, samtidig med at Johan Sverdrup i Norge udsteder den bekjendte Parol: „Venstrevalg til alle Folkets Ombud", op paany, denne Gang dreven efter en større Maalestok. Den slutter sig da til en Sædvane, der var et gammelt Led i Bondevennernes Politik, ja gaar tilbage til deres første Dage, nemlig at benytte økonomiske Tillidsposter som Belønning for politisk Virksomhed. Hvor indgroet denne Skik efterhaanden var bleven i Partiet, have vi et morsomt Vidnesbyrd om i en Forhandling, som den 5te Oktober 1882 fandt Sted i Landbosparekassen i Aarhus. Under denne Forhandling vare de fleste Talere enige om, at Politik var uadskillelig fra Sparekassen. Af „Aarhus Amtstidendes" Referat (9de Oktober 1882) hidsættes følgende:

„A. Dam udtalte, at Harhorn (den hidtilværende Bestyrer) havde bestyret Kassen godt, og naar Taleren vilde gaa med til en Forandring, saa var det af en anden Grund. Man vidste, hvor besværligt et Arbeide politiske Mænd havde i Byer som Aarhus, og derfor burde den Mand, der kom i Spidsen for Sparekassen, kunne tage et Tag med i det politiske Arbeide. Han foreslog en Sagfører Rasmussen, men da han var ukjendt, vilde Taleren selv modtage Valget, og Rasmussen vilde i saa Tilfælde blive ansat ved Sparekassen som hans Stedfortræder.

Andersen, Tranbjerg, „vilde sige, at Sparekassens Tarv var Nr. 1 for alle, i alt Fald for Taleren, og Kassens Tarv vilde ikke lide ved at vælge Dam. Det var en afgjort Sag, at man forlangte en dygtig Regnskabsførelse og Bestyrelse og endda noget mere. Man fordrer ogsaa, at Formanden skal staa som en af de fremmeligste blandt Venstremændene og tage kraftig Del i, hvad der ligger Venstremændene paa Sinde. Hvorfor ombyttede man Winge med Harhorn? Fordi det er den bedste Stilling, Venstre her har at byde sine Mænd, og det bør være en Mand, som kan tage Stød for Venstre o. s. v. o. s. v."

Denne Politik optoges i Sommeren 1883 som almindeligt Led i Venstres Program. Ved Skjæbnens besynderlige Ironi blev det den nys citerede **Høgsbros „Dansk Folketidende"**, der i en Artikel af 3die August 1883 kom til at lægge for overfor den offentlige Mening. Det hedder her, at Venstre har været godmodigt nok til at overlade Høire Tillidsposterne i Landboforeningerne, Skytteforeningerne, Vaabenbrødreforeningerne og Forsvarsbrødreselskaberne, men denne Godmodighed maa ophøre, Venstre bør besætte disse Poster med sine Meningsfæller, „det maa i Tide tage sig sammen og sørge for, at de næste Valg bringe andre Mænd paa de ledende Pladser". Denne Opfordring, der gjentages i en hel Række af Venstreblade (f. Ex. „Roskilde Dagblad" af 12te August 1882) og støttedes ved en Rundskrivelse fra Venstres Fællesbestyrelse, slaaer, som man seer, lønnede og ulønnede Tillidsposter sammen under Et, eller rettere udvider den langsomt fremadskridende Bevægelse for at benytte de økonomiske Interesser som politisk Magtmiddel til ogsaa at omfatte de ulønnede. Hvad Grunden hertil er, forklarer **Hans Dønnergaard** i „Morgenbladet" for 24de Marts 1884: „Hvorved er det muligt for Høire med sit Abonnement at holde hele den Presse paa Benene, som det har? Derved at alt det Trykarbeide, som besørges for de af Høire ledede Foreninger, sendes til denne Presse, alle Bekjendtgjørelser, Meddelelser o. s. v. ligeledes. Det er store Summer, Venstremændene mellem Aar og Dag gjennem deres Foreninger anvender for at opretholde en Presse, der i de giftigste og mest hadefulde Ord angriber dem og deres Førere Dag for Dag".

Sidstnævnte Politiker giver i samme Artikel en meget karakteristisk Udvikling af Venstres økonomiske Politik. Høire skal „visne" ved at sættes udenfor paa alle de Omraader, hvor der er Leilighed til at udvikle Dygtighed eller erhverve Magt, Partiet skal fuldstændig berøves Luft, Lys og Næring i det offentlige Liv:

„Igjennem alle disse Foreninger (d. e. Sogneraad, Sygekasser, Vaabenbrødreselskaber, Landboforeninger og Skytteforeninger o. s. v.), repræsenteres Landets Evner, dets Villie, dets Dygtighed, dets Fremskridtslyst, dets Fædrelandskjærlighed, dets Interesse for mangeartede Sager, som hver paa sin Maade bærer Landet frem. Formændene og Bestyrelserne for disse repræsentere hver sin Gren af Landbrug, Industri og Handel, Kunst, Pengevæsen m. m., og dette er en Repræsenteren, der veier meget

ved Siden af den politiske Repræsentation. Høire er først færdigt, fuldstændig afmægtigt heri Landet, den Dag, da det fuldstændig sættes udenfor alle Forhold".

Det lykkedes dog ikke i disse Aar at give denne Taktik en almindelig Udbredelse. Mest Held havde Venstre i disse Aar i Roeskilde-Holbækegnen, hvor den driftige Hans Dønnergaard virkede, og paa Horsenskanten, hvor **Jens Busk** og Redaktør **Bojsen** førte an. Førstnævnte Sted organiseredes en Forbrugsbevægelse, rettet mod Holbæk, for at tage Hævn over Jyderupmødet, samt erobredes Gl. Roeskilde Skytteforening, sidstnævnte Sted blev der indsat en ren Venstrebestyrelse i Landboforeningen. Et større Opsving tog Bevægelsen først i 1885.

Idet vi henvise til Pjecerne: „Visnepolitiken og Provisoriet" samt „Skinforhandling", skulle vi kun fremhæve to Eiendommeligheder ved Kampen i disse Aar. Det ene er Forsøget paa at gjennemføre Kjøbstadkrigen hele Landet over, det andet at i disse Aar et stort Antal af Venstres bekjendte Mænd vedkjende sig dette „snattede" og „beskidte" Middel som Jens Bertelsen har kaldt det. Saaledes nævne vi **Jens Busk** (Ex. 10de Mai i Hadsten, 5te Juni 1885 i Vordingborg, i Haldum i August 1886). **Dønnergaard** (lukket Møde i Roeskilde om en Venstreforbrugsforening i Mai 1885). **Berg** (delvis i Regstrup 19de Juni 1886). **N. J. Larsen** (Ex. Horreby paa Falster 15de Mai 1885, den 12te Juni i Thim ved Ringkjøbing). **Har. Holm**, forhen Medredaktør af „Dansk Folketidende" (Ex. 10de Mai 1885 i Odense). Dr. **Pingel** (Ex. 10de Mai 1885 i Fuglebjerg). **Henning Jensen** (5te Mai 1885 i Revninge paa Fyen). Grev **Holstein Ledreborg** (tilstede ved et Møde om en Venstreforbrugsforening 10de Mai 1885 i Roeskilde). **Villads Holm** (Ex. Møder i Middelfartegnen i Mai 1885). **Thorup** (Ex. Møde i Gjedsted den 10de Mai 1885). Desuden **Ole Christensen** (17de Mai 1885 i Havdrup), Hummeluhr, Ravn, J. Sørensen o. fl.

I Aarene 1886 og 87 fortsattes begge de to i det foregaaende skildrede Former af Venstres Taktik. Vi ville kalde dem henholdsvis Kjøbstadkrigen og Kjøbbenspolitiken.

Kjøbstadkrigen.

Jens Busk, 25de Januar 1887 i „Fremad" i Fredericia truer med „den økonomiske Krig i den videste Udstrækning, da den havde vist sig at bære saa gode Frugter i Horsens". („Fredericia Dagblad").

Alberti paa et Møde i Roeskilde i Februar 1887: „Naar vore Venner paadrages Næringstab, da er det ikke nok, at der gives dem en øieblikkelig Understøttelse; thi Næringstabet strækker sig ud over en længere Tid. I saadanne Tilfælde maa vi for Alvor tage den økonomiske Krig op og istand-

sætte en Boycotting af dem, der gjøre Indgreb i Venstremænds fri Afstemning — en Boycotting efter irsk Mønster. Ingen handler med eller sælger med saadanne Folk". („Dagbladet").

„**Horsens Folkeblad**" Februar 1887: „Kun eet Middel er krabat: Støt Eders Venner! vilde Venstremænd blot følge det Raad Landet over, skulde vi nok blive fri for Valgtryk. Kunde Venstre naae saa vidt, at ikke en eneste Venstremand i By eller paa Land kjøbte en Kakkelovn, et Stykke Klæde, et Pund Tobak uden at have forvisset sig om, at saavel Fabrikanten som Udsælgeren var Venstremand, saa vilde Piben faae en anden Lyd. Saa vilde vi ikke oplevet en Valgdag som den i Fredags."

Den fra Horsens udgaaede Taktik med brune Bøger (jfr. Pjecen „Skinforhandling") blev efter Valget forsøgt efterlignet paa flere Steder i Jylland f. Ex. Sæby, Løkken, Hjørring og Frederikshavn. Samme Aar udkom et Tillæg i Horsens med 62 Navne paa Næringsdrivende, der ved sidste Valg havde stemt med Venstre. Et Exemplar faldt i Hænderne paa Redaktionen af „Horsens Avis", der i Mai Maaned havde det udstillet i Avisens Kontor.

Hovedarnestederne for den økonomiske Krig som Vaaben mod Kjøbstæderne forblive i Aarene 1881—82 i det Hele de gamle. Dog mangler der ikke Forsøg paa at erobre nye Omraader. Som saadanne kunne nævnes Skanderborgegnen og Byerne Nord for Limfjorden, hvor denne Kampform ikke hidtil var bleven strængt gjennemført.

Fra et Par Møder i dette Øiemed fra September 1887 hidsætte vi:

Jens Sørensen i Skanderborg („Skanderborg Amts Avis"): „Skanderborg-Egnens Demokrati voxer stadig frem: Vi ere nok til at støtte vore Venner i Byen, og det ville vi herefter gjøre til enhver Tid, saa haabe vi paa deres Gjenstøtte. Vi skal lære af vore Modstandere, hvorledes vi skal støtte vore Venner . . . et Leve for det ny frisindede Parti i Skanderborg".

Jens Busk i Sæbyegnen („Frederikshavns Avis"): „Wi ska la (lade) wo ien Haun (vore egne Hunde) æ (æde) wo ien Bien (egne Ben) . . . A tøkkes te I sier saa blegnæbbe. I stoer og røster I jer Bovser. A mener jer it reiti got. I ku ha vot stikkele".

At det til Tider selv i de Egne, hvor Systemet var bedst indarbeidet, kunde have sine Vanskeligheder at holde det vedlige, fremgaar af de Forsøg, som i Løbet af 1888 bleve gjorte fra de interesserede Føreres Side paa at puste Liv i Bevægelsen. „**Horsens Folkeblad**" maatte saaledes i April 1888 til at erklære Krigen paa ny i en Artikel, hvis Overskrift lød: „Vi lægge ud paa ny". Det hedder i denne:

„Endnu er der en Mængde Venstremænd, som støtte Høires Institutioner, Sparekasser, Brandkasser, Hagelskadeforsikkringer, . .

og endnu er der en Mængde Venstremænd, som glemme at støtte deres Venner".

Det Jens Busk'ske Ugeblad **„Bondevennen"** gjorde særlig store Anstrængelser i denne Retning. Som et Par Prøver paa dets Udtalelser hidsættes to henholdsvis fra April og Mai 1888:

„Støt Eders Venner! — Hold sammen i det økonomiske. Vælg ingen Høiremænd til Tillidsposter! Bær ingen Penge ind i Høires Banker. Assurer ikke i Høires Brandkasser, hvis I kunne slippe derfor. Saml alle demokratiske Midler paa demokratisk Haand".

„Støt Eders Meningsfæller. Sæt Eders Penge i Bøndernes Banker. Assurer i Bondernes Brandkasser. Slut Eder til Bøndernes Landboforeninger. Meld Eder ind i de demokratiske Foreninger. Slut Jer til de demokratiske Foreninger. Slut Jer til de demokratiske Andels-Foretagender. Og bekjæmp Spiritusen hvor i kan".

Kjøbbenspolitiken.

Medens Kjøbstadkrigen i det sidste Par Aar maaske nærmest er i Aftagende, gjælder det Modsatte den anden Forgrening af den økonomiske Politik, hvor de personlige Interesser stærkere gjøre sig gjældende. Forsaavidt der paa dette Felt er nogen Tilbagegang at spore, viser det sig i, at Vægten i stigende Grad lægges paa de Erobringer af de offentlige Ombud, til hvilke der direkte eller indirekte knytter sig Pengeinteresser.

Ogsaa her er det de to store Grosserere i demokratiske Forretninger, D o n n e r g a a r d og J e n s B u s k, der gaa i Spidsen.

Af almindelige Udtalelser hidsættes:

Grev **Holstein-Ledreborg** ved Gl. Roeskilde Amts Skytteforenings Fest i Herthadalen den 24de Juli 1887:

„Skyttesagen og Liberalismen gaar Haand i Haand imod Militarismen, og det vil lykkes dem at seire over den. Det lykkedes efterhaanden Militarismen at erobre den almindelige Værnepligt . . . Og paa samme Maade vil Militaristerne have Skyttesagen lavet om til at være en Forskole for Hæren. Men det er ikke Skyttesagens Formaal at lette de Herrer Officerer Arbeidet med Rekrutternes Uddannelse. Formaalet er en borgerlig Hær. Vi ville ikke uddanne de Unge til at være gode Rekruter, Gendarmer og Livjægere, men vi vil v æ k k e e n b o r g e r l i g F r i h e d s a a n d i d e m. Det var derfor, vi tog Styrelsen i Foreningerne, og ikke for at bringe Politik ind i dem". („Ø s t s j æ l l a n d s F o l k e b l a d" 25de Juli 1887).

Samme Efteraar afgav Foreningens Bestyrelse, for hvilken Grev Holstein var Formand, en Erklæring om, at Foreningens Ledelse sker i Overensstemmelse med Programmet af 1871 (ifølge hvilket Skytteforeningers Maal er at v æ r e e n F o r s k o l e f o r

Hæren). Til yderligere Belysning af Paastanden om, at man ikke vilde bringe Politik ind i Foreningerne, tjener følgende ældre Ytringer af Grev Holstein i en Tale ved Skyttefesten i Bosesrup den 27de Juli 1884:

„Nu var der vel Nogle, som vilde sige, at Skytterne skulde ikke styre Landet, de skulde ikke give sig af med Politik, da de ikke vare Vælgere. Men det var Talerens Mening, at Skyttesagen havde et andet Maal og større Opgaver end den at gjøre Rekrutskolen lettere . . . jo mere Kamp jo bedre, rigtig dygtig med Partikamp. Man skal ikke holde Politik udenfor. (Stemmer: Jo, udenfor Skyttesagen!) Nei. Politiken bestaar i at tjene Fædrelandet. Grækerne kaldte alle dem, som vilde udelukke Politiken for Idioter. Derfor væk med Idioterne". („Roskilde Avis" 29de Juli 1884).

Men ansaas det saaledes nødvendig paa Grund af de særlige Forhold i Skyttebestyrelsen at lavere og overdække det virkelige Forhold, toges der desto kraftigere fat paa de Omraader, hvor der var en Profit at vinde. Allerede i sit Prøvenummer slog den Busk'ske **„Bondeven"** paa disse Strænge:

„I sige, at I holde paa Flertallets Ret og Folkets Selvstyre — og I lade Høire uantastet sidde i mange Bestyrelser, hvor I som en Røg kunde smide dem ud. I siger, I ere ærekjære Venstremænd — og somme af Jer holde Høires Aviser, der daglig skjælde Jer Huden fuld, og I offre Alle tykt til Præster, der fra Prædikestolen giver Jer samme Medfart. I siger, I ere nidkjære for Folkets Fremtid og den næste Slægt — og I indstiller uden at blinke Provisorister til Skolelærerkaldet i Sognet, saa at Estrup og Bahnsons Aand kan blive prædiket for Jeres Born i Skolens lange Timer".

Der kunde fra Sommeren 1887 optegnes en Række Udtalelser i samme Retning (**Bjørnbak** i Silkeborg, **Busk** i Veirup og Skanderborg, **Staal** (Medudgiver af „Bondevennen") i Kjøge og flere Steder, **Dønnergaard** i Vommevad („Naar Styrelsen er vor i Pengeinstituter, Brandkasser, Landboforeninger, Skytteforeninger, saa er Landet vort" („Nykjøbing Avis") o. fl. Af disse Udtalelser, der paa et Haar ligne hinanden, indskrænke vi os til at anføre en enkelt, nemlig af Jens Busk i Skanderborg, Juli 1887:

„Dog have vi et stort Arbeide at udrette. Hvordan har vi f. Ex. stillet os i vore Pengesager her i Skanderborg Amt? Har vi ikke lige til Dato lønnet en ivrig Provisorist i Skanderborg med 2,000 Kr. aarlig m Bogholder for vor Sparekasse? Og hvordan staar det til med Br^ondkassesagen? Den skulde I have drøftet noget mere ude i Virrin og ladet Pol tiken ligge: Hvor vi kan, bør vi støtte vore Venner".

Særlig Vægt lagdes der paa Erobringen af Landboforeningerne. Hvor Venstre seirede, som i Hjørring Amts Landboforening, blev Følgen imidlertid, at Høire, der ikke vilde betro sig til en med politiske Formaal for Øie sammensat Bestyrelse, fulgte Exemplet fra Horsens og traadte ud. „Vendsyssel Landboforening" stiftedes saaledes i Mai 1887 ved Siden af

Hjørring Amts Landboforening. Selv i Aarhus vakte dog disse Exempler nogen Betænkelighed, og man forsømte i Oktober 1887, til stor Misfornøielse for „Aarhus Amtstidende“, at sætte Høire ud af Bestyrelsen, skjøndt man var 85 mod 50, „men endda havde man kun bløde Poter til de Herrer Godsciere“.

Selvfølgelig kan en Politik som den her skildrede ikke gaa af uden jevnlige Sammenstød mellem Medbeilerne. Et mindre af Arten fandt Sted i Anledning af Valget af en Næstformand i den sjællandske Bondestands Sparekasse den 26de November 1887. Før Valget var der udsendt et Utal af Breve, der anbefalede Dønnergaard (Hans Hansen-Menstrup paa et Møde i Karrebæksminde). Ikkedestomindre blev Høiesteretssagfører Alberti efter Faderens Ønske valgt, skjøndt han erklærede, at han tidligere havde trukket sig tilbage fra Stillingen, fordi han havde følt, at der fremtidig vilde blive fordret af den kommende Formand, at han skulde være ivrig Venstremand, og den Betingelse kunde han dengang ikke tilfredsstille, og tilfredsstillede den heller ikke nu („Politiken.“) Det regnede ned med Beskyldninger over Alberti, der tidligere overfor Dønnergaard havde holdt en beskyttende Haand over en Høiremand i Bestyrelsen, og hans Søn. Det var baade Jens Busk og „Den danske Folkeven“ ubegribeligt, hvorledes det var gaaet til, at en venstresindet Sparekasse som den sjællandske Bondestands havde kunnet gaa hen og vælge en høiresindet Formand.

Endnu voldsommere Sammenstød fandt Sted i Anledning af Brandkassespørgsmaalet i Jylland. Disse naaede Høidepunktet ved Skjænderierne i Kleis.

Forøvrigt synes Alt at tyde paa, at ogsaa den Wistoftske Brandkasse har lidt under den politiske Bestyrelse. Først oplyste forskjellige Høireblade i Provindserne med „Horsens Avis“ i Spidsen, at denne Brandkasse, ifølge det i „Nørrejydsk Tidende“ offentliggjorte Regnskab, maatte have et meget betydeligt Underskud, mindst 60,000 Kr. Dernæst tog Direktør Tvermoes Ordet i et lille Skrift, hvori han, støttet paa uomstødelige Tal, paaviste, at Underskudet var 77,000 Kr., og karakteriserede Statusopgjørelserne som urigtige og Regnskabsføringen som utilgivelig mangelfuld. Ogsaa Venstreblade, som „Aarhus Folkeblad“, tog fat paa Kassen og fremhævede den store Gjæld af ubetalte Brandskader, Mangelen af et Reservefond og de høie Administrationsudgifter, 2¼ Øre pr. 100 Kr. (Mai 1888.) Endelig trak en Række offentlige Institutioner og Banker deres Penge bort fra Wistofts Brandkasse. Disse stærke Angreb besvaredes fra Begyndelsen af med meget tamme Modangreb. „Politiken“ for 16de December 1887 sigtede saaledes den almindelige Brandforsikring for næsten at have opbrugt sit Reservefond. En bekjendt Politiker fra Horsensegnen, Hr. Aase, gjorde i „Horsens Folkeblad“ gjældende, at den almindelige Brandforsikring ogsaa for Tiden maatte opkræve et Extrakontingent, og at dette særlig betaltes af de smaa Bønder. Senere tog man det Parti at tie til Angrebene.

Aaret 1888 endte med en Seir for den økonomiske Krig i selve Hovedstaden, idet Pladsen som Formand i „Østifternes Kreditforening" blev frataget Høiesteretsdvokat Klubien. Bevægelsen imod ham var oprindelig sat i Scene af Folkethingsmand Schjøtz, for hvis Valg der en Tid lang virkedes. Da det imidlertid viste sig umuligt at samle Stemmerne om ham, valgte man at opstille den liberale, som Politiker iøvrigt ubekjendte, Høiesteretssagfører Arntzen, der ogsaa blev valgt.

Om økonomisk Krig som Kampmiddel.

Paa intet Punkt maales Afstanden mellem Venstres Ord og Handlinger bedre end her. Det er det Parti, som kalder sig selv for Frihedens Parti her i Landet, der uden at blinke tager sin Tilflugt til Midler, som ere rettede mod anderledes tænkende Medborgeres hele økonomiske Existents.

Eiendommeligt er det at se de Grunde, hvormed denne Politik forsvares. Den erklæres for det Første for et „Nødmiddel". Desværre er det saa uheldigt, at det første offentlige Opraab til økonomisk Krig netop, som ovenfor paavist, forsvaredes paa samme Maade. Da Nødstilstanden saaledes allerede var til Stede i Foraaret 1873 vil man se, at den har havt besynderlig let ved at indtræde.

Høire gjør det Samme, hedder det. Nei, det gjør Høire ikke. Ingen Høiremand har nogensinde i Gjerning eller Ord tillagt sig Ret til at søge at ruinere en Mand økonomisk for hans politiske Anskuelsers Skyld. Ogsaa fortjener det at bemærkes, hvorledes Grundene vexle med Tidsomstændighederne. Før 1885 var det særlige Grunde som f. Ex. Hævn over Jyderupmødet. I 1885 var det Provisoriet, i 1887 var det de uheldige Valg. Se „Horsens Folkeblad" i Febr. 1887: „Hvis Venstre i større Udstrækning havde øvet økonomisk Krig, da havde vi aldrig oplevet en Valgdag som den i Fredags". Man vil se, at den økonomiske Krigs Opblomstring aldeles ikke fremtræder som et Modmiddel overfor lignende Foranstaltninger fra Høires Side, men er et Angrebsvaaben, som man griber til, naar man tror, at Stemningen er tilstrækkelig ophidset til, at det med Fordel kan anvendes.

Ligesaa urigtigt er det, naar Dønnergaard begynder sit Indlæg til Fordel for Kjødbenspolitiken fra 1884 (se ovenfor) med at beskylde Høire for at praktisere en lignende Trafik. Høire har aldrig givet Posterne i offentlige Foreninger eller betroet deres Kasser til Folk, hvis eneste eller væsentligste Adkomst var partipolitiske Fortjenester, end sige søgt at gjennemføre en saadan Politik systematisk.

Det mangler dog ikke paa Erkjendelse af, ogsaa fra venstre Side, at vi her staa overfor et ligesaa skjæbnesvangert som utilladeligt Kampmiddel, Erklæringer, der lade den almindelige Venstretaktik af denne Art fremtræde i saa meget grellere Lys. Vi nævne saaledes:

Bluhme i Randers (5te Juni 1887): „Lad os ikke skræmme Høire fra os enten ved hadefulde Udtryk eller ved den dumme økonomiske Krig. Lad os overlade disse Midler til Provisoristerne (!)".

„Høiskolebladet" bragte i December 1887 en Artikel af Høiskolemanden Jens Kjær, hvori det hed: „Naar man i Blade kan læse Bekjendtgjørelser om, at hist ønskes en radikal Dyrlæge og her en Venstre-Sagfører, saa er man gaaet ud over, hvad Selvforsvaret kræver. Bortset fra det moralsk uforsvarlige, er det grændseløst fordærveligt for ethvert Parti og især da for et, som ikke har Magten, at skaffe sig Meningsfæller ved et økonomisk Tryk. . . . Og hvorledes vilde det se ud i Landet, hvis den økonomiske Krigsgalskab fik Overhaand over Sindene i den Grad, at ingen Venstremand vilde kjøbe et Pund Kaffe eller en Cigar hos en Høire-Kjøbmand? Vi vilde faae at se to Partier, der vare fuldstændig udelukkede fra at paavirke hinanden ad Overbevisningens Vei, to Partier, hvert med sine Formaal, som aldrig eller i hvert Fald kun af den haarde Nød kunde bevæges til Samvirken for en fælles Opgave. Selv om man paa den Maade fik Modstanden mod Selvstyret kuet, hvad vilde man saa gribe til for atter at gjøre Samarbeidet muligt mellem de Partier, som man med saa stort Held har søgt at gjøre hinanden forhadte?"

Endnu skarpere udtalte Jens Bertelsen sig ved Kleis den 29de April 1888. „Økonomisk Krig er et saa fnattet og beskidt Middel, som enhver Venstremand maa skamme sig ved. Vilde en høiresindet Arbeidsmand, som en Venstregaardmand vilde true til ikke at stemme efter sin Overbevisning, ikke være berettiget til at spørge: Hvad Fanden er Du for en Frihedsmand?"

Disse Indsigelser ramme imidlertid kun den for den almindelige Følelse mest stødende Form for den økonomiske Kamp: Kjøbstadkrigen. Den anden Forgrening af den paa alle Punkter systematisk gjennemførte Kjøbbenspolitik er i Virkeligheden fuldt saa farlig for Udviklingen af vort offentlige Liv. Det er ikke blot de økonomiske Interesser, det her gaar ud over, saaledes som ved Kjøbstadkrigen. Der dannes en Garde, ikke ulig de romerske Keiseres Prætorianer-Kohorte om de til hver Tid herskende Partiføreres Politik, som er rede til at forsvare ethvert Skridt og nødt til at følge enhver Vending fra disses Side. Der skabes et Grundlag for en falsk offentlig Mening indenfor Partiet, ved Hjælp af hvilken de selvstændige Bestanddele kues og trænges tilbage, efterhaanden som Levebrødsmændenes Tal voxer.

Det er saa langt fra, at Selvstyretanken kan paaberaabes for en saadan Politik, at den tvertimod er alt Selvstyres sande

Ruin. Skal Selvstyret bygges op fra neden, som Venstre paastaar, og skulle vi se andre Frugter af Selvstyret end de rene Udskeielser, saa maa netop i skrigende Maalestok den Grundsætning gjennemføres: Politik for sig og Økonomi for sig. Thi Politik i økonomiske Forhold skaber den Afhængighed, den Overbevisningens Trældom, der er alt Selvstyres og al Friheds fuldkomne Modsætning.

Venstres andre Kampmidler.

Det er en Kjendsgjerning, at for hvert nyt Folkethingsvalg bliver Valgtrykket i stigende Grad benyttet af Venstregaardmændene imod deres Husmænd og Arbeidere, efterhaanden som disses Tilbøielighed til at kaste sig i Armene paa Høire eller Socialisterne tager til.

Det er at vente, at den naturlige Taktik at aflede Opmærksomheden fra dette ømme Punkt ved at angribe Høire for Valgtryk vil blive anvendt i forøget Grad ved de kommende Valg. Det fortjener derfor at erindres, hvor upaalidelige de to mest opsigtsvækkende af de Valgtryks-Historier, der gik Venstrepressen rundt ved sidste Valg, viste sig at være.

Den ene var bragt frem af „Fyens Tidende". Sammenhængen var denne: Umiddelbart efter Valget tilbød „Fyens Tidende" med uforkastelige Vidner at bevise, at Skovarbeiderne paa et Gods efter udtrykkelig Ordre fra Godseierne havde faaet Tilkjendegivelse om, at de fremtidig kun vilde kunne faae Arbeide, hvis de stemte med Høire. Udeblivelse vilde blive straffet med Afskedigelse. Alle Skovarbeiderne erklærede, at de fralagde sig enhver Andel i Artiklen, at dens Indhold var fuldstændigt urigtigt, og at der denne Gang saa lidt som nogensinde tidligere var gjort Forsøg paa at lægge Baand paa den frie Udøvelse af deres Valgret. Der var under disse Omstændigheder særlig Opfordring for „Fyens Tidende" til at træde frem med sine uforkastelige Vidner, men hvem der glemte at møde, var „Fyens Tidende". Endnu uheldigere viste en Historie, som „Skive Folkeblad" bragte i Omløb, sig at være. Bladet foranstaltede nemlig en Indsamling til en stakkels Arbeider paa Gaarden Eskjær, der var bleven afskediget, fordi han tog til Skive og stemte paa Venstrekandidaten. Forvalteren paa Eskjær oplyste imidlertid i „Skive Avis", at vedkommende Arbeider ikke var stemmeberettiget, og havde forladt Gaarden, skjøndt han netop skulde blive hjemme og passe paa, medens de stemmeberettigede drog til Skive, efter at der var nægtet ham Udgangstilladelse.

Samtidig udøvede Venstre sit Valgtryk med en Styrke, som ingensinde tidligere. I Roskilde gik saaledes en bekjendt Venstreagitator fra Kjøbmand til Kjøbmand og truede dem fra at stemme paa Grev Scheel („Roskilde Avis“). I samme By dannedes kort efter Venstres „Forening mod Valgtryk“ efter Albertis Opfordring.

I Ringsted forevistes ved en Generalforsamling i Høireforeningen et Schema, udstedt af den demokratiske Forening for Ringsted og Omegn, hvor der af vedkommende Landboer fordres Oplysninger om hans økonomiske Forhold, hos hvem han kjøber Kolonialvarer og Fisk, hvilke Blade han holder, hvilke Laan han har i Sparekassen, aarlig Omsætning, Regningsbeløb, „høist — mindst“ o.s.v.)

Til de hjemsøgte sjællandske Egne hører ogsaa Vordingborg, hvor man forsøgte at true Husmændene med, at de ikke vilde faae Mælk af Gaardmændene, hvis de stemte med Høire.

Et godt Indblik i Venstres Organisation og Fremgangsmaade giver en Beretning i „Lolland-Falsters Stiftstidende“ om Forholdene paa Feiø. Denne Ø blev delt i Distrikter mellem Venstre-Gaardmændene, der gik omkring og lovede Husmændene en Krone pr. Mand foruden fri Reise, naar de vilde stemme paa „Dr.“ Wederkinch-Madsen. Overfor de Vaklende erklæredes det, at hvis nogen Husmand eller Haandværker stemte med Høire, skulde han aldrig mere faae Arbeide hos Venstre-Gaardmændene. Efter Valget dannedes der en — „liberal“ Forening paa Feiø. Dens Program indeholder blandt Andet: at ingen Venstrebonde paa Feiø herefter maa pløie, saa eller høste for Høirevælgere eller levere nogen Kjørsel af Varer, Brænde, Sand eller Andet for nogen Høirevælger eller overhovedet for nogen, der sympathiserer med Høire, at den Mand, der hidtil har befordret Distriktslægen, naar denne skulde gjøre Sygereiser over til Femø, for Fremtiden skal miste denne Fortjeneste, fordi han ved Valget stemte paa en Høirekandidat, og at Øens Landpostbud, der havde gjort sig skyldig i den samme Forbrydelse, ikke længere maa faae Foder eller Halm at kjøbe til sin Ko.

Disse enkelte Træk ere trods deres Spredthed et Vidnesbyrd om, hvorledes det Parti, som vesten for Lillebelt i adskillige Kredse med saa stort Held har gjennemført den økonomiske Krig i det systematiske Valgtryks Tjeneste, ikke fornægter sit naturlige Frisind paa Øerne. I denne Sammenhæng erindres ogsaa Thomas Nielsens Erklæring, Landsthingstid. 1888—89 Sp. 396: „Jeg antager, at de paagjældende Klasser (Herremænd og Bønder) ere lige slemme og lige lidt slemme med Valgtryk“.

Med Hensyn til Venstres Agitation i Almindelighed; da har den ophidsende Karakter i Aarene 1887—89 været noget mindre fremtrædende end i de to foregaaende Aar. Aars-Affæren synes saaledes nærmest at maatte betragtes som en Efterdønning fra disse.

A. D.

Den socialistiske Agitation.

Ved Valget i 1887 havde Socialisterne opstillet Kandidater i 4 Kredse, nemlig i Kjøbenhavns 5te (Holm), 8de (Meyer) og 9de (Hørdum) samt i Odense (Jensen), men det lykkedes dem kun med et meget knebent Flertal at gjennemføre Holms Valg, medens de øvrige Kandidater faldt igjennem, deriblandt Hørdum, der gav sin Forbittrelse og Ærgrelse Luft i det smukke Udbrud: „Satan knække Halsen paa Arbeiderne". („Avisen", 2den Februar 1887.)

Siden den Tid er der udfoldet en meget kraftig Agitation, og navnlig er der virket meget stærkt for at vinde Landarbeiderne for den socialistiske Sag, og de socialistiske Agitatorer have ikke mindst, netop i denne Retning, havt en kraftig og værdifuld Støtte hos Venstre og dets Presse, hvilket ogsaa blev anerkjendt af Socialistagitatoren V. Holst paa et Møde i „Ny Alhambra" den 26de August 1889, da han udtalte: „Han havde reist meget som Agitator og havde set, hvilken Forandring der var sket blandt Landboerne. Før Samarbeidet viste der sig en vis Frygt for Socialismen, og dens Talsmænd bleve saavel i Venstre- som Høirepressen fremstillede som nogle forfærdelige Mennesker, men under Valgkampen i 1884, hvor hele Oppositionen reiste sig til Kamp imod Reaktionen, bleve saavel de Liberale som Venstres Førere nødsagede til at anbefale Socialdemokraterne saavel paa deres Møder som i deres Presse. De kom derved til at agitere for vor Sag. Samtidig fik vi vore Møder refererede i Venstrepressen Landet over, og det i et andet Sprog, end man tidligere har været vant til. Før vare vore Ideer og vore Taler blevne forvrængede, nu bleve de satte i deres rette Belysning. Vi vandt saavel Terrain som Respekt."

Det Middel, hvorved Socialisterne ville vinde Terrain, er nu som før at udbrede Had, Misundelse og Misfornøielse. „Socialdemokraten"s Opgave er „at reise en almindelig Forbittrelse mod Alt, hvad der er brutalt og gement i Samfundet; thi Arbeiderne, de Ubemidlede, lide derunder. Dog træde vi Ingens

private Forhold for nær, uden naar vi tvinges dertil. Vi ville kun det kapitalistiske Samfund til Livs, og vi ville bane Veien for Socialismen. Det nye Samfund bygge vi op ved at udbrede Kjendskab til de socialistiske Principer og ved at organisere Arbeiderne."

Som et Middel til at vække almindelig Forbittrelse har „Socialdemokraten" paabegyndt en Række Artikler, der under Titlen Arbeidermord ifølge Bladets eget Udsagn skulle „blotte en hel ny Side af det kapitalistiske Samfunds Forbrydelser mod Arbeiderne, og da vil afsløre Ting, som man skulde tro vare utænkelige under danske Forhold". („Soc. Dem.", 28de September 1889) og i sit Nr. af 26de September 1889 yttrer Bladet om de samme Artikler:

„I dem afsløres de uhyggelige og sundhedsnedbrydende Forhold, under hvilke en stor Del af Danmarks industrielle Arbeiderstand lever. Selve Arbeiderne ane ikke, hvor over alle Grændser gruopvækkende disse Forhold ere paa mange af Landets Fabriker, og endnu mindre vides dette af den Befolkning, som ikke hører til de egentlige Arbeideres Kreds. Vi sige derfor, at disse Artikler ville vække Opsigt, og de ville vække Harme og Had mod de bestaaende Samfundsforhold". Indledningen er lovende nok. Den lyder saaledes: „Hvis Du skyder en Mand en Kugle for Panden, giver ham en Portion „Rottegift" eller lidt Cyankalium, saa han dør deraf, kan Du være temmelig sikker paa at gjøre Straffelovens Bekjendtskab paa Anders Sjællænders Vis, forudsat Du ikke bliver „benaadet" med livsvarigt Tugthus i Lighed med den Flok mer eller mindre utilregnelige Mordere, som sidde i Tugthusene i Horsens og paa Christianshavn — navnlig det sidste Sted. Og saa bliver Du endda overvældet med Menneskehedens Foragt, som en af dens Udskud, en af dens værste Forbrydere. Men eier Du en Fabrik, hvor Du hver Dag og Natten med lader en Skare Arbeidere samle Din Formue sammen ved et Arbeide, der dels er forbundet med hyppig øieblikkelig Fare for deres Liv, dels er af den Natur, at det langsomt, men sikkert undergraver deres Helbred og fortærer deres Livskraft, saa de i Løbet af et kort Aaremaal ere den visse Døds Bytte, saa gaar det Dig en lille Smule anderledes. Saa venter hverken Dødsstraffen eller Tugthuset Dig".

Medens nu slige Artikler vel nærmest ere beregnede paa at hidse Arbeiderbefolkningen i Byerne, paa at vække dens Harme og Had, arbeider man baade fra Hovedkvarteret i Rømersgade, men hovedsagelig fra de mange socialistiske Aflæggere, der i de senere Aar ere fremstaaede rundtom i Provindserne, paa at vække Misfornøielse og Uvillie blandt Landarbeiderne med deres Kaar. Der kunde herpaa fremføres mange Exempler, men efterfølgende Citat af „Organet for det socialistiske Arbeiderparti i Jylland", det i Aarhus udkommende Blad „Demokraten", turde være tilstrækkeligt. I dette Blad skrives om Bondens Forhold overfor Husmanden: „At Arbeidstiden saa-

ledes er betydelig længere paa Bøndergaardene end paa Herregaarde, er et Forhold, som ikke bare findes paa Samsø, skjøndt det lettere kan iagttages her paa Grund af Øens Lidenhed og Herregaardenes store Tal i Forhold til Bøndergaardene. Det samme Forhold kan iagttages rundt om i Landet. Bønderne udmaler stadig for Husmanden, hvor fæl Herremanden er. Navnlig i Nærheden af et Valg bliver Bonden gruelig ivrig for at overbevise Husmanden om den fæle Herremandsvælde. Det er jo ogsaa sikkert nok, at Arbeideren i politisk Henseende ikke har mange Interesser fælles med Godseieren, og det feiler ikke, at Arbeideren og Bonden kunde have mange Interesser fælles, om Bonden kunde indrette sig derefter. Men naar Husmanden i det daglige Livs Forhold har det værre hos Bonden end hos Herremanden, kan han naturligvis ikke begribe, hvorfor han i politisk Henseende skal foretrække det Værste for det Bedste. Han forstaaer ikke, at det kan være en virkelig Demokrat, der i det daglige Liv saa godt som Nogen giver Aristokraten. Husmanden har stadig set, at Herremanden er demokratisk til dagligdags og aristokratisk paa Valgdagen, og at Bonden har det lige omvendt. Men da det daglige Aristokrati naturligvis er det føleligste for Husmanden, saa har han ofte i den Anledning stemt imod Bonden og for Godseieren, hvilket naturligvis var en faktisk Feil, som Husmanden da heller ikke længer vil fremture i. Han vil snart finde Noget, der er bedre end baade Godseiere og Bønder. Men Bønderne maa i hvert Fald bringes til at indse, at de i det Mindste maa være lige saa humane som Herremændene, om de i Fremtiden vil have nogen politisk Hjælp fra Husmændene. Det gaar ikke i Længden at behandle Husmændene som Hunde, der til daglig Dag faar Pidsk, men paa Høitidsdagen et Kjødben for at springe igjennem Tøndebaandet". („Demokraten" af 8de Oktober 1889).

At Agitationen blandt Landarbeiderne allerede har frugtet, er der flere Vidnesbyrd om ved Valg til forskjellige kommunale Raad og Bestillinger, hvor Husmændene trænge sig mere og mere frem paa Gaardmændenes Bekostning. At Agitationen tilsidst maa føre til en Kamp mellem Socialdemokratiet og Venstre, ere de socialistiske Agitatorer for længst paa det Rene med, og P. Holm udtalte paa et Møde: „Han frygtede ikke en kommende Kamp med Venstre. Har vi først overvundet Høire, faar vi nok Bugt med Venstre. Vi er paa det Rene med, at Arbeiderne opnaar kun Noget ved egen Hjælp". („Socialdemokraten" af 2den Oktober 1889).

At en saadan Kamp maa komme, efterhaanden som Socialdemokraterne mere og mere rykke frem med deres Grundfordring: Eiendommens Afskaffelse, er klart.

Paa det omtalte Møde af Holm blev det af en Nikolai Petersen fremhævet, at Holm som Socialdemokratiets Repræsentant ikke kunde forsvare Middelstandens Interesser, hvortil bl. A. hører

Eiendommens Opretholdelse og det mindre Næringsbrugs Bevarelse, „medens vort Maal er at gjøre Produktionen fælles og samle Arbeidsmidlerne". („Socialdemokraten" af 2den Oktober 1889).

Men denne Fordring paa Eiendommens Afskaffelse fremtræder atter og atter paa Møderne rundt om i Landet, og er netop et af de virksomste Agitationsmidler blandt Landarbeiderne.

„Vi fordre Jorden, Maskinerne og alle Produktionsmidlerne for Folket, hvad vi altid have gjort!" (Journalist Meyer i Randers).

„En revolutionær Venstremand maa fremfor Alt kunne være med til at afskaffe Eiendomsretten, thi ellers er han ikke revolutionær i den Forstand, som Arbeiderne forlange". (Journalist Meyer i Horsens).

„Skal den af det menneskelige Arbeide tilveiebragte Merværdi komme hele Samfundet tilgode, saa maa ogsaa alle Produktionsmidler blive Samfundets Fælleseie". („Socialdemokraten" af 9de Marts 1888).

„Ikke alene Haandens, men ogsaa Hovedets Arbeidere blive henregnede til Proletariatet. Som Følge heraf kan hele den besiddende Klasse forsvinde fra i Dag til i Morgen, og dens private Eiendom blive gjort til Samfundseiendom, uden at Produktionen i ringeste Maade vil lide Skade derved". („Socialdemokraten" af 25de April 1889).

„Kun et forsvindende Mindretal af Befolkningen har Eiendom. Eiendommen er een Klasses Forret, det store Flertal maa give Afkald paa Eiendom for at skaffe Eiendom til Mindretallet. Vi bekæmper netop Bourgeoisiet, fordi det gjør det umuligt for Proletariatet at komme i Besiddelse af Eiendom, fordi det stjæler Arbeiderens retmæssige Eiendom fra ham". (Socialistisk Bibliothek P. 96).

„Nogle Enkeltes udelukkende Besiddelse af alle Arbeidsinstrumenter maa ophøre, hvis Arbeiderne skal være fri. Om disse Arbeidsinstrumenter bestaar i Maskiner, Værktøi og andet Materiel eller i Grund og Jord er ligegyldigt. Der gives kun to Veie, ad hvilke vi kunne naae vort Maal: Privateiendommens Afskaffelse. Den ene er gjennem Indførelsen af den eneste demokratiske Statsordning: lidt efter lidt at fortrænge Privatkapitalisterne ad Lovgivningens Vei. Den anden, ulige kortere, men ogsaa farligere Vei er den voldsomme Expropriation, Privatkapitalisternes Udryddelse med et eneste Slag, ligemeget ved hvilke Midler. Udgangen af Krisen afhænger af Kapitalisterne selv. Lader de det komme an paa fysisk Vold, saa er der ingen Tvivl om, til hvilken Side Seiren vil hælde. Seiren er paa det arbeidende Folks Side, og den sædelige Ret ligeledes. Naar der blot bibringes Masserne den nødvendige Indsigt (!), er Kampens Udfald afgjort. Man skal ikke blive forfærdet ved den mulige Anvendelse af Vold eller beklage sig over Undertrykkelse af „berettigede"

Existentser, voldsom Expropriation eller Lignende. Historien lærer os, at de nye Ideer i Reglen først ved en voldsom Kamp ere naaede til Gyldighed, og at den nye Idees Forkæmpere altid søgte at træffe Fortidens Stedfortrædere saa dødeligt som mulig". (Socialistisk Bibliothek, Pag. 256).

Hidtil have Socialisterne jo rigtignok hævdet, at de vilde søge deres Maal naaet ad Lovgivningens Vei, men der har i den sidste Tid hævet sig stærke Røster for at gaae andre Veie. Lovgivningsveien er for langsom, og man taler atter, ligesom i 1871 og 72, høit om Revolution. En af de ivrigste Talsmænd for denne Retning, Hr. Gerson Trier, udtalte i „Arbeideren" den 1ste Juli d. A.: „Arbeiderklassen er ved den almindelige Værnepligt bleven uddannet i Vaabenbrug, og Bahnson har skaffet Vaaben, Geværer, Kugler og Fæstninger tilveie. Naar saa Arbeidsklassen en skjøn Dag vaagner til Bevidsthed om sin Magt og vender Løbene af Geværer og Kanoner imod hine, som i Slægtled ved Opretholdelsen af det bestaaende System have berøvet Arbeiderne Frugterne af deres Slid og Slæb, da — vil den herskende Klasse maaske komme til at fortryde, at den har brugt Folkets Penge til militære Formaal." Paa noget lignende Maade udtaler sig „Demokraten" af 8de August 1889 i en Artikel med Overskrift „Sult", som Bladet slutter saaledes: „Hvorfor sulter ⅓ af Danmarks Befolkning gjennemsnitlig for 80 Kr. aarlig hver? Og hvorfor er den samme Tilstand den almindelige ikke blot her, men hele Verden over? Det er en Følge af, at Midlerne til at skabe de fornødne Fødemidler og Brugsgjenstande i tilstrækkelig og rigelig Mængde — disse Midler, som ere tilveiebragte ved det samlede Arbeide af tidligere Generationer — ere i Hænderne paa private Besiddere, der se deres Fordel ved at opretholde den forhaandenværende Tilstand. Den private Besiddelse af Produktionsmidlerne er Aarsagen til Sulten og Nøden og Menneskets Nedværdigelse til Afhængighed og Slaveri — den og intet Andet. Derfor bekæmpe vi, som have gjort os det til Opgave at befrie Menneskeheden for disse nedværdigende Forhold, af al Kraft mod Privatkapitalismen. Og naar vil det lykkes os at kunne se denne Hindring for almindeligt menneskeligt Velvære for Alle (fjernet)? Saa snart som vi faae Døsigheden rystet af Øinene paa det arbeidende og lidende Folk. Derfor, op til Kamp, Enhver, som ser disse Forhold! Til Kamp med Ordets og Aandens Vaaben! Jo kraftigere der tages fat, jo nærmere er Seiren og den Tid, da man kun nævner Sult som et Onde, der har hærget svundne Generationer."

Danmarks Bagvadskelse i Udlandet.

Beskyldningerne i Anledning af Kjøbenhavns Befæstning.

Under den politiske Kamp i de seneste Aar har Venstre benyttet sig af Midler, som hidtil have været ukjendte i Danmark. Da det ikke ved sin Visnepolitik, sin Obstruktion, sin Skattenægtelse, sine Trudsler om Revolution og sine Forsøg paa at sætte sig op mod de stedlige Myndigheder formaaede at gjøre det forhadte Ministerium bange eller at knække Høires Mod, men da tvertimod baade Ministeriet og Høire satte Haardt mod Haardt og kun voxede i Styrke, jo voldsommere Angrebene bleve, saa fandt en Del af Venstres Ordførere i Pressen og paa Folkemøder paa at benytte Udlandet som Stormbuk mod Ministeriet Estrup. De fortalte Tydskerne, at Ministeriet var russisk- eller franskfindet, og at det kun ventede paa Leilighed til at alliere sig med Tydsklands Fjender, og de vedbleve at gjentage disse frække Paastande saa ofte, at adskillige tydske Blade, især tydskfrisindede, snakkede dem efter og raabte Ak og Vee over det formastelige Ministerium. Ja, i Sommeren 1887, da Krigsminister Bahnson paa et Møde i Saxkjøbing havde holdt en længere Tale om Landets Stilling under en eventuel Krig, forvrængede Venstres to Organer i Kjøbenhavn „Morgenbladet“ og „Politiken“ hans Udtalelse paa en saa ildesindet Maade, at de reiste en Storm i mangfoldige tydskfrisindede og nationalliberale Blade imod den danske Regjering. Det var ikke deres Skyld, at de preussiske officielle og officiøse Organer, der vare bedre underrettede om Danmarks Hensigter ikke sluttede sig til dette Hundekobbel, men slog koldt Vand i Blodet paa dem.

Venstrepressens Fanatisme brød især løs i 1887, da den saae, at det blev til Alvor med Kjøbenhavns Befæstning. Til ingen Nytte havde „Politiken“ gjort Grin med Kanalen ved Lyngby, forgjæves havde „Morgenbladet“ grædt over de Vandaler, der vilde ødelægge dansk Digtekunst i Fremtiden ved at hugge Dyre-

haven om, og til ingen Nytte havde den liberale Forening i Kjøbenhavn foranstaltet Processioner*) ud til de truede Punkter i Skoven og lyst Forbandelse over Ministeriets Brud paa Bevillingsmyndigheden. Der maatte skarpere Midler til, og saa fandt Venstrepressen og Venstretalere paa at fremstille Kjøbenhavns Befæstning som en direkte Udfordring mod Tydskland og som et Led i den saakaldte russiske Alliance. De hævdede med den største Ugenerthed, at den danske Hær aldrig vilde kunne besætte en saa udstrakt Fæstning i Krigstid, og at Regjeringen derfor maatte gjøre Regning paa et russisk Hjælpekorps.

Hvad der gjorde slige frække Paastande endnu mere graverende, var den Omstændighed, at Tydskland netop paa samme Tid stod paa en meget spændt Fod med Rusland. I Februar 1887 havde Fyrst Bismarck, efter at have opløst Rigsdagen, gjennemført en Lov om den tydske Hærs Udvidelse med 10 Regimenter Fodfolk Alt af Hensyn til den truende Krigsfare, og det vil sikkert endnu være i friskt Minde, at det først under Keiser Alexander den Andens Besøg i Berlin samme Efteraar lykkedes Fyrst Bismarck at sprede Uveirsskyerne ved at bevise for Keiseren, at visse Aktstykker, der vare blevne forelagte ham, og som skulde godtgjøre Tydsklands Underfundighed ligeoverfor Rusland vare falske. Altsaa hele Sommeren 1887 burde ethvert fædrelandssindet Parti netop have undladt at rette nogen Beskyldning mod Regjeringen for at ville udfordre Tydskland og alliere sig med Rusland. Men denne Fædrelandskjærlighed besad Venstreførerne og Venstrepressen ikke. Tvertimod tilskyndede Hadet til politiske Modstandere dem til at gjøre Skridt, der til alle Tider ere blevne betegnede som fædrelandsfjendske for ikke at sige landsforræderiske. Denne alvorlige Beskyldning skulle vi i det Følgende bevise.

Vigtigheden af Kjøbenhavns Befæstning.

Da Forhandlingerne mellem Danmark og de allierede Magter i Efteraaret 1864 trak i Langdrag, overveiede man i det preussiske Hovedkvarter, hvilke Forholdsregler man burde tage, dersom Fjendtlighederne skulde begynde paany. I en Skrivelse af 7de Oktober sendte Prinds Friedrich Karl en Skrivelse til sin Generalstabschef General Moltke om, at Fredsunderhandlingernes langsomme Gang maaske vilde nødvendiggjøre en Opsigelse af Vaabenstilstanden. Naar dette skete, burde der foretages „noget Eklatant“ som f. Ex. en Landgang paa Sjælland.

Moltke, der ikke veg tilbage for de dristigste Foretagender, svarede allerede den 12te Oktober med at indsende et Forslag om

*) En af disse Processioner gjorde Holdt paa en Plads ved Ordrup Mose, hvor der indtil for kort Tid siden havde staaet Skov, som nu var borthugget af Eieren, en venstresindet Gaardeier, og der vedtog man en Protest mod Omhugning af Træer i Dyrehaven! Hvilken Ironi af Skjæbnen!

at lade det andet preussiske Hærkorps, der udskrives og garnisonerer i Pommern, overføre fra Stralsund til Sjælland. Denne Moltkes Plan, der har den største Interesse for os Danske ikke alene som et historisk Aktstykke, men ogsaa som et Fingerpeg for Fremtiden, gaar ud paa, at Expeditionen skal afgaa i den første Halvdel af December, naar Jævndøgnsstormene ere forbi, og Søen endnu er isfri. Det preussiske Landgangskorps maa være 25,000 Mand stærkt, for at det kan overvælde de Tropper, der staa paa Sjælland. Angrebet skal, naar Tropperne ere komne i Land, strax rettes mod Kjøbenhavn. De mange Koffardiskibe, der i December ere vendte hjem til Stralsund og Stettin, og de Kanonbaade, der have Station ved den førstnævnte By, ere tilstrækkelige til, at man af dem kan danne en stor Transportflaade, der kan slæbes af Dampere. Derpaa hedder det ordret:

„Udskibningen maatte efter min Mening foregaa strax, naar man havde naaet Sjælland, enten ved Vordingborg eller i Præstø Bugt. Man maatte vel bemægtige sig Øerne Møen og Falster som eventuelle Retrætepunkter, men at udskibe Tropperne der for atter at lade dem gaa over de c. en Mil brede Sunde, der skille dem fra Sjælland, maatte man helst undgaa. Overfarten fra Fehmern til Lolland er langt kortere, men den kommer ikke i Betragtning, da en større Expedition ikke kan udgaa fra denne Ø. Afstanden fra Stralsund til Vordingborg er kortere end fra Kiel, og man kan let tilendebringe Overfarten paa en Nat. Ved Grønsund vilde man næppe støde paa fjendtlige Forsvarskræfter, men det maatte dog anses for fordelagtigere at lande i Præstø Bugt, naar en rolig Sø begunstiger Seiladsen derhen. Hvad Antallet af de fornødne Transportmidler angaar, maa de Sagkyndige afgive deres Skjøn derom, men saa Meget lader sig dog forudse, at der vil behøves mange Skibe. Naar den første Afdeling kommer til Bestemmelsesstedet, vil Fjenden vide, hvad vi have isinde, og man kan derfor næppe gjøre Regning paa, at det vil lykkes at faae en anden og tredie Afdeling over. Derfor maa hele Expeditionskorpset overføres paa en eneste Nat."

„Politiken" godkjender fremmede Beskyldninger.

Venstrepressen havde meget ringe Interesse for den preussiske Generalstabsberetning om Krigen i 1864. Grunden hertil var naturligvis, at den Lære, der kan uddrages heraf, er, at Kjøbenhavn bør befæstes. Derimod forsømte Venstrepressen ikke at bruge de danskhadende tydske og østerrigske Blades fjendske Udgydelser mod Danmark. Det var kommet saa vidt med denne Presse og da særlig med „Politiken", at den i disse Blades Mistænkeliggjørelse mod den danske Regjering fandt en ren Guldgrube til fortsatte Angreb paa Ministeriet. „Politiken" brugte f. Ex. det wienske Blad „Neue freie Presse"s fjendske

Udtalelser, der tilmed kun vidne om Forfatterens fuldstændige Ukyndighed om danske Forhold, som ledende Artikler, hvorved dette Organ for den høieste Oplysning søgte at lægge den danske Regjering og dens Færd for Had.

Saa vidt var det kommet, at „Politiken“ i August 1887 vovede at byde danske Læsere en Sætning som denne: „I Danmark og særlig i konservative Kredse vedbliver nemlig Hadet mod den lykkelige Nabo, som har inddraget Holsten og Slesvig fra det danske Fremmedherredømme.“

Det nytter kun lidt, at Bladet paa dette enkelte Punkt tog en Slags Afstand ved at indskyde et Udraabstegn. Det er nemlig denne Tankegang, hvorpaa baade denne og lignende Artikler ere byggede lige fra det første til det sidste Ord.

Hovedtanken i disse Artikler er stadig den, at Danmark beskyldes for at ville befæste med den Hensigt for Øie at ville søge Revanche ved et Forbund med Rusland og Frankrig mod Tydskland. Ja, stundom gik man endog et Skridt videre og tillagde Danmark Revanche paa Hertugen af Cumberlands Vegne, saaledes som i en Artikel i „Neue freie Presse“ i Slutningen af Juli.

Slige Paastande og Insinuationer lyste et Blad, der kalder sig dansk, i Kuld og Kjøn ved at optage dem som god Politik. Det er vanskeligt at afgjøre, hvor Lidt eller hvor Meget af saadanne Artikler i udenlandske Blade, der er skrevet af danskfødte Radikale, men det er givet, at i samme Omfang den Slags Ting villig importeres af den danske Presse, i samme Grad stiger dets Kurs ogsaa til fornyet Export.

Hvad vilde man i Frankrig sige til et Blad, der for at lægge den bestaaende Regjering for Had optrykte lange fransk-fjendtlige Artikler af tydske Blade og gav dem sit Bifald, Artikler, der hvilede paa den preussiske Opfattelse af Elsass-Lothringens Forhold, og som i hver Linie aandede Had og Haan mod Frankrig? Man vilde sparke et saadant Blad og dets Redaktion ud af Frankrig, og man vilde gjøre det med Rette.

Da „Dagbladet“ i kraftige Ord drog „Politiken“ til Regnskab for dennes Færd, svarede dette Blad med Forbigaaelse af selve Sagens Kjærne, at Høireblade ogsaa af og til havde gjengivet udenlandske Domme om Venstre, ligesom det insinuerede, at „Dagbladet“ kun traadte op, fordi Krigsminister Bahnson var bleven angreben. „Politiken“ lod ikke til at fatte, at ingen Dansk med Ære i Livet har Lov til at indforskrive og bruge mod Danmarks Regjering udenlandske Beskyldninger vedrørende Danmarks Planer overfor Udlandet. Den Forbrydelse, „Politiken“ havde gjort sig skyldig i, var, som „Dagbladet“ den 6te August udtrykte sig, at optage og ved Gjengivelse uden ringeste Modbemærkning understøtte og nære den Slags tydske Løgne, som at „Danmark forbereder sig paa at alliere sig med Rusland for at tage Revanche over

Tydskland, og at Danmark pønser paa at gaa i Ilden mod Tydskland for at hævne Hertugen af Cumberland for Tabet af Hannovers Krone."

„Neue freie Presse" skrev og „Politiken" gjentog:

„I Virkeligheden vil Danmark holde sig rede til at drage Nytte af den almindelige Konstellation gjennem en Alliance med Tydsklands Modstandere.

„I Danmark følger man med et opmærksomt Blik den voxende Spænding mellem Berlin og Paris, den tiltagende Kjølighed mellem Berlin og Petersborg, og Resultatet af disse Jagttagelser er, at man bereder sig til snart at koge sin egen Suppe ved en stor evropæisk Ild. Man vil ikke blot udligne Regningen fra 1864, men ogsaa ved Leilighed hævne Prætendenten i Gmunden, som er det danske Kongehuses nære Slægtning, og man regner paa at gjøre en god Forretning, naar den store Opgjørelse kommer, fordi man staar i den nærmeste Familieforbindelse med forskjellige af Evropas mægtigste Dynastier. Den russiske Keiserinde er en dansk Kongedatter og Prindsessen af Wales, Englands fremtidige Dronning, ligeledes.

„Nu da Czaren har frasagt sig Venskabet med Tydskland, og Muligheden for en fransk-russisk Alliance begynder at dæmre frem paa den politiske Horizont, stiger naturligvis den danske Tillidsfuldhed."

Med god Grund kunde „Dagbladet" skrive: „Det er en saadan Færd, der mere end Noget af, hvad „Politiken" paa Indlandets Omraade bedriver, stempler „Politiken" og dens Flok som Snylteplanter paa dansk nationalt Liv."

Svikmøllen.

Den 31te Juli 1887 udtalte Folkethingsmand J. K. Lauridsen, Medarbeider af „Politiken", paa et Møde i Kjøge ifølge „Politikens" Referat:

„Det er Fantasteri at tænke paa, at vi kan ruste os overfor en Magt som Tydskland. Og vi staar os ikke ved, at man overalt i tydske Blade siger om de Danske: Sie sind Russen".

Den 5te August skriver saa „Vossische Zeitung", et tydskfrisindet Blad i Berlin:

„Paa det store Venstremøde, som i Søndags afholdtes ved Kjøge i det østlige Sjælland, og i hvilket omtrent 25,000 (!) Mennesker deltog . . . . . nedlagde Folkethingsmand Lauridsen en formelig Protest mod „Militæralliancen med Rusland" og mod enhver fjendtlig Holdning overfor Tydskland . . . . Er den dansk-russiske Alliance allerede en fuldbyrdet Kjendsgjerning?"

Den 8de August gjengiver „Politiken" ovenstaaende Udtalelse af „det ansete tydske Blad" „Vossische Zeitung" som Vidnesbyrd om, at „Reaktionens Fæstningsrummel begynder i en

uhyggelig Grad at tiltrække sig den udenlandske Presses Opmærksomhed".

Den 9de August udtalte Redaktør V. Secher i Kjøbenhavns liberale Vælgerforening i et Foredrag om Danmarks Forhold til Tydskland (se „Morgenbladet" for 10de August): „Kjøbenhavns Befæstning" kan vi — det siger de selv — ikke forsvare alene, vi maa have Allierede, men Alliancepolitik og Neutralitetspolitik har intet med hinanden at gjøre. **Derfor kan Tydskerne med Rette sige:** „Før I bygger, maa I have en Allieret, det er umuligt andet, og har I det, saa kan I ikke være neutrale. Det er ikke med os, I slutte Alliance, det maa være en anden Krigsmagt, og næppe nogen anden end Rusland"

Altsaa Hr. Secher slutter sig ligefrem til de Tydskere, der i Kjøbenhavns Befæstning se et Vidnesbyrd om, at den danske Regjering har i Sinde at tage Parti under en udbrydende europæisk Krig, og siger til dem: Eders Sigtelser mod Danmark for, at det har indgaaet Alliance med Rusland, eller at det har lagt Planer om en russisk Alliance, ere rigtige nok. Kan man, efter at „Morgenbladets" Redaktør har udslynget en saa skammelig Beskyldning mod sit Lands Regjering, og efter at han har givet vore forhenværende Fjender Vaaben i Hænde mod os, endnu kalde ham for en dansk Mand og „Morgenbladet" for et dansk Blad?

Et slaaende Bevis paa, hvor udmærket Svikmøllen gik, er følgende: Den 11te August bragte „Politiken" en lille Notits, der indledes med Ordene: „„Nationalzeitung" skriver", og som gaar paa den gamle Melodi, at Danmark ikke har Tropper nok til at forsvare den paatænkte Befæstning om Kjøbenhavn, „hvorfor den kun i en fremmed Magts Hænder vil kunne faae nogen nævneværdig Betydning. Det forholder sig imidlertid saaledes hermed, at det er en kjøbenhavnsk Korrespondent, der i et Brev til „Nationalzeitung" insinuerer, at de danske Befæstningsplaner ere baserede paa en Alliance med en fremmed Magt.

Alt i August var en dansk Venstremand, der reiste i Udlandet, saa venlig selv at fortælle, hvorledes der lavedes Opinion mod den danske Regjering i den tydske og østerrigske Presse, og hvorledes saa Opinionen sendtes hjem som et ubedrageligt Vidnesbyrd om, hvad Tydskland og Østerrig mene om den udfordrende danske Krigspolitik. Denne Mand, der underskriver sig med Forbogstaverne til sit Navn V. A., havde i nogle Maaneder sendt en Del Venstreblade i Provindserne Reisebreve fra Berlin, Warschau, Krakau, Prag og Wien. Han var meget let gjennemskuelig som en af Studentersamfundets fanatiske Ynglinge, der havde udgivet et af denne Forenings saakaldte Oplysningsskrifter, og som i den Grad havde lært „Politiken" Kunsten af: at stille Alt paa Hovedet,

at dette Blad kunde holde ham paa Sti sammen med sine øvrige velopdragne unge Mennesker.

Hr. V. A. fortalte f. Ex. i „Folketidenden" (Ringsted) for 26de August 1887, at han havde havt Leilighed til at gjøre forskjellige Repræsentanter for den liberale Presse i Wien nøie bekjendte med de virkelige Forhold i Danmark, og at han havde underrettet dem om, at Regjeringen faktisk havde gjort Statskoup. Dernæst fortæller han, at man i Østerrig ligesom i Tydskland begyndte at interessere sig for de nordiske Forhold, og fortsætter derpaa saaledes:

„Den nærmeste Grund dertil er, at man frygter en Krig med Rusland, og at man efter den danske Regjerings forskjellige Foretagender bestemt venter, at den danske Regjering vil foretrække Forbund med Rusland frem for med Tydskland-Østerrig. Man tror, at Hadet i Danmark mod Tyskerne er saa stærkt, at man kun venter en Leilighed — f. Ex. en Krig mellem Rusland og Tydskland — for at erklære Tydskland Krig. Naturligvis forsøgte jeg ikke at nægte, at den nuværende danske Regjering aldeles absolut i Et og Alt vil følge Rusland; udenfor Danmark gives der heller ikke en Politiker, der ikke vilde betragte det som latterligt at nægte, at den danske Regjerings provisoriske Forsvarsforanstaltninger, f. Ex. Kjøbenhavns Befæstning, sammenholdt med Krigsministerens Udtalelser, umulig kan have anden Grund, end at man, bistaaet af russiske Soldater, vil falde Tydskland i Ryggen, dersom der udbryder Krig mellem Rusland og Tydskland. Man tror overalt, at den russiske Regjering har kjøbt en eller flere indflydelsesrige Personer i Kjøbenhavn; paa anden Maade kan man ikke forklare sig en for Danmarks Bestaaen saa overhængende farlig Udenrigspolitik. Jeg har oplyst flere indflydelsesrige Politikere og Redaktører om, at Forholdet i Virkeligheden er det: en venlig Stemning kan naturligvis umulig ventes i Danmark overfor Tydskland, saalænge Tydskland undertrykker vore Landsmænd i Nordslesvig; men det overvældende store Flertal i Danmark, hvoriblandt hele den frisindede Opposition, er dog afgjort stemt imod et Forbund med Rusland, baade fordi et saadant Forbund ganske sikkert vil føre til Danmarks Undergang og fordi intet frit Land kan forsvare at alliere sig med det despotiske Rusland; et Ministeriumsskifte i Danmark vil efter al menneskelig Beregning betegne en afgjort Vending af den danske Udenrigspolitik; naar tydske Blade støtter Ministeriet Estrup med deres Sympathi, støtter de altsaa det russervenlige Parti i Danmark."

Altsaa Hr. V. A. søgte ikke at nægte, at den danske Regjering i Et og Alt vilde følge Rusland. Hvoraf vidste han det? Var han underrettet om Regjeringens Hensigter? Vilde det ikke

have været smukkere af denne Fædrelandsven at underrette sine tydsk-østerrigske Venner om, at Regjeringen kun havde eet Maal, nemlig under alle Forhold at hævde Danmarks Neutralitet. Dette burde han i ethvert Tilfælde vide, da flere af Ministeriets Medlemmer oftere havde udtalt dette offenligt, medens ingen Minister nogensinde havde mælet en Stavelse om, at den danske Politik vilde lade sig tage paa Slæbetov af den russiske. Man skulde dernæst have troet, at Hr. V. A. vilde have imødegaaet den vanvittige Paastand, som hans Meningsfælle Hr. Secher opfandt til Glæde for visse tydske Blade, at russiske Soldater fra det befæstede Kjøbenhavn skulde falde Tydskland i Ryggen. Nei, han lod det være nok med at oplyse „flere indflydelsesrige Politikere og Redaktører" om, at den frisindede Opposition i Danmark var afgjort stemt imod et Forbund med Rusland.

Der er saaledes ingen Tvivl om, at han ligefrem har bestyrket de indflydelsesrige Politikere og Redaktører i deres Tro paa den russiske Garnison i Kjøbenhavn. I Sandhed en smuk Handling af en dansk Mand. For at der imidlertid ikke skulde være nogen Tvivl om hans Mening, tilføiede han:

„I den senere Tid har ogsaa flere tydske Blade indeholdt meget korrekte ledende Artikler, hvori det nuværende danske Ministerium angribes som russervenlig, medens det antydes, at Stemningen i Danmark ikke er for denne Udenrigspolitik. I den nærmeste Tid vil der i tydske og østerrigske Blade fremkomme adskillig flere Artikler i samme Retning. Der er al Grund til at tro, at vort Ministeriums fra Rusland beherskede Udenrigspolitik vil bevirke endnu større Undertrykkelse i Nordslesvig, i Stedet for at en fornuftigere Politik maaske vilde føre Formildelser med sig. Efter fast Overbevisning, jeg nu under et Fjerdingaars Ophold i Udlandet har dannet mig, kan man ikke noksom advare mine Landsmænd mod Ministeriet Estrups fordærvelige Udenrigspolitik; Danmark har altid havt en Svaghed for at alliere sig med den til Slutning tabende Part: vi allierede os med Napoleon og mistede Norge (for Resten skal jeg ikke beklage, at Norge er blevet et selvstændigt Land), nu vil vi alliere os med Rusland, der ligesaa lidt som Frankrig nogensinde i Gjerning har vist Velvillie overfor Danmark, og heller ikke i Fremtiden vil gjøre det, og naar Rusland ikke kan klare sig, lader det ganske rolig Danmark i Stikken. Det er kun beklageligt, at man i Udlandet er saa daarlig underrettet om, at vor Regjerings Udenrigspolitik misbilliges af Flertallet; der kunde vist gjøres Mere for at oplyse den offentlige Mening i Udlandet; i Berlin og Wien er der, som sagt, udrettet en Del. Ogsaa skulde man tro, at Stemningen i Norge og Sverige ingenlunde er for Rusland; om end Norge-Sverige under eventuelle Krige vil holde sig neutral, vil Sympathien der dog sikkert ikke være for Rusland, og der kunde vel næppe tænkes det Tilfælde, at Norge-Sverige under en almindelig europæisk

Krig skulde tage Parti for Rusland, dersom Neutraliteten ikke lod sig bevare. — Et fremtidig danst Ministerium vil faae en Del Besvær med at rede os ud af, hvad vort nuværende Ministerium har rodet os ind i!"

Altsaa Hr. V. A. bebudede ligefrem, at der vilde fremkomme Artikler i den tydsk og østerrigske Presse mod Ministeriet Estrup? Der kom ogsaa Artikler, som Venstrebladene anførte som Bevis for Stemningen i Udlandet. Nu vide vi da, hvem der har inspireret dem. Altsaa lutter Svikmølle!

For vi forlade mervbemeldte Hr. V. A. skulle vi blot give følgende Bidrag til hans Karakteristik. Den 12te December 1887 skrev han i Anledning af Attentatet paa Jules Ferry i et Brev fra Paris følgende (se „Folketidenden" (Ringsted) for 20de December.)

„Naturligvis er næsten hele den republikanske Presse enig om at fordømme Attentatet. Kun et Par enkelte Blade fremkommer med den latterlige Hentydning, at Attentatet skulde være arrangeret af „Ferryisterne", de Moderate, for at skade de Radikale. Det er imidlertid konstateret, at det næsten skyldes et Under, at Kuglerne ikke ramte Hjertet, men gik paa skraa og kun saarede Brystets Yderdele. Naar man „arrangerer" et Attentat, saa skyder man ikke saa godt! Man kan forstaa, at Venstre i Kjøbenhavn almindelig tror, at det Rasmussen'ske Attentat mod Estrup var arrangeret af nogle Hoiremænd for at fremkalde de velbekjendte Provisorier. Rasmussen satte ham omtrent Revolveren for Brystet, men ikke saa meget som saarede ham, hvad lettest lader sig forklare derved, at der ingen Kugler var i Pistolen"!

Venstrejournalisternes Færd fik allerhøieste Sanktion af Formanden for den liberale Vælgerforening i Kjøbenhavn, Hr. Octavius Hansen. Paa et Møde Onsdag den 17de August takkede han Venstrepressen for dens Virken i de tydske Anliggender, og han havde god Grund dertil, saa sikkert som Venstres Journalister havde havt Umage og Besvær med at opfinde de moskovitiske Planer, med at sende dem over Grændsen og med at føre dem tilbage igjen under den dybeste Ruelse. Det Første lod Hr. Hansen dog ikke rigtig til at ville indromme. Han mente, at det ikke kunde være Venstrepressen, der havde lavet Historierne, thi i Tydskland havde man ikke før agtet paa, hvad Venstrepressen havde skrevet. Som vi ovenfor tilstrækkelig have viist, var Hr. Hoiesteretssagføreren aldeles vild paa Kareten. Ved samme Leilighed betegnede han Venstrebladenes Færd „for alle danske Mænds Pligt". Det var altsaa hans Mening, at det at udsprede og støtte fjendske og falske Beskyldninger imod Danmark angaaende dettes Planer overfor udenlandske Magter, er danske Mænds

Pligt. Saa forvirrede vare Begreberne i disse af politiske Rumlerier og feilslagne Forhaabninger omtumlede Hjærner!

En tydsk Forfatter, Hr. Martens, skrev i Sommeren 1887 en Artikel i det bekjendte Tidsskrift „Unsere Zeit." med Titel: „Die neueste politische Wendung in Dänemark". Han roser her Hørup som „en radikal, men til Forsoning tilbøielig Fører", men han hader to Personer over al Maade, nemlig Krigsminister Bahnson og Professor Matzen. Matzen vil, skjøndt født i Angel, ikke sætte Danmarks Opgaaen i Tydskland „som sin Fremtidsopgave, og er derfor en Renegat". Bahnson betegnes som „Danmarks Boulanger" og som en „Chauvinist", opfyldt af Hævntanker mod Tydskland. Naar han arbeidede for Kjøbenhavns Befæstning, er det udelukkede med dette Formaal for Øie, støttet af franske, russiske, ja, maaske endog welsiske Tilskyndelser. Hvor Hr. Martens har gaaet i Skole, ser man let. Disse Ord „Danmarks Boulanger", opfundne i Kjøbenhavn og udførte til Tydskland, vise det tilstrækkeligt.

Svikmøllen er vedblevet at gaa nok saa lystelig i 1888 og 1889. Vi skulle blot anføre følgende Artikel i Høirebladet „Næstved Avis" for 13de Februar 1889, der træffende karakteriserer hele denne Færd:

„„Politiken"s Specialkorrespondent i Berlin, som har opnaaet en vis Berømmelse for sin store Expeditheḋ, der f. Ex. har bevirket, at hans „Specialtelegrammer" ofte ere komne til Kjøbenhavn næsten lige saa hurtig som de Berlinerblade, der indeholde de samme Nyheder, har nu „telegraferet" en lang „ledende" Artikel, som er fremkommen i „Nationalzeitung" under Form af en „Korrespondance fra Kongeaaen", og hvori der naturligvis optrædes skarpt mod „Fæstningsrumlen".

Artiklen vrimler af gode Raad til Danmark om endelig at knytte sig fast til Tydskland. Sverig, hvor man, som bekjendt, nu ligger paa Maven for Alt, hvad der er tydsk, fremhæves som et Exempel til Efterfølgelse — „Danmarks Plads er paa dets skandinaviske Brødres Side". Øresund maa erklæres for en neutral Handelsvei, Storebelt for en neutral Militærvei, Kjøbenhavn, Helsingør o.s.v. for aabne Stæder . . . „først da vil det danske Folk kunne aande frit og leve op paany". Dernæst følger en — i Betragtning af, at Brevet er skrevet af en Dansk — smuk Anvisning til Tydskland paa at anvende den under Bygning værende Østersøkanal til Skade for Danmarks Skibsfart og maritime Udvikling.

Denne „Korrespondance fra Kongeaaen" er ganske sikkert fabrikeret i Kjøbenhavn; Stilen er ikke til at tage feil af, vi kjende den saa godt her hjemme, denne rørende, patriotiske Omsorg for Fædrelandets Vel, der er bygget paa saa ædle,

uegennyttige Motiver! „Politiken" kunde være sluppet meget nemmere til Artiklen, naar den havde laant Manuskriptet hos Forfatteren, som maaske oven i Kjøbet er en nær Bekjendt af Bladet. „Politiken" havde saa ikke behøvet at uleilige sin „Specielle" og havde sparet Penge til Telegrammet. Men Bladet har selvfølgelig været aldeles uvidende om, hvem den Danske er, der skriver saaledes i et tydsk Blad.

Og nu nyde „Politiken"s smaa Eftersnakkere ude i Provindserne Godt af „Politiken"s Flothed med „Specialtelegrammer" — billig Spalteføde, og det passer saa godt i deres Kram, det lyder ganske som om det var en af deres egne, bekjendte Førere, der hævede sin Røst, inspireret af den Fædrelandskjærlighed, der bunder i det bekjendte: Hvad kan det nytte?"

Angrebene paa Krigsminister Bahnson.

Talen ved Grundlovsfesten i 1868.

Ingen Mand i Danmark har Venstre forfulgt med en saadan Forbittrelse som Krigsminister **Bahnson**. Det skulde da være Professor Matzen. Men da Bahnson er Minister og derfor har været i Stand til at iværksætte Foranstaltninger af den mest gjennemgribende Betydning for Landet, har Hadet i de seneste Aar særlig været rettet mod ham. Da han tilmed er en ualmindelig energisk Mand, der i Modsætning til tidligere Krigsministre ikke er bange for at paatage sig et Ansvar, det være nok saa stort, naar han tror, at han dermed kan gavne Landet, ser Venstre i ham sin farligste Modstander. Dets uvorne Gadedrenge i Pressen have moret sig med at kalde ham ved Fornavn, og dets større Matadorer have gjennemstøvet hans Fortid for at finde, om der ikke var Noget, de kunde drage frem, og derved gjøre ham umulig og fælde ham.

Hr. **Hørup** var saa heldig at gjøre et Fund, som han serverede for sine Læsere i en rigtig skarp Sauce. Han, der forstaar sig paa Reklame trods nogen Barnum eller Opfinder af Piller og Elixirer, lod den 17de Januar 1887 midt under Valgkampen sit Blad bringe en Artikel med Overskriften „**Om at tage Slesvig tilbage**". Artiklen indeholdt et Referat af en Tale, daværende

Kaptain i Artilleriet Bahnson holdt ved Grundlovsfesten paa Eremitagesplænen den 5te Juni 1868. Men den var saa fiffig serveret, at tankeløse Læsere maatte tro, at han for nylig havde holdt denne Tale, og at han som Følge heraf var en Chauvinist, der agtede at styrte Landet ind i en Krig med Tydskland. Den var bestemt til at virke paa Vælgerne i Frederiksberg, men den blev naturligvis optaget af Provindsblade og sendt til tydske Aviser, for hvem den var en Lækkerbidsken.

Kaptain Bahnson begyndte sin Tale for Danmark, ifølge „Fædrelandets" udførlige Referat med, at vi indtil 1864 feirede Grundlovsfesten med Glæde, men at vi nu ikke kunde festligholde den med samme Glæde. „Vi ville altid mindes", sagde han, „at vort Fædreland er blevet sønderrevet, og at mange trofaste Landsmænd leve i Trældom under den preussiske Ørn, og ikke tør heise den Fane, under hvilken de saa længe have været glade. Dog, det nytter ikke at sørge; vi skulle tvertimod stræbe at gjenvinde det Tabte, at gjenoprette Skaden. Der er nu rigtignok Nogle, som sige, at det ikke kan nytte, at vi ere altfor smaa til at tage Sønderjylland tilbage, og at, hvis de store Stater mene, at det tjener dem bedst at give os det tilbage, saa faae vi det nok alligevel, men ellers ikke. Ja, det er en let Sag at skyde Ansvaret og Byrden over paa Andre og selv unddrage sig sin Pligt, men det er baade løs Tale og meget upatriotisk. (Hør!) Lignende Tale hørte vi ogsaa i 1864. Vistnok kunde vi heller ikke da værge os selv og alene forsvare Slesvig, men dog maatte vi føre Krig, dels fordi det altid er naturligt at bide fra sig, naar man overfaldes, dels fordi det er nødvendigt for Danmarks Ære. Og derfor er heller ikke det dyre Blod flydt forgjæves paa Dybbøls Banker. Naar vi kunne reise vor Pande og have vundet Agtelse blandt de andre Folk, da skyldes det vort Forsvar i hint Aar. Og ligeledes, hvis vi skulle haabe, at Andre i Tiden ville hjælpe os — thi alene kunne vi ikke føre Sagen igjennem og vinde Slesvig tilbage — da beror det paa, at vi selv arbeide. Hvad skulle vi da gjøre? Vi skulle fremfor alt vise, at det er alvorlig ment med vor Villie at værne Landet".

Taleren mindede derpaa om de nylig vedtagne Love for Hær og Flaade, „Tjenestetiden er kun kort, men derfor bliver det hver Enkelts Pligt baade før og siden at øve sig for at bøde derpaa, og for at være fuldkommen rede, naar Øieblikket nærmer sig . . . I vort politiske Liv skulle vi være saaledes, at trods de politiske Partier og trods deres Kampe, — thi Kamp maa der være, kun hvor der er Kamp, er der Liv — dog Alle kunne se, at vi ere enige om at ville vove en Dyst i Tillid til Ham deroppe, den øverste Stormagt, Ham fra hvem al Forsmædelse og al Opreisning kommer. Naar saa Afgjørelsens Time indtræder lidt senere eller lidt tidligere — den kommer maaske snart, men den lader maaske ogsaa længe vente paa sig — lad os saa alle vise, at vi ville offre det Bedste, vi have, for Danmarks Opreisning. Lad de Unge offre sit Liv, den Rige sine Penge, Hustruen sin Mand, og lad os saa

holde ud, selv om Kjøbenhavnerne skulde blive nødte til at vise, at de ikke ere vanslægtede fra dem, der i sin Tid værnede Byen mod Svenskere og Engelskmænd — da skulle vi nok vinde det Tabte tilbage. Leve Danmark!"

Enhver, der sætter sig ind i Stemninger og Tilstande fra 1868, vil sikkert indrømme, at Kaptain Bahnson den Gang ikke kunde tale anderledes. Saaledes tænkte den Gang enhver dansk Mand. Tydskland havde endnu ikke kastet Frankrig til Jorden, og der var Haab om, at Keiser Napoleon, der havde sat § 5 ind i Pragfreden, ogsaa vilde hjælpe os til at faae Slesvig tilbage. Det sprang „Politiken" naturligvis over. For den var det kun om at gjøre, at sætte Ministeren og Rigsdagskandidaten i Gabestokken, og Bladet havde da ogsaa den Glæde, at dets Meningsfæller rundt om i Provinserne, der ere lige saa uvidende om Fortiden som det selv, aftrykte Referatet og korsede sig. Men hvad der var det værste: „Politiken"s Artikel fandt ogsaa Vei til tydske Blade, der maatte tro, at han havde holdt den fornylig, og som selvfølgelig i den Anledning rettede voldsomme Angreb paa ham. Disse Blade kunde naturligvis ikke tro andet, thi saa vidt er Ondskaben endnu ikke trængt igjennem i Tydskland, at noget Parti har brugt slige simple Kneb under en Valgkamp. Den, der skriver dette, har i en Aarrække næsten lige saa længe som det nye tydske Rige har bestaaet, fulgt alle Valgkampene og Polemiken mellem de forskjellige Partiers Blade, men han har aldrig set, at noget tydsk Blad paa denne Maade har søgt at komme bag paa sin Modstander. Vi mindes imidlertid at have set, at et tydsk Blad i Februar 1887 stemplede „Politiken"s Daad efter Fortjeneste.

Talen i Saxkjøbing i 1887.

Søndagen den 23de Juli blev der i Holmeskoven afholdt et stort politisk Møde, ved hvilket ca. 10,000 Mennesker vare tilstede. Her holdt Krigsminister Bahnson ifølge „Dagbladet"s Referat følgende Foredrag:

„Han vilde i Dag tale for vort Forsvar. I disse Dage stod for 34 Aar siden de mindeværdige Kampe ved Isted. Denne Seir vil altid være os et lysende Exempel paa Mod, Tapperhed og Offerberedvillighed.

„Den første slesvigske Krig begyndte med, at en Del af vor egen Hær gjorde Oprør; den understøttedes da af Preussen, og vi maatte gaa tilbage. Fredericia var ei i Stand, og vi fik Vaabenhvile. Under den udrustedes vor Hær, og i 1849 begyndte vi igjen i Sundeved. Men det lykkedes ikke, og vi maatte gaa tilbage over Kolding til Jylland. Fredericia blev beleiret. Vi vare Herrer tilsøs og kunde samle os, hvor vi vilde. Det gjorde vi, og den 6te Juli slog vi det stolte

Slag ved Fredericia, der skaffede os Vaabenstilstand. 1850 sluttede vi Fred med Tydskland, og ved Isted slog vi saa Oprørerne og afgjorde væsentlig Krigen. Den endte med Seir. Dog maatte den anden slesvigske Krig komme, der endte saa ulykkelig. Vi vare den Gang Herrer til Søs og havde vore Flankestillinger, men de vare ikke udnyttede, idet der var anvendt for lidt til Befæstninger. Det var en helt anden Fjende, vi havde imod os. Vi maatte da føre et passivt Forsvar, og vi maatte bukke under, men det var Dybbøl, der skaffede os Ære.

„Vi have ikke tilstrækkeligt benyttet de i Krigen gjorte Erfaringer. Næste Krig vil finde Sted paa Sjælland, thi vi ere ikke Herrer til Søs. Fjenden vil søge Sjælland, han vil søge Kjøbenhavn. Den tydske Generalstabs Værk viser, at Preussen allerede tænkte derpaa i 1864. Sjælland skal forsvares først ved Hær og Flaade, der skulle afslaa Landgangen; men lykkes dette ikke, er Krigen endt, hvis Kjøbenhavn ikke befæstes. Kjøbenhavn indeholder tillige vore Vaaben og Forraad, uden hvilke Hæren ikke kan føre Krig. Desuden maa Havnestæderne paa Sjælland befæstes med Batterier. Venstre har i 1875—76 selv indrømmet Nødvendigheden af Kjøbenhavns Befæstning. Men der gjøres ikke nok; en kraftig Udvikling mangler trods alle Anstrængelser. Regjeringen maa derfor nøies med sit Arbeide paa Feltbefæstningen, thi Kjøbenhavn skal forsvares. En permanent Befæstning kan ikke faaes, uden der hersker fuld Enighed. Men vi ville og skulle naae Maalet. Derom have vi alt mange Vidnesbyrd, særlig den store Selvbeskatning. Det haster og vi maa skynde os. Man mener nu fra anden Side, at Ingen vil gjøre os Noget, naar vi holde os rolige, og at vi saa faar Fred, men det slaar ikke til. Sjælland og Kjøbenhavn have for megen Værdi og frembyde, naar de ere ubefæstede, for let Adgang.

„Gid Forsvarsarbeidet maa fremmes. Danmarks Forsvar leve!" (Hurraraab. Vedvarende Leveraab for Ministeren.)

Hvem skulde nu have troet, at denne Tale skulde give Anledning til Ophævelser end sige til et tydsk Pressefelttog mod Danmark? Dette vilde heller næppe være skeet, dersom Venstre ikke havde henledet de tydske Blades Opmærksomhed paa den og samtidig lagt Fortolkninger ind i den, der intetsteds have hjemme.

Det var Venstres nyeste enfant terrible, Overretssagfører J. K. Lauridsen paa Mødet i Kjøge den 30te Juli forbeholdt at udfinde, at Krigsministerens Tale var en Udfordring mod Tydskland, at Ministeren kun tænkte paa at tage Revanche, at Regjeringen agtede at alliere sig med Rusland og lignende Taabeligheder.

Dermed var Parolen givet. Vi have jo tidligere set, at den reisende Agitator Hr. V. A. havde paataget sig at retlede den tydske og østerrigske Presse, og det er tilstrækkelig bekjendt, at Venstre-

journalister i længere Tid havde staaet i Forbindelse med den samme Presse.

I de første Dage af August begyndte nu det preussisk-venlige Blad „Neue freie Presse" i Wien at tale vidt og bredt om, at Danmark nærede Revanchetanker, at det med Magt pønsede paa at tage Slesvig tilbage, at de nuværende Befæstningsforanstaltninger sigtede hertil, og at Krigsministeren i sine Taler og særlig paa Mødet i Saxkjøbing havde slaaet paa Revancheideen.

Derpaa fortsattes Angrebene i det nationalliberale „Kölnische Zeitung" og i Junkerbladet „Kreuzzeitung", der fablede høit om de Revancheideer, der besjælede Regjeringen, Høire og især Krigsminister Bahnson. Det tydsk-frisindede „Berliner Tageblatt" roste Venstre, fordi det paa Mødet i Kjøge havde afsløret Krigsministerens Planer og skrev bl. A.: „Disse liberale Demonstrationer synes ogsaa i vore kompetente Kredse at have stillet den Holdning, Hr. Bahnson og det revanchelystne Regjeringsparti indtager, i det rette Lys".

Den onde Sæd havde baaret sin Frugt. Det saa ud til, at vi atter skulde opleve en lignende systematisk Forfølgelse fra den tydske Presses Side, som vi kjende saa godt fra gammel Tid. Men, hvem der blev glad, det var vor egen Venstrepresse, der havde fundet saa mægtige Allierede.

„Denne Tingenes Tilstand", skriver „Politiken", „er høist alvorlig for Danmark, og den kan blive skjæbnesvanger for Landets Fremtid", og dernæst: „Naar Parolen er, at Danmark skal angribes, saa betyder det, at man i det tydske Hovedkvarter tror, at Danmark har bundet sig eller er i Færd med at binde sig til Rusland, og saa er Meningen, at man vil skræmme Danmark tilbage, eller hvis det ikke lykkes, avertere den offentlige Mening i Tydskland om, at Danmark er blandt Fjenderne".

Hvem er nu Skyld heri? Ja „Politiken" har Svaret paa rede Haand: „Det er den danske Krigsminister og hans uefterrettelige og fordømmelige Skvadronade i Saxkjøbing, der er Tappen, hvorom de tyske Blade dreie deres Betragtninger".

„Morgenbladet" udtalte, at man nu overalt i Tydskland havde Øinene rettet mod Danmark", og at „der er paany især med at danne sig en Folkestemning mod os, hvis Styrke vi dog skulde være blevne for kloge af Skade til at lade haant eller ligegyldig om".

Men den 14de August bragte „Morgenbladet" en Artikel, i hvilken det krævede, at Krigsminister Bahnson øieblikkelig burde afskediges. Efter at det saaledes i Forening med andre danske Blade havde sat Sigtelsen mod Danmark i Omløb i Udlandet, og derefter sammen med tyske Blade havde spillet Fjerboldt med Beskyldningerne, var det nu aldeles tydeligt, at det ikke havde betænkt sig paa at bruge Udlandets Hjælp under den indre politiske Agitation. Altsaa Krigsminister Bahnson skulde

gaa sin Vei, fordi Hr. J. K. Lauridsen i Kjøge havde fordreiet hans Ord, og fordi Venstre havde bildt Tydskerne ind, at han agtede at overfalde dem. I Sandhed en net Tankegang!

Midt under al denne Hurlumhei, under hvilke danske Venstreblade og tydske junker=nationalliberale og tyskfrisindede Blade opførte en lystig Hexedands, altsammen til Danmarks Frelse, var det ikke saa besynderligt, at Mange maatte tro, at der dog var Noget i, hvad Venstrepressen fortalte, og til Beroligelse for disse bragte „Berlingske Tidende" for 11te August følgende officiøse Erklæring:

„Det paalidelige Referat af Talen, der den 25de Juli fandtes i „Lolland=Falsters Stiftstidende" viser, at Krigsministeren Intet har sagt, der kunde give Anledning til de Fortolkninger, Venstre er fremkommen med. Talen indeholdt ikke andet, end hvad der Hundrede Gange er sagt. Ved Exempler hentede fra vore seneste Krige paavistes Betydningen af i Fredens Dage at have forberedt Forsvaret, baade det levende og det døde, paa passende Maade. Ministeren gav en Fremstilling af Regjeringens bekjendte Forsvarsplan og udviklede, hvorfor Sjælland i en Krig, hvori vi staa alene, altsaa i en ren defensiv Krig, maa blive det naturlige Angrebspunkt for enhver Fjende, hvad enten han kommer Vest, Øst eller Syd fra, og hvorfor vort Forsvar maa koncentreres til denne Ø, til Kysten i første Linie og til Hovedstaden i anden. Under Henvisning til de usikkre politiske Forhold i Europa, sluttede han med Ønsket om, at Befæstningssagen og da især Hovedstadens Befæstning maatte blive hurtig fremmet, inden det blev for sent".

„Krigsministeren sagde saaledes kun, hvad han ved mange tidligere Leiligheder har yttret, at vi ved vore Rustninger kun havde til Hensigt at værge os mod Enhver, der vil overfalde os, hvad enten det er for at erobre os eller at tvinge os ud af den neutrale Stilling, vi ønske at bevare under eventuelle europæiske Konflikter".

Da Høirepressen nu paaviste, at de tydske Angreb udelukkende skyldtes Oppositionen og da især dens Føreres og dens Presses Beskyldninger mod Regjeringen for, at den nærede fjendtlige Planer mod Tydskland, og at den agtede at alliere sig med Rusland, hylede „Politiken" og fremstillede sig som det stakkels miskjendte Blad, der aldrig havde tænkt paa at berede Regjeringen Vanskeligheder overfor Tydskland, men som bestræbte sig for „at dække over Ministeriets Fadæser overfor Udlandet". Skulde man tro det muligt? Samtidig forsikrede Bladet, at det havde de reneste Hensigter og gav hele Oppositionspressen Attest for at være „forsigtig og sandhedskjærlig!"

Imødegaaelse af Venstres Beskyldninger.

Paa et Møde, Høires Arbeider- og Vælgerforening for Kjøbenhavns Amts første Kreds holdt paa „Gimle" den 13de August, udtalte Overretssagfører V. Salomonsen under Forsamlingens varme Tilslutning en skarp Fordømmelse af den Maade, hvorpaa Oppositionsbladene og oppositionelle Skribenter og Korrespondenter ved forvanskede Referater og perfide Fortolkninger søgte at skade Krigsministerens Stilling for i Partiøiemed at søge at faa ham drevet bort fra sin vigtige og ansvarsfulde Post, uden at de brød sig om, at de ved disse Skriverier aabenbart udsatte Fædrelandet og dets Livsinteresse for stor Fare.

Hertil føiede Krigsminister Bahnson bl. A., at han ikke i denne Kreds og sikkert overhovedet ikke ligeoverfor fædrelandsksindede Medborgere behøvede at forsvare sig mod de Angreb, der i den senere Tid vare rettede mod ham, og som gik ud paa, at han skulde have udtalt Noget, der kunde opfattes som Trusler imod en venskabeligsindet Nabomagt. Disse Angreb hvilede paa Usandhed og intet Andet. Han var sig bevidst i hele sin Gjerning og Stræben kun at have Fædrelandets Vel for Øie.

Ogsaa fra anden Side blev der givet Venstre Svar paa Tiltale. Den 14de August foretog den konservative Klub fra Fredericia en Udflugt til Kongebroskoven ved Middelfart. Her omtalte, ifølge „Fredericia Avis", Kaptain Axel Larsen bl. a. de tydske Blades nyeste Angreb paa Danmark i Anledning af den paabegyndte Befæstning af Kjøbenhavn og paaviste, at, naar man eftersøgte Oprindelsen til disse Angreb, førte Sporene tilbage til vor egen Opposition. De Par Skandser, der opførtes ved Kjøbenhavn, vilde ikke kunne tiltrække sig Nogens Opmærksomhed, hvis ikke en lille ilter og skamløs Del af vor Opposition for at komme Regjeringen til Livs havde været skamløs nok til at benytte et saa lavt Middel som at hidse fremmede Magter mod os ved at fremstille Befæstningsplanerne som et Udslag af Revanchelyster og af Tanken om en Angrebskrig mod Tydskland. Taleren haabede imidlertid, at der af denne upatriotiske Handlemaade dog skulde komme noget Godt, at den skulde aabne Øinene paa fædrelandskjærlige Venstremænd og bringe det Tidspunkt nærmere, da Flertallet i Folket vilde slutte sig til vor dygtige Regjering.

Søndag den 21de August var Krigsminister Bahnson til Stede ved et Møde, den konservative Klub i Viborg afholdt ved Borgvold. Her udtalte han sig, ifølge „Viborg Stiftstidende" om sine Ytringer paa Mødet i Saxkjøbing paa følgende Maade:

„Befæstningssagen er vel i og for sig tilstrækkelig bekjendt for de fleste Tilstedeværende. Vi ønske Befæstninger for at forsvare vor Neutralitet, ikke for at angribe Andre.

Hvorledes skulde Befæstninger i det Hele taget kunne bruges til Angreb? Det er jo en latterlig Paastand. Befæstninger kunne umulig vække andre Landes Mishag. Lige fra Aarhundredets Begyndelse har Planen til Kjøbenhavns Befæstning foreligget, og denne er altid bleven betragtet som en Forsvarsforanstaltning. Fordi vi helst vilde leve i Fred og Ro, derfor maa vi have Noget at forsvare os med (Hør!). Udlandet forstaar ogsaa meget godt dette. Det er Freden, vi arbeide paa, som det hedder med et latinsk Ordsprog: „Si vis pacem, para bellum". Tydskland har skaffet sig Fred ved efter Krigen med Frankrig at fortsætte sine Rustninger, og det er det Samme, vi ville opnaa. Vi ville værge vor Frihed og Selvstændighed til det Yderste, om Nogen vil angribe os.

„Ingen Magt kan tage Forargelse af vore Forsvarsforanstaltninger, og der er heller Ingen, der gjør det. En Venstreregjering derimod, der er gode Venner med Socialister og Anarkister vil næppe have den Tillid som en Regjering, der ikke taaler Udskeielser. Man havde sagt, at Ministerens Udtalelser paa Saxkjøbingmødet skulde være en Krigstale, og navnlig er det saa slemt, at han havde sagt, at den næste Krig rimeligvis maatte føres paa Sjælland. Skulde det være en Forbrydelse at tale om den næste Krig? „Morgenbladet" havde udtalt bittre Bebreidelser mod, at man ikke vilde slaaes paa de historiske Valpladse. Det troede han ikke, at Tydskland vilde synes om."

Officiel Afvisning fra Berlin.

Den tydske Presses Angreb paa Danmarks saakaldte udfordrende Rustninger kulminerede i, at „Kreuzzeitung" skrev, at Tydskland maaske blev nødt til at annektere Danmark, hvis det ikke holdt sig i Skindet.

Dette blev dog et af de Organer, der havde deltaget i Stormløbet, nemlig „Køln. Zeitung" for galt. Det protesterede herimod i følgende Ord: „Saadanne taabelige Trudsler ere naturligvis Vand paa den panslaviske Presses Mølle og blive citerede som Bevis paa, hvor farlige den tydske Regjerings Planer ere. . . . . Saadanne chauvinistiske Trudsler ere ikke den velsindede tydske Presse værdige, og man vil forgjæves søge Mage til dem i Blade, hvis Stemme gjælder noget i internationale Spørgsmaal. Intet fornuftigt Menneske i Tydskland tænker paa at inkorporere Danmark".

Den 14de August skrev Konferentsraad E. Tesdorpf til „Kreuzzeitung" og bad det om at optage Krigsminister Bahnsons Tale, oversat paa Tydsk efter Referatet i „Lollands og Falsters Stiftstidende". I sin Skrivelse til Bladet udtalte han bl. A., at han under et Ophold hos Slægt-

ninge i Hamborg til sin ikke ringe Forundring havde set, at „Kreuzzeitung“ og en hel Række af de betydeligste Blade i Tydskland havde brugt de allerstærkeste Yttringer om en Tale, Krigsminister Bahnson havde holdt i Saxkjøbing. Det har været ham en fuldstændig Gaade, hvorledes dette er gaaet til. Han tror, at Tydskland anerkjender, at Danmarks Selvstændighed er nødvendig og derfor maa dette være berettiget til at værge sig. „Vor udmærkede Krigsminister, lige udmærket som Soldat og som Menneske, maa have Lov til at udtale sig frimodig om dette gamle, men saa lemlæstede Lands Forsvar uden derfor at skildres som en Mand, der rasler med Sablen“.

Den 21de August optog „Kreuzzeitung“ Tesdorpfs Oversættelse og Brev.

I de samme Dage, den 17de August, skrev „Norddeutsche allg. Zeitung“, Fyrst Bismarcks særlige Organ, at „det er venstresindede Korrespondancer fra Kjøbenhavn, der have forsynet udenlandske Blade med de feilagtige Meninger“, og at „Fæstningen kun skal sikkre Danmarks Neutralitet“.

Samtidig kan det noteres, at „Hamburger Nachrichten“, der gjennem særlig Korrespondent er vel underrettet om danske Forhold, ikke optog Angrebene paa Danmark, men derimod den officiøse Imødegaaelse af dem i „Berlingske Tidende“, hvilken vi ovenfor have bragt.

Den tydske Regjering traadte endelig op og satte en Stopper for Skraalet. Den 22de August telegraferedes der fra Kjøbenhavn til „Hamb. Nachr.“:

> „Den keiserlige tydske Regjering har her ladet afgive den officielle Forsikkring, at den ikke staar i nogetsomhelst Forhold til de allarmerende Artikler mod Danmark, som ere fremkomne i den tydske Presse“.

Hvad sagde „Politiken“ hertil? Det søgte som sædvanlig ved Uforskammethed at dække over sin kolossale Mangel paa virkelig Viden. Det vilde nemlig klare sig med, at vor Regjering havde spurgt den tydske, om den havde Noget at gjøre med Angrebene, og at Kabinettet i Berlin saa naturligvis havde svaret, at det havde rene Hænder. Det kunde nemlig efter Bladets Mening ikke være Andet bekjendt. „Politiken“ lader saaledes skimte igjennem, at Fyrst Bismarck alligevel havde sat Felttoget mod Danmark i Scene.

I de samme Dage saa Høires Generalkorrespondent sig i Stand til at kunne skrive til Provindserne: „Det forholder sig rigtigt, at der fra den tydske Regjerings Side er afgivet en Forsikkring, hvorved den har fralagt sig at have Nogetsomhelst at gjøre med de mod Danmark fjendtligsindede Artikler i forskjellige tydske Blade“.

Endelig indløb der den 27de August følgende Telegram fra Berlin:

"I Anledning af det af "Hamb. Nachr." bragte Telegram fra Kjøbenhavn, ifølge hvilket den tydske Regjering, der har ladet afgive en Forklaring om, at den ikke staar i noget Forhold til de seneste Allarmartikler i den tydske Presse mod Danmark, bemærker "Nordd. all. Zeit.", at de i frisindede Blade og i "Kreuzzeitung" indeholdte Angreb paa Danmark i Virkeligheden ere den tydske Regjering og dens Politik fuldstændig fremmede".

"Politiken"s Ven "Berliner Tageblatt", der havde været særlig glubsk mod Danmark, skjulte sin Flovhed ved følgende Retræte, der kunde have staaet i Organet fra Integade:

"Vi tro ikke desmindre, at den tydske Presses Artikler mod Statskupsministeriet Estrup og den chauvinistiske Krigsminister Bahnson have øvet en meget gavnlig Virkning, der ikke bliver forringet derved, at "Nordd. allg. Zeit." nu er fremkommen med sin Desavouering. Paa den anden Side maa den Erklæring, at det officielle Tydskland Intet har havt at gjøre med Angrebene, være de Danske et nyt Bevis paa, at Tydskland lægger Vægt paa at vedligeholde det gode Forhold med den lille Nabo. De chauvinistiske Herrer Estrup og Bahnson havde ikke fortjent, at der blev taget et saadant Hensyn til dem".

Endnu fortjener det at bemærkes, at den slesvigske Rigsdagsmand Gustav Johannsen i Slutningen af August fik en Artikel om Kjøbenhavns Befæstning optaget i "Freisinnige Zeitung" i Berlin, der udgives af det tydskfrisindede Partis Fører Eugen Richter. I denne Artikel oplyste Johannsen Tydskerne om, at Kjøbenhavn altid havde været befæstet, at Danmarks Fjender altid havde rettet deres Angreb mod Hovedstaden, saa at den Omstændighed, at Kjøbenhavn blev befæstet efter Nutidens Krav, ikke kunde siges at være nogen Udfordring mod nogen Magt, langt mindre mod nogen bestemt Magt.

Naar de romerske Konsuler efter vunden Seir drog op ad via triumphalis til Kapitolium for at takke Guderne, gik der en Slave ved Siden af Vognen og spottede dem, for at de ikke skulde føle sig altfor hovmodige. Slavens Rolle, da Krigsminister Bahnson vendte hjem efter Venstres fuldstændige Nederlag i denne Sag, paatog Hr. J. K. Lauridsen sig godhedsfuldt at udføre. Den 4de September sagde han nemlig, ifølge "Aarhus Amtstidendes" Referat, i Ulstrup ved Randers:

"Den Tur, man kom ind paa, da man anerkjendte den almindelige Værnepligt, den Tur var sørgelig. Ved den Dag skal der sættes et sort Mærke. Vi har jo en Krigsminister, der taler om den "næste Krig", og som farter rundt og reiser Bønder, saa at det er vældigt. Det forekommer nu mig, at det er en Forbrydelse, at tale om den

„næste Krig". Maaske gjør han det i god Tro. Men en Forbrydelse er det. Thi komme vi med i den næste Krig, saa er det forbi med os. Tydskerne tænke ikke paa os, naar vi holde os i Ro. De tænke kun paa os, naar de er bange for, at Rusland skal danne sig en Stapelplads for derfra at falde dem i Ryggen. Og selv om vor Krigsminister har stor Lyst til at komme med i den „næste" Krig — det er jo rimeligt nok, siden han ikke var med i 48 eller 64 — saa har vi ikke Raad til det. Vi har Raad til at forære Bahnson væk til den russiske Keiser. Lad ham faa ham. Han kan maaske bruge ham. Men vi har ikke Raad til Krig. Skal vi med i den næste Krig — hvad Gud forbyde — saa hellere paa Tydsklands end paa Ruslands Side."

I Sandhed en Buket, der vidner om medfødt Adel og sand Aandsdannelse.

Den onde Sæds Frugter.

Folkethingsmænd paa Galeien.

Under 1ste Behandling af Lovforslag om overordentlige Bevillinger til Landbefæstninger i Folkethinget den 12te Januar 1888, udtalte Bluhme bl. a. følgende:

„Nei, med større Ret tror jeg, at Oppositionen kan rette det Spørgsmaal til de Herrer af Regjeringen: Hvad ville De med disse saakaldte Forsvarsplaner? Men man faar meget forskjellige Svar paa, hvad deres Betydning er. Her er der i Reglen sagt os fra Regjeringens Side, at det er for at beskytte vor Neutralitet. Men kommer man i konservative Klubber og paa lignende Møder, hvor man er vis paa at have Stemningen med sig, saa er man lidt mere aabenhjertig, saa er det i Reglen Revanchetanken, som raader (Jagd: „Det er ikke sandt"). Det siges rundt om paa Møder, hvor Agitationen optræder; der er Tanken bestandig rettet mod Tydskland. (Jagd: „Det er ikke sandt"). Jeg fastholder, at paa forskjellige Møder, hvor der har været Tale om Forsvarssagen, der tænkes der bestandig paa Tydskland. (Jagd: „Det er ikke sandt").

Formanden (Høgsbro): „Ingen Afbrydelse heri Thinget".

Bluhme: „Jeg fastholder det, jeg sigter ikke til nogen Bestemt, men det er almindeligt paa alle Møder. (Modsigelse).

. . . . . . Som sagt, hvor man mener, det kan passe, der viser man paa Tydskland, og hvor det ikke passer, der viser man paa Neutraliteten, og der fastholder Regjeringen, at det er for at beskytte Neutraliteten".

Hertil svarede Jagd: „Ja, til den sidste ærede Talers Foredrag behøves intet andet Svar end en energisk Protest mod, at Ordets Frihed i denne Sal benyttes til at lave Historier, saaledes at de blive i høi Grad kompromitterende for de Paagjældende endogsaa ligeoverfor udenlandske Magter. Jeg har færdedes i de konservative Klubber og paa andre Steder, jeg kjender dem altsaa meget bedre end de Andre, og jeg vil sige, at jeg hverken har hørt eller erfaret ifølge mit Kjendskab til Stemninger og Udtalelser i disse Kredse, at der i dem var Tale om Nogetsomhelst, der kunde stemple hans Udtalelser som Andet end **den frækkeste Usandhed**".

Da Bluhme atter fik Ordet, havde han den Dristighed at fremsætte følgende Paastand: „Jeg har ikke sagt, at det specielt er sket i konservative Klubber, thi jeg har aldrig havt den Ære at komme der eller at være Medlem af et saadant Selskab. . . . . Jeg erindrer da heller ikke, at jeg har nævnt de konservative Klubber (!) . . . . . . Men hvor man er hjemme hos sine Meningsfæller og tror at have Ordet mere frit, der paastaar jeg, at man rent ud siger sin Mening, og det fastholder jeg vedblivende".

Den Patriot kan altfaa ikke huske, hvad han selv har sagt nogle Minuter i Forveien, og alligevel vil han huske, hvad der er bleven sagt i konservative Klubber, hvor han aldrig har været!

I Mødet den 13de Januar stemplede L. Dinesen Bluhmes Beskyldninger saaledes: „For at blive ved den Ytring, som blev brugt af det ærede Medlem fra Esbjerg, der om den Agitation her i Landet, som gaar i modsat Retning af den, hvori han ønsker, der skal agiteres, sagde, at den gik ud paa at agitere for en Revanchekrig mod Tydskland, saa maa jeg som sagt nedlægge en bestemt Indsigelse mod hans Berettigelse til at tale saaledes, og jeg maa kræve, at den, der bruger en saadan Tale, skal føre Beviser for sin Paastand. Den Tale han harført, er ikke sand, og den vilde nærmest ligne en Sigtelse mod os af en saadan Art, at vi ikke skjønne rettere, end at vi kunne være berettigede til at svare ham her, at **det er Forræderi** af ham at bære en saadan Tale frem her i Salen."

I Mødet den 16de Januar sagde Holstein-Ledreborg: „Det er derfor, at hele den Politik, som Regjeringen følger, er saa fortvivlet alvorlig, fordi den styrter Danmark i Fordærv og Ulykke, og det er ubegribeligt, hvor blind denne Regjering er paa dette Omraade, som paa mange andre, at skjøndt der Dag ud og Dag ind lyde Ting fra Udlandet, som maatte gjøre os betænkelige, ser man en glad og fornøiet Regjering, akkurat lige saa glad og fornøiet om Hjertet som Emile Ollivier i Napoleon den Tredies Ministerium . . . Vi se, at Udlandets Presse i

Sommer har beskjæftiget sig med Danmark paa en aldeles forfærdelig Maade. Det, som det ærede Medlem fra Esbjerg meget bestemt har hævdet her i Salen og ikke tilbagekaldt, og det, som det dreier sig om, er, at der af den konservative Agitation her i Landet drives en forargelig og skandaløs Politik, som er farefuld lige overfor Landets Bestaaen overfor Udlandet, og der kunde han have nævnt Tusind andre Exempler; jeg vilde have nævnt eet: Krigsministerens Behandling og Forelæggelse af Lovforslag her i Thinget.

Formanden (Høgsbro): Det er dog meget for stærkt Udtryk at bruge om Krigsministerens Færd her i Thinget.

Holstein-Ledreborg: Jeg skal da ikke bruge saadanne Udtryk mere om Krigsministerens Færd, men jeg haaber ikke, den ærede Formand har Noget imod de private Foreninger, der erklære Tydskland Krig. . . Jeg sigter til hele den Agitation, der er reist mod os i den tydske Presse, en Agitation, der er behandlet med umaadelig Overlegenhed, vistnok ogsaa af den ærede Krigsminister, men i al Fald af Regjeringens Organer; de have behandlet denne Agitation, som om den Ingenting betød og var lavet af Venstres Journalister, men Enhver, der kjender den tydske Presse, veed, at nogen egentlig Forelskelse i Venstre-Journalister har den ikke, navnlig fordi den ikke kjender dem, og Enhver, der kjender Venstrepressen her i Danmark, veed, at den ikke er saa rig, at den kan kjøbe et eneste tydsk Blad, saa at det er ubegribeligt, at nogen kan slaa sig til Ro dermed. I Tydskland er der en uvenlig Stemning — en mistænksom Stemning — tilstede mod os, som har gjort sig gjældende endog ved den aldeles uberettigede Anklage, som fra tydsk Side er rettet imod os, som om vi stod i nogetsomhelst Forhold til de forfalskede Dokumenter. Det er de evige uberettigede Anklager fra tydsk Side, som vise, at Opmærksomheden i Europa er rettet mod os. Og hvorfor? Paa Grund af vor fuldstændig uforsvarlige Forsvarspolitik — det er Grunden. Derfor siger jeg, at denne Sag gjælder det om at tage saa alvorlig fra alle Sider som muligt. Det, som Regjeringen vil føre os ind i, er den allerfarligste Politik, nogen Regjering har ført et lille Land i.

Da Krigsminister Bahnson i samme Møde senere fik Ordet, gav han Holstein-Ledreborg følgende Svar:

Det ærede Medlem talte om den tydske Presse; det er ogsaa et Thema, han holder meget af at komme tilbage til, om hvor ildesindet Danmark omtales i den tydske Presse, „det er ren Skandale, den Regjering, der er her o. s. v.“ Jeg kjender ikke den tydske Presse saa nøie. I den Del af den, som jeg har set, har jeg ikke truffet noget Saadant. Det kan imidlertid ikke komme herfra, siger det ærede Medlem, og han spørger mig, om jeg tror, at Oppositionspressen har Raad til at betale de tydske Blade for at optage, hvad den ønsker. Det tør jeg ikke sige Noget om, hvad den har Raad til eller ikke. Jeg veed ikke, hvorledes dens Abonnementsprotokoller se ud; det kjender jeg ikke, men for et

Aars Tid siden stod der i de tydske Blade en Tale, som jeg havde holdt for 20 Aar siden. Den er ganske vist ikke sendt herfra for Betaling, men den er trukket frem i Oppositionspressen. I de tydske Blade stod den som en ny Tale, og den vakte en Del Opmærksomhed, fordi der ganske vist var en Del kraftige Udtryk imod Tydskerne i den, Noget jeg paa ingen Maade fortryder — jeg vilde have betragtet mig som en underlig Mand, hvis jeg i 1868 ikke havde udtalt mig saaledes, som jeg gjorde. Da de i Tydskland fik at vide, at det var en 20 Aar gammel Tale, saa sagde de, at Sagen var en hel anden. Det er ikke Oppositionspressen, der havde betalt for at faae den ind, men den er kommen frem i Oppositionspressen, og da man her havde moret sig med at trække den frem, havde politiske Meningsfæller i Tydskland, der jo holder „Politiken" og andre Blade, set den og syntes, at den var ganske morsom. Derfor vil jeg om den tydske Presse kun sige det Samme, som det ærede Medlem sagde til mig i Forgaars, da jeg havde talt om „Kølnische Zeitung", at det kommer saa uhyre meget an paa det politiske Standpunkt, som de Blade indtage. Naar det nu er Blade, der i politisk Henseende sympathisere med Oppositionen herhjemme, saa er det ganske naturligt, at de udtale det (Afbrydelse af Holstein-Ledreborg). Ja, jeg kjender det ikke, saa det ærede Medlem behøver ikke at se overrasket paa mig i den Anledning, men det kunde jo tænkes.

Det var ganske i sin Orden, at J. K. Lauridsen maatte yde sit Besyv med i denne Forhandling, og at han ikke kunde dye sig for at fremkomme med en fuldstændig løs og ubegrundet Anklage mod Krigsministeren.

„Jeg synes", sagde han, „at han (ɔ: Bahnson) ved flere Leiligheder har udtalt sig meget stærkt. Han sagde i Dag, at han ikke skammede sig, men tvertimod var godt fornøiet med den Tale dengang; men jeg vil dog ikke gaa ud fra, at han i dette Øieblik er fornøiet med eller deler de Meninger, han dengang udtalte. Jeg tror, at det er de uforsigtigste Meninger, som kunne udtales her i Landet. Den ærede Krigsminister har udenfor denne Sal en særlig Lyst — saaledes i Rosenborg Have, da han talte til Hønsene og disses Velyndere — til at tale om at faae de tabte Landsdele tilbage, men jeg tror ikke, at det for en Stat som Danmark, som ikke kan sætte Haardt mod Haardt, er en rigtig og fornuftig Tale.... Jeg har meget nøie, saavidt det er muligt efter danske Aviser, fulgt med f. Ex. den franske Politik, og jeg har aldrig nogensinde der set fra ministeriel Side Ønsker og Forhaabninger om at vinde de tabte Landsdele tilbage."

Krigsminister Bahnson fralagde sig paa Stedet denne Beskyldning.

„Jeg vil med Hensyn til det, jeg skulde have sagt udenfor denne Sal ved den omtalte Leilighed i Rosenborg Have, tillade mig at spørge det ærede Medlem, hvorfra han veed, at det, jeg sagde dengang, var en Opfordring til at gjen-

erobre de tabte Provindser. Jeg skal sige her, hvad jeg dengang har sagt. Situationen staar paa Grund af dens Korthed meget bestemt i min Erindring. Jeg sad med to andre Officerer paa en Bænk i Haven, da der uformodet blev udbragt et Leve for mig samtidig med, at Melodien til „den tappre Landsoldat" spilledes. Jeg takkede for Levet og navnlig for, at det var ledsaget af denne Melodi, som nu høres saa sjeldent, og jeg sluttede med at udtale det Haab, at den altid maatte være tilstede i Hæren. Det skulde jeg da mene, jeg havde Lov til."

Vi skulde til Slutning endnu kun fremdrage af denne Forhandling, at Bluhme omtalte de Reiser, der fra Provindserne vare blevne foretagne til Kjøbenhavn, hvor Deltagerne vilde se „Landsoldaten" paa Dagmartheatret, saaledes:

„Vi kjende Alle de Foreningsreiser, som have været rettet mod Hovedstadens Theatre fra de forskjellige Landsdele, og som have havt en hidsende Indflydelse paa Befolkningen i den paastaaede Retning."

Denne Mand har engang været dansk Søofficer. Forøvrigt skulle vi tilføie, at en stor Mængde Mænd af alle Livsstillinger nogen Tid efter offentligt protesterede mod Hr. Bluhmes Beskyldninger, og at denne Protest var affattet paa en saa skarp Maade, at en Mand, der ikke er saa haardhudet som Rigsdagsmanden for Esbjerg, vilde være bleven meget ilde tilmode over at have faret med saa løs en Tale, der kunde berede hans Fædreland alvorlige Vanskeligheder. Det maa have givet ham Noget at tænke over, at baade hans Svigerfader og hans Hustrues Broder fandtes blandt Underskriverne.

Yderligere Demoralisation.

I Følge Meddelelse i flere Venstreblade blev der paa en i Studentersamfundet Lørdag den 28de Mai 1888 afholdt Generalforsamling forhandlet om de af Samfundet udgivne Smaaskrifter, med hvis Indhold der lagde sig en Del Misfornøielse for Dagen. Af et Par Talere blev der anket over, at Samfundet havde udgivet et Skrift af Hr. Hansen-Nørremølle om Sønderjyderne under Fremmedherredømme.

De to Opponenter fandt, at det var „urigtigt at støtte Sønderjyderne i en Kamp, der vistnok var haabløs". Paa dette Punkt burde Smaaskrifterne efter deres Mening være „fuldt ud neutrale".

Uagtet vi ere bestemte Modstandere af den Aand, der har skabt og som besjæler Studentersamfundet, skulle vi dog i Sandhedens Navn tilføie, at det kun var et lille Mindretal, der delte denne upatriotiske og selvopgivende Politik. Det er imidlertid et Tidernes Tegn, at danske Mænd overhovedet vove at fremkomme med den Slags Udtalelser.

Søndag den 15de Juli 1888 talte Krigsminister Bahnson ved en konservativ Fest i Næstved. Han udviklede her, hvorledes det straffede sig, naar man ikke i Fredens Dage sørgede for Landets Forsvar og henviste til, at vi i 1864 vilde have kunnet holde længere ud, dersom vi ikke havde forsømt at forberede os. Det var at spare paa Skillingen og lade Daleren gaa, naar man kun anvendte 3/4 Million, hvor man burde have brugt 4—5 Millioner. Ministeren omtalte endvidere det af den preussiske Generalstab udgivne Værk om Krigen i 1864, hvori der rettes Bebreidelser mod Danmark, fordi vi ikke havde forberedt os tilstrækkeligt paa Krigen. Derfor var det nødvendigt for os nu at befæste i Tide.

„Morgenbladet", der rimeligvis ikke kunde finde sig i, at Ministeren i sin Tale havde railleret over, at Venstrepressen ikke vilde tage Hærens høiere Officerer for Sagkyndige, medens den stadig holdt sig til, hvad enkelte afskedigede Officerer sagde, bragte den 18de Juli en længere Kommentar af denne Tale, beregnet paa at dokumentere, at Krigsministerens Udtalelser skulde have haft en for Tydskland udæskende Karakter.

Vidste man ikke bedre, skulde man tro, at visse Venstreblade ligesom betragtede sig som Tydsklands Udliggere her i Landet, og at de vare engagerede til at raabe Vagt i Gevær, hvergang der fremkom en Udtalelse om, at vi burde sørge for vort Forsvar.

Den 30te Juli 1888 ankom Keiser Wilhelm II. med Følge til Kjøbenhavn. Da han sammen med vor Konge kjørte igjennem Grønningen, lød der en Hyssen, rimeligvis fremkaldt ved den høilydte Begeistring, tydske Udstillingsgjæster lagde for Dagen. Dette var Vand paa „Politikens" Mølle. Dette Organ havde ved Keiser Frederiks Død sex Uger i Forveien skrevet:

„Intet er vissere, end at alle vore Interesser byde Danmark at tage Hensyn og atter Hensyn til vort sydlige Naborige. Et fjendtligt Forhold til det er en politisk Umulighed. Men naar vore Pangermanister gaa endnu videre, naar de tale om varme Følelser for „vore germaniske Brødre" og deslige, medens vi skulle vise os fremmede ligeoverfor det russiske Folk, saa turde det være paa Tide engang at minde om det virkelige Forhold, som er det, at der i dette Øieblik i den russiske Intelligens er hundredfold mere Frisind og Sving end i den tydske, saa „de germaniske Brødre" snart kun ere vore Brødre i Filisteri og Underdanighedsaand. Med Keiser Frederik er den sidste store politiske Repræsentant for Menneskehedens Tydskland gaaet bort. Nu er der kun det nationale Tydskland tilbage, og hvad der nu forestaar i Europa, det er, som det hedder i den gamle Sang: Ond Tid, Sværdtid, Dødstid".

Den tydske Presse havde takket for denne „Politikens" ubegribelige Artikel af 16de Juni ved at tale om „Die Gassenjungen der Presse". Det gjaldt nu for Bladet at bringe den ovenfor an=

førte Mundfuld i Forglemmelse, og derfor henfaldt det de sidste Dage af Juli i den modbydeligste opskruede Tydskerbegeistring, saa at det formelig „rullede sig krum" for Keiser Wilhelm. Det overfaldt „Dagbladet" og „Avisen" og fortalte, at de bare Skylden for, at der var blevet pebet, det paaduttede disse Blade, at deres Tilhængere havde tænkt paa at sætte Demonstrationer i Gang, og det truede dem med den tunge Regnskabets Dag, der vilde komme, naar Keiseren var reist igjen. Det bebreidede endvidere Høire, at det af bare Chauvinisme ikke laa paa Maven for Tydskerne.

Men hele denne Taktik var kun beregnet paa Udlandet og særlig Tydskland, og skulde fremkalde vrange Forestillinger om Stemninger og Fremtidsplaner hos det Parti, „Politiken" bekjæmper. Det var kun en Fortsættelse af den gamle Taktik, der er dette Blads Specialitet, nemlig idelig og idelig at mistænkeliggjøre den danske Regjering og det danske Høire i Tydsklands Øine som dem, der kun drømte om Revanche, og skabte et befæstet Kjøbenhavn som en Trudsel mod Tydskland. Hør engang, hvad det skrev, da Keiseren havde forladt Kjøbenhavn:

„Man anser Venskab med Tydskland for Uvenskab med Rusland, men Rusland er for Mængden vor Svigersøn, en stærk Regjering og Tydsklands Overmand, *) og hvor skulde man saa gjøre af sin Servilisme og Chauvinisme, naar man ikke kunde rulle sig krum for Czaren, naar han kommer i Besøg og vise, det er ham, vi stoler paa, mens vi bryder os Pokker om Tydskerne".

Den havde imidlertid den Modgang, at dens tidligere Stalbroder, „Berliner Tageblatt", netop i de samme Dage skrev:

„Naar man ser, hvorledes selv de mindste europæiske Stater, der kunne glæde sig ved en af Stormagterne garanteret Neutralitet, alligevel anvende store Summer paa at beskytte deres Grændser mod alle Eventualiteter, saa kan man i Grunden ikke tage Søstaten Danmark det ilde op, at det med Henblik paa Muligheden af krigeriske Forviklinger i Nord- og Østersøen sætter sin ved Forbindelsespunktet mellem disse tvende Have beliggende Hovedstad i Forsvarsstand".

Det var et slemt Stød for „Politiken", tilmed da „Hamburger Nachrichten" rentud belærte sine Læsere om, at Rabalderet om Kjøbenhavns Befæstning som en Trudsel mod Tydskland, kun var et Udslag af dansk Partitaktik.

Som et Bevis paa, hvorledes Venstrejournalister under Keiserens Besøg søgte at sværte deres Modstandere i Udlandets Øine, tjene følgende to Telegrammer, der stode i de norske Venstreblade „Dagbladet" og „Verdens Gang":

---

*) Udhævet af „Politiken".

Kjøbenhavn, 30te Juli.

Stærk Bevægelse i Kjøbenhavn. Officielle Æresbevisninger. Ved Indkjørselen i Byen blev Keiseren modtaget fra en Del af Publikum med stærk (!) Hyssen og hørlig Piben. Demonstrationen blev gjentagen paa Udstillingen (!). Almindelig Harme mod „Dagbladet" og „Avisen". Menneskemasser paa Gaderne, men ogsaa meget Militær.

Kjøbenhavn, 30te Juli.

En Klike (!) Høiremænds (!) Forsøg paa Pibning forbigaaes med Taushed i Pressen, der dog omtaler alt Andet vedrørende Keiserbesøget; i Morgen vil visselig (!) Indignationen komme til Orde i Kjøbenhavn mod den utidige Demonstration. Tydske Tilreisende (!) ere opbragte (!). Affæren er slem for Hoirepartiet.

„Morgenbladet" i Kristiania, der kjender baade de danske og norske Pappenheimere, forklarede sine Læsere, hvad „Avisen" og „Dagbladet" havde skrevet og bemærkede samtidig, at det kun var „Verdens Gang" om at gjøre at slaa Partimønt.

Hvorledes det tydske og tydsksindede „Flensburger Nachrichten" brugte „Politiken"s Spytslikkeri for Tydskerne som Vaaben mod de danske Slesvigere, viser følgende Udtalelse

„I vore Protestkredse kan man ikke rigtig døie Keiserens venlige Modtagelse i Kjøbenhavn og alligevel ikke negte, at de ledende Kredse begynde at glemme Begivenhederne i 1864 og at helde mod Tydskland (!). Derfor søge vore Danskere her Nord paa at foreskrive Danskerne i Kongeriget, paa hvilken Maade de skulle vise deres Patriotisme. Det Latterlige i en saadan Adfærd synes de ikke at indse. Men en Kurv fra de indfødte Danske vil snart nok vise, at man i Danmark ikke er villig til at lade sig give Forskrifter fra Nordslesvig. Miste imidlertid vore Protestmænd Understøttelsen hinsides Kongeaaen, saa ere de fortabte."

„Flensborg Avis" udbryder, da den citerer denne Udtalelse, med Rette: „Hvo som haver Øren at høre med, han høre —".

Dr. Georg Brandes, hvem „Kölnische Zeitung"s Korrespondent under Udstillingen i Kjøbenhavn betegnede som Forfatter til den ovenfor citerede hysteriske Artikel i „Politiken" af 16. Juni 1888 i Anledning af Keiser Frederiks Død, havde i August Maaned omvendt sig i den Grad, at han ved et Gilde for den tydske Skuespiller Kaintz, der havde spillet paa Dagmartheatret, kom i ren

Extase over tydsk Poesi og tydsk Kunst. Det havde han imidlertid Lov til, men han kunde ikke dye sig for i de tydske Skuespilleres Nærværelse at kalde sit Fædreland for „et lille Filisterland“. Det er denne Mand, der tror om sig selv, at han er i Besiddelse af særlig Noblesse! Og saa kaster han Snavs paa sin Moder blot for at smigre Fremmede!

Da Keiser Wilhelm II. under sit Besøg i Frankfurt a. d. Oder den 16. August 1888 blandt Andet havde yttret: „Eet vil jeg endnu tilføie, mine Herrer, vi kjende Alle hverandre altfor godt; men jeg vil værge min salig Fader mod den skammelige Mistænkeliggjørelse, at han skulde ville have opgivet Nogetsomhelst af den store Tids Erobringer“, var „Politiken“ strax rede til igjen at henlede Tydskernes Opmærksomhed paa de slemme Danske.

I en længere sandfærdig og smuk Oversigt over Danmarks Holdning overfor Tydskland, udviklede denne Germanernes frivillige Angiver (den 22. August) atter, at Planen om en Revanchekrig ligger bag ved Forsvarsarbeidet herhjemme, at det var paa Regjeringspartiets Anstiftelse, at nogle Personer i Grønningen peb ved den tydske Keisers Ankomst, og at det er en Taabelighed at tale om, at Tydskland vilde kunne vinde Nogetsomhelst ved at imodekomme Danmark i det slesvigske Spørgsmaal (!).

I de samme Dage bragte den af Jens Busk, J. K. Lauridsen og Emil Staal udgivne „Bondeven“ en Artikel om Geheimeraad Hall, der døde den 14de August. De tre Hædersmænd eller vel rettere den ungdommelige Hr. Staal, der udmærker sig ved en fuldstændig Mangel paa Pietet og ved den Kynisme, hvormed han bekjender denne sin Tro, kunde naturligvis ikke undlade at give en af de mest tiltalende Skikkelser, vort politiske Liv har kjendt, et Æselsspark; men ved samme Leilighed stillede de de Nationalliberale paa lige Fod med de slesvigholstenske Oprørere fra 1848. De Nationalliberale omtales nemlig saaledes:

„Det var begeistrede Frihedsmænd“, der truede Kongen med „Fortvivlelsens Selvhjælp“ — og samtidig fnøs de af Harme over Slesvigholstenernes forsmædelige Oprør. De satte Nationaliteten først paa deres Fane — og samtidig foragtede de koldblodig de tydske Slesvigeres nationale Krav“.

Se, det var rigtig nette Ord. De kunde have staaet i det værste slesvigholstenske Wühlerblad uden at gjøre det Skade; men nu stod de i et Blad, der blev udgivet af tre Personer, der kalde sig danske, men som nok snarere burde kaldes rodløse. Især er det tiltalende at se den Tvivl, de Herrer nære om at Slesvig-

holstenerne virkelig have gjort Oprør ved at sætte dette Ord imellem Anførselstegn.

I September 1888 afreiste Hr. Fredrik Bajer med Hustru til Neufchâtel, hvor der afholdtes en Fredskongres, nogle velmenende Mennesker havde sat i Scene, og samtidig tjente han sig en lille Reiseskilling ved at meddele sine Indtryk i flere Venstreblade i Provindserne. Han pleier ellers at underholde Læserne med allehaande snurrige Bemærkninger, som intet andet Menneske kan finde paa; men denne Gang viste han, at han ogsaa forstaar sig paa at haane sit Fædreland og dets Minder i Fremmedes Nærværelse. I Frankfurt, hvor han opholdt sig en Dags Tid paa Reisen, var han sammen med tydske Fredsvenner, og da han nu vilde meddele disse, hvad Indtryk Sedanfesterne havde gjort paa ham, —

„saa var jeg saa forsigtig at indlede med at fortælle om, hvorledes man endnu efter fyrgetyves Aars Forløb feirer Minderne fra forrige Krig, hvor Danske sloge flere Tydske ihjel end Tydske sloge Danske ihjel, især Slagdagene den 6te og 25de Juli. I de senere Aar vare endog alle militære Bygninger, som hidtil havde savnet Flag, ved den danske Boulangers Omsorg blevne forsynede med saadanne, som skulde bruges saavel i denne Anledning, som naar danske, russiske osv. Prindser og Prindsesser holdt Fødselsdag."

Hvad der kan undskylde Manden, er, at hans Evner ikke staae i Forhold til hans Lyst til at ville spille en Rolle.

Den 10de Februar 1889 gjorde „Politiken" et stort Nummer af en Artikel i „Nationalzeitung", der præsenteredes det danske Publikum under den med de fedest mulige Bogstaver trykte Overskrift: „Tydskland og Fæstningsrumlen i Danmark", og den indledes med den Bemærkning, at Artiklen „paa Grund af de særdeles intime Forbindelser, som „Nationalzeitung" har med Udenrigsministeriet, har vakt usædvanlig Opsigt i politiske Kredse", en Forsikring, der gjentages i Telegrammets Slutning for rigtig at banke dette Faktum ind i de danske Læsere.

Historien om, at Artiklen havde vakt Opsigt, var kun sædvanlig Reklame. Naar noget telegraferes til „Politiken", har det altid vakt Opsigt eller „uhyre Opsigt". Den omtalte Artikel er intet Andet end en Korrespondance „von der Königsau", altsaa stammende fra slesvigholstensk Kilde. Den roser først de Danske, men derpaa truer den med, at der vil times Danmark en Ulykke, hvis det ikke følger det gode Raad at lade alle Forsvarsforanstaltninger fare og slutte sig til Tydskland, og sætter hele Nationens Kraft ind

paa den økonomiske Udvikling. Det er de samme Betragtninger, som „Politiken“ altid med saa stor Glæde serverer, naar der tillige til dem knytte sig den usandfærdige Paastand, at der gives et Parti i Danmark, som stadig gaaer og drømmer om ved Leilighed at falde Tydskland i Flanken.

Den 24de Februar var Hr. J. K. Lauridsen atter paa Spil. Han gav Gjæsterolle i Veile Hoiskolehjem, hvor han som sædvanlig gik drabelig i Leding mod Militarismen, ɔ: mod alt Forsvarsvæsen overhovedet. Han udviklede saaledes, at, havde vi i 1864 aldeles undladt at forsvare os, vilde vor Stilling ligeoverfor Udlandet have været bedre, end den nu er. Europas Sympathi vilde da have været mindre end nu, „da Tydskland havde vundet Sønderjylland i ærlig Kamp“. Forøvrigt forklarede han, at Venstre levede af Modstanden mod Militarismen. At opgive Modstanden mod denne var det Samme, som at overskære Venstres Livsnerve.

Hvorledes man i Provindspressen har havt et aabent Øie for Venstres forargelige Færd med at lægge vort Forsvarsvæsen for Had i Udlandets Øine vil sees af følgende Artikel i „Jyllandsposten“ for 8de Marts 1889:

„Hamburgischer Correspondent“, som er det af de større tydske Blade, der med størst Opmærksomhed følge vore hjemlige Forhold, omtaler i Tirsdags under Overskriften „Til Danmarks Neutralitetspolitik“ en Artikel i „Morgenbladet“, hvori dette Organ for Bavlet om den mystiske Forsvarsplan, som Venstre skal sidde inde med, men som Ingen endnu har kunnet faa nogetsomhelst nærmere at vide om, paa vanlig Vis opponerer mod Kjøbenhavns Befæstning og med Salvelse bebuder, at Landet derved vil forbløde sig økonomisk. Hertil knytter saa „Hamb. Corresp.“ den Bemærkning, at den økonomiske Forblødning nu vel næppe kan befrygtes, men at den danske Regjering dog vilde gjøre ganske vel i over for Udlandet at klargjøre Grundene til, at den med Hensyn til den — iøvrigt saa temmelig harmløse — Befæstning af Kjøbenhavn anser det for hensigtsmæssigt at føre en saa heftig Feide med en Majoritet af Folket; en saadan Redegjørelse turde ikke være af Veien, om ogsaa blot af den Grund, at vise mange Presseorganer i Udlandet, at der for Tiden hersker et nabovenskabeligt Forhold mellem Danmark og Tydskland.

En Ugestid tidligere, den 28de Februar, indeholdt det samme tydske Blad en ledende Artikel om Forsvarsspørgsmaalet i Holland og Belgien. I denne Artikel, som vi tidligere have omtalt, gjør „Hamb. Corresp.“ med Styrke gjældende, at Neutraliteten er en smuk Skuffelse, der ikke blot paalæg-

ger i første Linie Belgien, men ogsaa Holland den bydende Pligt, at omforme deres stærkt forfaldne Militærvæsen, saa at det kommer til at svare til Tidens Krav, og at de maa kunne i det Mindste midlertidig med tilstrækkelig Kraft selv være den fra Syden (Frankrig) truende Fare voxen, for at de tør kunne gjøre Regning paa Hjælp til videre Forsvar fra Nabostaten, Tydskland. Fremdeles erklærer det tydske Blad, at kun under den Forudsætning, at begge Staterne ere beredte til med al Kraft at værge for sig selv under en europæisk Krisis, kan Tydskland med sin vældige Magt borge for deres Opretholdelse og Selvstændighed."

„Jyllandsposten" finder dernæst, at der er en forunderlig Modsætning mellem den Maade, hvorpaa „Hamburger Corresp." opfordrer Belgien og Holland til at efterkomme Pligten til at værge deres Neutralitet, og dets Udtalelser om den danske Regjerings Bestræbelser for at tilveiebringe et Forsvar for Danmarks Neutralitet under en europæisk Krig. Bladet forklarer dette saaledes: „Denne Selvmodsigelse hænger muligt sammen med, at det konservative Hamburgerblad, der tidligere udmærkede sig ved at see nogenlunde uhildet paa danske Forhold, i et Aarstid eller mere af og til har været Afløb for en af de ungdommelige Journalister fra Kjøbenhavns Integade, hvilke Godtfolk, efterhaanden som de mere og mere faa Stemningen imod sig herhjemme, lægge deres „Fædrelandssind" for Dagen ved at søge at vække Mistro og Misstemning mod den danske Regjering ved Skriverier i de udenlandske Blade, til hvis Spalter det lykkes dem at faa Adgang. I hvert Fald er „Hamb. Correspondents" Inkonsekvens i sin Holdning over for de her nævnte tre Stater i Forsvarsspørgsmaalet et Fænomen, som fuldt saa meget kunde trænge til en offentlig Redegjørelse som Regeringens Hensigt med Kjøbenhavns Befæstning, hvilken jo Bladet selv betegner som „temmelig harmløs" og som i hvert Fald kun kan være i Veien for den eller de Magter, der pønse paa at bemægtige sig vort Land — men blandt disse maa man jo, i Følge „Hamb. Correspondents" Paaberaabelse af Tydsklands Nabovenskab, netop ikke tænke sig Tydskland".

Venstres Allierede siden Folkethingsvalget i 1884, „Socialdemokraterne" have naturligvis istemt Hylet over Forsvarsvæsenets Udvikling og mistænkeliggjort Regjeringens Hensigt ligeoverfor Udlandet. I Tydskland tager man imidlertid paa høiere Steder intet Hensyn til Socialdemokrater, men gjør sædvanlig kort Proces med dem. Vore rare Rømersgadefolk have Gang efter Gang haanet de danske Slesvigere under deres Kamp for at bevare Modersmaalet, thi det har jo ingen Betydning for de stakkels internationale Herrer, enten de tale tydsk eller dansk.

I et Par Artikler i det i Aarhus udkommende socialistiske Blad „Demokraten" søgte en Indsender i Februar 1889 at bevise, at Fædrelandskjærlighed og Nationalitet er Intet. I den første Artikel, som Forfatteren sender ud under Titlen „En Fordom", kommer han, efter en hel Del meningsløst Vrøvl til den Slutning, „at hvad enten den danske eller den tydske Fane vaier over Nordslesvig, kan være Slesvigerne det samme, naar de blot kan leve, thi Fædrelandet er der, hvor der er godt at leve".

I den sidste Artikel er Forfatteren endog gaaet saa vidt, at han synes, at baade Slesvigerne og „vi kan være glade ved Nordslesvigs Skjæbne". Han skriver i den Anledning:

„Naar et lille Lands Borgere blive optagne i en stor Stat, og bliver delagtige i dens Sprog og Kultur m. v, er dette i Reglen en stor Fordel for det erobrede Land. Og hvad særlig angaar den Omstændighed, at Regjeringssproget og Skolesproget nu ogsaa i Nordslesvig er tydsk, saa maa det anses som en stor Fordel for Befolkningen at lære et Verdenssprog som det tydske, der tales af 42 Millioner Mennesker i Europa, og er brugbart overalt i Verden, fremfor at lære Dansk, som kun tales af 2 Millioner her, og er ubrugeligt alle andre Steder. Hele den store tydske Kultur, den største Videnskabelighed i Verden, er blevet lettere tilgængelig for Nordslesvigerne ved deres Indlemmelse i det tydske Rige".

Under Overskriften „Politikens Angiveri" bringer „Helsingørs Avis" for den 10de Juli 1889 en Artikel, i hvilken det bl. A. hedder:

„Den giftige Udsæd, „Politiken" med rund Haand har saaet, er allerede i god Grøde i de tydske Blade. De danske Studenters paatænkte Besøg i Sønderjylland, Bygger Jacobsens Tale i Paris, da han havde Reisestipendieforeningen til sine Gjæster, og Læge Madvigs Udtalelser paa Hoiremødet i Kolding ere Gjenstand for Referater og Kommentarer just i den selv samme Retning, som „Politiken" har angivet. Man har i Tydskland end ikke sparet at lade sig telegrafere privat om Læge Madvigs Tale, og det er ikke vanskeligt at tænke sig, fra hvilken Kant og af hvilke Motiver denne Tjenstivrighed fra den danske Meddeler skriver sig. Der gives altsaa de tre forefaldne Begivenheder det Udseende, at en dansk Potentat har ønsket Frankrig Seir over Tydskland, at der var paatænkt et stort demonstrativt Tog til Sønderjylland, og at Dirigenten ved et Hoiremøde, hvor ledende Mænd af Partiet vare tilstede, uden Indsigelse fra disses Side udtalte Haab om, at Kong Christian den Niende maatte opleve at se den Dag, da Sønderjylland atter ved Krig var blevet forenet med Moderlandet. Sandheden er imidlertid den,

1) at Brygger Jacobsen, der, som bekjendt, er en Ildtilbeder af den franske Nation, i en Skaaltale har ønsket Frankrig Seir baade i Fred og Krig, uden med en Stavelse at antyde Fjenden, der ingenlunde behøver at være Tydskland, men f. Ex. ogsaa udmærket vel kan blive Italien,
2) at ca. 60 danske Studenter, efter Indbydelse og aldeles privat uden Spor af Demonstration vilde aflægge Feriebesøg i sønderjydske Hjem, samt
3) at Læge Madvig er fremkommen med den lidet opsigtvækkende Yttring, at han ønskede, at vor Konge maatte opleve at se vort søndre Led atter hængt i Lave.

Kun ved Løgnens og Mistænksomhedens Hjælp kunne fjendtligsindede tydske Blade paa Grundlag af disse tre Ting vedblivende lægge Danmark for Had i den tydske Befolknings Øine, og deres Artikler ville forblive uden fjerneste Indflydelse paa Forholdet imellem Tydskland og Danmarks Regjeringer. Kabinettet i Berlin modtager nemlig ingen Paavirkning hverken fra sensationssøgende, upaalidelige tydske Venstreblade eller fra de Landsforrædere, der direkte forsyne dem med løgnagtigt Stof. Den har andre Kilder til sin Raadighed, og den veed fuldt vel fra egen Erfaring, hvor letfærdigt en fanatisk Oppositionspresse kan omgaas med Sandheden.

Men medens Mistænkeliggjørelsen saaledes ikke har mindste Indflydelse paa de nuværende Ledere af Tydsklands Politik, er den dog ingenlunde ufarlig. Thi den offentlige Mening, der savner Midler til at korrigere de fremførte Paastande, kan efterhaanden let blive paavirket, og der kan i Tydskland skabes en Animositet imod Danmark, der i sine fremtidige Følger kan blive af alvorlig Betydning. Saameget mere er der Chancer herfor, som et dansk Blad „Politiken", der nok skal sørge for selv at skilte med sin paaberaabte Betydning og Indflydelse, troligt yder sin Støtte, ikke blot ved at gribe hvert enkelt mere eller mindre diplomatisk Udtryk og stille det i den rette Belysning, men ogsaa og fornemmelig ved i Almindelighed at paastaa, at der her i Landet findes et Parti af „Chauvinister", hvis Higen og Attraa er, at Danmark skal paaføre Tydskland Krig.

Endnu i Gaar bringer Bladet en Artikel, hvor det paany taler om vore Chauvinister og vore Chauvinistblade. Og hvorfor skulde ikke ildesindede tydske Organer tage „Politiken" paa Ordet og kolportere dens tykke Usandheder videre? De faae maaske endogsaa selv Indtryk af, at de Billeder, som deres ondsindede Fantasi har skabt, høre Virkeligheden til. Ja, „Politiken" staar muligvis i deres Øine som den Helt, der trods Mængdens Uvillie og Harme alene tør bekjende den fulde Sandhed.

Lad den nyde denne Triumf, lad den svælge i tydsk Paaskjønnelse, fordi den har det moralske Mod at angive Lands-

mænd, at kalde den sønderjydske Presse for dum og revanchelysten, at opfinde et dansk chauvinistisk Parti og gjøre Bestræbelser for at anbringe flere af Høires bedste Mænd i Spidsen for dette! Lad den appellere til tydsk Gunst, ved i Jubilæumsaaret for vor sidste Krig at kalde den vanærende for os, betegne dansk Tapperhed som Bestialitet og insinuere Feighed for 25 Aar siden, og moralsk Fordærvelse nu hos vore Officerer! Dens Redaktion lever dog endnu i Danmark, og den skal sikkert faae at mærke, hvad det vil sige Dag ud og Dag ind at spytte et ærekjært Folk i Øinene".

Før vi forlade dette Thema, ville vi ikke negte os den Fornøielse at minde om, at de samme Venstremænd og Venstreblade, der fra 1887 af have prostitueret sig med at beskylde Regjeringen og Høire for ved given Leilighed at falde Tydskland i Ryggen, i 1885 da Provisorierne bleve udstedte, paa Valgmøder skjældte det samme Høire ud for Tydskere og Landsforrædere.

Den 9de September 1885 skrev „Morgenbladet" om Høire:

„Tydskere! Lad det da blive deres Partinavn! Lad dem faae det i Tale og paa Prent! Lad dem faae det paa ethvert offenligt Møde, fra Sted til Sted, saa det kan blive deres Kjælenavn i Danmark!".

Venstremænd nedbryde Agtelsen for Hæren.

Til Slutningen skulle vi meddele nogle Bidrag til Belysningen af den Maade, hvorpaa Venstremænd af „Politiken"s Retning systematisk have prøvet paa at nedbryde Agtelsen for Hærens Officerer og at haane dem, der i Nødens Stund skulle forsvare Fædrelandet.

Paa Mødet i Cirkus den 30te April 1886 sagde Hørup om de danske Officerers Optræden paa Als under Kampen den 29de Juni 1864: „Jeg kan forstaa, om de ikke vare saa modige med Nederlaget fra Als skrevet med blodige Strimer paa deres Ryg". Den 6te Mai skrev han endvidere i „Politiken", da han var bleven angreben for sin Udtalelse: „Det blev sagt ham (ɔ: Kapitain Rambusch), at den mili-

15*

tære Freidighed paa Als næppe har forskrækket Fjenden ved sine barske Miner, eftersom Fjenden ikke fik Leilighed til at se Andet end Ryggen af dette Heltemod".

Hvad siger imidlertid den preussiske Generalstab i sit i 1887 udkomne store Værk om vore Officerer paa Als. Det fremhæver udtrykkeligt, at de danske Officerer ved i mange Tilfælde at offre sig selv paa den mest anerkjendelsesværdige Maade forstod at opildne deres Tropper, saa at disses Modstandskraft voxede.

Denne utrolige Frækhed, der naturligvis strax blev tilbørlig stemplet i Høirepressen, vil til alle Tider være indskrevet i Hr. Hørups Skudsmaal som et Karaktertræk, der ikke kan udslettes. Naar den store Partifører kunde tillade sig Sligt, vare de mindre Aander heller ikke bange for at efterabe hans Exempel.

Saaledes skrev Aage Jordan i Juli 1887 i det af ham redigerede Blad „Lolland-Falsters Folketidende" en Artikel, i hvilken det — efter en Bemærkning om, at man foruden Sportsfolk og dem, der disputerede om gudelige Materier, ogsaa kunde mene at maatte henregne de Militaire til de mest krigeriske af alle Mennesker, men at det ingenlunde var Tilfældet — bl. A. hed:

„Det mest krigeriske ved danske Officerer er deres Forsvarsreiser omkring i Landet med Opfordring til at slaaes til sidste Mand. . . . Og saa har det altid truffet sig saa heldigt, at de (Forsvarstalerne) have været holdte paa Tider, hvor der har været Fred og ingen Fare. Hvis Krigen havde staaet for Døren, havde det været noget Andet, men saa var der slet ikke bleven Tale om at slaas til sidste Mand. Saa havde den nærmeste Opgave været at salvere sig".

For disse Udtalelser blev Hr. Aage Jordan ved Overrettens Dom af 30te Juli 1888 dømt til at betale en Bøde paa 400 Kr.

En anden Redaktør, nemlig „Veile Amts Folkeblad"s, gik aldeles galt i Byen, idet han beskyldte de 7 i Kjøbenhavn tjenstgjørende Generaler, der offenlig havde tilkjendegivet Hørup deres Foragt, for at have viist Feighed i Krigen. Generalerne anlagde derefter Sag mod samme Redaktør, der blev ordentlig klapset af.

Generalernes alvorlige Tilrettevisning havde ikke bidt paa „Politikens" Redaktør. To Aar efter, den 16. Juni 1889 var han tilstede paa et Møde i Lundbykrat, hvor han gjorde Propaganda for Hr. Herman Bing. Han gik her næsten endnu videre end dengang i Forhaanelse af Nationens Bestræbelser for at værge sin Selvstændighed, og da en Taler nedlagde Indsigelse herimod, æggede det ham blot til yderligere at forhaane Hærens Officerer.

I „Nordjyllands Folkeblad" refereres Hørups Ord saaledes:

„Høire siger, at man om fornødent vil falde med Ære. Hvilken elendig Sætning! Ingen, som veed, hvad Ær

er, kan tale om at falde med Ære. Et Folk falder ikke saaledes, at det bliver begravet, men forkues og bliver nedtrykt. Hvad Nytte havde Nordslesvigerne af de Mange, der faldt ved Dybbøl? — Ingen. — Havde man derimod, i Stedet for at paaføre os Krig, bevaret deres Nationalitet og Sprog, vilde de nu have havt lykkelige Dage. Den Krig, der var ført i 1864, var en vanærende Krig, og havde vi baaret os fornuftig ad, havde vi ved Magt kunnet tvinge Tydskland til at forhandle. . . . I 1864 var den offentlige Mening, som Ministeriet selv havde skaffet til Veie ved at samle 70,000 Underskrifter, for Krig; derfor fik vi Krig, men den var kunstig frembragt."

Ved det derpaa følgende Festmaaltid protesterede Proprietær Gustav Branth til Rombrupholm mod den Maade, hvorpaa Hørup havde kastet Snavs paa vor Kamp i 1864. Hørup dreiede da sin Udtalelse hen til, at det ikke var Enkeltmand, men vor Politik, han havde sigtet til ved Udtrykket „vanærende". Men derfor tog han Revanche ved et Overfald paa vore Officerer, som han sigtede for at støtte Befæstningssagen af egennyttige Grunde. „Nordjyllands Folkeblad" refererer saaledes:

„Officersstanden vilde have Fæstningen, fordi Tivoli og andre Forlystelsesanstalter laa indenfor dens Omraade, fordi den holdt bedre sammen paa de finere Kredse, og fordi Døttrene derved havde bedre Udsigt til at gjøre gode Partier. Hvis Fæstningen havde skullet ligge ved Skagen, havde deres Kjærlighed til den næppe været saa stor" —.

Disse Prøver kunne være tilstrækkelige. Det er ikke appetitligt at opholde sig altfor længe ved den Slags Madstrævere.

H. C. A. Lund.

Oppositionen indbyrdes.

Den opløste Tilstand, hvori Venstre i de senere Aar har befundet sig, har været af betydelig Interesse for den hele politiske Stilling ved den Optrevling af Partiets eget Standpunkt og Udredning af dets indre Forhold, hvortil den har givet Leilighed. Allerede de foregaaende Afsnit have ydet væsentlige Bidrag til Belysning af dette Forhold. Her sammenstille vi et yderligere Materiale til Belysning af denne Proces:

Henning Jensen: „Det er netop Ulykken: Der er ingen Dødelig, der kan sige, hvilket politisk Spørgsmaal Venstre, med Undtagelse af Hr. Berg, har at slaas om. Venstre vil engang faae Noget at slaas om, men det ligger ikke for endnu. Men en Kjendsgjerning er det, at de slaas alligevel, og det saa Fjerene ryger om Ørene. Og efter hvad jeg kan skjønne, vil ingen Dødelig kunne faae dem til at holde op at slaas. Og paa den anden Side maa man ikke fortælle, at de slaas, saa „forraader man sit Parti" o. s. v. Dette er baade til at le og græde over. Gud og Hvermand veed, hvordan det hænger sammen, at vore tre Hovedstadsblade ligger i stadig Krig, at Bestyrelsesmedlemmer smides ud, og Andre trues med at blive udsmidte, snart disse, snart hine, at Rigsdagsmænd af Venstre overdænger hinanden med private Fornærmelser, — og saa maa man ikke sige, at Venstre er et raaddent Parti. Alting har en Grændse, ogsaa Hykleriet". („Enhver Sit". Mai 1888.)

Folkethingsmand **Bøtker** i Tebstrup Skole. Mai 1888: „For 3 Aar siden stod jeg ogsaa i denne Skolestue. Jeg havde dengang en Følelse af sjelden Enighed blandt Vælgerne. I Dag er Forholdet anderledes. Her er ikke den sunde, stærke Enighed og Begeistring som for 3 Aar siden. Jeg staar her med andre Følelser end sidste Gang, da jeg fyldt af Haab, Tillid og god Fortrøstning forlod Mødet, glad ved vor Sammenkomst". („Skanderborg Amtsavis").

Dr. Pingel i Aarhus. (Foraaret 1888): Han havde i Slutningen af Samlingen sørget dybt over den Mangel paa Sammenhold og Disciplin, der viste sig i Venstre, ja, han havde endog en Dag sagt til en af sine Venner, at nu var det jo ikke værdt at leve længere, saadan som vort Parti var blevet. Taleren havde ved Afstemningen sagt: Stemmer ikke. Det maatte man nu ikke optage forkert, man maatte f. Ex. ikke tro, at han tvivlede om, hvorledes han skulde forholde sig overfor Gendarmerne og Kjøbenhavns Befæstning; han havde stemt saadan, fordi han slet ikke vilde have Noget med den Ting at gjøre. Skulde der nogensinde senere blive Tale om Forlig, saa vilde han dog sige, at Kjøbenhavns Befæstning vilde han aldrig gaa med til, og hvad Gendarmerne angik, saa burde Estrup helst selv vaske op efter dem. Disse to Ting mente Doktoren, at Demokratiet fuldstændig skulde holde sine Fingre fra. At faae Provisorieministeriet straffet, saae han ingen Udvei til, men man maatte stole paa de Gryder og Pander, der findes i den anden Verden til visse Folk. Det Rigtigste vilde vist være, om der blev fundet en eller anden Maade, hvorpaa Provisorierne kunde listes væk, uden at Demokratiet dog skulde lide Noget derved. Mangelen paa Disciplin i Venstre var en sørgelig Kjendsgjerning; som Partiet stod nu, kunde det ikke indgyde Respekt. Han mente dog, det var heldigt, at man var endt i den store Svaghed, for nu kunde man jo samle Kræfter i Sommer. Berg havde gjort Partiet megen Skade, han faldt Partiet i Ryggen og sank for dybt ned i „dansk Vrøvl“. Berg var sunken en Del i Talerens Øine, og han havde ikke længere sin naturlige Plads i Partiet, efter at Forhandlingspolitiken var optagen paa Programmet. Bojsen havde ikke indtaget nogen statsmandslig Stilling i „Smørret“, og Hørup havde stillet sig lidt for ensidig paa den modsatte Side. Hvordan det nu end gik, saa kom det meget an paa, hvordan Folket stillede sig. Taleren havde den Opfattelse, at Folket stod mere samlet end Førerne. Men kunde man blot blive enig, saa kunde man se Fremtiden imøde med Haab.

De Stemninger, hvorom de anførte Steder bære Vidne, fandt Gjenklang i mange Kredse rundt om i Landet og bevirkede, at der fra forskjellig Side reistes et Raab om nye Mænd. Det var ikke blot mindre indflydelsesrige Blade, som den nu afdøde „danske Folkeven“ (Ottosen og Wistoft), der gav denne Opfattelse Udtryk: „Det er feile Folk, der er kommet til at repræsentere det danske Folk i det folkevalgte Thing. Det er for Størsteparten Folk, som stadig har givet sig af med noget underordnet personligt Kjævleri og Vrøvleri istedetfor at ofre sig for den store Sag, Folkets Sag, for Gjenerhvervelsen af Folkets Ret ifølge Femte-Junigrundloven. Repræsentanterne fører deres Rigsdagsliv paa gammel Vis ... Deres Interesser bestaa stadig i at drille hverandre ved Valg til Ærespester, Udvalg osv. At en saadan Politik

slover Folkets Interesse, er let at forstaa. De, som af og til er nødte til at beskjæftige sig med danst Politik, mærke nok, at det er død Jord, vi arbeide i. Hvis vi ikke skal gaa altfor langt tilbage, saa maa der nye Mænd til med nye Ideer og med Mod til at ofre sig for Folkets Sag; thi med de gamle og deres Politik vil det ikke være muligt i Længden at holde Interessen oppe." (Novbr. 1888). Ogsaa paa Møderne og fra de stedlige Ledere lød lignende Stemmer. Som en karakteristisk Prøve hidsætte vi følgende Udtalelse af en Politiker fra Mellemsjælland, forhv. Høker **Petersen**. Artiklen, der er skreven i ren Venstreretning, blev optaget i „Slagelseposten", da Forfatteren, som han siger, gik ud fra, at „Sorø Amtstidende" ikke vilde have den, da Redaktøren „kun optog, hvad der stemte med hans eget Hoved." Det hedder her: „Det ser ud, som om mange af Venstres udkaarne Mænd ere blevne trætte i Kampen for Menigmands grundlovmæssige Ret, ligesom det ogsaa ser ud til, at det saakaldte forenede Venstre er raaddent i alle sine Sammenføininger og tillige indeholder nogle Klassepolitikere. Vi saae det i Smørkrigen. Naar det endelig ikke kan blive Andet, end at Partiet skal ramle sammen, saa var det bedst, om dette kunde ske saa snart som muligt, for at nye og mere solide Kræfter kunde faa fat. Det kan gjerne være, at hvad jeg her har skrevet, vil falde en Del af mine Meningsfæller — nemlig Venstremændene — trangt for Brystet, men det maa ikke hjælpe. Sandheden maa og skal frem."

Disse Stemninger skjærpede paa mange Punkter Partiets Blik for Sandheder, for hvilke det før efter bedste Evne havde lukket Øinene. Blandt saadanne Opdagelser nævne vi følgende:

Finantslovnægtelse. „Der er ikke længere noget fornuftigt Menneske, der tror, at der ligger politisk Forstand eller overhovedet nogen gjennemtænkt Mening i at nægte Finantsloven." („**Politiken**" den 6te September 1888.)

Visnepolitiken. Tauber i Svallerup: „Den skarpe Visnepolitik var et Vaaben, som maatte virke hurtigt; ellers vendte det sig mod den, der brugte det". („Morgenbladet" den 17de Mai 1887).

Venstrepolitikens Uoverensstemmelse med Grundloven: Paa et Møde i Skovshoved ved Bogense den 24de Juli 1888 udtalte Folkethingsmand Jens **Busk** ifølge „Kolding Folkeblad" af 26de s. M.: „Vi maa erindre, at vi ikke har Juni-Grundloven, vi har den indskrænkede Grundlov, som er lovlig vedtaget, og deri, at vi har taget imod den og lovlig vedtaget den, ligger vor Svækkelse". I Overensstemmelse hermed udvikler Hr. **Henning Jensen** i „Enhver Sit" af 19de Juli s. A, at den politiske Kamp gjælder selve Grundloven, og fortsætter derefter: „Men saa kommer der en anden Vanskelighed, nemlig den, at naar det er selve Grundloven, der har Hovedskylden, saa er Kampen altsaa

endeløs, medmindre vi faaer en Grundlovsforandring, og en saadan er der ikke den fjerneste Udsigt til".

Samfundets Vel kræver Forhandlingspolitik: „Forhandling i Folkethinget om Bevillings- og Reformlove samt Vedtagelse af saadanne i den Form og Udstrækning, som det skjønnes, at Samfundets Vel kræver, billiges. Fører en saadan Forhandling ind i normale Tilstande under det Estrupske Ministerium, skal deri dog ikke ligge nogen Godkjendelse af dette Ministeriums provisoriske Regimente", hedder det i den paa **Bergs** Møde i Vemb af 27 Bestyrelsesmedlemmer i den demokratiske Forening for Ringkjøbing Amt foreslaaede Resolution. (September 1887.)

Thomas Nielsen udviklede i Veile i November 1887, hvorledes Venstre havde afgjort **Uret i 1877,** og at det var **Venstres Skyld,** at det ikke kom til en Afslutning paa Striden i Begyndelsen af Firserne:

„Havde Folkethinget ikke i 1877 udfordret Regjeringen paa de bekjendte 5 Punkter — hvilket var et Overgreb, forsaavidt som man ikke burde have brudt med gammel Sædvane for at indføre den Theori, at Folkethinget har Ret til at nægte en hvilkensomhelst Post paa Finantsloven, uanset om den findes i Kraft af bestaaende Love eller i Kraft af mangeaarig Praxis — saa havde vi undgaaet Finantsprovisoriet af 1877, Venstres Splittelse og meget Andet. Gjennem en rolig og saglig Forhandling vilde Folkethinget ikke blot vedblivende have havt Finantslovens Enkeltheder i sin Haand, men det vilde gjennem Finantsloven mere og mere faae Indflydelse paa Regjeringens Sammensætning. Det personlige Spørgsmaal om, hvem der skulde være Ministre, burde aldrig været kommet frem, det parlamentariske Krav ikke reist, Venstre var blevet et stort Flertal i Folkethinget, og gjennem en dygtig saglig Forhandling og Hensyntagen til alle Faktorer vilde snart flere Venstremænd være blevne optagne i Ministeriet.

Men denne Vei gik Folkethinget som bekjendt ikke. Det slog sig paa Storpolitiken, det trak — hvilket i særlig Grad skyldtes en Enkelt af dets Førere (ↄ: Berg) — i de gamle aflagte nationalliberale Klæder og opstillede en Del uigjennemførlige Theorier. Man fortalte, at saadan og saadan havde Tscherning, Monrad, Lehmann, Hall, Krieger og Klein sagt om provisoriske Finantslove, om Folkethingets Hovedindflydelse paa Finantsloven osv., og saa troede man virkelig, at trods Grundlovsforandringen af 1866 vare disse Theorier og gamle Udtalelser endnu saa mægtige, at de kunde fælde det Estrupske Ministerium.

Men det var en Feiltagelse, thi det System, der med Estrup kom til Roret, brød sig Pokker om, hvad den eller den Nationalliberale havde sagt i Halvtredserne og Tredserne, og Folkethinget har da ogsaa maattet lære gjennem de senere Aars Erfaringer, at ikke gjennem en Bunke Theorier og ørkesløse Doktriner gaar Veien til Magten, men gjennem et virkeligt sagligt og dygtigt Arbeide til alle Samfundsklassers Bedste.

Folkethinget kunde efter dets Seir ved Maiforliget 1882 være vendt tilbage til den Vei, som var betraadt, før det parlamentariske Krav reistes, og vilde derved have vundet adskilligt videre frem, end vi nu ere. — — — — Men Maiforliget 1882 førte som bekjendt ikke til rolige Tilstande. Venstres store Valgseir 1884 kom, det parlamentariske Krav var atter reist, og nu kom det til en Konflikt værre end nogensinde, fremkaldt ved Høires vaagnende Krigslyst. Slotsbranden og Morgenbladets taktløse Artikel m. M. førte til Ministeriets udfordrende Holdning ligeoverfor Folkethingets Finantslovforslag. Vi fik Provisorierne, seirsberust af Valgene gik Venstre modig paa dem, vi stod atter midt i en storpolitisk Kamp, som Grundloven af 1866 ikke kan bære.

Taleren paapegede derpaa, at Uheld har fulgt Venstre Slag i Slag lige siden April 1885, og dvælede da navnlig ved den uheldige Holstebroaffære og det skandaløse Skud paa Estrup. Venstre begik en Række Feilgreb, og megen umoden Tale kom frem, f. Ex. overfor vort Kongehus. Alt dette gav Høire og Ministeriet Vind i Seilene. En fortsat Finantslovnægtelse og Visnepolitik fra Folkethingets Side vilde have været en kolossal Dumhed, tilmed da Høire havde Magtmidlerne og Pengene. Endnu i Efteraaret 1885 trumfede Berg og Alberti Storpolitiken igjennem, skjøndt Taleren og 28 Andre i et Partimøde sagde: bort fra Storpolitiken og over til saglig Forhandling, kun gjennem den vinder Folkethinget sin Indflydelse tilbage. — I Januar 1886 lykkedes det at beseire den Bergske Politik. Folkethinget vilde da have taget Finantsloven op til Forhandling, men saa kom den kongelige Resolution og Hjemsendelsen. Men i Efteraaret 1886 besluttedes det med stort Flertal at gjenoptage Forhandlingspolitiken. Berg blev heldigvis overstemt, og han lovede at bøie sig for Flertallet, hvilket han ogsaa gjorde, om end nødtvungent, Samlingen igjennem, og han gik med til at votere Ministeriet en meget rundelig Finantslov. Men Folkethinget vilde ingen Skinforhandling. Det er Usandhed, naar det Modsatte er blevet paastaaet fra forskjellige Sider. Venstre vil en aaben og ærlig Forhandling, og kun gjennem Forhandling gaar Veien, først til lovordnede Tilstande og saa til, at Folkethinget gjenvinder sin Hovedindflydelse paa Finantsloven". („Veile Amts Folkebl.")

Det forsvarsvenlige Venstres Stilling i Forsvarssagen er meningsløs: „Den Bojsenske Militærpolitik er gaaet den Vei, man kunde vente. Den er endt i Kjøbenhavn. Naar Spørgsmaalet kun var, hvor Fæstningen skulde ligge, behøvedes der ingen Spaadomsgave til at forudsige, at den vilde komme til at ligge der, hvor Officererne vilde have den. Nu ligger den der. („**Politiken**").

Om Venstres Programløshed forklarede ifølge „Politiken" Dr. Pingel i Fremskridtsklubben: „Endelig er der Program-

løsheden. Det er en af de fordærveligste Ting ved vort Parti, at vi ikke har et Program. Der er visse Sager, som Folket ønsker ført frem, og derfor bør disse danne Venstres Program".

„Venstre er som Følge deraf intet virkeligt Reformparti: . . . Det har intet Reformprogram og ingen Reformlyst. Det har ingen Ting, og det er blevet til ingen Ting, eller som Hørup siger, det er blot en Gruppe, som indskrænker sig til at udnævne Folkethingets Embedsmænd, efter at det er mislykkedes for dem at udnævne Landets Ministre." („**Socialdemokraten**" af 10de April 1888).

Folkethinget kan ikke bære Folkethingsparlamentarismen, udviklede Folkethingsmand **Thorup** i Løvel i April 1887: „Han havde aldrig været en Ven af Folkethingsparlamentarismen, som Venstre ikke kunde gjennemføre, før vi havde et virkeligt oplyst og uddannet Folkething".

„**Morgenbladet**" i September 1887 om Venstre: „Den ene Maaned har man prist sig selv og sit Parti som de bedste Kammerater, den næste Maaned har man skjældt ud paa hinanden af alle Livsens Kræfter for saa igjen Maaneden efter at falde i Favnen paa hverandre og under Landets Jubel feire Forsoningsog Sammenslutningsfester; siden 1875, da Hr. Estrup blev Minister, har dette Skuespil gjentaget sig adskillige Gange". . . . . „Et Parti, der reiser parlamentariske Flertalskrav og falder fra hinanden et Par Gange om Aaret, er den miserableste Ting af Verden. Det stempler sig selv som umodent og udueligt. Den, der ikke kan styre sig selv og sit eget Hus, har ingen fornuftig Adkomst til at styre Land og Rige".

Venstre kan ingen levedygtig Regjering danne. I Thisted fremhævede Dr. **Pingel** i Juni 1887, at han for Tiden ikke engang ønskede et Venstreministerium, thi intet af Partierne var for Øieblikket istand til at danne et Ministerium, der kunde føre Tilstanden ud over det døde Punkt. Følgen vilde kun blive, at ogsaa Venstre maatte ty til den provisoriske Lovgivning.

Henning Jensen udtalte i Stillinge i Juni 1887: „Vort Ministerium har tiltrampet en provisorisk Sti, som det ikke er saa let at standse paa. Dersom vi fik, hvad man kaldte et grundlovstro Ministerium, vilde det gaa godt i Begyndelsen; men senere vilde det nok benytte Stien. Ja, jeg svarer ikke for, at dersom vi fik et Venstreministerium, vilde det maaske ogsaa benytte Stien; kun blev Forskjellen den, at Landsthinget saa fik Skylden".

Redaktionssekretær **Lyngby** udtalte paa et Møde i Vordingborg i Mai 1888 („Vordingborg Avis"): „Det var jo faktisk, at hvis vi havde faaet et Venstreministerium for et halvt Aars Tid siden, vilde det ikke have vidst, hvad det skulde gjøre, da Intet var forberedt".

Folkethingsmand **Lars Pedersen** yttrede i Tappernøie i September 1887: „Hvis Ministeriet Estrup veg, fordi Landsthinget ikke mere vilde følge ham, hvad saa? Et Ministerium Matzen? (Nei,

Nei.) Nei, det vilde vist ikke være nogen Gevinst. Men et Venstreministerium da? Hm! Er der i dette Øieblik saadanne Kræfter blandt Oppositionens Ledere, at de kunne forliges! Nei, de kunne saamænd ikke arbeide sammen! De have været sprængte og riede sammen igjen; det er dygtige, redelige Mænd, det var Taleren vis paa, men de kunne ikke enes". („Præstø By- og Amtstidende".)

Venstreforernes Uduelighed,

belyst af Venstre.

Berg.

„Aarhus Amtstidende" Juli 1887: „Vi kjende en dansk Politiker, som var saa radikal, saa han gnistrede under Provisoriet 1885, og som, da Provisorierne kom, viste sin Radikalisme ved at fraraade Skattenægtelse og Riffelbevægelse. Vi huske, at den samme Politiker, da han fik en kriminel Sag for Høiesteret, udtrykkelig bad sin Sagfører om at berette, hvor fredelig en Mand bemeldte Politiker var, hvilket havde viist sig ved, at han overalt havde udtalt sig mod Skattenægtelse og mod økonomisk Krig. De to Ting, Skattenægtelse og økonomisk Krig, kom ikke Sagen for Høiesteret det Allermindste ved. Det vedrørte den ikke paa et eneste Punkt. Men Politikeren bad alligevel sin Sagfører om specielt at henlede Høiesteretsassessorernes Opmærksomhed herpaa, for at disse ikke skulde være i Tvivl om, at Manden i Virkeligheden var en meget myg Mand. Vi kjender denne Mand, Offentligheden kjender ham, Berg kjender ham ogsaa. Mon denne Mand med de store Ord uden Handlinger, Manden med det fredelige Sindelag for Skranken — — — mon denne Mand ikke passende kunde kaldes den forlorne Radikalismes Chef? Vi kjender ogsaa en Politiker — han er i Slægt med den ovennævnte Modstander af Skattenægtelse og økonomisk Krig — han havde selv opfundet Visnepolitiken og ansaa den for saare god. Men den første Gang, da den kunde virket kraftig, nemlig ved Konverteringslovens Behandling, da løb denne Politiker fra sin Politik, idet han og hans Parti kjæmpede som Løver for Lovens Behandling. — — — Der var dem, der mente, det skete ifolge det Ræsonnement: Naar Visnepolitiken ikke kan nytte, skal den bruges, men naar Visnepolitiken kan nytte, saa maa den ikke bruges."

„**Politiken**" af 15de Juni 1887 om Bergs Koldingmøde: „Hadske og galdesyge Angreb paa Venstre, Mistænkeliggjørelser, Udæskninger, Ophidselser . . . . . . kun Pjank, stikket til at fylde tomme Hoveder og beskjæftige politiske Lediggjængere.

„**Politiken**" af 18de Juni 1887: Forskjellen mellem en virkelig Politiker og en ordinær Rumlepotte maa vel søges deri, at den Første har en bestemt politisk Hensigt, at han ved sine Ord vil frembringe en vis Virkning. Men hvilket politisk Formaal vil Hr. Berg opnaa?

„**Politiken**": „Om Venstre var kommet til Roret for nogle Aar tilbage, saa — hvem kan vide — vi havde maaske oplevet noget Lignende (som i Norge). Naar man ser, hvorledes Hr. Bergs Organer kvæder samme Vise som Høire i disse Dage, saa kan man faae sine egne Tanker om, hvormeget visse Venstremænds Frihedssind gjælder, naar de anser det for mere magtbevarende at være Klerikale eller Militarister eller extrakongeligsindede eller Chauvinister. Hr. Bergs sidste Eskapade har det Gode ved sig at vise denne Mand i det rette Lys for Alverden. Selv de mest Naive, der har ladet sig narre af hans tilsyneladende brede Godmodighed og langstrakte Fraser, burde nu være tilstrækkeligt opbyggede. Han sparer i alt Fald ikke paa Aabenbarelser af sit sande Væsen".

„Han er saa besat som en druknende. Der er ikke den Ting, han jo vil tage sig til, ikke det Ord, han jo vil raabe ud, blot for at henvende Opmærksomheden paa sig. Han tænker, at de groveste Ord vil have mest Held med sig til at faae Befolkningen kaldt sammen om den gamle Fører. Det gjælder for denne Parlamentarismens prangende Forkæmper om for Guds Skyld ikke at tabe sig som Menig i Flertallet. Hellere vil han rive enhver Ting ned, han har været med at opbygge, end han vil følge Trop med den rolige Skare af Videre-Byggende".

„Hr. Berg gaar Bersærkergang, fraadende og vredsende gjennem Landets Venstrekredse. Hvert et Ord han udstøder, hver Artikel han inspirerer, hvert Møde han afholder, har kun eet Formaal: Mistænkeliggjørelse af Venstremænd. Han vil bruge ethvert Middel, som staar en dreven Politiker som ham til Raadighed. Aarestrup kaldte Oehlenschläger for „den gamle Haandtrykker, Smiler og gode Ven". Uden iøvrigt nogen Sammenligning mellem Hr. Berg og den store Digter, tør man maaske sige, at disse Benævnelser ikke passer ilde til Folkethingsmanden. Hr. Berg vil trykke utroligt meget i Haanden i disse syv Uger, og ethvert Haandtryk vil sige: „Vær med mig og mod de andre!""

„Men Hr. Berg er i Havsnød, og han aad gjerne Skibsdrengen, om han kunde frelse sig derigjennem."

Jens Busk i Folkethinget den 14de December 1887: „Den Tid er forbi, hvor vi Bønder ikke turde staa op og tale mod

Berg. Berg skulde hellere holde sine storpolitiske Taler for sig selv, vi Lægmænd ville ohne weiter træde op, hvor vi finde det rigtigt."

Bojsen.

Politiken af 9de Oktober 1888: „Maaske anseer Hr. Bojsen Beskedenhed for en Last. Han lader sig i sin egen Avis rose for solid Dygtighed, stor politisk Indsigt, Alvor og klogt Blik, hvilket altsammen unægtelig smager, for ikke at sige lugter af en mer end sædvanlig Haardførhed overfor Ros. Naar Hr. Bojsen lader tilføie, at han ogsaa nyder en virkelig Agtelse hos de Bedste blandt Modstanderne, vil Stoltheden herover staa i et naturligt Forhold til Massen af den Fortræffelighed, der er at søge blandt Modstanderne . . . Hvorfor vil Hr. Bojsen imidlertid være saa forfængelig? Der er jo dog egentlig ikke Noget at være forfængelig over. Vi kaldte hans Ledelse i sidste Samling holdningsløs og uduelig, og det er vor oprigtige Mening, dobbelt oprigtig, naar vi tænker paa den Graadighed, hvormed han og hans Nærmeste søgte at tilrive sig Ledelsen, og det Praleri, hvormed de udbasunede, at de havde den.

Der er nemlig intet uskjønt i, at en Mand gjør sit Yderste for at trænge igjennem, naar han har en Tanke, en bestemt Mening, Noget, han vil have frem. Men naar han ikke har andet end en tom Hjerne, ikke Spor af anden Tanke end den at lægge sig i Veien for dem, der har en, og naar han, som Hr. Bojsen ved Slutningen af sidste Samling, efter et halvt Aars Hokus-Pokus, ikke har Andet at sige til dem, der har betroet sig til hans Ledelse, end de saare tomme Ord: „Jeg raader hverken til eller fra" — saa synes en saadan Ærgjerrighed os ikke meget beundringsværdig".

Politiken af 11te September 1888: „At han og hans Nærmeste have gjort endel Fortræd ved at snakke Høires Militarister efter Munden og efter Evne hindre Demokratiet i at samle sig til fast og ensartet Modstand mod Militarismen, er ubestrideligt. Det hænger sammen med den Orm, som stadig gnaver Hr. Bojsens Hjerte, og som er en Orm efter at vinde Agtelse hos de bedste af hans Modstandere. Men det vilde dog være uretfærdigt ikke at gjøre tilbørlig Skjel mellem Ord og Handlinger. Hr. Bojsens Ord have tidt været maadelige som en Selvbeskatters Ord, men hans Gjerninger have været en Europæers gode Gjerninger. Naar han har forsvaret sit Land fra den ene Ende til den anden og er faldet med Ære, pleier han at reise sig op og stemme forholdsvis økonomisk ligesom vi Andre."

Hørup.

Morgenbladet af 8de September 1888: „At Hr. Hørup nærer en instinktmæssig Uvillie mod Hr. Bojsen, vidste man, at han med

Misundelse har set, hvorledes denne Politiker ved sin solide Dygtighed, store politiske Indsigt og kloge Blik har skaffet sig Tillid hos Partifæller og virkelig Agtelse hos de bedste blandt Modstanderne, det er ikke ophøiet ædelt, men det er menneskeligt svagt".

N. J. Larsen: „Morgenbladet" af 10de September 1888 om Hørup: „Siden det i Vinter mislykkedes for Hr. Hørup at faae den Alliance med Landsthingets Godseiere gjennemført, som skulde skabe en taaleligere Situation for ham, efter at det var blevet ham klart, at det store Flertal af Folkethingets Venstre havde tabt den sidste Rest af Tillid til ham, har vi, som har havt Leilighed til at observere ham paa nært Hold, maattet anse ham til en vis Grad for utilregnelig. Det hører ikke til Hr. Hørups Egenskaber at bære et Nederlag som en Mand. Han taber fuldstændig Sindsligevægten og teer sig som en forkjælet Kvinde. Dette hænger rimeligvis sammen med alt det holdningsløse, som han har i sin Natur, — med den ømtaalelige Forfængelighed, hvoraf han lider, og som i sin Tid ikke tillod ham at sove for Hr. Bajers Lavrbær, — med den smaalige Egensyge, som behersker ham, og som gjør, at han ikke kan taale, at det gaar Andre heldigere i Politik end ham selv, — og med den Mangel paa Mands Mod og personlig Selvstændighedsfølelse, som har gjort ham til Brødrene Brandes's literære og politiske Helot og bragt ham i en saa fortvivlet Situation, at der, som han selv engang tilstod i Vinter, ikke øines anden Redning end Hjælp fra Godseierne. . . . For at dække over det forsmædelige Udfald af sit hemmelige Komplot med Venstres Modstandere har Hr. Hørup, lige siden Komplottet strandede, raset som en gal Mand. Det ene usityrlige Angreb efter det andet paa Folkethingets Flertal er løbet af hans Pen. Især i de sidste Dage er Ubændigheden gaaet over alle Bredder og Grændser. Blandt andre agtværdige, med hans hele Krigsførelse stemmende Midler har han betjent sig af en urigtig, fuldstændig vildledende Fremstilling af, hvad der passerede i Rigsdagens Venstre ved Samlingens Slutning. Skjøndt Partiets indre Affærer ikke som Regel tilhører den offentlige Diskussion, tror jeg dog, at det efter Hr. Hørups hele Optræden er fuldt berettiget, at det i dette Tilfælde bliver offentlig paavist, hvor løs og uefterrettelig han er som Referent. Som han er i dette Stykke, er han i saa meget Andet. . . .

. . . . Hr Hørups uberegnelige Temperament og lyriske Stemningsliv gjør ham det særdeles vanskeligt at opfatte en Situation koldblodigt og klart. Naar man gjennem en aarelang Erfaring har lært ham personlig at kjende, veed man, i hvilken utrolig Grad han kan forvexle sine egne Indbildninger med Virkeligheden. . . . .

. . . . Senere end vi Andre, men dog inden det endnu var for sent, har Flere af dem, der forhen svor til ham, faaet Øinene op for, at det, han som Politiker mindst af alt besidder,

er Paalidelighed. De har set, at der bag Helten, som stilles frem for et kritikløst Publikum, kun skjuler sig en ganske ordinær Skrædder. Det er blevet dem klart, at vi ikke kan bygge vor demokratiske Fremtid paa Personer, der staar med det ene eller maaske allerede med begge Ben i Hoire... Hr. Hørups politiske Løbebane er en uafbrudt Række af Dumheder. Han har ved sin ubetvingelige Trang til at agere paa Scenen og sin forfængelige Lyst til at gjøre Effekt stadig væk været Modpartiets bedste Hjælper. I en forholdsvis kort Aarrække har han gjennemløbet næsten alle politiske Standpunkter, det militære end ikke undtaget, paa hvilket Omraade han dog fortrinsvis ynder at give den principfaste Karakters Rolle. Han har i sin Tid ivret for de „30 Millioner“ og for Befæstninger som noget absolut „Nødvendigt“; nu kalder han det „en for Alle indlysende Taabelighed“. — hvad vil en Politiker med Evne til slige Volter ikke kunne bringe det til i Løbet af det næste Tiaar? Og altid har han været uselvstændig, aldrig sin egen Mand. Nu ligger han i Brødrene Brandes's Lænker; han føler naturligvis godt det haarde Tryk, men er for slap til at kaste det af sig. Hans Herrer har ikke forsømt ved forskjellige Leiligheder at konstatere for Offentligheden, hvordan de har det med ham. Det har selvfølgelig end yderligere forbittret det syge Sind. . . . . Den Adkomst til at agere Ordfører i Venstre, som han bedst kan paaberaabe sig, bestaar deri, at han sammen med sine nuværende Herrer mere end nogen anden har bidraget til at forkludre Venstresagen og at demoralisere vort Lands Demokrati“.

I de samme Dage kaldte N. J. Larsen Hørup „en lille Mandsperson, som hyler vildt af saaret Forfængelighed“, og erklærede: Hr. Hørup har altid havt en beskidt Mund“. Han tilføiede: „Det er nu en Gang Hr. Hørups Svaghed, at han aldrig aabent tør vedkjende sig, hvad han har gjort. Saalænge som muligt foretrækker han at nægte . . . . Man har forlængst vidst, at ønskede man at træffe en Aftale om et eller Andet med den Side, som Hr. Hørup tilhører, var det den lige Vei at træffe Aftalen ikke med ham, men med dem, som staa bag ved ham“.*)

N. J. Larsen

er til Gjengjæld ikke bleven skaanet af **Hørup**. Denne erklærede saaledes i „Politiken“, at Bergs Veltalenhed kun overgaas af Bojsens majestætiske Tanketomhed og N. J. Larsens fiffige Uartighed, og Hørup udtalte sammesteds, at han for ingen Pris vilde have Hr. N. J. Larsen siddende i sin Stue, samt forsikrede ham om sin Modbydelighed.

---

*) Artiklen minder om, hvorledes det er sket, at „Politiken“ har angrebet en Afstemning, ved hvilken Hørup selv har stemt for, men E. Brandes imod.

Grev Holstein Ledreborg.

Folkethingsmand Michael Pedersen udtalte ifølge „Østsjællands Folkeblad" af 16de Juli 1888 i Ellinge: „Jeg er af de Ældre og har gjort den Erfaring, at hver Gang Venstre var paa Nippet til at seire, saa har vi selv forkludret det. . . . Demokratiet har, som det er fremhævet her, faaet en ny Fører, Grev Holstein, og en Fører skal vi lystre, men saa maa Føreren ogsaa bære sig korrekt ad. Men det har Grev Holstein ikke gjort. Han har skrevet i „Aalborg Stiftstidende", at Underhandlerne havde Partiets Bemyndigelse, og det er Usandhed. Tilbagekalder han ikke dette, saa kan man ikke tro ham. Jeg er mistænksom overfor Greven, og jeg er vis paa at have Flertallet af Vælgerne med".

Ledelsen i det Hele.

Henning Jensen i „Enhver Sit", Marts 1888: „Som jeg tidt har skrevet og ikke skal blive træt af at gjentage, er Venstre i fuld Opløsningstilstand. Der er næsten ikke en Sag, selv den mindste, hvor det er muligt at holde Partiet sammen. Men en Hær, der er i Opløsning, er ikke skikket til at vinde glimrende Seire".

Henning Jensen i „Enhver Sit": „Efter Mødet i Kolding anseer jeg det for mit Vedkommende for en Umulighed, at Sammenholdet i Demokratiet kan opretholdes. Har Hr. Berg Ret, saa have vi blandt vore ledende Politikere Mænd, som pønse paa Forræderi, og saa maa vi Andre, som ikke vil være Forrædere, skille os fra dem. Har Hr. Berg Uret, saa har han tilføiet disse Mænd en saa blodig Fornærmelse, at Samarbeide mellem ham og dem i Fremtiden vil være en Umulighed. Al Tro og Tillid til hinanden vil være undergravet, og Sammenslutningen vil hvile paa en eneste stor Løgn".

Henning Jensen sammesteds i April 1888: „. . . Thi Sammensværgelser, hemmelige Aftaler, Undergraven af Partifæller, uden at de har mindste Anelse derom, — det hører nu til Dagens Orden i Venstre. Man har Valget imellem, enten at indlade sig paa det samme modbydelige Kaninarbeide eller at gaa sin Vei. De fleste Vælgere mene i deres Troskyldighed, at Rigsdagsmændene betragte hinanden som Brødre. Jeg mente omtrent det Samme, da jeg kom ind paa Rigsdagen. Nu er jeg bleven klogere. . . . Og var jeg Bonde, jeg vilde føle det som en personlig Fornærmelse, at man havde sat ham (Jens Busk) ud af Bestyrelsen for et politisk Parti, hvis overvældende Hovedstyrke er Bønder, og som nu i sin Bestyrelse kun tæller een Bonde. Nu betegner jeg det kort og godt som en Skandale. Det er en af de mange Skandaler, som omsider vil føre til Venstres Op-

løsning, og det er mit inderlige Haab, at denne Opløsning vil komme saa snart som muligt. — Jeg skylder i denne Sammenhæng Hr. Berg en Opreisning. Jeg har gjentagne Gange skrevet, at Hr. Berg efter hele sin Stilling burde træde ud af Partiet. Jeg mente nemlig den Gang, at der dog var noget Sammenhold i Partiet, at vi Andre, trods personlig Velvillie eller Uvillie vilde tage Hensyn til hinanden og søge at arbeide ærligt sammen uden smaalig Forfølgelse. Jeg indrømmer nu, at Hr. Berg kjendte Partiet bedre end jeg. Han vidste, at det var raaddent i alle sine Sammenføininger. Jeg erkjender nu, at Hr. Berg kan akkurat ligesaa godt være Medlem af Partiet som en hvilkensomhelst Anden. Forholdet kunde ikke være slettere, selv om Halvdelen af Partiets Medlemmer vare Høiremænd. — Selvfølgelig ville disse Udtalelser forbause og bedrøve mange Venstremænd. Mange vil maaske sige, at Sligt skulde man ikke tale offentlig om. Men Sandhed er ingen Mand for broget. . . ."

Folkethingsmand **H. Hansen-Menstrup** i Fuglebjerg i April 1888: „Partiets Styrelse er slap og ledeløs; et saadant Parti kan der ikke arbeides med. Forligsafstemningen var en fuldstændig Falliterklæring for Venstre."

Dr. **Pingel** Grundlovsdagen 1888 paa Frederiksberg: „Vi have været slet førte (Hør)" („Politiken").

Værst gik det dog Jens Busk, da han forsøgte at skyde Skylden for Venstres Fiasko over paa Vælgerfolket. Herom er Følgende at berette: I Skovshøjrup erklærede Busk i Juli 1888: „Jeg mente da, at naar vi havde faaet en fri Forfatning, saa havde vi ogsaa lovlig Ret til om fornødent at forsvare den med Magt, til at gjøre Oprør. Og det mener jeg endnu, det skyer jeg ikke at sige her, enten her saa er Politi tilstede eller ei. Men jeg har gjort den Erfaring, at den Vei vil det danske Folk ikke gaa" („Kolding Folkeblad").

Herimod optraadte, ifølge samme Blad, strax en Hr. **Christensen Bækkelund** med følgende indignerede Protest: „Busk sagde, at der var ingen Mening i at føre Protestpolitik, eftersom det har viist sig, at Vælgerne ikke vilde tage Konsekventsen, men hvorfra har Jens Busk det? Har Førerne stillet sig i Spidsen for Noget, som vi ikke har fulgt?"

Venstre og Socialisterne.

I den i det Foregaaende belyste Optrevling have Socialisterne efter Evne deltaget.

Vi hidsætte nogle Prøver:

Pianofortearbeider **Holst**: „Venstre kunde Arbeiderne lige saa lidt gaa med (som med Høire). Berg, der ingen Forhandling vilde, var kjørt grundig fast. Visnepolitiken var ikke til Gavn for Arbeiderne. Og Modpartiet havde vist sig som Forrædere ved at forhandle med Regjeringen". (Juli 1887. „Fyns Stiftstidende."

Holst i Kolding: „Høire duede ikke, og Venstre var ikke synderlig bedre. Det viste deres Førere, der ei vare hæderlige. Ellers havde hverken Berg eller Hørup baaret sig ad, som de havde. Lad os kontrollere Førerne og sætte dem ud af Spillet. Jeg har Intet tilovers hverken for Berg eller Hørup, særlig har jeg ingen Respekt for Berg, hans Visnepolitik er meningsløs". („Koldingposten". Juli 1887).

I samme Retning som disse Udtalelser fra Møderne gaa **„Socialdemokraten"s** og **„Demokraten"s** Udtalelser om Venstre, hvem man truer med at opsige Alliancen.

„Demokraten" skriver saaledes (Mai 1888): „Der forberedes nu utvivlsomt en større Flytning. Det er hele det danske Socialdemokrati, som sandsynligvis siger Venstre Farvel, og som for Fremtiden vil bo for sig selv.

Det har været uudholdeligt i Længden at bo i Hus sammen med Venstre. Familielivet indenfor Venstre, som en Tid lang gik saa nogenlunde an, om end man vidste, at inden Døre var Forholdet ikke det bedste, er slaaet over i aabenlys Strid og Spektakel. Ude af Stand til at udrette Noget, hverken for sig selv eller Andre, magtesløst i den indbyrdes Splid, er Familielivets Opløsning, Skilsmissen, utvivlsomt det heldigste, Venstre kan gjøre. Men vi Andre have ikke Tid til at tage Del i Spektaklet. Vi veed, at Mægling er unyttig, derfor forsøger vi ikke at bringe Forlig og Fred tilbage. Vi have vort Eget at tage vare. Derfor flytte vi".

I Overensstemmelse med dette Synspunkt erklæres alle Partier, ogsaa Venstre, for at være „en reaktionær Masse" i Sammenligning med Socialdemokratiet.

Det er yderst karakteristisk at se, hvorledes Venstre gebærder sig overfor al den Haan, der saaledes med rund Haand strøes ud over det. Paa et **Socialistmøde i Skanderborg** udtalte en socialistisk Væver Madsen: Socialdemokratiet maa gaa sin egen Gang og forfølge sine egne Formaal, efter som det ikke kan vente sig mere af Venstre end af Høire. Gjæstgiver Andersen sluttede sig hertil og ankede over, at Jens Sørensen og Jens Busk ikke havde viist

tilstrækkelig Arbeidervenlighed. Redaktøren for Venstrebladet i Skanderborg opfordrede derimod Socialdemokraterne til vedblivende at arbeide i Fællesskab med Venstre. Der var jo nok, hvorom man kunde arbeide sammen, saasom at faae Vallø og Vemmetofte konfiskerede, at faae luftet ud i Sorø Akademi, faae Tolden lagt om og Militarismen afskaffet.

Bjørnbak ved Venstrefesten i **Aarhus Grundlovsdagen** 1888, fra hvilken der affendtes en Deputation til Socialisterne, som ikke havde villet holde Fest sammen med Venstre: „Der var ingen Grund til at ængste sig over de mindre blide Følelser, Socialisterne havde lagt for Dagen. Selv om der var Misfornøielse tilstede blandt disse, haabede han, at den affendte Deputation vilde virke forsonende". (Socialisterne affendte imidlertid hverken Deputation eller Gjenhilsen).

Paa et **Møde i Kjøbenhavns 1ste Kreds** erklærede Typograf Nielsen overfor Trier, at det ingen Betydning havde, om vi fik en liberal Rigsdagsmand mere eller mindre. Det gjælder derimod om, at vi kan sætte en socialistisk Kandidat igjennem, en der fuldt ud kan slutte sig til og udtale vore Anskuelser, men iøvrigt sætter vi aldrig vore Anskuelser igjennem ad parlamentarisk Vei. Herman Bing erklærede, at ved Alliancen mellem de Liberale og Socialdemokratiet var det sidste langt fra blevet forurettet. Trier: Naar man ikke holdt sammen, ønskede han ikke at være Kredsens Kandidat. („Politiken". December 1888.)

A. D.

69

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 04 08 04 006 3

